

กรมศิลปากร
กรมโบราณคดี

GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT
IN THAP BOEK COMMUNITY

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากร

กรมศิลปากร

กรมโบราณคดี

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน

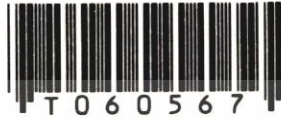
พ.ศ. 2548

ISBN 974-18-1741-0

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT
IN THAP BOEK COMMUNITY

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 60567
วัน,เดือน,ปี... 3 . 0 . 2549

.b. 11501596
.i.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ.2548

ISBN 974-15-1741-6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT
IN THAP BOEK COMMUNITY**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE EDUCATION
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2005

ISBN 974-15-1741-6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2005

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก	
นักศึกษา	นายมานะ อินพรมมี	
รหัสประจำตัว	43064032	
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต	
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรม	
พ.ศ.	2548	
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.สมพล	ดำรงเสถียร
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม	ผศ.สุทัศน์	จุฬามณี
	ผศ.ดร.เลิศลักษณ์	กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก มีวิธีดำเนินการโดย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง คือประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 180 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบด้วยกันคือ แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คำร้อยละและการสรุปเชิงเหตุผล

ผลการวิจัยสรุปว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนับถือบรรพบุรุษ มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมที่บ้านของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 40,001 – 60,000 บาท สภาพแวดล้อมด้านกายภาพเป็นชุมชนชนบทที่ตั้งอยู่บนภูเขา มีความลาดชัน อาศัยน้ำอุปโภคจากลำธารบนภูเขา การคมนาคมระหว่างชุมชนมีเส้นทางเดียว ลักษณะคดเคี้ยวและลาดชัน ถนนในชุมชนเป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรัง ไหล่ถนนแคบ มีขอยเข้าถึงบ้านเรือนเป็นแบบปลายคันไม้ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน มีสาธารณูปโภค ไฟฟ้า โทรศัพท์ ร้านค้าย่อยในชุมชน มีลานกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน แต่ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวติดดิน พื้นที่ไม่มาก ใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ มีโรงเรียนสัตว์เลี้ยงในบริเวณบ้าน ในชุมชนไม่มีแหล่งกำจัดขยะที่เหมาะสม ชุมชนบ้านทับเบิกมองเห็นได้ง่ายจากระยะไกล เมื่อแยกกลางทางเข้าหมู่บ้านจะมองเห็นสนามฟุตบอลและป้ายโรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจเป็นจุดสังเกต

ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับ ที่พักอาศัย คับแคบและไม่คงทนถาวร สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีปัญหา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวกับการกำจัดขยะและน้ำเสียของชุมชน ส่วนการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของประเพณีต่าง ๆ ยังถือปฏิบัติกันอยู่ มีปัญหาด้านพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมซึ่งคับแคบและไม่เป็นสัดส่วน

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ในส่วนของการอนุรักษ์ได้เสนอการอนุรักษ์แนวความคิดในการปลูกสร้างบ้านเรือนให้สอดคล้องกับความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ส่วนการพัฒนาได้เสนอแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีบริการด้านสาธารณูปโภคและจัดภูมิทัศน์ของชุมชนให้น่าอยู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis Title	Guideline of Conservation and Development In Thap Boek Community
Student	Mr.Mana Inprommee
Student ID	43064032
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2005
Thesis Advisor	Assistant Professor Sompol Dumrongsatian
Thesis Co-advisor	Assistant Professor Suthut Chufamane Assistant Professor Dr.Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The objectives of this research were to study Ban Thap Boek community environment, problems and needed strategies for conservation and development of the community. Sample were 180 people in moo 14 and 15, Wang Ban Sub-District, Lom Kao District, Petchabun Province. Researcher was using survey and interview as a mean of gathering data and analyzed the data obtained by using percentage and cause-result conclusion

It was found that most people were agriculturalist and respect to ancestors. They usually have ritual activities about that old belief at home. Most of there are primary education and get the everage earn 40,001-60,000 baht/year. The physical environment is a rural community that locate on the high slope mountain. They get water from the stream on the mountain. There is only one way to connect another communities and it is too bend and slope. The street in the village is concrete and hard red soil and the beside too small. There are the impasses to some houses. It has the public utilities electricity , telephon, ministores and a pulpic courtyard but don't have a public park and playground, Almost house are one floor house and close to the groud, too small area made up by natural materials and there is a building for domestic animals. There is no any area to clear up the garbage. Anyone can see the community easily at the for sight. There are the noticenable at the by-road to the village; a football field and school sign of Ban Thap Boek School.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Problems and needs of Thap Boek community. Are almost about the small resting-place and undurable. The public utility are not enough. There are not the rest area. Furthermore. There is a problem to get rid of garbage and used water. In the way of the ceremony activities by tradition belief which still exist today. There is the problem about the area that to small and is not privacy.

The strategies for conservation conclude that the community should be set up building to conform with the tradition belief. And the development of environment should be public utility service and organize the physical environment to be ready.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจาก ผศ.สมพล คำรงค์เสถียร ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ รวมถึง ผศ.สุทัศน์ จุฬามณี และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และช่วยตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว และ รศ.ดร.ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ตลอดจนข้อคิดต่าง ๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า และเป็นแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ ดร.พรณาราย เทียมทัน อาจารย์สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล และคุณสวัสดิ์ ชูสุข ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไข เพื่อการปรับปรุงให้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีคุณภาพสูงสุด

ขอขอบพระคุณ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 14 และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 16 บ้านทับเบิก และอาจารย์โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ ที่อำนวยความสะดวกในการใช้เครื่องมือในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ประกอบการวิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ผู้เป็นที่เคารพรักยิ่ง รวมทั้งพี่ - น้องทุกคน ที่ได้ให้ความรัก ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือทุกด้าน ตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และบุคคลที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ที่ให้การสนับสนุน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่เป็นผลจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอบอบแต่ คุณพ่อ คุณแม่ และครู - อาจารย์ ทุกท่าน ด้วยความเคารพยิ่ง

มานะ อินพรมมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	11
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 ความหมายและลักษณะของชุมชน.....	13
2.2 ความต้องการของชุมชน.....	24
2.3 สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก.....	43
2.4 การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น.....	67
2.5 การพัฒนาชุมชน.....	74
2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านจิตใจและด้านกายภาพ.....	79
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	126
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	126
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	126
3.3 การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย.....	127
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	127

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	176
5.1 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	176
5.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	176
5.3 สรุปผลการวิจัย.....	178
5.4 การอภิปรายผล.....	186
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	193
5.6 การนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก.....	194
บรรณานุกรม.....	240
ภาคผนวก.....	244
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	245
ภาคผนวก ข เอกสารทางราชการที่ใช้ในการวิจัย.....	281
ประวัติผู้เขียน.....	292

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	144
4.2 แสดงผลการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ.....	146
4.3 แสดงผลการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ.....	150
4.4 แสดงผลการสัมภาษณ์การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่สำหรับ ประกอบพิธีกรรม.....	161
4.5 แสดงลำดับปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก.....	174
4.6 แสดงความต้องการด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก.....	175

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงโครงสร้างของสังคม.....	17
2.2 แสดงหมู่บ้านที่กระจายอยู่รอบ ๆ แคนกลาง.....	22
2.3 แสดงหมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว.....	23
2.4 แสดงหมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ.....	23
2.5 แสดงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของ Maslow	27
2.6 แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านทับเบิก	44
2.7 แสดงการทำพิธีอัญเชิญ	48
2.8 แสดงการใส่กำไลคอของชาวม้ง.....	49
2.9 แสดงการเคลื่อนย้ายศพมายังที่ที่เตรียมไว้และเตรียมประกอบพิธีต่อไป.....	55
2.10 แสดงลักษณะของพื้นหลุมศพ.....	55
2.11 แสดงการกลบหลุมฝังศพ โดยทำเป็นดินนูนขึ้นมา.....	56
2.12 แสดงการแต่งกายของผู้ชายม้งน้ำเงิน.....	57
2.13 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงม้งน้ำเงิน.....	58
2.14 แสดงการแต่งกายของม้งขาวผู้ชาย.....	58
2.15 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงม้งขาว.....	59
2.16 แสดงรูปแบบของเรือนพื้นถันม้ง.....	65
2.17 แสดงองค์ประกอบของความหมายของคำว่าการพัฒนา.....	75
2.18 แสดงลักษณะหมู่บ้านไตลื้อสิบสองพันนา.....	102
2.19 แสดงการนำน้ำจากภูเขามาใช้.....	103
2.20 แสดงลักษณะกลุ่มไตลื้อสิบสองพันนา.....	104
2.21 แสดงที่ตั้งเสาเฝ้าบ้านไตลื้อสิบสองพันนา.....	104
2.22 แสดงที่ตั้งเสือบ้านไตลื้อสิบสองพันนา.....	105
2.23 แสดงวัดบ้านถิ่นของชาวไตลื้อสิบสองพันนา.....	105
2.24 แสดงลักษณะซุ้มที่สร้างคลุมบ่อน้ำ.....	106
2.25 แสดงลักษณะหลังคาใหญ่และหลังคาปีกนก.....	108
2.26 แสดงลักษณะบ้านมองจากภายนอก.....	109
2.27 แสดงการวางแม่เตาไฟในครัว.....	109
2.28 แสดงพื้นที่ขานที่ต่อเนื่องกับซุงข้าว.....	110

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.11 แสดงถนนภายในชุมชนบ้านทับเบิก.....	136
4.12 แสดงครัวเรือนส่วนใหญ่ที่มีไฟฟ้าใช้.....	137
4.13 แสดงท่อส่งน้ำในชุมชน.....	137
4.14 แสดงร้านค้าย่อยในชุมชนมีการปลูกสร้างยื่นชิดถนน ไม่มีที่จอดรถหน้าร้าน.....	138
4.15 แสดงจุดตั้งโทรศัพท์สาธารณะในชุมชน.....	138
4.16 แสดงสนามเด็กเล่น โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ.....	139
4.17 แสดงลานจัดกิจกรรมของชุมชน.....	140
4.18 แสดงลักษณะของบ้านใช้วัสดุซึ่งไม่คงทนถาวรบริเวณรอบนอกพื้นที่ไม่มาก.....	140
4.19 แสดงลักษณะภายในบ้านซึ่งคับแคบไม่เป็นสัดส่วน.....	141
4.20 แสดงการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน.....	141
4.21 แสดงถึงขยะตามถนนหลักภายในชุมชน.....	142
4.22 แสดงปัญหาการทิ้งขยะของชุมชน.....	142
4.23 แสดงการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน.....	143
4.24 แสดงที่หมายตาของชุมชน.....	143
5.1 แสดงแผนผังชุมชนบ้านทับเบิก.....	195
5.2 แสดงถนนสายหลักในชุมชน.....	196
5.3 แสดงซอยเข้าสู่ตัวบ้าน.....	197
5.4 แสดงทางเดินเท้าในชุมชน.....	197
5.5 แสดงแหล่งน้ำดิบของบ้านทับเบิก.....	198
5.6 แสดงท่อส่งน้ำของบ้านทับเบิก.....	198
5.7 แสดงแหล่งการระบายน้ำฝนจากครัวเรือน.....	199
5.8 แสดงการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน.....	199
5.9 แสดงพื้นที่ว่างที่ควรจัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ.....	200
5.10 แสดงสนามเด็กเล่น โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ.....	200
5.11 แสดงพื้นที่ลานกิจกรรมสำหรับประเพณีปีใหม่.....	201
5.12 แสดงแผนผังองค์ประกอบภูมิทัศน์ของชุมชน.....	203
5.13 แสดงลักษณะภายนอกของบ้านมั่ง.....	203
5.14 แสดงแผนผังเส้นทางหล่มเก่า-ทับเบิก.....	204

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.15 แสดงเส้นชั้นความสูงชุมชนบ้านทับเบิก.....	205
5.16 แสดงแผนผังแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค.....	206
5.17 แสดงแผนผังท่อส่งน้ำในชุมชนบ้านทับเบิก.....	207
5.18 แสดงผังการใช้ประโยชน์ที่ดินบ้านทับเบิก.....	208
5.19 แสดงแปลนบ้านมั่งขาว.....	209
5.20 แสดงแปลนหลังคาบ้านมั่งขาว.....	210
5.21 แสดงรูปด้านบ้านมั่งขาว.....	211
5.22 แสดงรูปตัดบ้านมั่งขาว.....	212
5.23 แสดงพื้นที่ภายในบ้านมั่งขาว.....	212
5.24 แสดงแปลนบ้านมั่งน้ำเงิน.....	213
5.25 แสดงแปลนหลังคาบ้านมั่งน้ำเงิน.....	214
5.26 แสดงรูปด้านบ้านมั่งน้ำเงิน.....	215
5.27 แสดงรูปตัดบ้านมั่งน้ำเงิน.....	216
5.28 แสดงพื้นที่ภายในบ้านมั่งน้ำเงิน.....	216
5.29 แสดงแผนผังองค์ประกอบชุมชนบ้านทับเบิก.....	217
5.30 แสดงแผนผังองค์ประกอบภูมิทัศน์ภายในชุมชนบ้านทับเบิก.....	218
5.31 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงระบบน้ำประปา.....	219
5.32 แสดงแนวคิดในการกำจัดขยะในชุมชน.....	219
5.33 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงถนน.....	220
5.34 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างถนน.....	220
5.35 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงทางเดินเท้าระหว่างครัวเรือน.....	221
5.36 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำฝนครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียง.....	221
5.37 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำฝนครัวเรือนที่อยู่ริมถนน.....	222
5.38 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน.....	222
5.39 แสดงแนวคิดพื้นฐานในการวางผังบริเวณ.....	223
5.40 แสดงแนวคิดในการจัดวางสวนใช้สอยให้สัมพันธ์กับสภาพภายนอก.....	223
5.41 แสดง Diagram ความสัมพันธ์ของสวนพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ในบ้าน.....	224
5.42 แสดงผังบริเวณ.....	224

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.43 แสดงแปลนพื้นอาคาร.....	225
5.44 แสดงแปลนหลังคาอาคาร.....	226
5.45 แสดงรูปด้าน 1, 2.....	227
5.46 แสดงรูปด้าน 3, 4.....	228
5.47 แสดงรูปตัดA-A.....	229
5.48 แสดงทัศนียภาพ 1.....	230
5.49 แสดงทัศนียภาพ 2.....	230
5.50 แสดงทัศนียภาพ 3.....	231
5.51 แสดงทัศนียภาพ 4.....	231
5.52 แสดงหุ่นจำลองผังชุมชนบ้านทับเบิก.....	232
5.53 แสดงหุ่นจำลองด้านบนบ้าน (1).....	232
5.54 แสดงหุ่นจำลองด้านบนบ้าน (2).....	233
5.55 แสดงหุ่นจำลองด้านบนบ้าน (3).....	233
5.56 แสดงหุ่นจำลองด้านบนบ้าน (4).....	234
5.57 แสดงหุ่นจำลองด้านบนบ้าน (5).....	234
5.58 แสดงรูปแบบของสิ่งประกอบทางภูมิทัศน์.....	235
5.59 แสดงทัศนียภาพสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ.....	236
5.60 แสดงทัศนียภาพสนามเด็กเล่น.....	236
5.61 แสดงทัศนียภาพลานกิจกรรม.....	237
5.62 แสดงทัศนียภาพหอดึงประปา.....	237
5.63 แสดงแผนผังการปรับปรุงสาธารณูปโภค.....	238
5.64 แสดงแผนผังการปรับปรุงสิ่งประกอบทางภูมิทัศน์.....	239

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มีผู้กล่าววาทันกำเนิดดั้งเดิมของชาวม้ง มีถิ่นฐานในแถบตอนเหนือของเอเชียอันมีลักษณะกึ่งคอเคเซียน กึ่งมองโกล ต่อมาบรรพบุรุษของพวกเขาอพยพลงมาทางใต้ เข้าสู่แม่น้ำเหลืองแล้ว ผสมกับเผ่าพันธุ์อื่นเป็นมอญ-อันนัม หรือตระกูลภาษาจีน แต่โดยทั่วไปได้จัดชนเผ่าเมี้ยวเอาไว้ในตระกูลทิเบต-พม่า สาขาจีน-ทิเบต เช่นเดียวกับชนเผ่าเย้า (สมัย สุทธิธรรม, 2541 : 7 - 15)

สำหรับในดินแดนของประเทศไทย ได้มีชาวม้งหรือเมี้ยว พากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเขาสูงและที่ราบเชิงเขาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2400 เป็นต้นมา ตามพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พิชญโลก เพชรบูรณ์ ตาก ฯลฯ ในครั้งแรกมีประชากรที่อยู่ในประเทศไทยราว 50,000 คน นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ชาวม้งหรือเมี้ยวได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ในหลายพื้นที่

ชาวเขาเผ่าม้ง โดยทั่วไปจะมีอยู่ด้วยกัน 5 กลุ่ม คือ ม้งดำ ม้งขาว ม้งน้ำเงิน ม้งลาย และม้งป้อ สำหรับชาวม้งในประเทศไทยจะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ ม้งน้ำเงิน ม้งขาว และม้งกั่วบ้ำ โดยอ้างหลักฐาน เอกสารการสำรวจของโอลิเวอร์กอร์ดอนยัง ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ในปีพุทธศักราช 2504-2505 ระบุว่า ชาวม้ง กั่วบ้ำ ที่มีอยู่ในจังหวัดน่านจำนวนหนึ่ง กำลังถูกกลืนโดยม้งน้ำเงิน ซึ่งความจริงแล้วมีชาวม้งอพยพจากลาวเข้ามาสู่ประเทศไทยเพียง 2 กลุ่ม เท่านั้น คือม้งน้ำเงินและม้งขาว โดยมีสถิติจำนวนประชากรม้งในประเทศไทย เมื่อปีพุทธศักราช 2526 มีจำนวนถึง 62,791 คน กระจายอยู่ตามพื้นที่สูงใน 14 จังหวัดของภาคเหนือ เช่น พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน ลำปาง สุโขทัย กำแพงเพชร ตาก พิชญโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ และจังหวัดเลย

ชาวม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์เข้ามาจาก 3 เส้นทางด้วยกัน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์, ม.ป.ป. : 3 - 5) คือ

1. เส้นทางจากจังหวัดน่านและประเทศลาว มาตามเทือกเขาหลวงพระบางผ่านภูเมี่ยง ภูสอยดาว ผ่านบ้านร่มเกล้าปัจจุบัน อำเภอนาแห้ว อำเภอด่านซ้าย ขึ้นสู่ยอดดงภูมิลอ ตั้งถิ่นฐานครั้งแรกราว ๆ พ.ศ. 2400 ตั้งบ้านอยู่ทางทิศตะวันออกของยอดดงภูมิลอได้ไม่นานก็ถูกโจรปล้นฆ่าตายเกือบหมด เหลือเด็กหญิงหน้าตาดี ประมาณ 2 คน โจรจึงพาไปเลี้ยงไว้เป็นลูกบุญธรรมอยู่ที่บ้านหมากแข้ง อำเภอด่านซ้าย 1 คน และอยู่ที่บ้านนาตาดี อำเภอนครไทย 1 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายหลังทั้ง 2 คนนี้ได้แต่งงานมีครอบครัว ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว เหลือแต่ลูกหลาน ครั้งที่สอง ชาวม้งได้อพยพมาตามเส้นทางเดิม มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านเจ๊กน้อยเก่า ปัจจุบันอยู่บริเวณเหนือ หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ประมาณ 2 กิโลเมตร อำเภอหล่มสัก ราว ๆ 2450 จากนั้นจึงขยายหมู่บ้านไป ตั้งอยู่ในที่อื่น ๆ

2. ราว ๆ ปี 2488 - 2490 เส้นทางจากจังหวัดน่านและประเทศลาว ตามเทือกเขาหลวง พระบาง สำหรับผู้ต่อต้านสัตว์เลี้ยว คนชรา เด็ก สตรี และสัมภาระสิ่งของจะอพยพมาทางรถยนต์ และรถไฟมาลงที่สถานีรถไฟตะพานหิน และต่อรถยนต์ไปขึ้นเขาที่อำเภอหล่มเก่า เดินทางทำ ต่อไปยังหมู่บ้านเจ๊กน้อย และตั้งหมู่บ้านใหม่ขึ้นที่บ้านทับเบิก อำเภอหล่มเก่า

3. เส้นทางจากจังหวัดเชียงรายและพะเยา มาทางรถยนต์และรถไฟ ไปขึ้นเขาที่อำเภอ หล่มเก่าเช่นเดียวกัน

พ.ศ. 2503 - 2506 ทางราชการได้ตัดถนนหมายเลข 12 พิชณุโลก - หล่มสัก ผ่านระหว่าง ภูหินร่องกล้า ภูมิลโและภูเขาค้อ เขาย่า ทำให้การเดินทางไปมาระหว่างภูเขาด่าง ๆ ชาวบ้าน จาก หมู่บ้านเจ๊กน้อย บ้านทับเบิก และหมู่บ้านอื่นในจังหวัดพิษณุโลกจึงพากันอพยพ ไปตั้งถิ่นฐานใน จังหวัดเพชรบูรณ์เพิ่มขึ้น เช่น บ้านม้งหัวผา บ้านเขาขาด อำเภอหล่มเก่า บ้านนาสะอู้ง อำเภอ หล่มเก่า บ้านเล่านะ บ้านเข้าเน้ง บ้านเล่าลือ บ้านหนองรางช้าง บ้านเล่าถี้ บ้านน้อย บ้านห้วยเพ่ง และบ้านเหยาฮั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2501 - 2511 พรรคคอมมิวนิสต์ เริ่มเข้ามาปลุกปั่นราษฎรชาวม้งในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และเลย ทำให้ชาวม้งแตกแยกเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายที่หนึ่งจำนวนน้อยกว่า เชื่อว่ารัฐบาลไทยดีกว่าจึงหนีลงไปข้างล่าง ทางราชการได้จัดที่ ให้อยู่เรียกว่า ศูนย์อพยพชาวบ้านบ้านรักไทย ตั้งอยู่ที่หนองแส ตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก

ฝ่ายที่สอง เชื่อว่า พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นรัฐบาลใหม่ที่ดีกว่าพวกชาวม้งมีสิทธิและมีส่วน เข้าร่วมบริหารจัดการด้วยจึงหนีเข้าป่าไป เป็นฐานที่มั่น เป็นมวลชนให้พรรคคอมมิวนิสต์ ตั้งแต่ปี 2511 - 2525 หมู่บ้านชาวม้งต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงเหลือเพียง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเจ๊ก น้อย หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 และหมู่บ้านเล่าลือ

หลัง พ.ศ. 2525 ชาวม้งที่หลงไปเข้าพวกกับพรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้ออกมาอบต้วตาม นโยบายที่ 66/23 โดยไม่มีความผิดและถือว่าเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ทำให้หมู่บ้านชาวม้งใน จังหวัดเพชรบูรณ์ กลับมาตั้งถิ่นฐานอีกเป็น 16 หมู่บ้าน 4 ตำบล ดังนี้

1. บ้านห้วยน้ำขาว	หมู่ที่ 1	ตำบลเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ
2. บ้านเจ๊กน้อย	หมู่ที่ 2	ตำบลเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ
3. บ้านปากกล้วย	หมู่ที่ 3	ตำบลเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ
4. บ้านเจ๊กน้อย	หมู่ที่ 4	ตำบลเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ
5. บ้านเล่าลือเก่า	หมู่ที่ 5	ตำบลเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. บ้านปากทาง	หมู่ที่ 6	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
7. บ้านศักดิ์เจริญ	หมู่ที่ 7	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
8. บ้านชัยชนะ	หมู่ที่ 8	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
9. บ้านประกอบสุข	หมู่ที่ 9	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
10. บ้านเจริญพัฒนา	หมู่ที่ 10	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
11. บ้านศิริรัตน์	หมู่ที่ 11	ตำบลเข็กน้อย	อำเภอเขาค้อ
12. บ้านเล่าลือ	หมู่ที่ 9	ตำบลเขาค้อ	อำเภอเขาค้อ
13. บ้านกนกงาม (เขาค้อ)	หมู่ที่ 1	ตำบลเขาค้อ	อำเภอเขาค้อ
14. บ้านทับเบิก	หมู่ที่ 14	ตำบลวังบาล	อำเภอหล่มเก่า
15. บ้านทับเบิกใหม่	หมู่ที่ 16	ตำบลวังบาล	อำเภอหล่มเก่า
16. บ้านคอยน้ำเพียงดิน	หมู่ที่ 8	ตำบลบ้านเนิน	อำเภอหล่มสัก

จำนวนประชากรชาวม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์มี 3,763 ครอบครัว 21,915 คน

จากการที่ชาวม้งกลับใจเข้ามาอบตัวตามนโยบายที่ 66/23 เพื่อร่วมพัฒนาชาติไทย

หน่วยงานราชการของรัฐบาลที่ทำงานเกี่ยวกับชาวเขา คือศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งได้รับการจัดตั้งจากกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มาตั้งแต่พุทธศักราช 2510 ได้ดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ

1. เพื่อพัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้
2. เพื่อให้มีถิ่นที่อยู่ถาวร มีอาหารพอเพียงค่อการบริโภค มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว
3. เพื่อให้บำรุงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี
4. เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ในสภาพที่สมดุล (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์. 2545 : 3)

จะเห็นได้ว่าการดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีการดำเนินการ ทั้งการพัฒนาและอนุรักษ์ควบคู่กันไป

บ้านทับเบิกตั้งมานานประมาณ 70 - 80 ปี สภาพทั่วไปของบ้านทับเบิก ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีหน้าผาสูงชันหลังหมู่บ้านทิวทัศน์สวยงามมาก สามารถมองเห็นตัวเมืองต่าง ๆ คือหล่มเก่า หล่มสัก น้ำหนาว เขาค้อ เพชรบูรณ์ ในเขตจังหวัดเลย คือ ภูกระดึง ภูหลวง ภูเรือ ภูหอ อากาศหนาวเย็นตลอดปี มีเพียง 2 ฤดูคือฤดูหนาวและฤดูฝน ในฤดูฝนจะมีหมอกปกคลุมตลอดวันตลอดคืน บางครั้งจึงเรียกว่า "เมืองในหมอก" การคมนาคม มีถนนยุทธศาสตร์ลาดยางตลอดสาย - สามแยกบ้านโจะโหวะ - ภูหินร่องกล้าผ่านหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อมต่อถนนคอนกรีตเสริมเหล็กแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร บ้านทับเบิกอยู่ห่างจากอำเภอหล่มเก่า ประมาณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นับญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

30 กิโลเมตร ชุมชนทับเบิกประกอบด้วยพื้นที่ 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,798 คน ชาย 891 คน หญิง 907 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด ขอบเขตของหมู่บ้านมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านหมากแข้ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านน้ำเพียงดิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเหมืองแบ่ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อุทยานภูหินร่องกล้า

ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนประกอบอาชีพการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านคือกะหล่ำปลี ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วลิสงเตา ชิง ลูกท้อ และลิ้นจี่ ชุมชนทับเบิกเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ในเรื่องประเพณี ความเชื่อ เป็นของตนเอง ประเพณีที่นิยมและนับถือมาช้านานคือ ประเพณีปีใหม่ การแต่งงาน สุขวิญ การกินข้าวใหม่ การขึ้นบ้านใหม่ การเปลี่ยนชื่อ งานศพ จอปลี (การทำบุญแจกข้าว) ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากการบอกเล่าของ ผู้ใหญ่มา วงศ์ทับเบิก พูดถึงปัญหาของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่พักอาศัยประชาชนที่เริ่มมีฐานะดีขึ้นก็ต้องการปลูกสร้างบ้านเรือนให้มีความคงทนถาวรมากขึ้น โดยการใช้วัสดุก่อสร้างจากท้องถิ่นตลอดจนเทคโนโลยีจากธรรมชาติ แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องความรู้เทคนิควิธีการก่อสร้างจึงต้องพึ่งช่างที่ไม่ใช่คนในชุมชนมาปลูกสร้างบ้านให้ จึงทำให้ได้บ้านที่ไม่สอดคล้องความต้องการ ส่งผลกระทบต่อพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นจะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ใช้สอยในบ้าน นอกจากนี้ประชากรของชุมชนทับเบิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยใช้แรงงานจากคนในครอบครัว ครอบครัวใดมีสมาชิกมากก็จะสามารถทำผลผลิตทางเกษตรได้มาก มีผลทำให้ประชากรในชุมชนทับเบ็คนิยมมีบุตรหลายคน จึงเกิดปัญหาด้านที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมตามมา จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าควรได้มีการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านทับเบิกในปัจจุบันสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาสภาพแวดล้อมชุมชน วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537 : 173) กล่าวว่า บุคคลมีขอบเขตเฉพาะของสภาพแวดล้อมชุมชนปรากฏอยู่ในจินตภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาพแวดล้อมของส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยและแหล่งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

วรรณรินทร์ พัฒนะเอก. (2543 : 4-38) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมชุมชน หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย และความร่มรื่นตลอดจนสุนทรียภาพที่ดี สำหรับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

Clorence Arthur Perry. (1949 : 4) กล่าวถึงองค์ประกอบชุมชนตามลักษณะกายภาพประกอบไปด้วย ขนาดของชุมชน ขอบเขตของชุมชน ที่ว่างสาธารณะ ที่ตั้งสถาบันของชุมชน กิจกรรมทางธุรกิจ ระบบถนนภายในชุมชน

วิเชียร รักการ. (2542 : 35) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญภายในชุมชนแต่ละชุมชนจะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการคือ

1.) ประชากรจำนวนหนึ่ง ผู้คนเหล่านี้นอกจากจะแตกต่างทางเพศ คือ มีหญิงชายแล้ว ยังแตกต่างกันในด้านอายุ คือ มีตั้งแต่เด็กเล็ก เด็กโต วัยรุ่นหนุ่มสาว ผู้ใหญ่วัยแรงงานและผู้สูงอายุ ตลอดจนระดับการศึกษา ผู้คนเหล่านี้ยังอยู่ร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว การศึกษาประชากรชุมชนจะเน้นไปที่โครงสร้างชุมชนเป็นสำคัญ

2.) สิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวตัวผู้คนเหล่านี้ สิ่งแวดล้อมชุมชนอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ ภูเขา แร่ธาตุ รวมทั้งลมฟ้าอากาศเหล่านี้ประการที่หนึ่ง อีกประการที่หนึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ได้แก่ พืชและสัตว์ต่าง ๆ อาทิ นาข้าว สวนส้ม ไร่อ้อย ป่าไม้ เหล่านี้เป็นพวกพืช ส่วนพวกสัตว์จะมี ช้าง ม้า วัว ควาย เป็ด ไก่ หมู ฯลฯ

3.) สถานการณ์ หมายถึง ความเป็นไปภายในชุมชนที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความสุขที่ชุมชนมีอยู่ อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา การศึกษา เหล่านี้เป็นต้น เช่น ถ้ารูปแบบของการปกครองจะทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยไม่มีโจรผู้ร้ายรบกวน ไม่มีปัญหาทางการเมืองแตกแยกกันจนมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กดขี่ทำให้ชาวบ้านหวนวิตก อันนี้ก็คือ สถานการณ์สงบราบรื่น หรืออีกตัวอย่างหนึ่งการจัดการศึกษาดี สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้สมาชิกชุมชนมีความรู้ คิดเป็น แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทำให้รู้ผิดถูก มีคุณธรรม จริยธรรม อันนี้ก็คือสถานการณ์ทางการศึกษาเหมาะสม เป็นต้น

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2541 : 2) กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์สัมพันธ์ด้วยความว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น ภาชนะ เครื่องเรือน อาคาร ถนน ชุมชนหรือเมือง ในแต่ละสภาพการณ์ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ข้อมมิมิติทางด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในชีวิตประจำวันกิจกรรมต่าง ๆ มักเกิดขึ้นตามเวลา กิจกรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสัปดาห์ เดือน ปี หรือฤดูกาล โดยทั่วไป พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้สัมพันธ์กับมิติทางด้านเวลาโดยตรงเหมือนอย่างเช่นในการวิ่งแข่งหรือในการแข่งขันอื่น ๆ ที่กำกับโดยเวลา แต่เพราะว่ามนุษย์มีการจัดสรรเวลาที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมประจำวัน พฤติกรรมมนุษย์จึงผูกพันกับเวลาเสมอ

วิลลิสทึร์ ทรยางกูร. (2541 : 26-27) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีส่วนในการส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น งานออกแบบการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเป้าหมายของการออกแบบ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีดังนี้

1. เพื่อให้เกิดสุนทรียภาพของรูปทรง เพราะรูปทรงที่เด่นชัด สวยงามมีส่วนช่วยกระตุ้นกระบวนการรับรู้ของผู้พบเห็น
2. เพื่อให้เกิดการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ งานออกแบบต้องสื่อความหมายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเข้าใจของผู้ใช้หรือผู้พบเห็น และสามารถสื่อความหมายถึงหน้าที่ใช้สอยของสภาพแวดล้อมนั้น ๆ
3. เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการทางหน้าที่ใช้สอย คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้สามารถได้ความต้องการทางหน้าที่ใช้สอยต่าง ๆ ของผู้ใช้ต้องสอดคล้องและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

ตรีงใจ บูรณสมภพ. (2540 : 5-6) ได้ให้ความหมายว่า คุณสมบัติของสภาพแวดล้อม มีความหมายแตกต่างกันตามหน้าที่ ๆ ใช้ แต่โดยทั่วไปหมายถึงสภาพภายนอกที่เกี่ยวพันกับมนุษย์ สัตว์ พืช สถาปนิกสามารถสร้างสภาพแวดล้อมซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในร่างกายให้แก่มนุษย์นอกเหนือไปจากที่ธรรมชาติสร้าง โดยการสร้างสรรค์อาคารและสภาพแวดล้อมขึ้นมาใหม่ การสร้างสรรค์นี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ในหลักใหญ่ ๆ แยกเป็น 2 ประการ คือ

1. สภาพแวดล้อมทางจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม อันได้แก่ ศิลธรรม การรู้จักผิดถูก ความเชื่อ ความนิยม สังคมและประวัติศาสตร์
2. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับทางร่างกาย ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ภูมิอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นิจ หิณฺฐิรณฺฑ. (2527 : 1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์ไว้ในหลายลักษณะ ดังนี้
อนุรักษ์เพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรักษ์ไม่ใช่เป็น
การปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรักษ์มีความหมายต่อโลก
ปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ต้องเกี่ยวข้องกับการรักษา
สภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย

จารุณี สิริมังคะลา. (2533 : 5 - 10) ได้กล่าวถึงวิธีการในการดำเนินการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้
การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของเมืองเอาไว้ได้
ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจุบันต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการทางด้าน
เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไป
ดังนั้น ในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้โดยที่จะต้องมีการวาง
แนวทางในการเปลี่ยนแปลง ว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการคัดเลือกการ
อนุรักษ์ จึงจะต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือพื้นที่ที่จะ
อนุรักษ์สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้าง
อาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมากโดยเฉพาะในสังคมที่
เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคาร
สิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ จึง
ทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรม ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงจึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของ
งานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่าง ๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม
ของสังคมต่อไปดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลปะ

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลปะ ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใดที่มี
มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปะที่ดี ควรจะต้อง
อนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่
สวยงาม เป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม

ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง
รูปด้านที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ใหม่
โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาวอย ของเลอคอร์บูซิเอ เป็นต้น

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยี ในด้านการก่อสร้างและงานด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่ รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จและมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก้าชั้นที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิด ที่มรณะ สถานที่ทำงาน ค้นพบ ประชัญสิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตรวัดระฆัง ครั้งหนึ่งเคยเป็นคาน้ำของพระราชวรินทร์ และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ

อาคารที่มีความเกี่ยวข้องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้น และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

7. งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ บ่อเป็นเครื่องแสดงถึง วิวัฒนาการด้านสังคมของกลุ่มชน ลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์ สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ันได้แก่ บ้าน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อีสานสถาน ฯลฯ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

8. สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาวะแวดล้อม

อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารดีเด่นหรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริมอาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคารบริเวณ อาคารเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานที่ประเพณีสามารถพิจารณาดำเนินการอนุรักษ์ แม้นว่าไม่มีคุณค่าทางด้านความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญกับสิ่งสำคัญใดๆ ที่กล่าวมาแล้วโดยยอมให้มีการคิดแปลงต่อเติมภายในหรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. (อ้างใน กรมศิลปากร. 2540 : 194-195) กล่าวถึง การอนุรักษ์เรือนพื้นดินว่า แนวคิดในการก่อสร้างเรือนพื้นดิน ซึ่งมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งได้รูปแบบกลายเป็นประเพณีการอยู่อาศัยและวิถีชีวิตของประชาชนแต่ละกลุ่มในพื้นที่ ต่อมาเมื่อพื้นดินเจริญขึ้น แนวโน้มที่ประชาชนจะเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและการอยู่อาศัยย่อมเกิดขึ้น หากไม่มีการชี้นำไปในทางที่ถูกที่ควร อาจทำให้แนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจนขาดความเหมาะสม เช่น การเลียนแบบการดำรงชีวิตของชาติอื่นที่ไม่สอดคล้องกับพื้นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น อาจทำให้สังคมเดินหลงทางจนเกิดความขัดแย้ง เป็นต้น

การอนุรักษ์แนวคิดอาจทำได้โดย การสอนอธิบายให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นจนมีความเข้าใจชัดเจนเรื่องคุณค่าเรือนพื้นดินภาคเหนือ ที่มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น แล้วเชื่อว่าประชาชนจะพัฒนาการอยู่อาศัยตามแนวทางการดำรงชีวิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม

อรศิริ ปาณินท์. (2538 : 7) ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวไต ไตลื้อ ไตยวน ลัวะ และชาวไทยภูเขาต่าง ๆ จะมีความผูกพันกับแหล่งน้ำมีการกล่าวถึงระบบชลประทาน เหมืองฝาย การทค่น้ำ ถ้ำเหมืองต่าง ๆ ที่ส่งน้ำเข้าหมู่บ้าน แม้แต่การแยกระบบของการระบายน้ำฝนเข้าสู่ไร่นา และระบายน้ำเข้าสู่สวนครัวของกลุ่มไตยวนและลัวะ ก็เป็นระบบที่ทันสมัยมาก ทำให้แหล่งนี้เป็นชีวิตของชาวบ้านสะอาดอยู่ตลอดเวลา สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาคือลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นระบบการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม และนิเวศวิทยาที่สร้างสรรค์ยิ่ง การศึกษาเกี่ยวเนื่องในวิทยาการทำให้ทราบที่มาของระบบการวางผังหมู่บ้าน

ความเชื่อทั้งในด้านความเชื่อเกี่ยวกับผีเจ้าและพระ จะมีความเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ส่วนกลางที่สำคัญ ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ช่วงบ้าน แหล่งที่ตั้งเสาหลักบ้าน (เสาใจบ้าน) แหล่งที่ตั้งหอเสื่อบ้าน ก็มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมและสังคมชุมชนโดยส่วนรวม เป็นแหล่งที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำกิจกรรมเป็นระยะ ๆ ตลอดปี ทำให้ความผูกพันในระบบครอบครัว เพื่อนบ้าน มีความใกล้ชิด มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ลักษณะของผังกายภาพของหมู่บ้านสามารถบ่งบอกถึงวิถีการดำรงชีวิตในส่วนรวมอย่างชัดเจน

สมัย สุทธิธรรม. (2541 : 8) กล่าวถึง การตั้งถิ่นฐานของชาวม้งความว่า หมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีหัวหน้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะสังเกตได้จากบ้านที่มีหลังใหญ่กว่าบ้านคนอื่น ๆ และมักจะอยู่กึ่งกลางของหมู่บ้าน ดิกับตัวบ้านจะมีคอกม้า คอกหมู และเล้าไก่ ชาวม้งส่วนใหญ่จะไม่นิยมทำไร่บ้านอย่างพวกชาวเข่า หรือลีซอ การจะสร้างบ้านเรือนขึ้นที่ตรงไหน ชาวม้งจะมีการเสี่ยงเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทายล่วงหน้าก่อน ว่าทำเลไหนจะเหมาะแก่การปลูกบ้านหรือไม่ เพราะถ้าหากสถานที่ตั้งตัวบ้านมีทำเลไม่เหมาะ อาจจะทำให้มีเหตุร้ายเกิดความไม่สงบสุขต่าง ๆ นานาได้ เช่น การปลูกบ้านควรจะต้องหันหน้าบ้านออกไปทางลาดของภูเขาซึ่งมักจะลาดลง นั้นแหละจึงจะถูกตามลักษณะที่ดีของมั่ง เป็นต้น

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบทฤษฎี เพื่อนำมาใช้เสนอเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านทับเบิก โดยการศึกษาสภาพแวดล้อม, ปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ที่มีผลต่อด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านจิตใจ

- 1) ความเชื่อและศาสนา
- 2) ขนบธรรมเนียมประเพณี
- 3) เศรษฐกิจ
- 4) การศึกษา
- 5) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ด้านกายภาพ

- 1) ความหนาแน่นของบ้านเรือน
- 2) ลักษณะพื้นที่ของชุมชน
- 3) แหล่งน้ำในชุมชน
- 4) การคมนาคม
- 5) ไฟฟ้า
- 6) น้ำประปา
- 7) ร้านค้าย่อยในชุมชน
- 8) โทรศัพท์สาธารณะ
- 9) สนามเด็กเล่นภายในชุมชน
- 10) ที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 11) ที่รวมกิจกรรม
- 12) ลักษณะอาคารบ้านเรือน
- 13) การแบ่งสัดส่วนภายในบ้าน
- 14) การกำจัดขยะ
- 15) การระบายน้ำเสีย
- 16) การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน
- 17) ที่หมายตา (landmark)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในส่วนของการอนุรักษ์เป็นการอนุรักษ์แนวคิดในการปลูกสร้างบ้านจากประเพณีที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา โดยศึกษาถึงพื้นที่ หรือบริเวณที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี 5 ประเพณี ได้แก่

- 1) กินข้าวใหม่
- 2) ขึ้นปีใหม่
- 3) ลงสีดา (อ้าวเน็ง)
- 4) แต่งงาน
- 5) งานศพ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก ปัญหาและความ ต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก โดยจะศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัญหาและความต้องการ ทางด้านกายภาพ ทางด้านจิตใจ และการปฏิบัติตามประเพณี 1) กินข้าวใหม่ 2) ขึ้นปีใหม่ 3) ลงสีดา (อ้าวเน็ง) 4) ประเพณีแต่งงาน 5) ประเพณีงานศพ เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางใน การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1,798 คน (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์. 2545 : 8) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม จำนวน 180 คน

1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

โดยศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจ ของชุมชนบ้าน ทับเบิก
ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แนวทาง หมายถึง รูปแบบ วิธีการ หรือ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับนำไป ดำเนินการเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

การอนุรักษ์ หมายถึง การสืบทอดด้านแนวคิดในการปลูกสร้างบ้านให้สอดคล้องกับวิถี ชีวิต ความเชื่อ ประเพณี

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวทั้งภายในและภายนอก ร่างกาย ซึ่งจะแบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็น

1. สภาพแวดล้อมทางจิตใจ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องต่อสภาพจิตใจซึ่งขึ้นอยู่กับ ความเชื่อและศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจ การศึกษา และความรู้ที่ปลูกฝังในชีวิตและทรัพย์สิน

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อร่างกายในด้าน ความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ในชุมชน การคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์สาธารณะ สนามเด็กเล่นในชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่รวมกิจกรรม ลักษณะอาคารบ้านเรือน การแบ่งสัดส่วนภายในบ้าน การกำจัดขยะ การระบายน้ำเสีย การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ที่หมายคา(landmark)ของชุมชน

ปัญหา หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและส่งผลกระทบต่อชุมชน

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการที่แท้จริงในการปรับปรุง สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อให้ปัญหานั้นน้อยลงหรือหมดไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมปัญหาและความต้องการด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย

- 2.1 ความหมายและลักษณะของชุมชน
- 2.2 ความต้องการของชุมชน
- 2.3 สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก
- 2.4 การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น
- 2.5 การพัฒนาชุมชน
- 2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านจิตใจและด้านกายภาพ
- 2.7 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายและลักษณะของชุมชน

ไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 11-22) กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก และจากการที่มนุษย์มาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกนี้จึงทำให้เกิดชุมชนขึ้น ดังนั้น ความหมายของชุมชนหากจะทำให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการศึกษา ชุมชนจึงน่าจะหมายถึง อาณาบริเวณที่คนมาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีสถานภาพการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกันอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาานาน ๆ ซึ่งความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมนี้ได้นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ดังนี้

2.1.1 ความหมายของชุมชน

Olsen. (1968 : 91) กล่าวว่า ชุมชนตามความหมายในทางวิชาการ หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิก สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถจะแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ Arthur Dunham. (1985 : 7) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่าชุมชนต้องตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกัน อีกทั้งมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกัน ดั่งมองเห็นจากขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Colcord. (1947 : 13) กล่าวว่า คำว่าชุมชนให้ใช้ระบุเนื้อที่ที่ได้รับบริการตามนโยบายการแบ่งส่วนการปกครองของรัฐ เช่น เมือง นคร เทศบาล และสุขาภิบาลและอาจให้มีความหมายถึงหน่วยที่มีความมั่นคง มีการปกครองตนเองและช่วยตนเองได้ เช่น นิคมสร้างตนเองและนิคมแห่งเผ่าชนที่ยังไม่เจริญ

จิรพรรณ กาญจนจิตรา. (2520 : 20) กล่าวว่า ชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่รวมกันในอาณาเขตอันเดียวกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ หรือศาสนาเดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2523 : 44) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชนคือกลุ่มคนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกันอาศัยอยู่ในบริเวณหรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน ดังนั้นชุมชนจึงหมายถึงกลุ่มคนที่ประกอบด้วย

1. คน
2. อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน
3. มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน
4. มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ
5. มีสถาบันทางสังคมที่ให้ประโยชน์แก่ชุมชนได้ เช่น วัด โรงเรียน หรือร้านค้า

พัฒน์ สุจันงค์ และคณะ. (2524 : 4) ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของชุมชนว่าชุมชนหมายถึง คนคนทั่ว ๆ ไป ที่มีคนจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไปที่ได้ร่วมกันด้วยทรรศนะอย่างเดียวกันคือ มีความคิดเห็นพ้องต้องกันรวมตัวกันที่จะทำอะไรร่วมกันและก็หวังที่จะไปสู่ความสำเร็จนั้นอย่างเดียวกัน

จากความหมายของชุมชนที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่านักสังคมวิทยาต่างก็ให้ความหมายและขอบเขตของชุมชน ตามแต่สภาพวัตถุประสงค์ สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ ตลอดจนกาลสมัยที่วิวัฒนาการโดยเน้นหนักในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในสาระสำคัญในความหมายของคำว่า ชุมชน คงไม่แตกต่างกันมากนัก ดังจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายถึงส่วนประกอบของคำว่าชุมชนในหลักการใหญ่ ๆ ที่คล้ายคลึงกัน อาจจะผิดแผกแตกต่างกันในส่วนปลีกย่อยหรือการย้ำความสำคัญบางส่วน ซึ่งแตกต่างกันเท่านั้น

จึงสรุปความหมายของชุมชนได้ว่าชุมชน คือหน่วยทางสังคมหน่วยหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นด้วยสมาชิกคือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการประกอบอาชีพการใช้ประโยชน์จากสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกัน ตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารและมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน

2.1.2 องค์ประกอบของชุมชน

จากที่ได้กล่าวถึงไว้ในความหมายของชุมชนว่า ชุมชนประกอบด้วยประชากร สถาบันทางสังคม องค์การทางสังคม และอาณาเขต ซึ่งจะทำให้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนได้ดังนี้
 ทัศนียา ทัศนียาวิวัฒน์. (2526 : 15)

1. ประชากร (Population)
2. สิ่งแวดล้อม (Environment)

จากองค์ประกอบทั้งสองประเภท ที่ประกอบกันอยู่ในชุมชนนั้น ทั้งประชากรและสิ่งแวดล้อมจะรวมกันอยู่ในกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การเมือง
2. เศรษฐกิจ
3. การศึกษา
4. สังคม
5. วัฒนธรรม
6. ครอบครัวและประชากร
7. อนามัยและสาธารณสุข
8. นันทนาการ

ไพรัตน์ เชชะรินทร์. (2524 : 5) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Charles Hoffer ที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนไว้ว่า ชุมชนทุกชุมชนจะประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. คน หากปราศจากคนแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้
2. คนที่อยู่ในชุมชนนั้น จะต้องมีความสนใจอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวนี้ได้มาจากส่วนผสมของการอยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน
3. เรื่องคนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญและมีส่วนสัมพันธ์ในตัวของมัน มีคนก็ต้องมีสถานที่ แต่จะกำหนดขอบเขตของสถานที่ของชุมชนหนึ่ง ๆ เป็นเรื่องยาก

ชีรวัดน์ นิจนตร. (2528 : 2) ได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนว่า เนื่องจากชุมชนมีลักษณะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม การที่จะแยกแยะองค์ประกอบของชุมชนให้เข้าใจชัดเจนนั้นจำเป็นต้องอธิบายโครงสร้างของสังคมโดยทั่วไปเสียก่อน ตามหลักสังคมวิทยานั้น สังคม ประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 2 ประเภท คือ

1. องค์การทางสังคม (Social Organization) และ
2. สถาบันทางสังคม (Social Institution)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. องค์การทางสังคม

หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่ในรูปแบบและขนาดต่าง ๆ กัน โดยมีเป้าหมายหรือหน้าที่โดยเฉพาะของกลุ่มและมีระเบียบแบบแผนที่เป็นของตนเอง องค์การทางสังคมจึงมีลักษณะเป็นชีวิตทางสังคมที่จัดระเบียบแล้วซึ่งมีอยู่หลายประการ เช่น กลุ่มทางสังคม (Social group) ครอบครัว (Family) ชุมชน (Community) สมาคม (Association) ชั้น (Class) เป็นต้น องค์การทางสังคมเหล่านี้มีส่วนประกอบที่สำคัญเหมือนกันอยู่ 3 ประการ คือ คณะบุคคล ระเบียบแบบแผนและเป้าหมายหรือหน้าที่ กลุ่มทางสังคมซึ่งเป็นองค์การทางสังคมที่มีขนาดเล็กที่สุด อาจมีคณะบุคคลเพียง 2-3 คน มีข้อตกลงกันเพียงไม่กี่ข้อ และมีเป้าหมายเพียงอย่างเดียว เช่น กลุ่มแม่บ้าน ทีมกีฬา ในขณะที่ชุมชนประกอบด้วยคณะบุคคลจำนวนนับร้อย ๆ คนขึ้นไป มีระเบียบหรือกฎหมายใช้บังคับในหลาย ๆ กรณีและมีเป้าหมายร่วมกันหลายประการ เช่น การจัดหาสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการของสมาชิกการอบรมสั่งสอนหรือถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี แก่คนรุ่นเยาว์ เป็นต้น

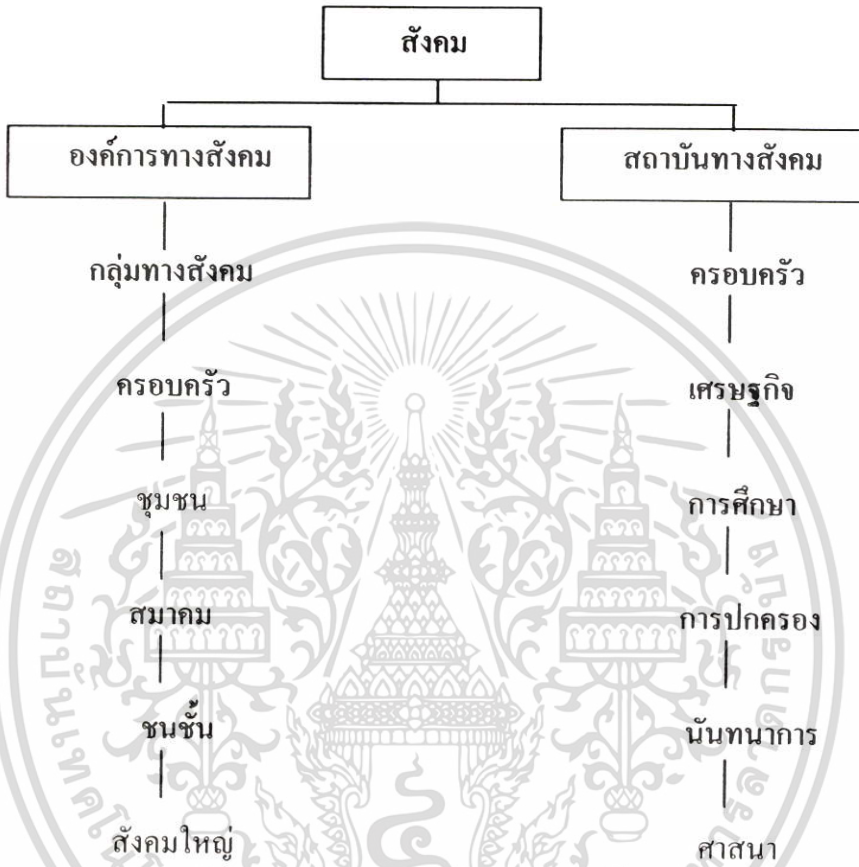
นักสังคมวิทยาบางกลุ่มเรียกโครงสร้างส่วนนี้ของสังคมว่าเป็น “การจัดระเบียบทางสังคม” เพื่อให้คนในสังคมมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน วิธีการจัดระเบียบของสังคมได้แก่ การกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม การใช้กฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ บรรทัดฐานที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีทั้งการกำหนดให้กระทำและบังคับให้งดเว้นการกระทำ คนกลุ่มต่าง ๆ จะมีบรรทัดฐานทางสังคมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานภาพและชนชั้นทางสังคม (นักสังคมวิทยากลุ่มนี้แบ่งโครงสร้างสังคมออกเป็นกลุ่มคนสถานภาพหรือบทบาทและสถาบันทางสังคม) อย่างไรก็ตามผลของการจัดระเบียบทางสังคมจะก่อให้เกิด “องค์การที่จัดระเบียบแล้ว” ซึ่งก็คือ องค์การทางสังคมประเภทต่าง ๆ” นั่นเอง

2. สถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคม (Social Institution) นั้นมิได้หมายถึงตัวอาคารสถานที่ขนาดใหญ่ตามที่คนทั่วไปเข้าใจกันอยู่ แต่หมายถึงแนวทางทั่วไปในการคิดและการกระทำกิจกรรมพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม เช่น ในครอบครัวก็มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันต่อ ๆ มา พ่อแม่ก็มีหน้าที่เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ผู้เยาว์ก็ต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน

แนวทางในการคิดและการกระทำดังกล่าวนี้ เกิดเป็นแบบอย่างขึ้นหลังจากการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของคนในสังคมนั้นมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งกลายเป็นสถาบันขึ้นมา แต่ละสถาบันจะมีองค์ประกอบที่เหมือนกันอยู่ 3 ประการ คือ ตำแหน่งทางสังคม หน้าที่และแบบอย่างของพฤติกรรม เช่น สถาบันการเมือง หรือการปกครองก็มีบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งแตกต่างกันไปตั้งแต่สูงสุด คือ นายกรัฐมนตรีไปจนถึงประชาชนธรรมดา แต่ละบุคคลในสถาบันนี้ก็จะทำหน้าที่และประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนที่มีอยู่ ซึ่งได้แก่ ระเบียบ กฎหมาย ส่วนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาบันครอบครัวก็มีตำแหน่ง คือ พ่อ แม่ ลูก และญาติคนอื่น ๆ ซึ่งต่างก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อกันตามระเบียบหรือจารีตประเพณี ซึ่งมีแบบอย่างกันมานานแล้วแต่ครั้งบรรพบุรุษ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงสร้างของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดองค์ประกอบของชุมชน จึงได้แสดงเป็นแผนภูมิให้เห็นดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงโครงสร้างของสังคม

แต่ถ้าจะอธิบายตามแนวคิดทั่ว ๆ ไป ก็อาจแบ่งองค์ประกอบของชุมชนได้ 3 ประการ คือ กลุ่มบุคคล อาณาเขตหรือพื้นที่และผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบสุดท้ายนี้เองที่จะทำให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กัน เช่น มีการไปมาหาสู่ หรือติดต่อกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติมิตรหรือในเชิงธุรกิจการค้า

ชุมชนส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ประการนี้ จะมีข้อยกเว้นอยู่บ้างสำหรับชุมชนบางแห่ง เช่น ชาวฮิบซี พวกนอแมดิก (Nomadic) ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่เร่ร่อนไม่มีหลักแหล่งเพราะมีการอพยพโยกย้ายอยู่เรื่อย ๆ จึงมีลักษณะเป็นชุมชนที่ไม่มีอาณาเขต หรือพื้นที่

จากการจัดรวมกลุ่มขององค์ประกอบของชุมชน ที่มีการแสดงความคิดเห็น และแบ่งไว้

ดังกล่าวแล้วข้างต้น ก็จะสรุปได้ว่าองค์ประกอบของชุมชนนั้นน่าจะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. องค์ประกอบด้านวัตถุและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ องค์การและสถาบันต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น

1. สถาบันทางศาสนา
 2. สถาบันทางเศรษฐกิจ
 3. สถาบันทางการศึกษา
 4. สถาบันทางอนามัย
- ฯลฯ

และรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ อันได้แก่ ดิน หิน แร่ แม่น้ำภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ จำนวนพลเมือง จำนวนครอบครัวอาชีพ และการประกอบกิจการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีขึ้นในชุมชน

3. องค์ประกอบทางจิตใจ ได้แก่ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม ระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกในชุมชนยึดเหนี่ยวถือปฏิบัติสืบทอดกันมา

2.1.3 ประเภทหรือชนิดของชุมชน

โดยปกติการแบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้น ทำให้หลายแบบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง (ศิริวัฒน์ นิจนตร. 2528 : 5-10) แบ่งชุมชนไว้ 4 แบบ คือ แบ่งตามวิวัฒนาการแบ่งตามจำนวนพลเมือง แบ่งตามลักษณะของกิจกรรมหลัก และแบ่งตามลักษณะของท้องถิ่นและความสัมพันธ์ของสมาชิก การแบ่งประเภทของชุมชนดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เข้าใจและคุ้นเคยกับชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะชุมชนแต่ละประเภทจะมีลักษณะของปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน เมื่อนักพัฒนาเข้าไปทำงานอยู่ในชุมชนประเภทใดก็ต้องปรับตัวและใช้กลวิธีในการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของชุมชนประเภทนั้น ๆ

2.1.3.1 การแบ่งประเภทของชุมชนตามวิวัฒนาการ

จากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ มนุษย์รู้จักการรวมกลุ่มกันตามลักษณะความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน โดยผ่านวิวัฒนาการแต่ละขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องจากชุมชนสมัยดั้งเดิม (Primitive Social) หรือ ชุมชนโบราณมาจนถึงชุมชนที่เจริญก้าวหน้าแล้ว (Modern Society) นักสังคมวิทยาที่เชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) อธิบายว่า สังคมทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาเป็นแบบแผนเดียวกัน คือ เริ่มจากชุมชนแบบง่าย ๆ มาสู่สังคมที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อนและมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ออกัสต์ คองต์ (Auguste Comte) เชื่อว่าสังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมา 3 ระยะ ตามระบบความเชื่อของคนในสังคมคือ ชุมชนโบราณที่ยังเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Theological Stage)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนที่เชื่อความเป็นไปตามธรรมชาติ (Metaphysical Stage) และสังคมในยุควิทยาศาสตร์ (Scientific or Positive Stage) ที่เชื่ออย่างมีเหตุผลและสามารถทดลองหรือพิสูจน์ให้เห็นจริงได้

นอกจากจะแบ่งตามวิวัฒนาการของระบบความเชื่อแล้ว เรายังสามารถแบ่งชุมชนออกได้เป็น 3 ประเภท ตามวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนคือ

1. ชุมชนบุพกาล ซึ่งมีมนุษย์มีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ดำรงชีวิตด้วยการเข้าป่าล่าสัตว์ และเก็บผัก ผลไม้หรือของป่าเป็นอาหาร สมาชิกในชุมชนก็มีจำนวนน้อยและมีกรอพยพไปเรื่อย ๆ เมื่อพืชและสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารหมดไป ความสำคัญของคนในชุมชนก็เป็นแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น อาจมีเพียงหัวหน้าเผ่าและสมาชิกอื่น ๆ ที่อยู่ใต้การปกครอง

2. ชุมชนเกษตรกรรม เกิดขึ้นเมื่อมีผู้เริ่มนำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงและนำเอาเมล็ดพืชหรือพันธุ์ผักจากป่ามาปลูกไว้บริเวณที่พักอาศัย ทำให้มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งถาวร ชุมชนลักษณะนี้มีขึ้นเมื่อประมาณ 9,000 – 11,000 ปี ที่ผ่านมาแล้วซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ

1. ชุมชนเกษตรกรรมแผนเก่า ใช้วิธีเพาะปลูกแบบง่าย ๆ เช่น ทำไร่เลื่อนลอย คือ โคนต้นไม้และแผ้วถางป่า แล้วจึงหว่านเมล็ดพืชลงปลูก ต่อมาอาจมีการใช้ไถสำหรับพรวนดิน แทนจอบหรือเสียม มีการใช้แรงงานสัตว์แทนแรงคน มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำแบบง่าย ๆ เป็นต้น

2. ชุมชนเกษตรกรรมแผนใหม่ ราวกลางพุทธศตวรรษที่ 23 ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเกษตร โดยใช้เครื่องจักรเทียมม้า และเครื่องทุ่นแรงอื่น ๆ เช่น กังหันลม มีการคัดเลือกและบำรุงรักษาพันธุ์พืชรวมทั้งการผสมพันธุ์สัตว์ ทำให้เกิดการผลิที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีระบบชลประทาน การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น

3. ชุมชนอุตสาหกรรม เริ่มขึ้นเมื่อ 200 กว่าปีมานี้ โดยการที่มนุษย์รู้จักใช้พลังงานอื่น ๆ นอกเหนือจากแรงงานคนและสัตว์ มีการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยที่ให้ผลผลิตต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลหรือผลิตได้ครั้งละจำนวนมาก ๆ (Mass Production) มีผลทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการกำเนิดของชนชั้นใหม่ ๆ และอาชีพใหม่ ๆ อย่างมากมายเหลือคณานับ เช่น พ่อค้า นายทุน กรรมกร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ชักจูงให้ผู้คนมาอยู่รวมกัน ในบริเวณที่สะดวกแก่การผลิตและจำหน่ายผลผลิต จนเกิดมีหน่วยธุรกิจและแหล่งบริการต่าง ๆ ขึ้นนอกเหนือจากครอบครัว เช่น บริษัท ธนาคาร องค์กร สหภาพแรงงาน สมาคมของกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ เป็นต้น

2.1.3.2 การแบ่งชุมชนตามจำนวนประชากร

ถ้าใช้เกณฑ์สากลเป็นหลัก เราสามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 7 ประเภท ตามจำนวนพลเมืองที่มีอยู่ในชุมชน คือ ลำพอง บุญช่วย. (2524 : 6)

1. หมู่บ้านเล็ก ๆ (Hamlet) ได้แก่ชุมชนที่มีประชากรไม่เกิน 250 คน
2. หมู่บ้าน (Village) คือ ชุมชนที่มีพลเมืองระหว่าง 250 – 1,000 คน
3. เมือง (Town) มีประชากรตั้งแต่ 1,000 คน ถึง 5,000 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. นครเล็ก (Small City) มีประชากรอยู่ในระหว่าง 5,000 ถึง 25,000 คน
5. นครขนาดเล็ก (Middle City) ได้แก่ ชุมชนที่มีจำนวนประชากร ตั้งแต่ 25,000 คน ถึง 10,000 คน
6. นครขนาดใหญ่ (Metropolis) ได้แก่ ชุมชนที่มีพลเมือง ตั้งแต่หนึ่งแสนคนถึงหนึ่ง ล้านคน
7. มหานคร (Great Metropolis) ได้แก่ชุมชนที่มีพลเมืองตั้งแต่หนึ่งล้านคนขึ้นไป

2.1.3.3 การแบ่งชุมชนตามลักษณะของกิจการหลัก

1. ศูนย์การค้า (Trade Center) ชุมชนบางแห่ง เช่น เขตตัวเมือง หรือเขตเทศบาล มักจะมีร้านค้าจำหน่ายของใช้ในชีวิตประจำวัน หรือมีตลาดสดขายอาหารและผักสด จึงมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งคนทั้งในเมืองและนอกเมืองต้องเข้ามาหาซื้อสินค้า เครื่องมือเครื่องใช้และเสื้อผ้าอาหาร ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความเจริญสูง ก็อาจมีห้างสรรพสินค้าหรือย่านการค้าที่มีสินค้าทุกประเภทไว้จำหน่าย

2. ศูนย์กลางการขนส่ง (Transportation Center) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางขนส่ง เช่น ชุมทางรถไฟ ที่รวมของรถไฟโดยสารประจำทางหรือรถบรรทุกที่ต้องมาขนถ่ายสินค้า หรือเป็นทางแยก (สามแยก, สี่แยก) ที่ผู้โดยสารจำนวนมากจะต้องผ่าน จึงมีร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือร้านค้าอื่น ๆ คอยให้บริการแก่ผู้โดยสาร นาน ๆ เข้าก็จะกลายเป็นชุมชนถาวรและมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น บางชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำหรือชายฝั่งทะเล ก็อาจมีท่าเรือสำหรับรับส่งสินค้าและคนโดยสาร เป็นต้น

3. ศูนย์กลางของบริการต่าง ๆ (Service Center) เกิดขึ้นเพราะมีประชาชนมาอยู่รวมกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่เป็นตั้งของหน่วยงานราชการ ชุมชนแต่ละแห่งอาจมีบริการหลายประเภทรวมกันอยู่ เช่น ในตัวเมืองใหญ่ ๆ อาจรวมทั้งบริการด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุขและแหล่งบันเทิง ชุมชนบางแห่งอาจมีลักษณะเฉพาะของตนเอง เช่น บริเวณชายแดน เมืองโบราณ สถานที่ตากอากาศ เมืองที่เป็นแหล่งการพนัน ก็อาจมีบริการในด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรมบ่อน คาสีโน ไนต์คลับ โรงภาพยนตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการแบ่งชุมชนตามลักษณะของกิจกรรมเหล่านี้ มิได้หมายความว่าแต่ละประเภทจะทำหน้าที่แยกกันอย่างเด็ดขาด ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการค้าอาจมีกิจการขนส่ง หรือการบริการปะปนอยู่ด้วย หรือชุมชนบางแห่ง เช่น กรุงเทพมหานคร อาจมีกิจกรรมทุกประเภทในปริมาณใกล้เคียงกัน การแบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเพียงการพิจารณาแต่กิจกรรมหลักที่เป็นจุดเด่นของชุมชนนั้น ส่วนลักษณะย่อย ๆ อื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของสังคมก็ยังคงมีอยู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3.4 การแบ่งชุมชนตามลักษณะของท้องถิ่น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เมื่อพิจารณาชุมชนตามสภาพของท้องถิ่นความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เราก็สามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ชนิดคือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ซึ่งชุมชนแต่ละประเภทนั้นจะมีลักษณะสำคัญดังที่ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2523 :45- 51) กล่าวถึงไว้คือ

(1) ชุมชนชนบท (Rural Community)

ชุมชนชนบท (Rural Community) ลักษณะสำคัญ ๆ ของสังคมชนบทหรือชุมชนในชนบทคือ

1. อยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและระหว่างเพื่อนบ้านมีมากกว่าสังคมในเมือง มีชีวิตความเป็นอยู่และการจัดองค์การทางสังคมเป็นแบบปฐมภูมิ Primary Group คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวและอย่างเป็นกันเอง

2. มีการติดต่อและคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

3. มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนาน

4. พลเมืองในชนบทมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) คือ มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน มีฐานทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการสังคมคล้ายกันหรือเท่าเทียมกันนับถือศาสนาเดียวกัน มีทัศนคติหรือความเชื่อถือคล้ายกัน

5. การเลื่อนชั้นของสังคมการอพยพโยกย้ายและการเปลี่ยนอาชีพมีน้อย โดยมากมักประกอบอาชีพเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นอาชีพการเกษตรรักถิ่นฐาน ไม่ชอบอพยพโยกย้ายไปไหนง่าย ๆ และการเลื่อนฐานะทางสังคมมีน้อย

6. ครอบครัวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจสำคัญ เช่น ทำเครื่องมือเครื่องใช้เอง ทำอาหารเอง ทอเสื้อผ้าเอง มีการซื้อขายเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น เรียกได้ว่าครอบครัวชนบทเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคไปพร้อม ๆ กัน

7. มีครอบครัวใหญ่ คือ สมาชิกในครอบครัวมีมาก นอกจากพ่อแม่และลูกแล้วอาจจะมีพ่อตา แม่ยาย ญาติ และครอบครัวอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

8. มีอัตราการเกิดสูง ทั้งนี้เนื่องจากชาวชนบทไม่มีที่פקผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ นอกไปจากในบ้าน มีเวลาอยู่ด้วยกันนานจึงทำให้มีลูกมาก อีกประการหนึ่งเป็นเพราะชาวชนบทมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิด และวิธีการคุมกำเนิด ตลอดจนมีรายได้น้อยไม่เพียงพอที่จะไปซื้อยาหรือจ้างทำหมัน หรือผ่าตัดได้

9. มีระดับการศึกษาและอาชีพต่ำ ทั้งนี้เพราะขาดสถาบันการศึกษา ขาดสิ่งจูงใจ ขาดรายได้ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือการศึกษาและขาดสถาบันฝึกอาชีพที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้ชาวชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างตามมีตามเกิด

10. เป็นคนหัวโบราณ เชื่อโชคลาง มีความคิดแคบและจำกัด ขาดต่อการเปลี่ยนแปลง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11. มีความเชื่อถือตามประเพณี เช่น ท้อแท้ไม่กระตือรือร้น เคยเชื่ออย่างไร ก็เชื่ออย่างนั้น
12. มีอายุโดยเฉลี่ยน้อยกว่าชาวเมือง เพราะขาดอาหารและสิ่งบำรุงร่างกายเพียงพอ ขาดหมอและพยาบาลที่จะให้บริการแก่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาความสะอาด และอนามัย
13. ขาดการวางแผนชีวิตและครอบครัวที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ดำเนินชีวิตไปวัน ๆ อย่างตามมีตามเกิด การเปลี่ยนแปลงใด ๆ เป็นเรื่องของภายนอกหรือมาจากภายนอก ไม่ใช่เกิดมาจากความรู้ ความเข้าใจหรือการกระทำของตนเอง
14. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น แต่งงาน บวชนาค งานศพ ทำบุญหรืองานฉลองอื่น ๆ
15. ขาดสถาบันและบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่สังคม เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ตลาด ฯลฯ
16. การทำงานมักเป็นฤดูกาล และมีการว่างงานเป็นประจำ
17. มีการช่วยเหลือกัน โดยไม่คิดมูลค่า หรือต้องการสิ่งตอบแทน
18. การควบคุมสังคม ขึ้นอยู่กับกลุ่มสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ใกล้ชิดกัน เป็นส่วนใหญ่

(2) ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานในชนบท

ชุมชนในชนบทเป็นชุมชนขนาดเล็ก อาศัยรวมกันอยู่ประมาณ 50-300 ครอบครัว ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนหรือหมู่บ้านในชนบทเหล่านี้มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. หมู่บ้านกระจายกันอยู่รอบ ๆ แขนกลาง (Scattered village) คือ มีบ้านชุมชนรอบ ๆ เช่น ตลาด วัด โรงเรียน และชุมชนส่วนหนึ่งอยู่ตรงกลางแล้วมีครอบครัวอื่น ๆ กระจัดกระจายอยู่รอบ ๆ แล้วแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนนั้น ๆ เช่น อาจจะยาวไปตามถนน แม่น้ำ หรืออยู่รอบ ๆ เขตหมู่บ้านนั้นอีกทีหนึ่งก็ได้ส่วนมากครอบครัวที่อยู่รอบนอกมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในไร่นาของตัวเอง เช่น ที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นต้น ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แสดงหมู่บ้านที่กระจายอยู่รอบ ๆ แขนกลาง
(ประดิษฐ์ มัชฌิมา 2523 : 20)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. หมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว (Cluster village) คือ หมู่บ้านที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเดียว เช่น หมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่วนมากตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกันเป็นกลุ่มเดียว ส่วนมากของหมู่บ้านนี้มักจะอยู่บนเนินหรือตามขอบของหนองหรือบึง ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 แสดงหมู่บ้านที่รวมกันอยู่เป็นกระจุกเดียวหรือกลุ่มเดียว
(ประดิษฐ์ มัชฌิมา 2532 : 43)

3. หมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ (Line village) โดยอาศัยริมฝั่งคลอง หรือแม่น้ำเป็นที่ตั้งบ้านเรือน ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในภาคกลางเพราะมีแม่น้ำลำคลองมาก ส่วนหมู่บ้านที่เรียงยาวไปตามถนนนั้น มักเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากที่มีการตัดถนนซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านที่เป็นกระจุกรวมกันอยู่ตามสี่แยกหรือจุดที่ถนนตัดกันอีกชนิดหนึ่งด้วย ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แสดงหมู่บ้านที่เรียงรายตามถนนหรือแม่น้ำ
(ประดิษฐ์ มัชฌิมา 2532 : 43)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 ความต้องการของชุมชน

ไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 93-114) กล่าวว่า พฤติกรรมของคนในชุมชน มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะความต้องการของเขาเอง ในทางจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราย่อมมีเหตุจูงใจ คนเราจะแสดงออกอย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นไปตามความต้องการ บางอย่างผลักดันให้กระทำ เมื่อคนมาทำงานในกลุ่มหรือในองค์กรใด เขาจะมาพร้อมด้วยความต้องการพื้นฐาน ที่ถูกสิ่งแวดล้อมแปรสภาพออกมาเป็นความต้องการที่ชัดเจนแล้ว เขาอยู่ในกลุ่มหรือในหน่วยงานนั้นด้วยเหตุผล หรือด้วยความพอใจบางประการ เหตุจูงใจ เป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคล เป็นแรงผลักดันภายใน สิ่งเร้าเป็นแรงผลักดันภายนอก ที่มีส่วนช่วยทำให้บุคคลบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้

จากการที่นักจิตวิทยาหลายคนเชื่อว่าแรงผลักดันพฤติกรรมเกิดจากการความต้องการ และความต้องการของคนเรามีมากมาย จึงได้มีผู้พยายามศึกษาและแยกประเภทความต้องการของมนุษย์ไว้ แต่ยังไม่สามารถตกลงได้ว่ามีอะไรบ้างเพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจ นักวิชาการจึงแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ มีความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิต

ความต้องการทางกายตามที่คนส่วนใหญ่เข้าใจคือปัจจัย 4 อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แต่ความจริงแล้ว คนเราในสังคมมีความต้องการสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตมากขึ้นนั้น เช่น ต้องการน้ำ อากาศ อุณหภูมิที่พอเหมาะ การพักผ่อน การขับถ่าย การเคลื่อนที่ การสืบพันธุ์ การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เป็นต้น แรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายนี้เรียกกันทั่วไปว่าแรงขับ (Drive) ความต้องการทางกายเป็นแรงผลักดันที่อยู่ในระดับพื้นฐานที่สุด และมีพลังอำนาจสูงสุด เพราะเป็นแรงผลักดันเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด

ความต้องการทางจิต เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับอารมณ์และจิตใจ เป็นสิ่งที่มองเห็นหรือเข้าใจได้ยาก นักจิตวิทยาหลายคนพยายามที่จะรวบรวมประเภท แต่ก่อนข้างจะมีปัญหา เพราะบัญชีเหล่านั้น มีรายการความต้องการและจำนวนความต้องการแตกต่างกันอยู่มาก

จากที่กล่าวนำมาข้างต้น จะพอเข้าใจลักษณะความต้องการของมนุษย์ได้ดีขึ้นจะกล่าวถึงความหมายประเภทและลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ในสังคมตามทฤษฎีของนักวิชาการต่อไป

2.2.1 ความหมายและประเภทของความต้องการ

ความต้องการ (Needs) หมายถึงสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตของอินทรีย์ ความต้องการนี้แบ่งออกเป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ดังที่ กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2524 : 230) กล่าวไว้ดังนี้

1. ตามต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological) หรือ (Biological Need) เป็นความต้องการซึ่งเกิดขึ้นจากภายในร่างกาย อันเป็นลักษณะของแรงขับ ภายในอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ความต้องการทางเพศ ฯลฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Psychological Need) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากแรงขับภายนอก สิ่งเร้า หรือสิ่งจูงใจในสังคม เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความมีเกียรติยศ ชื่อเสียง ฯลฯ

ปราณี รามสูตร. (2522 : 118-119) กล่าวว่า ความต้องการคือ สภาพอินทรีย์ขาดความสมดุล ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อกลับเข้ามาสู่สมดุลตามเดิม เช่น คนที่ร่างกายขาดอาหาร ท้องว่าง ก็จะเกิดความต้องการอาหาร ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้กินอาหาร คนที่ถูกทอดทิ้ง เปล่าเปลี่ยว เขาก็จะเกิดความต้องการความรักความสนใจจากผู้อื่นอันจะเป็นแรงผลักดันให้คน ๆ นั้นแสวงหาความรักความสนใจจากผู้อื่นด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เป็นต้น

ความต้องการพื้นฐานของคนเราทั่วไป แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ความต้องการทางกายกับความต้องการทางสังคม

ความต้องการดังกล่าวเป็นต้นเหตุให้เกิดแรงขับและแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ ดังนั้นสิ่งที่กระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการนั้น ส่วนใหญ่เกิดเนื่องมาจากความต้องการของบุคคลนั่นเอง

ส่วนความต้องการ (Wants) นิพนธ์ กันธเสวี. (2529 : 96) ให้ความหมายว่า หมายถึง สิ่งจูงใจหรือสิ่งผลักดันให้เกิดการอยากได้ อยากมี อยากเป็น และในที่สุดเกิดการกระทำหรือพฤติกรรม ฉะนั้นความต้องการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการจูงใจ (Motivation) ดังนั้นความต้องการของคนในชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของความ ต้องการพื้นฐานของมนุษย์และเป็นส่วนย่อยส่วนละเอียดที่มีการปรุงแต่งแล้วในสภาพของการอยู่ร่วมกัน การทำงานด้วยกันในชุมชนนั่นเอง

นอกจากนี้ มงคล ชาวเรือ. (2529 : 23-24) ยังได้แบ่งความต้องการตามลำดับการเกิดขึ้นของความต้องการไว้เป็น 2 ประการคือ

1. ความต้องการปฐมภูมิ (Primary Needs) ได้แก่ ความต้องการทางชีวภาพหรือทางกายภาพ
2. ความต้องการทุติยภูมิ (Secondary Needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองเห็นหรือเข้าใจได้ยาก เพราะมันเกี่ยวกับอารมณ์ความคิด จิตใจ ซึ่งมักจะปรากฏขึ้นเมื่อคนเรามีวุฒิภาวะสูงขึ้น ความต้องการประเภทนี้มีความสลับซับซ้อนมาก แต่มีความสำคัญต่อบุคคลในด้านความสัมพันธ์ต่อกัน เพราะความสัมพันธ์ของคนเราส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความคิด จิตใจ มากกว่าร่างกาย ความต้องการทุติยภูมิมีลักษณะดังนี้

- 1) ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์
- 2) มีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งในด้านประเภทและความเข้มข้น
- 3) เปลี่ยนแปรได้ในตัวบุคคลแต่ละคน
- 4) จะปรากฏในเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมากกว่าคนเดียว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 5) มักจะซ่อนเร้นเห็นไม่ชัด
- 6) เป็นความรู้สึกที่คลุมเคลือ อธิบายยาก
- 7) มีอิทธิพลต่อการแสดงออกและการตัดสินใจ และอาจบังคับความต้องการปฐมภูมิ

2.2.2 ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐาน และลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ด้วยความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์ ว่าทุกชีวิตที่เกิดมาย่อมจะมีลักษณะสำคัญต่าง ๆ คล้ายคลึงกันเป็นส่วนรวม อันได้แก่

มนุษย์ทุกคนต้องการมีความสุข และความสุขจะเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์นี้

Maslow. (อ้างใน นกคณ เชนะ โยธิน. 2531 : 92-93) ได้กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการและความต้องการนี้จะมียุ่ตลอดเวลาและไม่สิ้นสุด ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป และความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นไปตามลำดับขั้น จากระดับพื้นฐานไปหาระดับที่สูงขึ้น ซึ่งลำดับขั้นตอนของความต้องการของมนุษย์จากผลการศึกษาของมาสโลว์นี้มี 5 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การออกกำลังกาย การพักผ่อน และความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

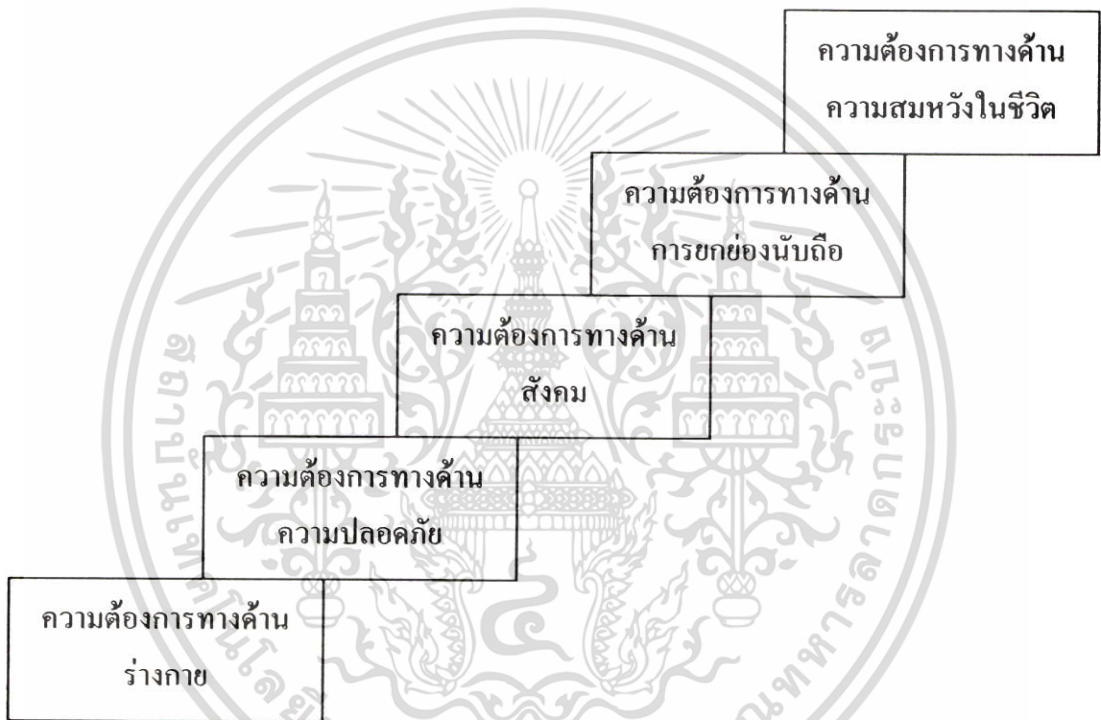
ขั้นที่ 2 ความต้องการทางด้านความปลอดภัย เป็นความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองและความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เช่น การทำร้ายร่างกาย อุบัติเหตุ ความมั่นคงในอาชีพการงาน ความมั่นคงในฐานะการเงิน กล่าวคือ การได้มีผลผลิตจากการประกอบอาชีพที่ดี และมีการตลาดที่ส่งผลให้ราคาผลผลิตดีด้วย ปลอดภัยพ้นจากการถูกตรวจราคาจากพ่อค้าคนกลาง ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางด้านสังคม เป็นความต้องการของบุคคลที่ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม ชุมชนหรือชมรมต่าง ๆ ต้องการจะคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ต้องการได้รับมิตรภาพและความเห็นใจจากกลุ่มเพื่อนฝูง

ขั้นที่ 4 ความต้องการทางด้านได้รับการยกย่องนับถือ การมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่น การมีความเชื่อมั่นในตัวเอง การได้อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญและการมีโอกาสพูดคุยหรือใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญ

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสมหวังในชีวิต เป็นความต้องการระดับสูงสุด เป็นความต้องการที่บุคคลอยากจะทำสำเร็จทุกอย่างตามความนึกคิด หรือความต้องการที่จะใช้ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดความสำเร็จสมปรารถนา

จะเห็นได้ว่าความต้องการของมนุษย์จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นขอขอบเขตออกไปเรื่อย ๆ กล่าวคือในอันดับแรกมนุษย์จะสนใจเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ของตัวเอง ต้องการดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยเป็นการส่วนตัว ต้องการเข้าไปอยู่ร่วมกับคนอื่น ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ และผลสุดท้ายก็คือความต้องการที่จะได้ประสบผลสำเร็จในชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นสุดยอดปรารถนาของมนุษย์ทุกคนดังแสดงให้เห็นในภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 แสดงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของ Maslow

จากแนวความคิดของมาสโลว์ (Maslow) จะแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เรามีความต้องการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจะต้องยึดจุดประสงค์ของการพัฒนาว่าจะทำอะไรด้วยวิธีการ หรือกระบวนการอย่างไรที่จะเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เขาเหล่านั้นประสบกับความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในทำนองเดียวกัน Malcolm S.Knowles (อ้างใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2524 : 41-42) แยกความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 6 ด้าน คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ง่าย ส่วนมากมนุษย์เรามีความต้องการด้านนี้ เพื่อความคงอยู่ของร่างกาย ในทางการศึกษาผู้ใหญ่ หมายความว่า ความต้องการมองเห็น ได้ยินเสียง ความสุขสบาย การพักผ่อน หมายความว่าถ้าหากตัวหนังสือเล็กเกินไป เสียงพูดเบาเกินไป เก้าอี้แข็งเกินไป อาจจะทำให้ผู้เรียนไม่พึงพอใจได้

2. ความต้องการในการเจริญงอกงาม นักจิตวิทยาส่วนมากเห็นตรงกันว่า ความต้องการด้านนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะพาไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของความต้องการ ซึ่งก็ตรงกับความต้องการกระทำตามความสามารถ (Self-Actualization) ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ผู้ใหญ่ที่มองไม่เห็นอนาคตของตัวเองนั้นน่าสงสารมาก เพราะว่าการมองไม่เห็นความก้าวหน้าในอนาคตของตัวเอง ทำให้ คุณค่าอื่น ๆ ลดลงอย่างมาก จากการศึกษาพบว่าคนที่เกษียณอายุแล้วสามารถทำงานให้เป็นประโยชน์ได้

3. ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย สัตว์โลกมีสัญชาตญาณป้องกันตนเอง ถ้าหากความต้องการความมั่นคงไม่ได้รับการสนองตอบจะเกิดอาการทางพฤติกรรมตามมาด้วย คือความรู้สึกไม่มั่นคง และจะถอนตัวออกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย

4. ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ เมื่อคนแสวงหาความมั่นคง เขาต้องผจญภัยและการเสี่ยง คนเราอาจจะเบื่อหน่ายต่องานประจำที่ซ้ำซาก ดังนั้นเมื่อความต้องการด้านนี้ได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้น ๆ อาจจะพอใจที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งแนวคิดใหม่ ๆ ด้วย

5. ความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์ ทุกคนต้องการได้รับความรัก รวมทั้งการได้รับผลสำเร็จ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางด้านสังคมมีการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ความรื่นเริง ความเศร้าโศก ถ้าความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดอาการทางพฤติกรรม เช่น การถอนตัวออกจากกลุ่มหรือมีลักษณะก้าวร้าว แสดงอาการเป็นศัตรู เป็นคั่น

6. ความต้องการได้รับการยอมรับ มนุษย์ส่วนมากต้องการได้รับความรู้สึกที่ว่าตัวเองมีคุณค่าได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่น ๆ ในลักษณะเด่นบางด้านของตน ความต้องการทางด้านนี้ ทำให้เขามีการรวมกลุ่มทางสังคม เป็นชุมชนสถาบันต่าง ๆ ทำให้เขาสามารถแสวงหาสถานภาพและความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

ความต้องการด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ถ้านักพัฒนามีความรู้และความเข้าใจแล้ว ก็สามารถจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ผู้ใหญ่ในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาดีขึ้น รวมทั้ง การจัดโอกาสให้มีการพัฒนาในด้านความสัมพันธ์อันดี และอบอุ่นแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

Murray and others. (1938 : 65-67) นักจิตวิทยาชาวอเมริกา ได้รวบรวมความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ โดยจัดเป็น 28 ชนิด ตัวอย่างความต้องการของมนุษย์ที่เขาได้รวบรวมไว้ เช่น ความต้องการสะสมสมบัติ ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการมีเพื่อน ฯลฯ จากการสำรวจรายการความต้องการนี้โดยละเอียดจะพบว่ามีความต้องการหลายอย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ใดเห็นประโยชน์ของเอกสารนี้ควรนำกลับมาใช้ใหม่ถ้ากรณใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ขัดกันในตัว เช่น ความต้องการเลียนแบบผู้อื่น ความต้องการเป็นตัวของตัวเองและความต้องการการแตกต่างจากผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้จำนวนความต้องการมีมากยากแก่การจดจำด้วย จึงน่าจะมีการลดทอนความต้องการเหล่านี้ลงให้เหลือเป็นความต้องการพื้นฐาน และจัดแบ่งความต้องการให้เป็นระบบ ง่ายแก่การเข้าใจถึงจะดีกว่า นอกจากนี้เมอร์เรย์ ยังได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่ว่าจะเกิดจากแรงขับภายในร่างกายหรือเกิดจากสังคม (แรงขับภายนอก) ก็จะมีค่าสำคัญเท่าเทียมกัน ถ้าเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน จะไม่มีความต้องการใดความต้องการหนึ่งที่สำคัญไปกว่าความต้องการอื่น ดังนั้นการเลือกแสดงพฤติกรรมตอบสนองความต้องการจึงไม่แน่นอน ไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่า อินทรีย์จะเลือกตอบสนองต่อความต้องการใดก่อน ความต้องการของมาสโลว์นี่ ถ้าหากมนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ก็อาจจะเกิดความคับข้องใจในตัวบุคคลนั้น ซึ่งย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้หรือการให้การศึกษาแก่คนในชุมชนด้วย ดังนั้นการที่นักพัฒนาทราบถึงความต้องการของคนในชุมชน จึงนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเขาเหล่านั้น ความต้องการจะเป็นพื้นฐานต่อเนื่องกันในแต่ละระดับ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองพอสมควรแล้ว ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปก็จะปรากฏ แต่การเรียนรู้ก็อาจจะเร่งเร้าให้บุคคลมีความต้องการระดับสูงให้เป็นที่ตระหนักชัดในตัวบุคคลพร้อม ๆ กันไป หรืออาจเร่งเร้าก่อนที่ความต้องการระดับต่ำกว่าจะได้รับการตอบสนองก็ได้ ความต้องการระดับต่ำมักจะไม่ค่อยมีขอบเขต นอกจากจะให้ความต้องการระดับสูงกว่ามาข่มไว้ การสนองความต้องการระดับต่ำถ้าเกินพอดีแล้วจะเป็นพิษเป็นภัย แต่ความต้องการระดับสูงยังตอบสนองได้ดี เพราะเป็นประโยชน์ต่อคนอื่น และจำเป็นสำหรับการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ตามหลักของพุทธศาสนา ชัยพร วิชชาวุธ. (2524 : 12-13) สรุปว่า แรงผลักดันพฤติกรรมของมนุษย์ได้แก่ ความอยาก เรียกว่า ตัณหา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 จำพวก คือ

1. กามตัณหา ได้แก่ ความอยากในสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจในรูป รส กลิ่น เสียงและสัมผัส
2. ภวตัณหา ได้แก่ ความอยากเป็นโน้นเป็นนี้ เช่น อยากเป็นเศรษฐี อยากเป็นดารา ภาพยนตร์ อยากเป็นบัณฑิต ฯลฯ
3. วิภวตัณหา ได้แก่ ความไม่อยากเป็นโน้นเป็นนี้ อยากพ้นไปจากภาวะที่ไม่ปรารถนา ตัณหาทั้ง 3 ประการนี้ ทำให้เกิดอุปทาน คือความยึดมั่นถือมั่น และทำให้เกิดเจตจำนงในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น อยากเป็นเศรษฐี ก็ทำให้ยึดมั่นในความคิดเกี่ยวกับความสุขสบายของเศรษฐี ยึดมั่นที่จะทำให้ตนร่ำรวย จึงมีพฤติกรรมขยันขันแข็งทำมาหากิน หรืออาจใช้วิธีโกงกินเพื่อให้เป็นเศรษฐี ฯลฯ

ตัณหาในทางพุทธศาสนา เป็นความต้องการทางจิต ความต้องการทางจิตสามารถผลักดันพฤติกรรมมนุษย์ทรศณะนี้ตรงกับในทางจิตวิทยา แต่ก็มีแตกต่างกันตรงที่พุทธศาสนาถือว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนเวลาสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษานี้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่หรือใช้ซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มนุษย์สามารถจะหลุดพ้นจากการผลักดันบัญชาของความต้องการเหล่านี้ได้ อย่างไรก็ตามมนุษย์ที่หลุดพ้นจากการผลักดันบัญชาของความต้องการเหล่านี้ได้ อย่างไรก็ตามก็มีความที่หลุดพ้นจากคณาที่หาได้หลุดพ้นความต้องการทั้งหมดไม่ เพราะผู้ที่หลุดพ้นจากคณาก็ยังคงอยู่ในความต้องการอีกระดับหนึ่ง คือ ความต้องการนิพพาน

ความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการและลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าชุมชนมีส่วนประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กลุ่มคนในชุมชนนั่นเองซึ่งเขาเหล่านั้นมีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความต้องการต่าง ๆ ทั้งความต้องการทางกายและความต้องการทางจิตใจดังที่กล่าวมาแล้ว

2.2.3 ลักษณะความต้องการของชุมชน

ปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้นเป็นผลผลิตของวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพของสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง ในขณะที่วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนกำลังมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ก็มีแนวโน้มที่จะแตกต่างจากเดิมไปในชุมชนแบบดั้งเดิมที่ไม่มีการติดต่อกับภายนอกมากนัก ความต้องการของชุมชนจะปรากฏออกมาในรูปของการเน้นหนักในเรื่องการบริโภค (Consumption-Oriented) แต่ในชุมชนที่ทันสมัยและมีการติดต่อกับสังคมภายนอกตลอดเวลา ความต้องการของชุมชนจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการพัฒนา (Development -Oriented) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการพัฒนาชุมชนจะยึดถือแนวความคิด “ความต้องการของชุมชน” เป็นแนวทางในการดำเนินงานแต่ก็ยังมีข้อแม้ว่าความต้องการของชุมชนนั้นจะต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขบางประการ นั่นคือแนวความคิดนี้จะต้องมี ความยืดหยุ่น และเคลื่อนไหวปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปด้วย (ปราณี รามสูตร. 2522 : 8-9) เงื่อนไขประการแรกที่จำเป็นต้องพิจารณาอย่างยิ่ง คือ ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งอาจจะมิใช่เป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการคัดเลือกเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนก็ได้ และในทำนองเดียวกันความต้องการที่แท้จริงของชุมชน อาจจะไม่เหมือนกับความต้องการของประเทศชาติ แต่อาจจะกลมกลืนกันได้เหมาะสมในบางโอกาส เช่น ในกรณีที่ผลผลิตของชุมชนเพิ่มขึ้นนั้น สิ่งนี้ก็จะป็นปัจจัยนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตของประเทศชาติ ในทางกลับกัน ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนหนึ่ง อาจจะขัดกับผลประโยชน์ของชุมชนอื่นเป็นส่วนรวมที่ใหญ่กว่าก็ได้ เช่น เมื่อชาวนากลุ่มหนึ่งต้องการน้ำใช้ในการเกษตรเพิ่มมากขึ้นนั้น ก็อาจจะนำไปสู่การลดระดับของผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนอื่น ดังนั้นนโยบายที่พึงปรารถนาในการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบทนั้น ควรจะให้ความสำคัญเป็นประการแรกแก่ความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเมื่อได้รับการปฏิบัติให้บรรลุผลแล้ว จะเป็นการเพิ่มพูนผลประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมและยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความตระหนักแก่ทุกฝ่ายว่า ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและของประเทศนั้น มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด

อีกประการหนึ่งในเรื่องของความต้องการที่แท้จริง ซึ่งมีความหมายอย่างยิ่ง คือ ความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ของแนวความคิดนี้ ที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนา สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายได้ ความต้องการของชุมชนซึ่งมีมากมายนั้นก็มีความแตกต่างกัน ในแง่ของความสำคัญของมันที่จะก่อให้เกิดผลสืบเนื่อง อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเป็นสื่อทำให้ความต้องการที่แท้จริงนั้นได้รับความสนใจขึ้นมาความต้องการบางอย่าง เมื่อได้รับการบำบัดแล้ว จะไม่มีผลสืบเนื่องในลักษณะดังกล่าวเลย และยังอาจจะนำไปสู่การลดระดับความกระตือรือร้น ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย ในทางกลับกันก็มีปัญหาและความต้องการบางอย่างเมื่อได้รับการบำบัดแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับความงม ความใฝ่ฝันและขีดความสามารถที่จะบรรลุถึงความปรารถนานั้น ๆ จนอาจถึงขั้นที่ว่าชุมชนเปลี่ยนแปลงไปไม่มีทางเหมือนเดิมอีกดังนั้น วัตถุประสงค์ข้อนี้จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน — ในการกำหนดความจำเป็นก่อนหลังของความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จากเหตุผลและข้อเท็จจริงดังกล่าวชุมชนและสังคมจะดำรงอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ก็ต่อเมื่อสามารถสนองความต้องการต่าง ๆ ได้ ความต้องการส่วนหนึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ไม่ว่าจะเป็นสังคมแบบใด ความต้องการพื้นฐานเหล่านี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ด้านเกี่ยวกับตัวสมาชิก ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของประชากร เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการความปลอดภัยและป้องกันอันตรายต่าง ๆ ความต้องการการต่อของสมาชิก เป็นต้น

สังคมมีความต้องการในด้านนี้ เพราะสังคมประกอบด้วยอินทรีย์อัน หมายถึง ประชากร ดังนั้นทุกสังคมจึงต้องหาทางสนองความต้องการดังกล่าวของตน โดยสังคมเพียงแต่ช่วยให้การสนองความต้องการดังกล่าวทำได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งทั้งนี้ก็ต้องเป็นผลมาจากการรวมกลุ่มพึ่งพาอาศัยกัน และการรวมกลุ่มร่วมมือกันนี้เอง ทำให้เกิดความต้องการต่าง ๆ ขึ้นมาเกิดความต้องการจะรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มไว้ เพื่อรักษาระบบสังคมให้คงอยู่ตลอดไปอีกด้วย

2. ด้านเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิกทั้งหลายในสังคมเดียวกัน ซึ่งใน ด้านนี้จะต่อเนื่องจากในข้อที่ 1 คือเมื่อมีการรวมกลุ่มร่วมมือในการทำสิ่งใดแล้ว ก็มักจะมีการแบ่งงานกันทำ ซึ่งจะทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน ระดับการแบ่งงานตามความชำนาญเป็นเครื่องวัดความซับซ้อนของสังคมด้วย ทุกสังคมย่อมมีการแบ่งงานในระดับใดระดับหนึ่งเสมอ

3. ด้านเกี่ยวกับความผูกพันอย่างแนบแน่นระหว่างสมาชิกในสังคม สมาชิกในสังคมเดียวกันย่อมจะต้องมีการติดต่อซึ่งกันและกัน ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องมีวิธีุงใจที่จะทำให้สมาชิกติดต่อกัน มีความอดทนต่อกันในบางประการที่ไม่เข้าใจกัน มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านบุคคลหรือ

ศัตรูภายนอก มีวิธีบอกว่าเป็นพวกเดียวกันหรือไม่ มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในกลุ่มเท่าที่ควร

4. ด้านเกี่ยวกับการทำให้สังคมดำรงอยู่สืบต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ หลายชั่วชีวิต โดยต้องมีการรักษาโครงสร้างและแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกให้คงอยู่ตลอดไป ไม่ว่าจะสมาชิกจะล้มหายตายจากไปแล้วก็ชั่วอายุคนก็ตาม

สรุปได้ว่า ความต้องการดังกล่าวนี้ ก็คือความต้องการอยู่รอดของสังคม ความต้องการปลีกย่อยอื่น ๆ ก็มีจุดมุ่งหมายต้องการให้มนุษย์อยู่รอด โดยมีสังคมเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้มีโอกาอยู่รอดมากขึ้นเท่านั้น

2.2.4 ระบบความต้องการของชุมชน

ความต้องการของของคนในชุมชน มีอยู่มากมายหลายอย่างแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหลายระดับแตกต่างกันไปด้วย นักพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนดีพอสมควรเพราะความต้องการบางอย่างก็เป็นสิ่งที่ชาวบ้านรู้อยู่อย่างดีและต้องการบำบัดอย่างกระตั้นหัน รวดเร็วทันทีทันใด แต่บางอย่างก็ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของเขามากนักหรือบางอย่างก็อาจจะลึกซึ้งยากเกินไปที่ชาวบ้านจะนึกคิดได้ ความต้องการดังกล่าวต่าง ๆ นี้ กองวิจัยและประเมินผลกรมการพัฒนาชุมชน. (2522 : 28-29) ระบุว่า ในทางวิชาการจำแนกออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ความต้องการที่แท้จริง (Felt Need) ได้แก่ ความต้องการที่แท้จริงที่ชาวบ้านเผชิญอยู่ในขณะนั้นและชาวบ้านปรารถนาที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ความต้องการหรือปัญหานั้นสำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ เช่น ข้าวกล้าในนาเสียหาย เพราะแมลงหรือหนูทำลาย ชาวบ้านจะรู้สึกทันทีว่าตนเกิดปัญหานี้และต้องการแก้ไขโดยด่วน เป็นต้น

2. ความต้องการที่แอบแฝง (Unfelt Need) เป็นความต้องการที่ชาวบ้านอาจจะมองเห็นว่าไม่มีความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องทำ หากคงเว้นกระทำก็จะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านมากนัก หรือเป็นเรื่องราวที่ชาวบ้านขาดความรู้ ความเข้าใจอันเนื่องมาจากความเคยชินและการศึกษาเล่าเรียนมา เช่น การคั้นน้ำที่ไม่สะอาด เพราะว่าเคยคั้นติดต่อกันมา และไม่มีใครชี้แจงว่าในน้ำนั้นมีเชื้อโรคหรืออาจได้รับการแนะนำชี้แจงแล้ว แต่ก็ยังไม่ยอมเชื่อก็ได้ ซึ่งความต้องการในระดับนี้มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นอย่างมาก นักพัฒนาจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความขยันอดทน ความเสียสละ และต้องใช้ความพยายามอย่างสูง ที่จะทำให้ชาวบ้านยอมรับและเข้าใจปัญหาและความต้องการในระดับนี้

3. ความต้องการที่ไม่เคยรู้สึก หรือตระหนักถึง (Unaware Need) ได้แก่ ความต้องการที่ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ไม่เคยรู้สึกนึกคิด ไม่เคยต้องการ ไม่เคยนึกว่าเป็นปัญหาหรือความต้องการของตน ซึ่งในวิธีการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องริเริ่มให้มีขึ้น หรือเกิดขึ้นแก่ชาวบ้านใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชน เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น ในด้านการปรับปรุงตนเองให้มีความ
 ขยันหมั่นเพียร ปรับปรุงบ้านเรือนให้สะอาด การรวมกลุ่มต่าง ๆ การเข้ารับการฝึกอบรม ความรู้
 ต่าง ๆ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากสามัญสำนึกของ
 ชาวบ้านโดยทั่ว ๆ ไป ดังนั้นนักพัฒนา จึงต้องอาศัยเทคนิคและกลวิธีต่าง ๆ ในการริเริ่มกระตุ้น
 เตือน อย่างถูกต้อง เพื่อจะทำให้ชาวบ้านมองเห็นปัญหาและความต้องการเหล่านั้น

เมื่อนักพัฒนาได้ทราบถึงลักษณะความต้องการ และการจำแนกระดับความต้องการของ
 ชุมชนในเชิงวิชาการแล้ว การกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชน ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาและความ
 ต้องการของตนเอง จึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ซึ่งจุดประสงค์สำคัญที่ทำก็เพื่อให้ชาวบ้านได้สำนึกว่า
 ปัญหาหรือความต้องการที่เขาประสบอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข ตลอดจนเพื่อที่จะปลูกฝังความ
 สำนึกแก่ชาวบ้านว่ามีสิ่งใหม่ ๆ ที่จะทำให้วิถีชีวิตของตนเองดีขึ้น

การกระทำให้ชาวบ้านตระหนักในความต้องการของตนเองนั้น นักพัฒนาจะต้องอาศัย
 เทคนิคและมีกลวิธีต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ให้ชาวบ้านได้เห็นและยอมรับว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใด
 มีโทษ สิ่งใดไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง สิ่งใดบ้างที่ต้องทำให้ดีกว่าเดิม เป็นต้น เทคนิคและกลวิธี
 ต่าง ๆ ที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจปัญหาและความต้องการของตนเองนั้นเป็นเรื่องยากขึ้นอยู่กับเทคนิค
 วิธีการให้การศึกษารหัสสอนของนักพัฒนาแต่ละคน และยังขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ อีกหลาย
 ประการ เช่น การยอมรับศรัทธาในตัวของนักพัฒนา สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม
 ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ สภาพทางภูมิศาสตร์ เหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผิดแผก
 แตกต่างกันไป เทคนิคและกลวิธีที่อาจนำมาใช้ได้ คือ

1. การสอน แนะนำ ชักจูง โดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์
 ภาพนิ่ง สไลด์ โปสเตอร์ ฯลฯ
2. การบรรยาย อภิปราย สาธิต ให้เห็นผลดีผลเสียที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้รู้
 และเข้าใจอย่างแท้จริง เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาเลื่อมใส ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
 และความต้องการนั้น
3. การประชุมปรึกษาหารือกัน จัดกลุ่มสังสรรค์ ฯลฯ ให้ชาวบ้านได้พูดคุย ถกเถียง
 ตอบข้อซักถาม และปรึกษาหารือกันด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างละเอียดชัดเจน
4. การไปติดต่อสถานที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ สถานประกอบการ หรือ
 สถานที่อื่น ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนา เพื่อนำชาวบ้านไปทัศนศึกษาและได้ศึกษาดูของจริง ๆ
 มีโอกาสพูดคุยซักถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

เมื่อชาวบ้านตระหนักและสำนึกถึงปัญหาและความต้องการของตนเองแล้ว นักพัฒนา ก็จะ
 ดำเนินการพัฒนาขั้นต่อไป โดยเสนอแนะให้ชาวบ้านและคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของ
 ชาวบ้านในชุมชน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการสภาตำบล (ก.ส.ต.)
 รู้จักวางโครงการพัฒนาในชุมชนของตนเองร่วมกัน โดยอาศัยการเสียสละร่วมกันด้วย ทั้งทางด้าน

แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ เงิน เวลาและการจัดการบริหารโครงการพัฒนาต่าง ๆ ถ้าเกินกำลังความสามารถของชาวบ้านและคณะกรรมการในชุมชน นักพัฒนาที่ควรจะต้องช่วยเหลือหรือติดต่อประสานงานให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น โดยเฉพาะส่วนที่เกินความสามารถของชาวบ้านจริง ๆ เท่านั้นการวางโครงการและการตกลงใจแก้ปัญหาใด ๆ ในชุมชน ต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อที่จะให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจว่าพวกเขาเป็นผู้คิดริเริ่ม คัดสินใจเป็นเจ้าของและผู้แสดงความสามารถทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ถ้าถึงขั้นนี้ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ก็จะได้รับแก้ไขต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีในด้านการพัฒนาอย่างแท้จริง

2.2.5 ความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชน

ความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมวลชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น จะต้องการอะไรเป็นเรื่องที่พูดยาก ทั้งนี้เพราะความต้องการก็เลศตามวิสัยปญุชนก็เป็นอย่างหนึ่ง ความต้องการพื้นฐานทั้งที่ตระหนักหรือไม่ตระหนักก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ในที่นี้จะไม่พิจารณาถึงความต้องการตามกิเลส แต่จะพิจารณาเสนอความต้องการพื้นฐานตามสภาพความเป็นจริงดังนี้ คือ

1. ต้องการทำการมาหากินให้ลืมหาคา อ้าปากได้ มีกิน มีใช้ พอดีควรแก่สถานการณ์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความต้องการความเพียงพอในปัจจุบัน 4 ตั้งแต่เยาว์วัย จนถึงแก่เฒ่า
2. ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง ครอบครัว และหมู่คณะ บ้านเมือง
3. ต้องการเสรีภาพที่จะดำรงชีพและแสวงหาความสุข ความพอใจ ตามแบบอย่างที่คุณเลือกเองตัดสินใจ
4. ต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือว่า มีค่าแห่งความเป็นคนเสมอเหมือนผู้อื่นไม่ต้องการมีปมด้อย

ความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชนชนบท ตามกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาชุมชนมีดังนี้

1. ความต้องการในการศึกษาขั้นพื้นฐานและเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นการเรียนรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ ทิศเลขเป็น มีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องทางวิทยาศาสตร์ และภาวะแวดล้อมตัวเอง เป็นต้น
2. ความต้องการในการศึกษา เพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐานทักษะและทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้น เริ่มในวิชาสุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่คนอาศัยอยู่ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบัน การปกครองท้องถิ่น และของประเทศ รวมทั้งขบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

4. ความต้องการความรู้ความเข้าใจในการปกครองของท้องถิ่นและของประเทศ เพื่อปรับปรุงชุมชนที่คนอาศัยอยู่ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบัน และของประเทศ รวมทั้งขบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

5. ความต้องการในการศึกษาด้านอาชีพ เช่น ความรู้และทักษะเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ เป็นต้น ความต้องการของชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนในชนบท หรือชุมชนในเมืองมีระดับความต้องการและขีดความสามารถทั้งในเรื่องคน สิ่งแวดล้อม และสภาพการณ์ต่าง ๆ แตกต่างกัน ความต้องการของชุมชนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้องมีภาระกิจหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการสำคัญต่าง ๆ ถ้าพูดอย่างรัฐศาสตร์อาจพูดได้ว่า เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในชุมชน แต่ในทรรศนะของนักพัฒนาที่ยึดหลักสังคมวิทยา โดยมองชุมชนว่าชุมชนมีการเคลื่อนไหวได้ เปลี่ยนแปลงได้ มีความรู้ตีรับผิชอบได้ ต่อต้านได้ ขอมรับได้เติบโตและสืบทอดได้ โดยสรุปก็คือ ชุมชนเปรียบเสมือนเป็นสิ่งมีชีวิต มีวิญญานเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ ที่วิเคราะห์เปรียบเทียบชุมชนว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ก็โดยเหตุที่ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มคนและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคน ย่อมทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ เมื่อชุมชนเป็นสิ่งมีชีวิต เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมีชีวิตจิตใจ ก็โดยเหตุที่ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มคนและการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม ย่อมก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ไพร์ตัน เคเซอร์รินทร์. (2516 : 25) เมื่อชุมชนเป็นสิ่งมีชีวิต เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างมีชีวิตจิตใจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นักพัฒนาจะต้องเข้าใจเพราะขบวนการหรือการเข้าถึงชุมชนตลอดจนการพัฒนา กระทำกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการภายในชุมชนย่อมจะก่อให้เกิดผลทางใดทางหนึ่ง บางครั้งกิจกรรมก็สนองความต้องการของชุมชนทำให้ชุมชนยอมรับและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีเจริญก้าวหน้าขึ้น แต่กิจกรรมบางอย่างก็ไม่สนองความต้องการของชุมชน ทำให้ชาวบ้านไม่ยอมรับและอาจจะทำให้เลิกล้มไปได้ในที่สุด

ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าเมื่อกลุ่มคนมาอยู่ร่วมกัน ก็ย่อมจะนำมาซึ่งกิจกรรมของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน และผลที่เกิดจากการรวมคนในอาณาบริเวณเดียวกัน จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบชุมชน จัดบริการต่าง ๆ สำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตลอดจนการคงอยู่ต่อไปของคนที่เกิดตามมาในชุมชน เพื่อรักษาความเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป

การจัดระเบียบ การจัดบริการ และการจัดให้มีสวัสดิการต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น มิใช่เป็นหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียว ตามแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ แต่เป็นหน้าที่หลักของชุมชนนั่นเอง ซึ่งเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำออกจำหน่าย การค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนมนุษย์เขาทำกันมานานแล้ว โดยอาศัยผู้นำในชุมชนเป็นแกนนำที่สำคัญ และร่วมมือกับคนในชุมชนนั้น ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติในหมู่บ้านของไทยเรามากมายก็เปรียบเสมือนตัวบทกฎหมายที่ชุมชนเขากำหนดขึ้นมา เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจและดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน

ในเรื่องภารกิจหน้าที่ของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่นักพัฒนา และนักปกครองควรจะยอมรับว่าในปัจจุบันยังจะต้องมีภารกิจหน้าที่นี้อยู่ ชุมชนจะต้องมีส่วนรับผิดชอบที่จะจัดให้มีบริการขึ้นอย่างมีสัดส่วน และกลมกลืนกับความต้องการของคนในการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและสามารถพัฒนาตนเองตามขีดความสามารถของชุมชน และในส่วนภารกิจหน้าที่ของรัฐนั้น ควรทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและเสริมกำลัง เพิ่มขีดความสามารถให้กับผู้นำ และผู้อยู่ร่วมกันในชุมชน เพราะรัฐเองก็มีขีดความสามารถจำกัดในตัวอยู่เช่นกัน และที่ร้ายที่สุดถ้ารัฐเป็นผู้จัดการภาระหน้าที่ของชุมชนทุกอย่างแล้ว จะขัดกับธรรมชาติของชุมชนและทำให้ชาวบ้านเคยชิน ที่จะรอรับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกที่หยิบยื่นให้อยู่ตลอดเวลา

ความต้องการของชุมชนที่สำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นภาระกิจหน้าที่ของชุมชนด้วยที่จะตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ เหล่านี้แยกออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภค
2. ความต้องการของชุมชนด้านเศรษฐกิจ
3. ความต้องการของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง
4. ความต้องการของชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม

2.2.5.1. ความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภค

สาธารณูปโภค หมายถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะ คนทุกคนในชุมชนใช้บริการร่วมกันได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับทุกคนในชุมชน ความต้องการของชุมชนในด้านนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชนและความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยทั่ว ๆ ไป แล้วคนในชุมชนมักจะมีความต้องการในด้านสาธารณูปโภค ต่อไปนี้

1) ต้องการถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อกับชุมชนภายนอก ได้อย่างสะดวกสบายดีพอสมควร ซึ่งในภาวะปัจจุบันที่ในประเทศไทยมีการพัฒนาด้านถนนหนทางอย่างมาก สามารถติดต่อกันทั่วถึงระหว่างชุมชนใหญ่ ๆ และภายในชุมชนเล็ก ๆ ก็กำลังพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมอยู่ตลอดเวลา

2) ต้องการแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค และเพื่อประกอบอาชีพ โดยมีจำนวนเพียงพอ มีคุณภาพดีปราศจากเชื้อโรค และมีทั่วถึงตลอดทั้งปี ไม่ทำให้ชุมชนขาดแคลนน้ำตลอดทุกฤดูกาล ในปัจจุบันนี้ชุมชนต่าง ๆ ของไทย โดยเฉพาะในชนบทยังมีปัญหาและความต้องการด้านนี้อยู่มาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ต้องการแสงสว่างโดยเฉพาะไฟฟ้า เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายของชีวิตในด้านต่าง ๆ เพราะถ้าไม่มีไฟฟ้าใช้ การดำเนินชีวิตในชุมชนจะรู้สึกเหงา เจ็บปวด ว่างเปล่า และไม่ค่อยมีชีวิตชีวา เนื่องจากข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ส่วนใหญ่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าทั้งนั้นด้วยชุมชนในปัจจุบันหลายแห่งก็พยายามจะจัดให้มีไฟฟ้าให้ทั่วถึงชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการด้านนี้

4) ต้องการสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยปกติสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนก็พอหาได้จากสภาพธรรมชาติภายในหมู่บ้านและชุมชนนั่นเองที่จัดขึ้น โดยเฉพาะก็พ้อมีบ้าง เช่น บริเวณสวนสาธารณะร่มไม้ใหญ่ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ สถานที่นั่งเล่นสังสรรค์หรือพบปะสังสรรค์อย่างศาลาพักผ่อนหรือศาลาประชาคมริมถนนหนทางหรือใจกลางชุมชน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะใช้ร้านค้าแฟเฟเป็นที่พักผ่อนพบปะสังสรรค์กัน โดยเฉพาะทางภาคใต้ บางครั้งก็อาจใช้บริเวณลานบ้านหรือของหมู่บ้านเป็นที่พบปะคุยกันก็ได้

5) ความต้องการด้านนันทนาการและการกีฬา การสนุกสนานรื่นเริงและการออกกำลังกายของคนในชุมชนพ้อมีอยู่บ้าง โดยเฉพาะด้านการกีฬาเพื่อสนุกสนาน ส่วนใหญ่หมู่บ้านจะมีลานกว้างที่เด็กนักเรียนหรือผู้ใหญ่จะมารวมกลุ่มเล่นกีฬาพื้นเมืองในเวลาว่าง และในปัจจุบันโรงเรียนประชาบาลในชุมชนก็จะมีสถานกีฬาแทบทุกแห่ง จึงเป็นศูนย์รวมของชุมชนในการสนองความต้องการด้านนี้ได้ นอกจากนี้บริเวณลานวัดบางแห่ง ซึ่งอาจจะติดกับหรือที่เดียวกันกับสนามโรงเรียน ก็ใช้ประโยชน์ในด้านนันทนาการ และการกีฬาได้ดี

ความต้องการของชุมชนทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกชุมชนจะต้องพยายามจัดให้มีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน แต่จะจัดทำได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อม การร่วมมือร่วมใจ และการเอาใจจริงเอาใจของคนในชุมชนนั่นเองซึ่งในปัจจุบันนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปช่วยในทุกด้านให้ความสนองความต้องการของคนในชุมชนได้รวดเร็วขึ้น

2.2.5.2 ความต้องการของชุมชนด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจเป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหลักของคนในชุมชน 3 ประการ คือ พฤติกรรมการผลิต พฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย และพฤติกรรมการบริโภค พฤติกรรมการผลิต หมายถึง การสร้างและการจัดหาผลผลิตหรือบริการมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคของมนุษย์พฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย หมายถึง การแจกจ่าย หรือการกระจายผลผลิตหรือบริการไปสู่แหล่งต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง การกินหรือการใช้ผลผลิตหรือบริการ ซึ่งได้มาจากพฤติกรรมการผลิต และพฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย

ความต้องการของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ จึงอยู่ในขอบข่ายของพฤติกรรมทั้ง 3 ประการ ดังกล่าว รวมทั้งบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจด้วย โดยทั่ว ๆ ไป คนในชุมชน มักจะมีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ต่อไปนี้

1) ต้องการผลิตหรือสร้างสินค้าหรือบริการเพื่อสนองความต้องการของตนเองและสมาชิกในชุมชนโดยทั่ว ๆ ไปอย่างเหมาะสมเพียงพอ เช่น การผลิตอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งความต้องการในด้านนี้ชุมชนสามารถสนองความต้องการในรูปของการให้การฝึกอบรม เพื่อให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัดและสนับสนุน ให้ประกอบอาชีพที่เด่นและเหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชนแต่ละแห่งอย่างแท้จริง

2) ต้องการกระจายสินค้าหรือผลผลิต และสิ่งของบริการต่าง ๆ จากชุมชนของตนเองไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไป เราเรียกว่าการค้าเพื่อสนองความต้องการของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยผ่านสื่อกลางคือ ตลาด ดังนั้นชุมชนจึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระบบตลาด ให้สมาชิกในชุมชนโดยทั่วถึง และจัดระบบตลาดในชุมชนให้บริการโดยทั่วถึงด้วยและสำคัญคือ ควรจะต้องมีการจัดแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนความเสมอภาคพอสมควร ระหว่างสมาชิกในชุมชนทุกคน

3) ต้องการให้มีการจัดแบ่งการใช้แรงงานให้ถูกต้องตามวัย และอายุของสมาชิกในชุมชนแบ่งแยกตามความถนัดและวัยที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

4) ต้องการบริโภคสินค้าต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ในราคาที่เป็นการไม่แพงเกินไปและมีคุณภาพที่ดี ปริมาณเพียงพอตามที่ต้องการ

5) ต้องการแหล่งเงินทุนที่ให้บริการโดยทั่วถึงและไม่เอาเปรียบจนเกินไป

6) ต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่ต้องเช่าที่ดินผู้อื่นทำมาหากิน

นอกจากนี้ยังมีความต้องการขนถ่ายสินค้า หรือการขนส่งติดต่อไปมาซื้อขายกัน อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วพอสมควร

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนดังกล่าว ถ้านำมาเปรียบเทียบกับลักษณะชุมชนไทย ยังคงห่างกันมากนัก ถึงแม้ว่าในขณะนี้ทางราชการได้พยายามทุกวิถีทางที่จะนำบริการทางเศรษฐกิจมาสู่หมู่บ้านในชุมชนต่าง ๆ ถ้าพึ่งแต่ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต เพื่อการอุปโภคภายในครอบครัวก็ยังไม่ค่อยจะพอเพียงแล้ว ดังนั้นการจัดให้มีการแลกเปลี่ยน การตลาด บริการด้านสินค้าการฝึกอบรมทักษะในการผลิตทางการเกษตร ที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พยายามทำกันอยู่ยังไม่ก้าวหน้าบังเกิดผลเท่าที่ควรนัก ยิ่งถ้าพิจารณาว่าควรจะให้ชุมชนจัดให้มีบริการเหล่านั้นขึ้นเอง เพื่อสมาชิกในชุมชนเกือบจะพูดได้ว่า หมู่บ้านในชุมชนชนบททำได้ในวงจำกัดมา ตัวอย่างเช่น การใช้แรงงานในเวลาหนานา และเวลาเก็บเกี่ยว การให้กู้ยืมเงินระหว่างเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง การยืมกันใช้วัวใช้ควายในการทำงาน ก็เป็นลักษณะของสังคมชนบทชั่วคราว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่สามารถนำออกเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต

แม้ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชั่วคราวเท่านั้น ถึงแม้รัฐจะพยายามชี้แนะให้รวมกลุ่มถาวรในลักษณะแบบสหกรณ์ก็ทำได้ผลไม่มากนัก ได้ผลเฉพาะบางชุมชนเท่านั้น คงอาจจะต้องใช้เวลาในการให้การศึกษาและปรับตัวเข้ากับสภาพธรรมชาติของชุมชนมากยิ่งขึ้นกว่านี้อีก

2.2.5.3 ความต้องการของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง

การเมืองและการปกครองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการเมืองและการปกครองเป็นของคู่กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด มีคนเปรียบเทียบกับไว้ว่า การเมืองและการปกครองเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน ซึ่งจะปรากฏอยู่ด้วยเสมอ

การเมืองและการปกครองเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าบุคคลย่อมมีความต้องการ ต่างฝ่ายต่างก็พยายามดำเนินการ เพื่อให้ได้ประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ความต้องการของคนอาจขัดกันก็ได้ ดังนั้นการแก้ไขความขัดแย้งก็ดี การแบ่งปันคุณค่าหรือประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมที่มีอยู่น้อยลงไปทุกวันนี้ เพื่อให้ทั่วถึงก็ดี การดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ร่วมกันก็ดี ถือว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองการปกครองทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนไม่มากก็น้อย

การเมืองมีความหมายหลายประการ แต่ทุกประการจะมีลักษณะร่วมกันคือ การเมืองต้องมีลักษณะเป็นกิจกรรม หรือกระบวนการ ความหมายที่สำคัญ เช่น

- การเมือง คือ ศิลปะในการปกครอง
- การเมือง คือ การใช้อิทธิพล
- การเมือง คือ การดำเนินการ หรือการคืนรนต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจ
- การเมือง คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน และดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว
- การเมือง คือ การกำหนดนโยบาย สาธารณะ และการแข่งขันปันประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม

- การเมือง คือ กิจกรรมที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ หลายประการร่วมกัน คือ การกำหนดข้อตกลงใจ หรือการตัดสินใจ การแบ่งปันประโยชน์หรือคุณค่าต่าง ๆ การกำหนดเป้าหมาย การแสวงหาอำนาจ การแข่งขันเพื่อรักษาแสวงหาผลประโยชน์ การแสดงอิทธิพล

โดยทั่วไปแล้ว การเมืองน่าจะหมายถึง กิจกรรม มนุษย์ ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดและการใช้ข้อตกลงใจต่าง ๆ เพื่อแข่งขันคุณค่าในสังคมและอำนาจบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงใจมาจากสังคมนั่นเอง ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนรวมกันขึ้นเป็นกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมือง เพื่อที่จะแข่งขันเข้าไปเป็นรัฐบาลนั้นก็เพื่อมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย หรือกฎหมายเพื่อให้มีการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในสังคมที่กลุ่มหรือพรรคปรารถนาดำเนินการเหล่านั้น การกระทำเช่นนี้ถือเป็นกิจกรรม นโยบายหรือกฎหมายที่กำหนดขึ้นก็คือ ข้อตกลงใจ ซึ่งจะต้องนำไปใช้บังคับอีกชั้นหนึ่ง ส่วนคุณค่าหรือประโยชน์ที่เป็นผลมาจากกฎหมายนโยบายนั้น อาจได้แก่การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษานี้เท่านั้น เมื่อผู้ดูแลเห็นประโยชน์ประจักษ์เห็นกันหรือ

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้างความสงบเรียบร้อย การให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ การลดช่องว่างด้วยการให้สวัสดิการแก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ ซึ่งเกิดขึ้นจากข้อตกลงใจ (กฎหมายหรือนโยบาย) ซึ่งมาจากกิจกรรมของประชาชนดังกล่าวแล้วข้างต้น ถ้าการเมืองเป็นไปในทางที่ดี การแบ่งปันประโยชน์ก็จะเป็นไปได้ด้วยดี ความสงบสุข ความยุติธรรมก็ตกอยู่กับประชาชนส่วนรวม แต่ถ้าการเมืองไม่ถูกต้อง ประโยชน์สุขต่าง ๆ ก็อาจจะไปตกอยู่กับบุคคลบางกลุ่ม ระบบการเมือง การปกครองเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดข้อตกลงใจที่มีอำนาจบังคับในสังคม เช่น ในระบบการเมืองแบบเผด็จการ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นไปในลักษณะที่ประชาชนต้องยอมรับอำนาจของผู้นำชนชั้นนำหรือผู้ที่มีอำนาจปกครอง ข้อตกลงใจหรือคำสั่งซึ่งมาจากผู้ปกครองนั้น ประชาชนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ส่วนระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนทุกคนมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ และเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเสมอกัน ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือข้อตกลงใจหรือคำสั่งใด ๆ เพื่อใช้บังคับในประเทศที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและปฏิบัติเช่นนี้ ถือว่าเป็นการปกครองตนเองของประชาชน (ชัยพร วิชาวุธ. 2524 : 216-217)

ความต้องการของชุมชนทางด้านการเมืองการปกครองนั้น ก็คือ ความต้องการที่จะต้องจัดให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น (Local Administrative) ซึ่งอาจจะเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป เช่น สภาตำบล สุขาภิบาล เทศบาล เป็นต้น หน่วยการปกครองท้องถิ่น จะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบชุมชน เป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชน ที่จะต้องตัดสินใจในการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนในสมัยดั้งเดิมก็เปรียบเสมือนหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือถ่ายทอดวิกรรมของบรรพบุรุษของคนเผ่าต่างๆ

หน่วยการปกครองท้องถิ่นในหลายประเทศก็จัดทำในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน บางแห่งใช้วิธีเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน บางแห่งการใช้การแต่งตั้งทางราชการ และบางแห่งก็ผสมกัน โดยถึงแม้ว่าประชาชนจะเลือกตั้งแล้ว ก็ยังต้องให้ทางราชการเห็นชอบแล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นไปได้ หรือมิฉะนั้นก็จะส่งเจ้าหน้าที่ทางราชการมาควบคุมการบริหาร เป็นต้น

ในชุมชนชนบทไทย มีตัวแทนของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ในระดับหมู่บ้านและตำบล คือผู้ใหญ่บ้านและกำนัน แต่เดิมนั้นใครได้รับแต่งตั้งให้เป็นแล้ว ก็จะดำรงตำแหน่งจนตัวสิ้นชีวิตหรือสมัครใจลาออก เพิ่งจะมีการให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ เพราะครบเกษียณอายุเมื่อสมัยคณะปฏิวัติ (พ.ศ.2516) นี้เอง ส่วนการดำเนินงานในรูปคณะกรรมการที่จะทำหน้าที่สภาประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบลนั้นยังไม่ค่อยจะสมบูรณ์ มีการเปลี่ยนแปลงรูปคณะกรรมการมาหลายรูปแบบ จนปัจจุบันตามคำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326/2515 ให้จัดในรูปสภาตำบล โดยดำเนินการจัดสภาตำบลครบทุกตำบลแล้ว นอกจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว ยังมีกระทรวงอื่น ๆ ที่เข้าไปจัดให้รูปคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านอีกมากมาย ตามภารกิจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ ในบาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่โดยประชาชนห้ามการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมู่บ้านมีคณะกรรมการประเภทต่าง ๆ ถึง 20 คณะ แล้วแต่หน่วยงานใดเป็นเจ้าของเรื่องนี้ ให้การสนับสนุนเฉพาะกิจกรรมของตน นับว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาจะหาทางปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เพื่อทำให้หมู่บ้านและตำบลมีคณะกรรมการชุดเดียวที่ทำหน้าที่ตัวแทนของสมาชิกในชุมชนนั้น เป็นผู้ตัดสินใจแทนมวลสมาชิก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน และรับเป็นหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นได้สมบูรณ์แบบ ในปัจจุบันนี้รัฐบาลชุดปัจจุบันที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้น โดยให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นเพียงหน่วยเดียวโดยเฉพาะ สภาตำบล ให้ทำหน้าที่ให้เข้มแข็งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนอย่างแท้จริงด้วย

2.2.5.4 ความต้องการของชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน โดยยอมรับแบบแผน หรือวิธีการ และกฎเกณฑ์ของกลุ่มร่วมกันในการดำเนินชีวิต มีองค์ประกอบและหน้าที่หลายประการ ที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ดังนั้นสังคมจึงเป็นสภาพการรวมตัวของคนเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์ มีความผูกพันและมีระเบียบข้อตกลงที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ในการอยู่รวมตัวเพื่ออยู่ร่วมกันของมนุษย์จึงเป็นธรรมชาติของความต้องการของมนุษย์ด้วยกันเอง

ส่วนวัฒนธรรมนั้น หมายถึง แบบแผนหรือวิธีการและกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิต มีลักษณะและหน้าที่ที่สำคัญหลายประการ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาและมีการเรียนรู้ ถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยอาศัยวิธีการสอนส่วนใหญ่

ดังนั้น สังคมและวัฒนธรรมจึงมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกจะออก แต่มิใช่เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะว่า เมื่อมีกลุ่มคนอยู่ที่ใดก็ตาม กลุ่มคนนั้นก็จะมีแบบแผนดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งเราเรียกว่า วัฒนธรรม นั่นเอง วัฒนธรรม จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่บอกถึงความแตกต่างของสังคมแต่ละแห่ง วัฒนธรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมเป็นเครื่องวัดและกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม และขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมด้วย ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงแล้วสังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามหากสังคมนั้นมีวัฒนธรรมที่ล้าหลัง หรือเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงแล้ว สังคมนั้นย่อมจะล้าหลังและยากที่จะพัฒนาได้ ดังนั้นการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ เพราะจะทำให้เราเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เราหาทางแก้ไขปัญหา หรือกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะในชนบทที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นบริการขั้นต้นสำหรับสมาชิกในชุมชนก็ได้ บริการขั้นต้นในที่นี้หมายถึง สิ่งที่สมาชิกของชุมชนทุกคนจะต้องใช้ต้องเกี่ยวข้องเพราะจะทำให้มีความสุขสบายพอสมควร สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ ถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นสืบต่อไป และทำให้คนคมีศีลธรรมและคุณธรรม เป็นต้น ตัวอย่างของบริการขั้นต้นที่สำคัญที่ควรเน้นและศึกษา เพราะเกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ความต้องการในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความต้องการทางด้านกรบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาความสะอาด การจัดอนามัยชุมชน และสิ่งแวดล้อมในชุมชน และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่าเป็นความต้องการทางด้านสาธารณสุข บริการทางแพทย์และอนามัยต่าง ๆ

2. ความต้องการทางด้านการศึกษา ที่เน้นอยู่ปัจจุบันก็คือ โรงเรียนในชุมชน การอบรม ส่งสอนวิชาความรู้แก่สมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่และรุ่นใหม่ การให้การศึกษานี้มิได้หมายความเฉพาะแต่ การอ่านออกเขียนได้เท่านั้น จะต้องมีความรู้เพื่อการประกอบอาชีพให้อยู่รอดในชุมชนด้วย การให้การศึกษแก่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงทำแต่ในรูปของการอ่านออกเขียนได้ มากกว่าเรื่องอาชีพแต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ มีการตื่นตัวเรื่องการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียน เน้นเรื่องอาชีพต่าง ๆ กันมาก คงพอสนองความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น

3. ความต้องการทางด้านศาสนา ในชุมชนส่วนใหญ่ของไทยจะมีวัดในศาสนาพุทธ อยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง นอกจากจะอบรมสั่งสอนให้ประพฤติดี ปฏิบัติดีตามศีลธรรม คุณธรรมอันดีงามแล้วยังมีส่วนอบรมไปถึงความเชื่อถือ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปฏิบัติตามศีลธรรม คุณธรรมอันดีงามแล้ว ยังมีส่วนอบรมไปถึงความเชื่อถือ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนด้วย คำสั่งสอนในศาสนาเปรียบเทียบบเสมือนมาตรการควบคุมความประพฤติ การปฏิบัติให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในชุมชนด้วย และดูเหมือนว่าจะเป็นบริการที่คอยสนองความต้องการของชุมชนเกือบจะครบถ้วนทุกหมู่บ้านและตำบลในชนบทของไทย

สถาบันทางศาสนาสำหรับชนบทไทย นับได้ว่าเป็นบริการที่มีความสมบูรณ์อยู่มาก โดยเฉพาะในสมัยก่อนนั้น วัดนอกจากทำหน้าที่ทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของชุมชนด้วย พระสงฆ์ท่านเป็นครูสอนอย่างดี เอาใจใส่เป็นพิเศษยิ่งกว่าครูอาชีพปัจจุบันเสียอีก ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ท่านเป็นคนในหมู่บ้าน เกิดและโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมเดียวกันกับนักเรียน เข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชน มีความผูกพันกับชุมชนอย่างลึกซึ้งจนแยกไม่ออกจะออก ในบางแห่งจะเห็นว่าพระสงฆ์ท่านยังทำหน้าที่เป็นนายแพทย์หรือจิตแพทย์อย่างดี ที่จะรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวบ้านให้หายได้ด้วยเวทย์มนต์คาถา น้ำมนต์หรือความขลังที่ชาวบ้านได้ให้ความเคารพนับถือ จนเกิดศรัทธาที่แก่กล้าเชื่อว่าโรคนั้นจะหายได้ นี่ก็นับเป็นวิธีการหนึ่งที่รักษาด้วยพลังจิต ซึ่งวิทยาการสมัยใหม่ก็ยังนำมาใช้อยู่ร่วมกัน เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความต้องการของชุมชนนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วคือความต้องการทางด้านสาธารณูปโภค ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ความต้องการทางด้านการเมืองการปกครองและความต้องการด้าน สังคมและวัฒนธรรมแล้ว ยังมีความต้องการของชุมชนอีกหลายประการ เช่น ความต้องการ ทางด้านความมั่นคงปลอดภัยทั้งทรัพย์สินและร่างกาย ชุมชนก็จัดให้มีอาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน ตรวจเวรยามค่าคืน มีการอบรม ท.ส.ป.ช. มีเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง เช่น ตำรวจ ทหาร เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังต้องการให้สมาชิกใหม่ของชุมชนเพิ่มขึ้น ในทางที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ของชุมชนและได้รับการดูแลเอาใจใส่ในด้านต่าง ๆ อย่างดีด้วยและที่สำคัญคือต้องอบรมถ่ายทอด ความรู้ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามให้ด้วย นอกจากนี้ยังมีความต้องการให้ช่วยกันรักษาความ สงบเรียบร้อย จัดสวัสดิภาพของสมาชิกให้ดี ต้องการปลูกฝังคุณค่าให้ช่วยกันสร้างสรรค์ เกิด ความภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

สรุปได้ว่า ลักษณะความต้องการของชุมชนนั้นมีสภาพและระดับแตกต่างกันไปตามสภาพ แวดล้อมของแต่ละชุมชน ความต้องการของชุมชนมีมากมายหลายด้าน และได้รับการตอบสนอง แตกต่างกันไปด้วยโดยทั่วไปความต้องการของชุมชนนั้น ต้องการได้รับการตอบสนองทางด้าน สาธารณูปโภค ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านการเมืองการปกครอง และทางด้านสังคมและ วัฒนธรรมรวมทั้งด้านอื่น ๆ บางประการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนนั่นเอง ต้อง หาทางร่วมมือกับเจ้าหน้าที่จริง ๆ หรือนุเคราะห์นอกชุมชนช่วยกันตอบสนองความต้องการด้าน ต่าง ๆ ของชุมชนให้ได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอกับความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

2.3 สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

2.3.1 สภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก

2.3.1.1 ความเป็นมา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (2542 : 30-35) เดิมบ้านทับเบิก มีชื่อว่า "บ้านถ้ำเบิก" เพราะแต่เดิมมีถ้ำที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นถ้ำศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนที่มีฐานะเดินทางผ่านไปมา ละแวกนั้น ต้องไปบอกกล่าวขออนุญาตต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในถ้ำนั้นก่อน เพื่อเป็นการเบิกทาง (ขอผ่านทาง) มิฉะนั้นจะเกิดอันตรายได้ จึงเรียกชื่อถ้ำนี้ว่า "ถ้ำเบิก" ถ้ำแห่งนี้อยู่ห่างจากด่าน ป่าไม้ตรงทางแยกเข้าหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1,000 เมตร ปัจจุบันเดินได้พังทับถม ปากถ้ำหายไปแล้ว ต่อมาจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านทับเบิก"

บ้านทับเบิกตั้งมานานประมาณ 70 – 80 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2510 ได้มีบุคคลคนหนึ่งนำลัทธิตอมมิวนิสต์มาปลุกกระดมชวนเชื่อ จนทำให้ชาวบ้านทั้งหมดหลงเชื่ออพยพเข้าป่าจับอาวุธขึ้นต่อสู้ กับฝ่ายรัฐบาลเป็นระยะเวลาประมาณ 16 ปี ชาวบ้านทั้งหมดจึงได้วางอาวุธเข้ามอบตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และได้กลับมาสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่บริเวณหมู่บ้านเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.1.2 สถาปัตยกรรมศาสตร์และการคมนาคม

สภาพทั่วไปของบ้านทับเบิกส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีหน้าผาสูงชันหลังหมู่บ้านทิวทัศน์สวยงามมาก สามารถมองเห็นตัวเมืองต่าง ๆ คือ หล่มเก่า หล่มสัก น้ำหนาว เขาค้อ เพชรบูรณ์ ในเขตจังหวัดเลย คือ ภูกระดึง ภูหลวง ภูเรือ ภูหอ อากาศหนาวเย็นตลอดปี มีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูหนาวและฤดูฝน ในฤดูฝนจะมีหมอกปกคลุมตลอดวันตลอดคืน บางครั้งจึงเรียกว่า "เมืองในหมอก"

การคมนาคม มีถนนยุทธศาสตร์ลาดยางตลอดสาย - สามแยกบ้านโจะโหวะ - ภูหินร่องกล้าผ่านหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อมต่อถนนคอนกรีตเสริมเหล็กแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกตลอดปี บ้านทับเบิกอยู่ห่างจากอำเภอหล่มเก่า ประมาณ 33 กิโลเมตร

ภาพที่ 2.6 แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านทับเบิก

2.3.1.3 ขนาดและขอบเขตของหมู่บ้าน

บ้านทับเบิกมีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,798 คน ชาย 891 คน หญิง 907 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด คำว่า "ม้ง" เป็นคำที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้เรียกชื่อเผ่าของตนเองถือเป็นคำสุภาพ ส่วนคำว่า "แม้ว" หมายถึง มีความเร็วเหมือนแมวป่า เป็นฉายาที่คนจีนใช้เรียกม้งเพราะในการสู้รบกันนั้น พวกม้งมีทั้งความฉับไวและเร็วมาก ดังนั้นถ้าใครเรียกม้งเป็นแม้ว ชาวม้งจะโกรธมาก เพราะถือว่าเป็นการดูถูกว่า ม้งเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง ขอบเขตของหมู่บ้านมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านหมากแข้ง อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านน้ำเพียงดิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเหมืองแบ่ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อุทยานภูหินร่องกล้า

2.3.1.4 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้าน คือ กล้วยปลี ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วลิ้นเต่า ชิง ลูกท้อ และลิ้นจี่

ประชากรร้อยละ 80 นับถือบรรพบุรุษ ร้อยละ 10 นับถือศาสนาพุทธ และอีกร้อยละ 10 นับถือศาสนาคริสต์ ประชาชนที่นับถือบรรพบุรุษ จะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในโอกาสต่าง ๆ คือ วันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ การขึ้นบ้านใหม่ เวลาที่มีการเจ็บป่วยก็จะมีวิธีการรักษาแบบดั้งเดิมตามความเชื่อ ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธจะมีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ส่วนประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์ จะเข้าทำพิธีกรรมในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

ประเพณีที่นิยมและนับถือมาช้านานคือ ประเพณีปีใหม่ การแต่งงาน คู่ขวัญ การกินข้าวใหม่ การขึ้นบ้านใหม่ การเปลี่ยนชื่อ งานศพ จอปลี (การทำบุญแจกข้าว)

การแต่งกาย ผู้ชายใส่กางเกงขี้นขาขาว หรือกางเกงโสร่ง มีผ้าสีแดงลายปัก รัศเวย เสื้อแขนยาว มีลายปักรัศเวยเสื้อข้างละสองที่ คือ ด้านแขนและข้อมือ ผู้หญิงใส่กระโปรงลายปัก มีผ้าลายปักรัศเวยสวยงามมาก เสื้อแขนยาวคล้ายของผู้ชาย ปัจจุบันการแต่งกายดังกล่าวหาได้ยาก นอกจากงานประเพณีปีใหม่เท่านั้น คนรุ่นใหม่แต่งกายตามสมัยนิยม

ภาษา ประชาชนทั้งหมดพูดภาษาม้งโดยตรง มีสำเนียงคล้ายภาษาจีน

การละเล่นพื้นบ้านที่นิยมสืบทอดกันมาช้านาน คือ การตีลูกข่าง ลูกข่างทำมาจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้แดง ในสมัยโบราณใช้เป็นอาวุธลับชนิดหนึ่ง สามารถขว้างปาใส่ศีรษะของคู่อริได้อย่างแม่นยำ และรุนแรงในระยะ 10-20 เมตร ทำให้ตายได้ ต่อมาได้กลายเป็นการละเล่นไป การตีลูกข่าง เล่นเพื่อแข่งขันในเรื่องความแม่นยำและความสนุกสนาน

การโยนลูกช่วง ลูกช่วงทำมาจากเศษผ้า มีลักษณะกลมขนาดเท่าส้มเขียวหวาน นิยมเล่นในเทศกาลปีใหม่ การโยนต้องโยนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายเท่านั้น เป็นคู่ ๆ คู่ใครคู่มัน ในสมัยโบราณถือเป็นการโยนเพื่อเลือกคู่ครอง มีข้อแม้ว่าหญิงชายแชน้เดียวกันจับคู่โยนกันไม่ได้ ตามประเพณีที่ว่า แชน้เดียวกันจะแต่งงานกันไม่ได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปักลายผ้าด้วยลวดลายต่าง ๆ ผู้หญิงม้งทุกคน เมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ แม้จะเริ่มสอนเรื่องการปักผ้าและเย็บผ้าด้วยลวดลายต่าง ๆ จนกระทั่งโตขึ้น อายุประมาณ 15 ปี ถือว่าจบหลักสูตร ผู้หญิงม้งจึงมีความรู้เรื่องการเย็บผ้าและการปักผ้าเป็นลวดลายต่าง ๆ การตีมีด ผู้ที่มีความสามารถในการตีมีดได้คม ทนทาน อายุการใช้งานนาน คือ นายจำสือ แซ่สง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.1.5 ที่ว่างของหมู่บ้าน

มีลานเอนกประสงค์พื้นที่ประมาณ 4 ไร่ (1,600 ตารางวา) อยู่บริเวณระหว่างหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ใช้สำหรับจัดงานประเพณีขึ้นปีใหม่ และใช้เป็นสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าตลาดนัดในบางโอกาส

2.3.1.6 ที่ตั้งสถาบันของหมู่บ้าน

สถาบันเป็นองค์ประกอบของหมู่บ้าน ส่วนที่เป็นสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วย วัดป่าทับเบิก อยู่ห่างจากหมู่บ้าน ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1 กิโลเมตร วัดนี้ตั้งอยู่บนยอดภูเขาสูงของหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่าเขาพระ บนวัดมีจุดชมวิวที่สวยงามมาก สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ไกลเป็น 100 กิโลเมตร มีหลวงพ่อที่เครื่องครัดเรื่องพระธรรมวินัยมาก นานับถือและเคารพยิ่ง

สถานีนอนมัชบ้านทับเบิก อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 16 เป็นศูนย์บริการสาธารณสุขของหมู่บ้าน โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมวัยถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศูนย์การเรียนรู้แม่ฟ้าหลวง ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 เดิมใช้สำหรับเป็นแหล่งศึกษาข้อมูลข่าวสาร แต่ปัจจุบันไม่มีการเข้าไปใช้กิจกรรมนั้นแล้ว

ศูนย์ส่งเสริมอาชีพชาวเขา ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 เป็นศูนย์ประสานงานและดำเนินงานตามโครงการของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์

สถานที่ฝึกอบรมสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ตั้งอยู่หมู่ที่ 16 เป็นสถานที่สำหรับจัดอบรมตามโครงการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และบางโอกาสใช้สำหรับเป็นสถานที่รับรองเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน

2.3.1.7 กิจกรรมทางธุรกิจ

ประกอบด้วยร้านค้าย่อยต่าง ๆ ที่ส่วนมากเป็นร้านขายของชำ สำหรับบริโภคในชีวิตประจำวัน กระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีตลาดนัด ซึ่งจะเข้ามาจำหน่ายสินค้าในบางโอกาสที่บริเวณลานเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน

2.3.1.8 ระบบถนนภายในหมู่บ้าน

ระบบถนนภายในประกอบด้วยถนนสายหลักภายในหมู่บ้าน 1 เส้น เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กความกว้าง 4 เมตร รูปแบบถนนตามแนวยาว ลักษณะคดโค้งและสูงต่ำตามลักษณะภูมิประเทศ และมีขอยลักษณะปลายตันแยกเข้าสู่ตัวบ้าน

2.3.1.9 ระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน

ระบบไฟฟ้า หมู่บ้านทับเบิกได้รับการขยายเขตบริการไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านในปีพุทธศักราช 2534 เป็นต้นมา

ระบบประปา เดิมตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้านใช้น้ำจากลำน้ำธรรมชาติที่มาจากภูเขา เริ่มมีการใช้ท่อส่งน้ำเมื่อปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โทรศัพท์สาธารณะ หมู่บ้านทับเบิก มีโทรศัพท์เข้ามาปีพุทธศักราช 2541 ซึ่งมีอยู่เพียงจุดเดียว

การกำจัดขยะมูลฝอย ในหมู่บ้านจะมีถังสำหรับเก็บขยะกระจายอยู่ตามริมถนนสายหลัก ชาวบ้านจะช่วยกันนำขยะที่จะกำจัดไปทิ้งตามที่วางเปล่าที่เป็นพื้นที่ต่ำกว่าที่ตั้งของหมู่บ้าน

2.3.1.10 พิธีกรรมของชาวม้ง

พิธีกินข้าวใหม่

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 50-74) ความเป็นมาของพิธีการกินข้าวใหม่ ข้าวใหม่เป็นข้าวที่มีความหอมอร่อยมาก บุคคลหรือครอบครัวที่มีความสามารถทำข้าวใหม่ได้ และเชิญชวนญาติพี่น้องหรือแขกผู้มีเกียรติมาร่วมรับประทาน ได้ถือว่าเป็นบุคคลนั้นหรือครอบครัวนั้นเป็นคนขยันทำมาหากินและมีจิตใจเป็นคนกว้างขวางในสังคม เพราะข้าวใหม่นั้นกว่าจะทำมาหากินได้ต้องผ่านกระบวนการทำหลายขั้นตอนใช้เวลาตั้งที่กล่าวมา พิธีการกินข้าวใหม่จึงถือเป็นพิธีที่สำคัญอีกพิธีหนึ่ง

ขั้นตอนการทำข้าวใหม่

1. เลือกเกี่ยวข้าวที่เริ่มสุก คือ ปลายรวงข้าวเริ่มเหลือง
2. นำข้าวที่เกี่ยวข้องได้มานวดให้ได้ข้าวเปลือก
2. นำข้าวเปลือกมาคั่วจนเมล็ดข้าวแข็ง
3. นำมาตากลมให้เย็น
4. นำมาตำด้วยครกกระเดื่อง
5. นำมาหุง โดยใช้กระทะใบบัวตัม ช่วงนี้ต้องระวังอย่างมากเพราะข้าวจะละเอียดเกินไป
6. นำกระซอนใบใหญ่มาตั้งไว้บนกะละมัง แล้วตักข้าวในกระทะใส่ในกระซอน
7. นำข้าวที่เสด็จน้ำแล้วมานึ่งในลังถึงจนสุก
8. ใ้บน้ำข้าวไว้คั้น หอมอร่อยมาก
9. ฆ่าไก่หรือหมู จำนวนตามต้องการและฐานะของเจ้าภาพ

พิธีการกินข้าว เมื่อเตรียมข้าวของพร้อมแล้ว

1. จัดตั้งโต๊ะอาหาร
2. เจ้าภาพจะทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมกินข้าวใหม่ก่อน
3. เชิญแขกผู้ใหญ่ผู้ใหญ่และญาติพี่น้องที่มานั่งประจำโต๊ะอาหาร
4. แยกผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ในโต๊ะอาหาร อาจจะมีใครคนใดคนหนึ่งยื่นขึ้นเพื่อกล่าวขอบคุณ

และอวยพรให้แก่เจ้าภาพว่า "ขอขอบคุณมากที่จัด โต๊ะอาหารข้าวใหม่โต๊ะนี้ให้พวกเราได้มาร่วมรับประทานอาหารในวันนี้ ขออวยพรให้ท่านและครอบครัวจงประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป ท่านจัดโต๊ะอาหารข้าวใหม่นี้ให้พวกเรารับประทานหนึ่งโต๊ะ ขอให้เหลือร้อยโต๊ะพันโต๊ะให้ท่านและครอบครัวไว้รับประทานต่อไปเถิด"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. หลังกล่าวขอบคุณและอวยพรแล้วร่วมรับประทานอาหารข้าวใหม่ตามอัธยาศัย พิธีอ้วนั่ง (พิธีลงสีดา)

ความเป็นมา อ้วนั่งหรือพิธีลงสีดา เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการถ่ายชีวิตกันระหว่างคนกับสัตว์ มักจะเป็นคนที่เจ็บป่วยหรือที่มีเคราะห์ร้ายหรือดวงไม่ดี

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ สิ่งที่ต้องเตรียมในการประกอบพิธีอ้วนั่ง ได้แก่

1. กระจ่างปึกรูป จำนวน 3 ดอก
2. กระจ่างเงิน กระจ่างทอง
3. ถ้วยข้าวสารใส่ไข่ไก่ 1 ฟอง
4. ตะเกียง 1 ดวง หรือเทียนไข 1 เล่ม
5. กั๊วะ 2 คู่ (เขาวัว หรือเขาควยผ่าครึ่ง)
6. น้ำ 3 จอก
7. ข้าวตอก 1 กอง (ข้าวเปลือกคั่วให้แตก)
8. หมู 1 ตัว

ในการทำพิธีเริ่มต้นด้วยการนำกระจ่างรูป เทียน ข้าวตอก น้ำ กระจ่างเงิน กระจ่างทอง กั๊วะ ถ้วยข้าวสารใส่ไข่ไก่ นำสิ่งของทั้งหมดนี้มาตั้งโต๊ะ

พิธีกรรม หมอสีดาจะเริ่มด้วยการจุดกระจ่างเงินกระจ่างทอง แล้วร่ายบทสวดเป็นภาษาม้ง ต่อมาหมอสีดาจะเข้ามานั่งที่ม้านั่งยาวที่เตรียมไว้และร่ายบทสวดต่อ ในขณะที่ร่ายบทสวดนั้น หมอสีดาจะเคาะเจี๊ยะ (ห่วงวงกลมที่มีลูกกระพรวนติดอยู่) และกระโดดไปมาบนม้านั่งยาวนี้ จากนั้นจะเสี่ยงทายการทำพิธีด้วยการโยนกั๊วะ หมอสีดาจะดูว่าการโยนกั๊วะดีหรือไม่ แล้วทำพิธีต่อไปเรื่อย ๆ โดยหมอสีดาจะร่ายบทสวดและเคาะเจี๊ยะเนืองตามไปด้วย ขณะทำพิธีอาจจะมีการเคลื่อนย้ายตัวไป - มา ตามบทสวด เช่น นั่งแล้วกระโดดหรือยืนแล้วนั่ง ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ในการประกอบพิธีนี้จะใช้เวลานานหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การโยนกั๊วะเสี่ยงทาย พิธีกรรมจะดำเนินไปจนกว่า การโยนกั๊วะเสี่ยงทายจะดี

ภาพที่ 2.7 แสดงการทำพิธีอ้วนั่ง (หมอสีดากำลังกระโดดไปมาพร้อมกับร่ายบทสวด)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อการเสี่ยงทายออกมาดีแล้ว หมอสีดาจะสั่งให้นำหมูไปฆ่า แล้วหมอสีดาจะใช้กะแคะ เลือดหมูมาทาที่ด้านหลังคนป่วยซึ่งการทำเช่นนี้เป็นการป้องกันไม่ให้ภูติผีเห็น และการฆ่าหมูเป็นการไถ่วิญญาณหรือตอบแทนผืนเนื้อหมูที่ใช้ในการทำพิธีนั้น จะตัดส่วนหัวให้กับผู้ที่ทำหน้าที่เป็น หมอสีดานำไปต้มกิน และหมอสีดาจะนำกระดูกส่วนคางไปแขวนไว้ที่หิ้งบูชาที่บ้าน เมื่อสิ้นปี หมอสีดาจะนำกระดูกส่วนคางนี้ไปรวมกันแล้วเผาไปพร้อมกับกระดาษเงิน กระดาษทอง เพื่อเป็นการปลดปล่อยดวงวิญญาณของหมูให้ไปเกิดใหม่ หมายถึง ดวงวิญญาณหมูที่ถูกจองจำหมดได้ ภาระหน้าที่ที่ทดแทนดวงวิญญาณของมนุษย์แล้ว

พิธีใส่กำไลคอ

ความเป็นมา การล้อมกำไลคอจะทำกับเด็กที่เกิดใหม่ในทันทีที่เกิด การล้อมกำไลคอถือว่าเป็นการล้อมศักดิ์ชีวิตของคนที่เกิดมาอยู่ในโลกมนุษย์ ไม่ให้ดับสูญไปในเวลาอันไม่สมควร ชาววังเชื่อว่าเมื่อใส่กำไลคอแล้ว จะสามารถป้องกันภูติผีได้ แม้ว่าพิธีกรรมนี้จะเรียกว่า "ใส่กำไลคอ" แต่เมื่อใส่สามารถใส่ได้ทั้งที่คอ ข้อมือหรือข้อเท้าก็ได้

ภาพที่ 2.8 แสดงการใส่กำไลคอของชาววัง

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ สิ่งที่ต้องเตรียมในการประกอบพิธีใส่กำไลคอ ได้แก่

1. รูป 3 ดอก
2. เทียนไข 2 เล่ม
3. ไข่ไก่ 1 ฟอง
4. หมู 1 ตัว หรือไก่ 2 ตัว

ในการทำกำไลผู้ที่ป็นพ่อแม่จะเตรียมไว้ตั้งแต่แม่กำลังตั้งท้องอยู่ กำไลสามารถทำได้จากสิ่งของ 3 สิ่ง ได้แก่ เงินแท้ ทองเหลือง หรือ ด้ายเส้นใหญ่ คล้ายด้ายสายสิญจน์ก็ได้ การทำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถ้าโลจะทำเป็นวงใหญ่ให้คล้องคอได้พอดี อาจตกแต่งให้เกิดความสวยงามได้ เช่น เป็นกระเป่าเล็ก ๆ หรือเป็นห่วงเล็ก ๆ ก็ได้

พิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมต้องให้หมอสีดาเป็นผู้ประกอบให้ โดยเจ้าของบ้านจะเป็นผู้นัดหมายหมอสีดา เจ้าของบ้านจะเตรียมเครื่องไว้ เมื่อตรงกับวันนัดหมอสีดาจะมาทำพิธี โดยหมอสีดาจะเริ่มพิธีที่ประตูบ้านที่อยู่ตรงกับหิ้งไหว้ผี (ที่ชาวม้งจะมีประตูหลายที่ แต่จะใช้ประตูที่ตรงกับหิ้งไหว้ผี เพราะถือว่าเป็นประตูเข้า - ออกไปทำมาหากิน แล้วจะทำให้เกิดโชคดี) นำไข่ไปวางลงในถ้วยใส่ข้าวสารและจุดเทียนและธูป นำไก่ หรือหมูที่ยังมีชีวิตอยู่มาทำพิธีที่ตรงนี้ด้วยเหมือนกัน เมื่อพิธีที่ประตูบ้านเสร็จแล้วก็จะนำไก่หรือหมูไปฆ่า ไก่ที่ฆ่าแล้วจะนำไปต้ม (เหมือนไก่ไห้เจ้าของคนจีน) แล้วนำมาทำนายว่าการประกอบพิธีนี้ดีหรือไม่ดีโดยดูลักษณะของส่วนขาและตาของไก่ เมื่อหมอสีดาดูแล้วจะทำนายออกมา ถ้าคำทำนายไม่ดีก็จะประกอบพิธีใหม่ หากทำนายว่าดีก็จะประกอบพิธีใส่กำไลคอได้เลย โดยคนแก่หรือผู้มีอาวุโสจะเป็นผู้ใส่ให้ ขณะที่ใส่ก็จะให้ศีลให้พรและเงินทองด้วย เมื่อใส่กำไลคอเสร็จแล้วก็จะมีการกินเลี้ยงเป็นอันเสร็จพิธี

พิธีสู่วัณที่ตั้งชื่อ

ความเป็นมา การสู่วัณที่ตั้งชื่อจะทำการสู่วัณหลังเด็กเกิดได้สามวัน คือ สมมุติว่าเด็กเกิดวันที่ 1 มกราคม 2544 จะมีพิธีสู่วัณตั้งชื่อในวันที่ 4 มกราคม 2544 โดยมากชื่อที่ตั้งขึ้นนั้น พ่อแม่เด็กจะเป็นผู้ตั้งให้เอง แต่ถ้าพ่อแม่เด็กไม่ทราบว่าจะตั้งชื่ออย่างไรดี จะไปเพราะจะเป็นสิริมงคลก็จะให้ทางฝ่ายญาติที่เป็นผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ตั้งให้ หรือหมอมวยตั้งให้ก็ได้ ชื่อที่ตั้งจะมีพยางค์เดียว เช่น "ตัว" แปลว่าคนที่หนึ่ง หรือ เหยื่อ แปลว่าน้องคนสุดท้าย เป็นต้น

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ ผู้เป็นพ่อและแม่ต้องเตรียมในการตั้งชื่อสู่วัณประกอบด้วย

1. ไก่ 3 ตัว
2. ไข่ไก่ 1 ฟอง
3. ธูป 3 ดอก
4. ข้าวสาร 1 ถ้วย
5. หมอมวยสู่วัณ

พิธีกรรม เข้าวันที่ 3 ของวันเกิด

1. เตรียมไก่ 2 ตัวให้หมอมวยถือไว้
2. ตั้งขันที่ใส่ข้าวสาร ไข่ไก่ ธูปตั้งไว้ที่ประตูบ้าน
3. หมอมวยทำพิธีสู่วัณ
4. หลังพิธีสู่วัณ นำไก่ไปฆ่าถอนขนทำความสะอาด แล้วนำไปต้มพร้อมไข่
5. นำไก่ที่ต้มและไข่ไปใส่ถาดตั้งที่ประตูอีกครึ่งหนึ่ง
6. หมอมวยประกอบพิธีขั้วอีกครึ่งหนึ่ง
7. หลังเสร็จพิธีสู่วัณ หมอมวยจะทำนายดวงชะตาของเด็กจากไก่ โดยขีด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่บนสื่อออนไลน์ การนำเอกสารนี้ไปใช้ในทางที่ผิด หรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต จะถือว่าผิดกฎหมาย และต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากสิ่งต่อไปนี้

- ดินไก่ - ดาไก่ - กะโหลกไก่ - กระจุกไก่ - ถิ่นไก่

พิธีสร้างสะพานต้อนรับขวัญ

ความเป็นมา ของการสร้างสะพานต้อนรับขวัญ สาเหตุมาจากการที่เด็กมีอาการเจ็บป่วย สุขภาพร่างกายไม่ค่อยสมบูรณ์โดยไม่มีสาเหตุ หรือเจ็บป่วยโดยได้ทำการรักษาทางอื่นจนหมดแล้ว ยังไม่หายหรือผู้หญิง ไม่มีลูกหรือมีแต่แท้งลูกเป็นประจำ

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ ที่ผู้เป็นพ่อและแม่ต้องเตรียมในการสร้างสะพาน การสร้างสะพาน สร้างได้ 3 ลักษณะ คือ การสร้างสะพานข้ามลำธารหรือการสร้างสะพานบริเวณทางสามแยกหรือ การสร้างสะพานในบ้านแล้วแต่กรณีที่เหมาะสมตามมองเห็นและต้องใช้อุปกรณ์ ดังนี้

1. หมู จำนวน 1 ตัว
2. เหล้า จำนวน 1 ขวด
3. ไม้สำหรับสร้างสะพาน จำนวน 3 แผ่น

พิธีกรรม เมื่อเตรียมข้าวของพร้อมแล้ว

1. ออกไปสร้างสะพาน ณ ที่หมาย
2. เมื่อสร้างสะพานเสร็จก็โยนสายสิญจน์จากหัวสะพานมาท้ายสะพาน
3. นำหมูเพื่อประกอบอาหาร
4. รอใครสักคนหนึ่งที่ต้องเดินผ่านมาจาเส้นทางนี้ คือ อาจจะไปไร่มาหรือไป ธุระที่อื่นมาก็ได้ ก็ถือว่าคน ๆ นั้นแหละ ก็คนที่นำขวัญมาให้
5. เมื่อได้บุคคลที่นำขวัญมาแล้ว ทางเจ้าภาพก็จะให้บุคคลนั้นพาเด็กคนที่จะทำ พิธีต้อนรับขวัญ ไปอยู่ที่หัวสะพาน
6. จากนั้นพ่อแม่ที่อยู่ทางสะพานจะถามว่า "ท่านเป็นใครจะไปไหน"
7. คนที่นำขวัญมางมมือเด็กและตอบว่า "ข้าพเจ้าเป็นนักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยว ไปทั่วทุกหนทุกแห่งและได้พบเด็กคนนี้ร้องไห้หาพ่อแม่อยู่ทางซีกโลกโน้น ข้าพเจ้าจึงได้พามาส่ง ท่านใช่พ่อแม่ของเด็กคนนี้หรือไม่"
8. ทางพ่อแม่เด็กจะตอบรับว่า "ใช่แล้ว วันนี้เป็นวันฤกษ์งามยามดีเราได้มารอ ต้อนรับลูกของเรา ลูกจกกลับบ้านมาหาพ่อแม่เอะนะไม่ต้องร้องไห้ ไม่ต้องเสียใจ พ่อกับแม่ มารอรับลูกอยู่ตรงนี้แล้ว ต่อไปหมดทุกข์หมดโศกแล้วจะได้สบายอยู่ดีมีสุขตลอดไป"
9. คนพาขวัญงมมือเด็กพาเดินข้ามสะพาน ไปส่งให้พ่อแม่เด็กที่อยู่ท้ายสะพาน พ่อและแม่ของเด็กกล่าวขอบคุณที่พาขวัญมาส่งให้
10. จัดอาหารกินเลี้ยงกัน ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นพิธี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิธีขอพ่อบุญธรรมแม่บุญธรรม

ความเป็นมา ของการขอพ่อบุญธรรมแม่บุญธรรม สาเหตุมาจากการที่เด็กชอบร้องไห้ แงง โดยไม่มีสาเหตุ หรือเจ็บป่วยโดยได้ทำการรักษาทางอื่นจนหมดแล้วก็ยังไม่หาย หรือเด็ก ชอบปัสสาวะรดที่นอนเป็นประจำ

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ ที่ผู้เป็นพ่อและแม่ต้องเตรียมในการขอพ่อบุญธรรมแม่บุญธรรม ประกอบด้วย

1. ไก่ต้มสุก จำนวน 1 ตัว
2. เหล้า จำนวน 1 ขวด
3. ย่ามใส่ของ จำนวน 1 ใบ

พิธีกรรม เมื่อเตรียมข้าวของพร้อมแล้ว

1. พ่อและแม่ของเด็กจะแต่งตัวอย่างดี
2. พ่อแม่เด็กจะเอาเด็กใส่เป้ขึ้นสะพานหลัง
3. ออกเดินทางไปตามทางในหมู่บ้าน
4. ถ้าคนในหมู่บ้านใครพบเห็นและทักก่อนถือว่าคน ๆ นั้นคือพ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรมของเด็ก
5. พ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรมจะพาเข้าบ้านของพ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรม
6. เมื่อเข้าถึงในบ้านของพ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรม พ่อแม่เด็กจะจัดตั้งโต๊ะอาหาร โดยมีไก่ที่ต้มสุกใส่ย่ามมาผ่าใส่จานและรินเหล้าให้ 1 แก้ว
7. พ่อแม่ของเด็กจะแจ้งวัตถุประสงค์ที่พาเด็กมาว่า "ด้วย (เด็กชาย, เด็กหญิง...) มีอาการ (เล่าตามอาการเจ็บป่วย) สาเหตุเนื่องมาจากเด็กจะเอาพ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรม จึงได้พาเด็กมา เพื่อขอให้พ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรมช่วยผูกแขนให้ลูกข้าพเจ้าหายจากอาการเจ็บป่วย และอยู่สุขสบายดีต่อไป"
8. จากนั้นพ่อบุญธรรมและแม่บุญธรรม จะทำการปิดเป้สิ่งชั่วร้ายทั้งหลายให้ออกไปจากเด็ก แล้วผูกแขนและกล่าวอวยพรให้เด็ก
9. หลังกจากผูกแขนแล้วก็เอาไก่และเหล้ามากินกันถือว่าจบพิธี

พิธีสู่ขวัญตั้งชื่อสู่ขวัญผู้ใหญ่

ความเป็นมา ของการสู่ขวัญตั้งชื่อสู่ขวัญผู้ใหญ่ คนชาวเขากลือว่าเป็นสิริมงคลที่ดี การเปลี่ยนชื่อนี้จะเปลี่ยนในช่วงระยะเวลากลาง ๆ ของชีวิตคนต้องเป็นผู้ชายที่แต่งงานและมีบุตรแล้วเท่านั้น เช่น ชื่อเดิม "ตัว" แปลว่าคนที่หนึ่ง เมื่ออายุระหว่าง 25 - 30 ปี แต่งงานและมีบุตรแล้วจะเปลี่ยนชื่อเป็น "เจือตัว" เป็นคนที่หนึ่ง จากหนึ่งพยางค์เป็นสองพยางค์เป็นส่วนใหญ่ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องมีชื่อเดิมผสมอยู่ด้วยเสมอไป อาจจะตั้งชื่อใหม่เลยก็ได้ แต่ที่นิยมคือต้องมีชื่อเดิมผสมอยู่ด้วย การตั้งชื่อสู่ขวัญผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะให้เกียรติแก่พ่อตา (พ่อของภรรยา) เป็นคนเลือกชื่อให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ ที่ผู้เป็นพ่อและเป็นแม่ต้องเตรียมในการตั้งชื่อสู่วัย

1. หมู จำนวน 2 ตัว
2. เหล้า จำนวน 3 แกลลอน

พิธีกรรม เมื่อแขก และญาติพี่น้องมาพร้อมแล้ว

1. นำหมูเพื่อทำอาหาร
2. เมื่ออาหารพร้อมแล้ว เชิญแขกและญาติขึ้นนั่งประจำโต๊ะอาหาร
3. เจ้าภาพจะรินเหล้าให้แขกและญาติ ที่ขึ้นนั่งประจำโต๊ะอาหารคนละ 1 แก้ว
4. เจ้าภาพจะแจ้งวัตถุประสงค์ที่ได้เชิญแขกมาในครั้งนี้ให้ทราบ และขอให้แขกและญาติที่เชิญมานั้นให้ช่วยเลือกชื่อให้คนที่จะเปลี่ยนชื่อนั้น
5. แขกและญาติที่เชิญมาจะทำการปรึกษาหารือ เพื่อเลือกชื่อใหม่ให้แก่คนนั้นถ้าคนที่เปลี่ยนชื่อนั้นยังมีพ่อตาอยู่ แขกและญาติที่เชิญมาจะให้เกียรติแก่พ่อตาให้เป็นคนเลือกก่อน และส่วนใหญ่พ่อตาเลือกชื่อได้อย่างไร คนส่วนใหญ่จะเอาด้วยเสมอ
6. หลังจากเลือกชื่อได้แล้ว เจ้าภาพจะเชิญแขกและญาติ ๆ ที่นั่งประจำโต๊ะอาหารให้ดื่มเหล้า 1 รอบ และในช่วงนี้เอง จะทำการสู่วัยเรียกตามชื่อใหม่ที่เลือกได้แล้ว
7. หลังพิธีสู่วัยเจ้าภาพจะเชิญแขกและญาติ ๆ ที่นั่งประจำโต๊ะอาหารดื่มเหล้าอีก 3 รอบ
8. ในกรณีที่พ่อตาเป็นคนเลือกชื่อใหม่ให้ลูกเขย หลังจากเสร็จขั้นตอนข้อ 1 - 7 แล้วจะต้องนำหมูตัวที่ 2 เพื่อทำอาหารจัดเลี้ยงขอบคุณพ่อตาอีกครั้งหนึ่ง จึงจะถือว่าเสร็จพิธี

พิธีล้อมขวัญของครอบครัว

ความเป็นมา ของการล้อมขวัญของครอบครัว สาเหตุมาจากการสร้างกำลังใจให้แก่ครอบครัว ด้วยความเชื่อที่เชื่อว่า คนเราทุกคนจะมีขวัญประจำตัวอยู่ทุกคน เมื่อเป็นเช่นนั้น คนเรายังไม่สามารถอยู่เป็นที่ที่ใด ยังจะต้องแยกไปโน่นไปนี่ ขวัญก็เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าขวัญของใครได้ไปเที่ยว หรือไปตกอยู่ ณ ที่ใด โดยไม่ได้มาอยู่กับเนื้อกับตัว จะทำให้ผู้นั้นมักมีการเจ็บไข้ได้ป่วย ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการล้อมขวัญของครอบครัวขึ้นปีละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่จะทำกันในเดือน ๆ ปี

ขั้นตอน / วัสดุอุปกรณ์ พิธีล้อมขวัญของครอบครัว

1. หมู จำนวน 1 ตัว
2. กระชายปฐพี จำนวน 1 กิโลกรัม
3. ฐูป จำนวน 1 มัด
4. ไก่ จำนวน 2 ตัว
5. ไข่ไก่ จำนวน (ตามจำนวนสมาชิก)
6. หมอเสีดา จำนวน 1 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิธีกรรม เมื่อเตรียมข้าวของพร้อมแล้ว

1. เรียกสมาชิกในครอบครัวมารวมขึ้นเป็นกลุ่มในบ้าน
2. ทำพิธีไล่สิ่งชั่วร้ายภายในบ้านออก โดยจุดคบเพลิงและใช้รำข้าวละเอียดคั่วจนแห้งที่สุด โดยใส่คบเพลิงจนลุกไหม้อย่างน่ากลัว หมอสีดาทำเสียงคำรามเหมือนเสือโคร่งและวิ่งไล่สิ่งชั่วร้ายภายในบ้านไป ๆ มา ๆ อยู่พักใหญ่ก่อนไล่ไปสิ้นสุดที่ประตูบ้าน
3. หมอสีดาจะเอาเชือกผูกคอกหมูแล้วเอาเชือกวนล้อมคนในบ้านนั้นไว้ดีฆ้องเดินล้อมคนในบ้าน โดยวนขวา 3 รอบ วนซ้าย 3 รอบ
4. โยนไม้กลับเสียงทวย ขวัญมารวมหรือไม่มา
5. ฆ่าหมู (ก่อนที่หมูจะถูกฆ่า หมอสีดาจะเผากระดาษให้หมูจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นเงินซื้อชีวิตเขา โดยพูดกับหมูว่า "ข้าพเจ้าไม่ได้เลี้ยงเจ้ามาเพื่อเป็นเพื่อน แต่ข้าพเจ้าเลี้ยงเจ้ามาเพื่อให้เจ้าไปช่วยข้าพเจ้าต่อจนขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวเป็นเวลา 1 ปี เมื่อครบกำหนดแล้ว ข้าพเจ้าก็จะให้เจ้าไปเกิดใหม่ เจ้าอย่าได้ถือโทษโกรธเคืองข้าพเจ้าเลย
6. ทำพิธีสู่ขวัญ
7. หมอสีดาจะนั่งมานั่งเข้าทรงท่องเทียวไปในเมืองผี เพื่อต้อนรับขวัญและล้อมขวัญของสมาชิกในบ้านให้มารวมกันไว้ใช้เวลาประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย จึงจะเสร็จพิธีพิธีงานศพ

ความเป็นมา เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในบ้าน ชาวเมืองจะนำศพมาแต่งชุดมั่งใหม่ ๆ (ชุดมั่งนี้สามารถทำไว้ได้ล่วงหน้า คือเตรียมชุดมั่งไว้ก่อน กรณีที่ตายอย่างกะทันหัน อาจจะใส่ชุดมั่งที่ใหม่กว่าทุก ๆ ชุดที่มีในบ้านก็ได้)

สำหรับการแต่งกายให้ศพด้วยชุดใหม่และเครื่องประดับนั้น ชาวเมืองเชื่อว่ายิ่งแต่งกายและใส่เครื่องประดับให้ศพมากเท่าไรยิ่งดี เพราะชาวมั่ง เชื่อว่าเมื่อผู้ตายไปเกิดใหม่ จะมีฐานะร่ำรวย มีทรัพย์สินเงินทองมากเท่านั้น

การเตรียมกระดาษเงินกระดาษทองไว้ให้ศพ ก็เพื่อให้คนตายได้มีเงินทอง โดยการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้คนตาย ผู้ที่จะบอกได้ว่าคนตายรับรู้ว่ามีญาติพี่น้องส่งของไปให้หรือไม่ก็คือ "จั่วจ๋า" ซึ่งเป็นคนที่สามารถพูดคุยและคอยบอกคนตายได้

การไหว้ศพจะทำพิธีไหว้ 3 เวลา คือ ตอนเช้า ตอนกลางวัน และตอนเย็น เวลาไหว้จะจุดธูป 1 ดอก หรือ 3 ดอกก็ได้ โดยจะมีหมอลำแคนเป่าแคนและมีคนร้องเพลงมั่ง ในพิธีศพตลอดระยะเวลาที่ฝังศพไว้ การจะเก็บศพไว้กี่วันนั้นอยู่ที่ฐานะของญาติ ถ้าญาติมีฐานะดีก็จะเก็บศพไว้ 7 วัน ถ้าฐานะไม่ค่อยดีก็จะเก็บศพไว้ 3 วัน ก่อนนำศพไปฝัง 1 วัน จะมีพิธีไหว้ศพคือ ญาติพี่น้องจะนำกระดาษเงินกระดาษทองมาไหว้ เวลาไหว้ศพจะนำกระดาษนั้นมาคล้องตัวและจุด ไหว้แล้วจะนำกระดาษนั้นไปเผา การทำพิธีที่เรียกว่า "คั่วจื่อ" เป็นการเสี่ยงดวงว่าดวงวิญญาณของคนตาย จะรับรู้การส่งกระดาษเงินกระดาษทองไปให้แล้วหรือไม่

นอกจากนี้ยังมีพิธีอีกอย่างหนึ่ง ที่เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรียกว่า"เตอะเก้" เป็นพิธีที่ใช้ไม้ไผ่ผ่าครึ่งเป็น 2 อัน แล้วนำมาโยนเสี่ยงดู ถ้าไม้ไผ่หงายหรือคว่ำ ทั้ง 2 อัน แสดงว่าดวงวิญญาณไม่รับรู้ ถ้าไม้ไผ่คว่ำ 1 อัน หงาย 1 อัน แสดงว่าดวงวิญญาณรับรู้แล้ว การที่ดวงวิญญาณไม่รับรู้จะต้องโยนไม้ไผ่ใหม่จนกว่าการเสี่ยงทายจะเป็นรับรู้

เมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว จะนำศพไปฝัง โดยเคลื่อนย้ายไปที่ที่เตรียมไว้สำหรับฝัง ก่อนทำพิธีฝังจะเตรียมวัวไ่ว้มาเพื่อเช่นดวงวิญญาณให้กับคนตายจะได้มีความสุข ไม่รบกวนญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่

ภาพที่ 2.9 แสดงการเคลื่อนย้ายศพมายังที่ที่เตรียมไว้และเตรียมประกอบพิธีต่อไป

การฆ่าวัว เมื่อฆ่าเสร็จแล้วจะนำเนื้อวัวแจกจ่ายให้กับผู้ที่มาร่วมงานฝังศพนั้น จากนั้นก็จะนำศพไปฝัง การขุดหลุมฝังศพจะเลือกพื้นที่ที่มีภูเขาโอบล้อมรอบ ถือว่าเป็นสภาพที่มีความสมบูรณ์ดี เมื่อจะขุดศพลงหลุม หากเป็นพ่อแม่ตายก็จะให้ลูก ๆ ช่วยกันขุดโลงศพในส่วนที่เป็นด้านศีรษะของผู้ตาย เพราะเชื่อว่าเป็นการดูแลและตอบแทนบุญคุณเป็นครั้งสุดท้าย ส่วนญาติให้ขุดในส่วนที่เหลือ พื้นหลุมศพจะมีความลาดเอียง โดยด้านศีรษะจะสูง ส่วนด้านเท้าจะต่ำกว่าเพราะชาวม้งเชื่อว่า การวางนอนลักษณะนี้เป็นการนอนแบบสบายเหมือนตอนที่ยังมีชีวิตอยู่

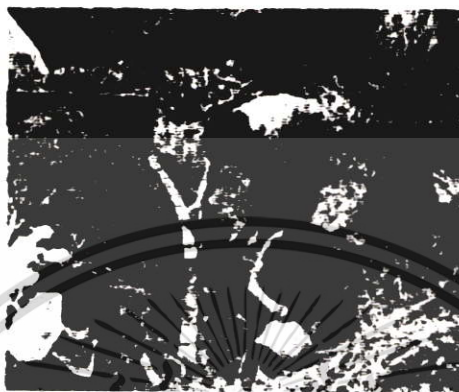

ภาพที่ 2.10 แสดงลักษณะของพื้นหลุมศพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การกลบหลุมศพ เมื่อกลบหลุมศพแล้วจะมีการทำเครื่องหมายไว้ อาจจะเป็นรั้วล้อมรอบ หรือทำดินให้สูงขึ้นมา เพื่อให้ผู้อื่นเห็นชัดเจนว่าเป็นหลุมฝังศพ

การนำวัวเพื่อเซ่นไหว้ก่อนฝังศพหากพี่ชายตายจะให้น้องสาวเป็นผู้หาวัวมาให้มา แต่จะต้องเป็นพี่น้องที่เกิดจากท้องเดียวกัน หากเป็นพี่สาวตายก็จะให้พี่ชายหรือน้องชายเป็นผู้หาวัวมาให้

ภาพที่ 2.11 แสดงการกลบหลุมฝังศพ โดยทำเป็นดินนูนขึ้นมา

ประเพณีปีใหม่

ประวัตติความเป็นมาของประเพณีปีใหม่ สืบเนื่องมาจากการทำมาหากินโดยปกติเองการทำมาหากินของพี่น้องชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จะมุ่งทำงานตลอดปีโดยไม่มีการหยุดพักผ่อน จะมีเวลาว่างงานช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม เล็กน้อยเพราะเป็นปลายฤดูฝนเข้าสู่ฤดูร้อนและเป็นเวลาสิ้นสุดของปี 1 รอบพอดี คนเผ่าคนแก่เขาจึงได้จัดให้มีการกินปีใหม่ในช่วงนี้ คือจะถือว่ปีเก่าสิ้นสุดลงในแรม 15 ค่ำเดือน 12 ทางจันทรคติ และวันขึ้น 1 ค่ำของเดือน 1 หรือเดือนอ้ายเป็นวันขึ้นปีใหม่เป็นประจำทุกปีไป จุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการพักผ่อน การมาพบปะ สังสรรค์กันในหมู่ผู้หลักผู้ใหญ่ ส่วนหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะไปเที่ยวต่างจังหวัดหรือต่างหมู่บ้าน หรือเล่นโยนลูกช่วง ตีลูกช่วง สนุกสนานกันในหมู่บ้านก็ได้

ขั้นตอน การเตรียมการเพื่อกินปีใหม่

1. ข้าวของเกี่ยวกับพิธีไร่ต้องขนมาบ้านให้หมด
2. ข้าวสาร
3. ฟืน
4. ไก่
5. หมู
6. ไข่ไก่
7. กระดาษสีเทาแผ่นประมาณกระดาษหนังสือพิมพ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8. กระจายเงินกระจายทอง
9. ฐูป
10. เทียน

พิธีกรรม ในวันแรม 15 ค่ำเดือน 12 ถือว่าเป็นวันสิ้นสุคติ จะมีพิธีกรรมดำเนินการดังนี้

1. ปิดเป่ากวาดสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายภายในครอบครัวให้ไปกับปีเก่า
2. เรียกพวงญาติพี่น้องที่เป็นแซ่เดียวกันมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ แล้วทำพิธีปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายอีกครั้งหนึ่ง
3. ทำพิธีสู่ขวัญ
4. ทำพิธีเช่นเจ้าที่ในบ้าน
5. ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมรับประทานอาหาร
6. วันรุ่งขึ้น ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ ถ้าใครตื่นเช้าวันนี้จะเป็นสิริมงคลตลอดปี วันนี้พิธีกรรมจะเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมรับประทานอาหารและไหว้บรรพบุรุษเท่านั้น
7. ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ เป็นต้นไป ผู้เฒ่าผู้แก่จะปล่อยให้หนุ่ม ๆ สาว ๆ ไปเล่นโยนลูกช่วง ตีลูกขนไก่ เป็นเวลา 3 - 9 วัน เป็นอย่างน้อย บางปีมีถึง 11 วัน แล้วแต่งงานนั้นจะสนุกสนานหรือไม่การโยนลูกช่วงระหว่างคู่หนุ่มสาว มีข้อแม้ว่าถ้าเป็นแซ่เดียวกันจะโยนลูกช่วงด้วยกันไม่ได้ ผิดประเพณี

ประเพณีการแต่งกาย

ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแต่งกายของพี่น้องชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง แบ่งออกเป็นสองเผ่าด้วยกัน คือ เผ่าม้งขาวกับเผ่าม้งดำ การแต่งกายจะแตกต่างกันคือ

ม้งดำ หรือม้งน้ำเงิน ผู้ชายจะนุ่งกางเกงโคร่งเปียยาว มีผ้าสีแดงรัดเอวปลายผ้ารัดเอวปักด้วยลวดลาย เสื้อแขนยาว สิบเสื้อปักด้วยลวดลาย ถ้าตัวสั้น ส่วนผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงปักด้วยลวดลายอย่างสวยงาม มีผ้าสีดำรัดเอว เสื้อแขนยาวถ้าตัวเสื้อยาว มีปกคอเสื้อด้านหลังเป็นรูปสี่เหลี่ยมปักด้วยลวดลาย

ภาพที่ 2.12 แสดงการแต่งกายของผู้ชายม้งน้ำเงิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.13 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงมั่งน้ำเงิน

มั่งขาว ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วยขาวขาวมีผ้าสีแดงรัดเอว ปลายผ้าปักด้วยลวดลาย เช่นเดียวกัน เสื้อแขนยาวลำตัวสั้น ส่วนผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงสีขาวล้วนมีผ้ารัดเอวปักด้วยลวดลาย เสื้อแขนยาว ลำตัวยาว ปกคอด้านหลังเป็นรูปสี่เหลี่ยมปักด้วยลวดลาย เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ประกอบด้วย

1. กางเกง, กระโปรง
2. เสื้อ
3. ผ้ารัดเอว
4. รองเท้า

ภาพที่ 2.14 แสดงการแต่งกายของมั่งขาวผู้ชาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ดูแลเห็นว่าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.15 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงม้งขาว

2.3.1.11 ข้อห้ามและปฏิบัติตามกฎ จาริต ประเพณี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 13-15) ข้อห้ามในงานพิธีกรรมต่าง ๆ

1. ผู้หญิงจะไม่เข้าร่วมโต๊ะกับผู้ชายในงานพิธีกรรมต่าง ๆ
2. ผู้หญิงจะไม่ควรรินสุราให้กับผู้ชาย และผู้ชายก็ไม่ควรรับจอกสุราจากผู้หญิง เพราะถือว่าเป็นการเชื่อเชิญในทางร่วมเพศ

ข้อปฏิบัติขณะไว้ทุกข์

1. ห้ามเย็บผ้า เพราะจะทำให้คนตายเดินทางไปได้ เนื่องจากคนตายถูกหนามตำ
2. ห้ามต่อค้าย เพราะค้ายจะพันขาแข้งทำให้คนตายเดินทางไปได้
3. ห้ามซักผ้าหรือหิว้ม เพราะวาสั่งสกปรกจากผ้าและผมจะเข้าไปในอาหารของคนตาย ทำให้คนตายกินอาหารไม่ได้ และจะกลับมารบกวนคนข้างบ้าน
4. ถ้าสามี ภรรยาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต คนที่มีชีวิตอยู่ห้ามแต่งงานจนกว่าจะพ้นกำหนดไว้ทุกข์ 13 วัน ถ้าแต่งงานก่อนพ้นวันไว้ทุกข์จะทำให้คนตายมีความกังวลถึงสามี ภรรยาของคนที่มีชีวิตอยู่ทำให้ไปเกิดไม่ได้

ข้อห้ามเกี่ยวกับอาหารการกิน

1. หญิงที่มีลูกอ่อน จะไม่ยอมแบ่งน้ำนมของตนให้บุตรของใครกิน เพราะเชื่อว่าฟ้าจะผ่าคนที่มากินน้ำมนั้นตาย
2. หญิงหลังคลอดห้ามกินกับข้าวอื่นใด เพราะจะทำให้เกิดการแสลง ให้กินได้เฉพาะไก่บ้านคัมกับเกลือ ใ้ตะไคร้และพริกไทยเท่านั้นเป็นเวลา 1 เดือน
3. คนป่วยเป็นไข้ ห้ามกินฟักทอง ฟักเขียว แดงทุกชนิด เพราะจะทำให้บาดแผลดูลามยิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. ห้ามนำสัตว์ที่มีขน หนังสือขาว นำมาฆ่าเลี้ยงแขก เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เจ้าของบ้านกับแขกขาดความสัมพันธ์กัน ไม่มีการติดต่อกันอีกต่อไป

5. มังตระกูล "แซ่ลิ" บางครอบครัวห้ามไม่ให้กินไตของสัตว์ทุกชนิด

6. มังขาวตระกูล "แซ่ย่าง" ที่เป็นผู้ชายห้ามกินหัวใจของสัตว์ทุกชนิด

ข้อห้ามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ขณะที่ฟันไร่อยู่ ถ้าเห็นสัตว์ป่า เช่น งู กวาง ในบริเวณนั้นให้เลิกล้มความตั้งใจที่จะทำไร่พื้นที่นั้นเพราะเชื่อว่าผีไม่อนุญาตให้ทำ ถ้าทำไปครอบครัวจะเดือดร้อน เจ็บป่วย หรือตาย

ข้อห้ามเกี่ยวกับมารยาททางสังคม

1. แยกห้ามปฏิเสธการเชิญร่วมรับประทานอาหารจากเจ้าของบ้าน ถึงจะอึดมาแล้วก็ต้องร่วมโต๊ะพอเป็นพิธี

2. งานเลี้ยงแขกห้ามผู้หญิงเข้าร่วมวงกับผู้ชาย

3. เวลารับแขกนอนบริเวณสำหรับประกอบพิธีทางศาสนา จะต้องนอนหันศีรษะไปทางฝาผนังตรงข้ามประตู ห้ามนอนเอาลำตัวขนานกับฝาผนังดังกล่าว เชื่อว่าเป็นการนอนแบบศพไม่เป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้านและตัวแขกเอง

ข้อห้ามในพิธีปีใหม่

1. ห้ามกวาดบ้าน ถ้าจำเป็นต้องกวาดไปกองไว้มุมหนึ่งของบ้านไว้ก่อน ห้ามดักขยะไปทิ้งเพราะเชื่อว่าจะดักเอาขวัญต่าง ๆ ที่เรียกมาอยู่บ้านเขาไปทิ้งนอกบ้าน

2. ห้ามเป่าแคนในช่วงเรียกขวัญ มีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดพายุฝนตกหนัก จะเป็นผลให้พืชผลปีต่อไปเสียหาย

3. ห้ามเอาหญ้าเลี้ยงม้าเข้าหมู่บ้าน เชื่อว่าจะนำโรคภัยไข้เจ็บมาเข้าหมู่บ้าน

4. ห้ามกินข้าวราดน้ำแกง น้ำแกงจืด เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกหนัก

5. ห้ามใช้จ่ายเงินในช่วงปีใหม่ จะเป็นกลางไม่ว่าปีต่อไปจะไม่ค่อยมีเงินเข้ามา มีแต่จะจ่ายไป ถ้าเงินที่จะใช้ต้องแบ่งแยกเอาไว้นอกบ้าน

มารยาทอื่น ๆ

1. ห้ามจับศีรษะกันและกัน

2. ห้ามเดินข้ามหน้าข้ามตาบุคคลอื่น โดยไม่ขออนุญาต

3. ไม่ควรใส่รองเท้ากินข้าวในงานเลี้ยง

4. เวลารินเหล้าให้รินให้เต็มจอก

5. เวลารินน้ำชาให้แขก ไม่ต้องรินให้เต็มเพราะถือว่าดูถูกเขา

6. ห้ามเกี่ยวพาราตีในบ้าน เพราะจะผิดผี

7. ห้ามเดินตัดหน้าหมอสีดาขณะกำลังประกอบพิธี เชื่อว่าผีจะหนีจากพิธีนั้นไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อห้ามในการฝังศพ

ห้ามฝังศพไว้ในส่วนบนไหล่เขาที่มีหมู่บ้านตั้งอยู่ เชื่อว่าจะทำให้หมู่บ้านนั้นได้รับเคราะห์กรรมที่ไม่ดี

2.3.1.12 ระบบการปกครองและการบริหารจัดการองค์กรชุมชน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 6-8) ระบบการปกครอง แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การปกครองแบบผู้นำของตระกูล (ผู้นำกลุ่ม)

2. การปกครองแบบทางการ

การปกครองแบบผู้นำตระกูล (ผู้นำกลุ่ม)

การปกครองแบบผู้นำตระกูล คือ ในแต่ละตระกูลจะมีผู้นำตระกูลที่ผ่านการปฏิบัติงานหรือมีประสบการณ์ที่แสดงว่ามีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต มีฐานะปานกลางขึ้นไป จนในที่สุดเป็นที่ยอมรับของตระกูล การสร้างผู้นำเช่นนี้ในแต่ละตระกูลยังมีและยึดถือมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ผู้นำตระกูล (ผู้นำกลุ่ม) จะได้รับการยกย่องเชิดชูจากญาติในตระกูลนั้น ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือบริเวณที่ไม่ห่างไกลจนเกินไป ผู้นำตระกูล (ผู้นำกลุ่ม) อาจเป็นที่ยอมรับของกลุ่มอื่น ๆ ด้วยจนได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้นำทางการในขณะเดียวกันก็ได้

การปกครองแบบทางการ

การปกครองแบบทางการ คือ ผู้นำตระกูล (ผู้นำกลุ่ม) ที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ เพราะอาจได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำแบบทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน) แต่หากผู้นำตระกูลไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้นำแบบทางการได้ ในชุมชนจะเสนอบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนมาเป็นผู้นำแบบทางการ แต่การตัดสินใจความเชื่อถือยังคงอยู่ที่ผู้นำตระกูล

การบริหารจัดการองค์กรชุมชน

1. แบบผู้นำตระกูล ยังเป็นผู้มีบทบาทจนตราบเท่าทุกวันนี้ เป็นผู้ใกล้ชิดตัดสินใจทั้งทางแพ่ง อาญาและข้อพิพาทในด้านประเพณี ความเชื่อ ผู้นำตระกูลยังเป็นผู้รับผิดชอบในทุกกรณีของบุคคลในตระกูลที่กระทำผิดต่อผู้อื่นหรือในทางตรงกันข้าม ตระกูลอื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกันและเป็นเหตุในผู้นำตระกูลแต่ละตระกูลต้องรับผิดชอบร่วมกับสมาชิกในตระกูล ทั้งด้านดีและเสีย ถ้าผู้นำไม่ร่วมรับผิดชอบกับสมาชิกในตระกูลหรือสมาชิกในตระกูลไม่ร่วมรับผิดชอบซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำจะถูกลดบทบาทจนในที่สุดเป็นสมาชิกธรรมดาของตระกูล ตระกูลจะสรรหาผู้นำตระกูลคนใหม่

ในการร่วมรับผิดชอบร่วมกันนี้ ทำให้ตระกูลทุกตระกูลต้องวางมาตรการให้สมาชิกในตระกูลประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี เพราะหากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของตระกูลประพฤติไม่ดีหรือกระทำความผิด ผู้นำและสมาชิกในตระกูลต้องรับผิดชอบและเป็นการเสื่อมเสียชื่อเสียงด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนักผู้ใดเห็นเป็นประโยชน์ในการดำเนินการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปฏิบัติเช่นนี้ได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน การเชื่อถือแบบผู้นำตระกูลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทั้งทางแพ่ง อาญา และประเพณีได้อย่างสันติ เพราะผลของที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งกระทำขึ้นจะมีผลกระทบต่อสมาชิกโดยรวม และความเชื่อที่ว่าคนส่วนใหญ่เป็นคนดี มีความชั่วเป็นส่วนน้อย ดังนั้นตระกูลจึงวางกฎเกณฑ์ให้สมาชิกในตระกูลปฏิบัติในทางที่ดี โดยคิดว่าผลกระทบต่อสมาชิกเพียงคนเดียวช่วยกระทบต่อสมาชิกส่วนรวม และการปฏิบัติแบบผู้นำตระกูลนี้ ได้มีการปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

2. ผู้นำแบบทางการ ผู้นำทางการที่มาจากผู้นำตระกูลยังคงบทบาทของผู้นำตระกูลและจะมีบทบาทของผู้นำทางการในขณะเดียวกัน มีบทบาทและอำนาจบริหารจัดการในทุกเรื่อง นับได้ว่าผู้นำที่สมบูรณ์ในคตินของชาวม้งแต่ผู้นำที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำแบบทางการ เวลาที่มีข้อพิพาททั้งทางแพ่ง อาญา และประเพณี ยังต้องพึ่งอำนาจบารมีและการตัดสินใจของผู้นำตระกูล

ในชุมชนชาวม้ง ปัจจุบันยังยึดถืออำนาจระบบผู้นำตระกูลในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาวิถีชีวิตประจำวันอยู่ส่งผลให้ชาวม้งปฏิบัติตามจารีตอย่างมีความศรัทธาและปฏิบัติด้วยชีวิตจิตใจ หากทำผิดกฎเกณฑ์กฎจารีตประเพณี จะเป็นความผิดต่อมโนธรรมของตนเอง จะมีการเปิดเผยและทำพิธีแก้หรือหรือขอขมา ทำให้ชาวม้งอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างมีสันติสุข

2.3.1.13 ระบบการทำมาหากิน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 46-49) สมัยโบราณ การทำมาหากินของชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนมากอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ผลผลิตจะได้มากได้น้อยขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศเป็นหลัก เพราะส่วนมากชาวม้งจะมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพอยู่ตามภูเขาไหลเขา การที่จะอาศัยน้ำจากแม่น้ำแทบจะไม่มี ฉะนั้นการเพาะปลูกจึงต้องร่อนน้ำฝนจากฟ้าเท่านั้น ส่วนที่คินทำกินก็จะมีการเสาะแสวงหาพื้นดินที่ใหม่ ๆ และยังคงสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยจากธรรมชาติ เพราะชาวม้งไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย การอนุรักษ์ดิน การปลูกพืชหมุนเวียน ฉะนั้นเมื่อใช้พื้นที่ดินปลูกพืชเพียงหนึ่ง - สองปี ดินก็จะจืดปลูกพืชไม่ได้ผล จึงต้องทิ้งที่คินผืนนั้นไป เพื่อไปถางป่าแห่งใหม่ไปเรื่อย ๆ ที่เรียกว่าทำไร่เลื่อนลอย

ในปัจจุบันการเพาะปลูกก็ยังคงอาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก แต่ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงระบบการทำมาหากินให้ทันยุคทันสมัย มีการส่งทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่นออกไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบการเกษตรในพื้นที่ราบสูง เพื่อกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากนี้ทางราชการและหน่วยงานเอกชน ยังได้ส่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความรู้เกี่ยวกับด้านการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ให้แก่ชาวม้ง ซึ่งผลจากการสนับสนุนเหล่านี้ทำให้ชาวเขาเผ่าม้งรู้จักวิธีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากขึ้นเช่น พื้นที่ราบชั้นตามไหล่เขามีการตัดแปลงให้เป็นขั้นบันได เพื่อเหมาะแก่การเพาะปลูก มีการทำปุ๋ยหมัก มีการใช้ปุ๋ยคอก ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และนอกจากนี้ยังรู้จักวิธีการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อรักษาคุณภาพของ

ดินไว้ พื้นที่บางส่วนก็รู้จักนำมาปลูกพืชผลไม้ขึ้นต้น เอาไว้รับประทานในครอบครัวหรือนำไปขายได้

นอกจากนี้ยังรู้จักวิธีการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ไก่ เป็ด และขุดบ่อเลี้ยงปลา ส่วนมากจะเน้นเพื่อใช้ประกอบอาหารในครอบครัว ถ้ามีมากก็จะนำไปขายได้เช่นกัน

พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ

พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญและทำรายได้ให้กับชาวม้งของจังหวัดเพชรบูรณ์มากที่สุดคือ ฝรั่งปลูกประมาณ 80 ล้านบาท ถ้าในปีนั้นราคาฝรั่ง ตกกีโลกรัมละ 10 บาท แต่ปัญหาที่เป็นอุปสรรคคือ คนส่วนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องไปเช่าที่ดินจากคนพื้นราบมาปลูกเป็นจำนวนมาก ที่ดินที่ใช้ปลูกฝรั่งต้องเป็นดินใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยปลูกฝรั่งมาก่อนเท่านั้นจึงจะได้ผล ซึ่งต้องออกเดินทางไปประกอบอาชีพเป็นระยะห่างไกล บางที่ต้องออกไปอยู่ไร่จนกว่าจะเก็บผลผลิตเสร็จจึงจะกลับบ้าน พืชหลักที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่จำเป็นต่อชีวิตของชาวม้งทุกครอบครัวคือ ข้าว โดยเฉพาะจะเน้นที่ข้าวเจ้าเป็นหลัก ข้าวเหนียวเป็นรอง เพราะชาวม้งนิยมกินข้าวเจ้า สำหรับข้าวเหนียวจะมีกินบ้างเป็นครั้งคราวไป ส่วนมากจะใช้ทำขนม (จัว) ในเทศกาลต่าง ๆ เท่านั้น

การปลูกข้าว นิยมปลูกเป็นข้าวไร่ (ข้าวนาคอน) อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ทุกครอบครัวต้องปลูกข้าวไว้กินเองอย่างน้อยครอบครัวละ 4 - 5 ไร่ ให้พอกินชนปีต่อปี ม้งจะไม่นิยมกินข้าวनाคําของคนพื้นราบ เนื่องจากรสชาติไม่ถูกปาก และเมล็ดข้าวมีความหยาบ ไม่นุ่มหอมเหมือนข้าวไร่ของม้งซึ่งข้าวไร่เป็นข้าวที่มีวิตามินบีสูงที่สุด

นอกจากนี้กับข้าวไร่แล้ว ชาวม้งยังมีการปลูกผักต่าง ๆ ไว้กินในครอบครัวและเอาไปขายบ้าง เช่น กะหล่ำปลี ถั่ว ผักกาด เป็นต้น ผักต่าง ๆ ที่ปลูกไว้เป็นอาหารในครอบครัวจะปลอดสารพิษ แต่ถ้าเป็นผักที่ปลูกเป็นจำนวนมากเอาไปขาย ซึ่งยากต่อการดูแลรักษาจากแมลงรบกวนก็มีการนำเอายาฆ่าแมลงมาใช้บ้าง

สภาพปัญหาในปัจจุบัน คือ

1. ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ในการเกษตรอยู่เสมอ
2. ขาดความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงที่ดินทำให้มีคุณภาพอยู่เสมอ
3. ยังไม่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ของท้องถิ่น
4. จำนวนประชากรไม่สมดุลกับพื้นที่ทำการเกษตร

พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน

ม้งไม่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรมากเหมือนชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตรนั้นเขามิรวมอยู่กับงานปีใหม่ ซึ่งทำกันครั้งเดียวในรอบปี พิธีงานปีใหม่นี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญมาก ทุกคนพยายามที่จะทำในสิ่งที่ดีงาม และพยายามหาความร่าเริงตลอดจนความสุขให้เกิดมีแก่ตัวเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ ทั้งนี้ก็เพราะเขามีความเชื่อว่าถ้าเขาเริ่มทำในสิ่งที่เหลวไหลไม่ดีงามก็จะประสบเหตุการณ์เช่นนั้นไปตลอดปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปีใหม่จะจัดให้มีขึ้นในราวเดือนธันวาคมของทุกปี อย่างไรก็ตามถ้าหมู่บ้านใดเกี่ยวข้องกับข้าวยังไม่เสร็จจะขอให้หัวหน้าหมู่บ้านเลื่อนกำหนดวันปีใหม่ไปอีกได้ประมาณ 15 วัน

งานพิธีปีใหม่เป็นโอกาสเดียวในรอบปีที่ผีต่าง ๆ และขวัญ ตลอดจนสมาชิกของครัวเรือนมารวมกันอยู่ที่บ้าน หมูและไก่ จะต้องฆ่าเพื่อเลี้ยงผี เพื่อปีต่อไปผีเหล่านี้จะช่วยดูแลครอบครัวให้สุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และนอกจากนี้ก็ยังขอให้ผีเหล่านั้นช่วยดูแลพืชผักให้ได้ผลงอกงามในปีต่อไปอีกด้วย

ในแรมขึ้น 15 ค่ำ ระหว่างงานปีใหม่ มีพิธีเรียกขวัญของพืชผลและขวัญเงินขวัญทองให้มากินหมูและไก่ที่บ้าน พวกมันเชื่อว่าถ้าขวัญเงินขวัญทองและขวัญพืชผลมาอยู่ที่บ้านคนก็จะทำให้มีเงินมีทองและมีข้าวกินไม่รู้จุกหมคสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ปกติข้าวหนึ่งถึงกินเพียง 2 วัน แต่ถ้าขวัญข้าวมาอยู่กับบ้านอาจจะกินไปได้ 5 - 6 วัน

2.3.1.14 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 44-45) ชาวเมืองที่เคร่งครัดในประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อที่เอื้อต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น ดงเข่งเป็นพิธีบูชาต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ที่อัญเชิญเทพที่ให้กำเนิดสรรพสิ่งในอาณาบริเวณนั้นมาสถิตอยู่ที่ต้นไม้ต้นนั้น วิธีเลือก ดงเข่ง จะเลือกต้นไม้ที่อยู่ทางทิศเหนือ หรือทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ต้องเป็นต้นไม้ที่อยู่ต้นน้ำลำธารหรือเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จึงจะส่งผลให้หมู่บ้านมีความอุดมสมบูรณ์เจริญรุ่งเรือง

ข้อห้ามของป่าดงเข่ง ห้ามฟันหรือตัด จะเป็นการถุกหรือแตะต้องก็ไม่ได้รวมถึงอาณาบริเวณรัศมีโดยรอบ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะไว้กับดงเข่งในการบูชาครั้งแรก และห้ามลบหลู่ตลอดไป

วิธีบูชาจะทำศาลความสูงขนาดเพียงตา ความกว้างขนาด 1 - 2 เมตร โดยปกติจะทำการบูชาปีละครั้ง เว้นแต่บนบานหรือขอพรเป็นคราว ๆ ไป เครื่องเซ่นไหว้บูชามีรูปเทียน กระดาษเงิน กระดาษทอง ไก่หรือหมู เหล้า สัตว์ใหญ่กว่านี้ไม่ค่อยปรากฏ

ผู้ทำพิธีบูชา จะมอบหมายให้ผู้ทำพิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้าประจำหมู่บ้านหรือถ้าหลาย ๆ หมู่บ้านก็ให้คนเดียวทำหน้าที่แทนชุมชนนั้น ๆ ทั้งหมดเป็นผู้ทำหน้าที่บูชาประจำปี

เทศกาลบูชาจะทำการบูชาหลังเทศกาลปีใหม่แล้ว เป็นช่วงต้นปีให้เทพที่สิงสถิตอยู่ที่ดงเข่ง คຸ້ມครองให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่คนต้องการให้จงถือกำเนิดเกิดขึ้นตามชื่อของเทพดงเข่ง คำว่าเข่ง แปลว่า เกิด กำเนิด

หากจะมองในแง่จิตวิทยา พอจะกล่าวได้ว่าคนครั้งกระโน้น ได้คิดวางหลักเกณฑ์เป็นเชิงทฤษฎีไว้ว่า ทางทิศเหนือ หรือตะวันออกที่เป็นต้นน้ำต้องมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ ตามเหตุผลทางธรรมชาติ เมื่อมีป่ามีน้ำในทิศเหนือหรือที่สูงแล้ว ความอุดมสมบูรณ์ในเบื้องล่างย่อมมีความอุดมสมบูรณ์ และมีอยู่ได้ยาวนานต่อไป จึงเป็นการจัดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมสมควรสอดคล้องกับยุคสมัยตลอดไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แม่น้ำ ลำธาร หนองบึง ชาวเมืองที่เคร่งครัดในประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อจะไม่ทำลายไม้ดางบริเวณใกล้ ไม้ตัดต้นไม้ ที่อยู่ใกล้เคียง ให้ล้มทิ้งลงในแม่น้ำ โดยเชื่อว่าในแม่น้ำ ลำธาร หนองบึงมีเทพสิงสถิตอยู่ หากไปดางตัดต้นไม้ ทำให้มีสิ่งของหรือต้นไม้ที่ล้มลงในแม่น้ำ ลำธาร หนองบึง เป็นการรบกวนทำลายถิ่นที่อยู่ของเทพในน้ำ ชาวเมืองจึงควนไม้ตัดต้นไม้ดางบริเวณ แม่น้ำ ลำธาร หนองบึง เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแยบยลของคนเมืองในอดีต

ต้นน้ำ คนเมืองเชื่อว่าเทพเจ้า ชื่อ ฉอ (TSOG) สิงสถิตอยู่ทุก ๆ ต้นน้ำ ผู้เคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี จะไม่แผ้วถางป่าบริเวณต้นน้ำเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนเทพเจ้าฉอจะเอาจุกมาอุดหู ทำให้ผู้นั้นหูหนวกหรือตาบอด หรือ เลือดกำเดาไหลออกจมูก โดยเฉพาะผู้หญิงวัยเป็นสาวขึ้นไป ตกเลือดไม่หยุด คนเมืองจึงกลัวนักกลัวหนา เป็นกุศโลบายหนึ่งในการอนุรักษ์ต้นน้ำที่คนเคารพเกรงกลัว โดยไม่ให้คนหรือสัตว์ลงมาใกล้

2.3.2 ลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นดินเมือง

2.3.2.1 องค์ประกอบในตัวเรือนและองค์ประกอบภายนอกเรือน รูปแบบของเรือน

สมัย สุทธิธรรม. (2541 : 18-21) รูปแบบของเรือนชาวเขาเผ่าม้งหรือเผ่ามั่ว จะปลูกบ้านติดกับพื้นดิน (ชั้นเดียว) โดยใช้ดินเป็นพื้นเรือน ยกพื้นสูงเพียงที่นอน วัสดุที่ใช้สร้างบ้านมักจะเป็นของที่หาได้ตามท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ไม้ไผ่สับฟาก หรือไม้แผ่นมาทำเป็นฝาเรือน เสาจะใช้ไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยแผ่นไม้ หญ้าคาหรือใบตอง เช่น ไม้ก่อ หรือไม้เนื้ออ่อนผ่าเป็นแผ่น หรือใช้ไม้ไผ่ผ่าครึ่งประกบกัน หรือใบเหียง ใบก่อ นำมาเย็บเป็นตับ ๆ

ภาพที่ 2.16 แสดงรูปแบบของเรือนพื้นดินเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะภายใน

ลักษณะภายในของบ้านระหว่างมั่งขาว และมั่งน้ำเงิน ก็จะแตกต่างกันออกไป เช่น บ้านมั่งขาว จะมีอยู่ 2 ประตู คือประตูหน้าและประตูด้านหลัง สำหรับประตูด้านหน้าของบ้านขาวมั่ง หรือที่เขาเรียกกันว่าประตู ขอตริงคำส์ ซึ่งถือว่ามีความหมายอยู่มาก

ขอตริงคำส์ เป็นประตูสำคัญ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องเข้าออกประตูนี้ ส่วนประตูด้านข้างบ้านซึ่งเรียกว่า ขอตริงสั่ว ประตูนี้เป็นประตูที่ไม่ค่อยจะมีความสำคัญทางพิธีกรรมมากนัก แต่ทั้งสองประตูก็สามารถเดินเข้าออกในชีวิตประจำวันได้

ถัดจากประตูด้านข้างทางซ้ายมือ มักนิยมทำเป็นห้องนอนของสมาชิกภายในบ้าน โดยหัวหน้าครอบครัว (พ่อ - แม่) มักจะนอนห้องแรก ถัดเข้าไปจะเป็นห้องนอนลูกชายลูกสาว หากมีสมาชิกหลายคนในบ้านอาจจะเพิ่มห้องนอนทางด้านขวาของประตูก็ได้ แต่ปกติจะเป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์พืช หรือยุ้งข้าว และเป็นที่ตั้งของครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว

ถัดเข้าไปในกลางบ้าน จะมีเตาไฟเล็กหรือ ขอบจู้ ใช้สำหรับหุงหาอาหารหรือนั่งจิบน้ำชาพักผ่อนคุยกันของคนในบ้าน พื้นที่เตาไฟเล็กนี้ใช้เป็นที่รับแขก นั่งพูดคุยกันหน้าเตาไฟ ต่อไปก็จะเป็นประตูด้านข้าง คือประตูขอตริงสั่ว และเตาไฟใหญ่หรือ ขอส้อ พร้อมเครื่องครัวอยู่เกือบท้ายเรือน

ด้านขวามือฝาเรือนตรงกันข้ามประตูหน้าบ้านจะมีแผ่นกระดาศสีขาว สี่เหลี่ยม ขนาดฝ่ามือติดอยู่เรียกว่าสีกะ และทำเน้ง หิ้งผีประจำบ้านอยู่ด้วย

สำหรับลักษณะภายในบ้านของแม่บ้านน้ำเงิน ที่แตกต่างกันกับแม่บ้านขาวก็คือ บ้านจะมีประตูด้านหน้าประตูเดียว เรียกว่า ขอตริงคำส์ (แต่จะทำประตูข้างเพื่อความสะดวกในการเข้าออกก็ได้) ฝาด้านประตูไม่มีการหักมุมเข้าไปจากแนวชายคา และเตาไฟเล็กสำหรับรับแขกจะอยู่บริเวณด้านขวาของประตู พร้อมกับห้องพักแขก

ลักษณะของบ้านแม่ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นลักษณะตามประเพณีทั่ว ๆ ไป แต่ไม่ได้เป็นกฎตายตัวในการปฏิบัติ เช่น บ้านบางหลังอาจจะไม่มีเตาไฟใหญ่ หรือไม่มีครกกระเดื่อง ก็อาจเป็นได้ บางบ้านอาจจะเก็บยุ้งข้าวหรือเมล็ดพืชพันธุ์ไว้นอกบ้านก็ได้

ตามประเพณี การสร้างบ้านแม่ มักจะทำหลังคาชั้นคลุมออกมาเลยประตู และไม่นิยมทำหน้าต่าง ฉะนั้นภายในบ้านของขาวมั่งจึงค่อนข้างจะมีมืด แต่ก็ยังมีหลายหลังเจาะหน้าต่างบานเล็ก ๆ เอาไว้ระบายอากาศเช่นกัน

ลักษณะภายนอก

ภายนอกกรอบ ๆ บ้านจะมีคูน้ำตื้น ๆ ใกล้เคียงตัวบ้านจะมีคอกม้า คอกหมู และเล้าไก่ ขาวมั่งส่วนใหญ่มักจะไม่นิยมทำรั้วบ้านอย่างพวกชาวเขาหรือลีซอ

2.4 การอนุรักษ์เรือนพื้นดิน

2.4.1 ความหมายของคำว่าอนุรักษ์

ประนอม ดันสุขานันท์. (2530 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่าอนุรักษ์ไว้ดังนี้

2.4.1.1 การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคต

2.4.1.2 การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2.4.1.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น

2.4.1.4 การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรม รวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม

2.4.1.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ในส่วนที่เสื่อมโทรม

2.4.1.6 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมาก อยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะหมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอแต่ต่อเนื่อง ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัยรุติ. (94)

2.4.2 วิธีการอนุรักษ์

วีระ โรจน์พจนรัตน์. (อ้างใน ทวี ไชยนาพงศ์. 2543 : 47) ได้เสนอ วิธีการในการสงวนรักษาสถาปัตยกรรมและสถานที่ทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

ในการอนุรักษ์สงวนรักษาสถาปัตยกรรม การดำเนินการอาจปฏิบัติในระดับและวิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับสภาพของอาคารและสถานที่แต่ละแห่งเป็นสำคัญซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การคุ้มครองป้องกัน (Protection) คือ การดำเนินการหรือกระบวนการในการใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลในการคุ้มครองและป้องกันสภาพทางกายภาพของโบราณสถานให้ปลอดภัย รอดพ้นจากการเสื่อมสภาพ การถูกทำลาย ซึ่งรวมไปถึงการถูกทำลายโดยสภาพแวดล้อม เช่น การวางแผนจัดทำพื้นที่กันชน (Buffer Zones) เพื่อให้สามารถป้องกันตัวสิ่งก่อสร้างและสภาพแวดล้อมของสถาปัตยกรรมได้สมบูรณ์ ในการคุ้มครองป้องกันนี้จะมุ่งเน้นในเรื่องกฎหมาย กฎเกณฑ์ และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่จะระงับการป้องกันการถูกทำลายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งจะสร้างขึ้นควบคู่กับการให้อำนาจในการลงโทษ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การบำรุงดูแลรักษา (Maintenance) ในมาตรการนี้เป็นวิธีการดำเนินการให้โบราณสถานคงอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการตรวจตราอย่างสม่ำเสมอและการบำรุงรักษาแบบหมุนเวียนและแบบประจำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ

3. การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conservation) ได้แก่ การดำเนินการที่นำความรู้และผลการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาสถาปัตยกรรมซึ่งจะมีผลอย่างมากในการคงคุณค่า และความเป็นของแท้ดั้งเดิมของวัสดุก่อสร้างและรูปทรงและส่วนประกอบต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรม

4. การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (Consolidation) หมายถึง กระบวนการใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อทำให้อาคารที่มั่นคงแข็งแรง สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้สืบต่อไป หรือทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางโครงสร้าง การดำเนินการวิธีการนี้ที่ปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การเสริมความมั่นคงของส่วนฐานรากและส่วนโครงสร้างภายในของตัวโบราณสถาน ที่ไม่แข็งแรงปลอดภัย ให้มีความมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รูปทรงตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะต้องคงไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

5. การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการในการทำให้รูปทรงหรือรายละเอียดต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมรวมทั้งสถานที่ตั้งกลับมาปรากฏให้เห็นเช่นที่เคยเป็นในอดีต วิธีการปฏิบัตินี้อาจเป็นการเอาส่วนต่อเติมที่สร้างขึ้นภายหลังออกหรือเป็นการเสริมทดแทนส่วนดั้งเดิมที่ขาดหายไปก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบูรณะปฏิสังขรณ์ไม่เพียงแต่ จะเพื่ออนุรักษ์ความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังจะทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมชัดเจนขึ้น ซึ่งการบูรณะปฏิสังขรณ์มักเป็นกระบวนการพิเศษและสำคัญบนพื้นฐานของการคาดคะเน

6. การสร้างรูปแบบขึ้นใหม่ (Reconstruction) หมายถึง การสร้างใหม่อีกครั้งซึ่งการดำเนินการนี้อาจใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งการดำเนินการจะต้องขึ้นอยู่กับความถูกต้องของข้อมูลและหลักฐานทางด้านโบราณคดี และสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ไม่ใช่มาจากการเดาหรือคาดคะเน การสร้างขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ แผ่นดินไหว หรือสงคราม การดำเนินโดยวิธีนี้รวมถึงการย้ายที่ตั้งของสถาปัตยกรรมหรือส่วนของสิ่งในก่อสร้างโบราณสถานไปยังสถานที่ใหม่ ซึ่งย่อมต้องมีการรื้อและสร้างประกอบใหม่ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้น

7. การบูรณะแบบจัดขึ้นส่วนเก่าใส่ตามแบบเดิม (Anastilosis) การบูรณะปฏิสังขรณ์โดยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ประกอบสิ่งก่อสร้างโบราณขึ้นใหม่ โดยใช้วัสดุเดิมที่ยังมีอยู่ วิธีการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยวิธีนี้จะใช้กับสิ่งก่อสร้างที่สามารถศึกษาหรือสามารถบ่งบอกรูปทรงได้ชัดเจน สถาปัตยกรรมที่ใช้วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสถาปัตยกรรมหินหรือไม้

สาทิศ ชูแสง. (2527 : 37) ได้กล่าวถึง แนวความคิดในการอนุรักษ์เมืองและส่วนของเมืองในประเทศแถบทวีปยุโรปโดยมี หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองเอาไว้ว่าเป็นระเบียบแบบแผน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ขึ้นต้นการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนี้ การอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ควรพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งนอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวโบราณสถาน สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย การจราจร หรือปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

1. การวางแผนการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง ควรยึดหลักการทางผังเมือง โดยให้ความสำคัญทางด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่นั้นเป็นพิเศษ
2. วิธีการอนุรักษ์ให้ได้ผลดีที่สุดคือ การปรับสภาพของสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวางแผนการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคและเศรษฐศาสตร์
3. การดำเนินการอนุรักษ์จำเป็นต้องเคารพต่อกฎเกณฑ์เดิมของงานแต่ละสมัย ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์อื่นที่ต่างไปจากเดิม จึงต้องทำการศึกษารายละเอียดของอาคารอย่างละเอียด และเลือกรักษาในส่วนที่สำคัญจริง ๆ ส่วนที่เหลืออาจจะตัดออกไป หากจะทำให้เสื่อมคุณค่าต่อรูปทรงของอาคารนั้น
4. อนุรักษ์ซากของเดิมไว้ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่คร่อมลงไป เช่น พระปฐมเจดีย์ที่นครปฐม สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างหุ้มเจดีย์องค์เดิมไว้ภายใน ซึ่งมีลักษณะโอคว่า แบบสมัยอินเดียน สูง 19 วา 2 ศอก ใ้เมื่อ พ.ศ. 2396 เจดีย์องค์นอกสูงถึง 3 เส้น 1 คืบ 6 นิ้ว ลักษณะเป็นทรงระฆังปากผ่อยอย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน
5. อนุรักษ์เพียงความสำคัญของสถานที่ สร้างสถาปัตยกรรมใหม่ที่บดบังเก่าไปเลย เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช เจดีย์องค์นี้สร้างเมื่อ พ.ศ. 854 พระธรรมทูตจากลังกา พาพระบรมสารีริกธาตุมาฝังไว้แล้วก่อเจดีย์เล็กครอบ พ.ศ. 1098 พระเจ้าศรีธรรมมาโสกราช สร้างเจดีย์สามองค์ใหญ่กว่าครอบไว้อีก แล้วก็ได้มีการก่อเจดีย์ทับลงไปอีกหลายครั้งบูรณะอีกหลายคราว กรมพระยาดำรงฯ ทรงเชื่อว่า เจดีย์ครอบองค์หนึ่งมีลักษณะเหมือนอย่างศรีวิชัย จึงจำลองไว้ให้คนเห็นใกล้พระบรมธาตุฯ นี้ แต่ด้วยวิธีการนี้เราซึ่งเป็นชนชั้นหลังไม่มีทางทราบ ไม่มีทางพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ หรือลักษณะสถาปัตยกรรมของเดิมเลย
6. อนุรักษ์แต่ตัวอาคาร ย้ายสถานที่และหน้าที่การใช้สอยอาคารก็เปลี่ยนไป เช่น หอไตรฯ วัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี เดิมเป็นบ้านพระยาจักรี เมื่อได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแล้วโปรดให้รื้อถวายเป็นวัดระฆังฯ เป็นหอพระไตรปิฎก สร้างไว้กลางน้ำ เหมือนธรรมเนียมโบราณ ต่อมาคณะกรรมการได้ย้ายโดยอ้างว่าอยู่ที่เดิมไม่สง่างาม ยกเอาไปไว้บนบกเสียเลย ก็อนุรักษ์เฉพาะตัวอาคารไว้ได้ แต่ขาดเอกลักษณ์ความเป็นหอไตรฯ ไปอย่างน่าตำหนิ
7. เจตนาอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แต่กลับทำลายคุณค่าเดิมลงเสียแทบทั้งสิ้น เช่น เจดีย์ศรีสรรเพชญ์ อุทยาน เป็นเจดีย์สามองค์แฝดที่ถูกฉาบปูนทับทาสีขาวโพลนไว้กลางเมืองเก่าอยุธยา เพราะความมั่งง่ายของเจ้าหน้าที่ผู้ถนอมสนองคำสั่งของผู้เผด็จการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหมาะสมทางวิชาการนั้นเลย ควรถูกค้ำหนักมากกว่าผู้ออกคำสั่งเสียอีก เพราะว่ามีเจตนาที่จะอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แต่นายช่างของแผ่นดินกลับเป็นผู้ทำลายคุณค่าของเดิมลงเสียสิ้น

2.4.3 เป้าหมายของการอนุรักษ์

นิจ หิณฺฐิรนนฺท์. (2527 : 1) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์ไว้ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. อนุรักษ์เพื่อวิถีแห่งสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม ให้เป็นมรดกของสังคม การอนุรักษ์ไม่ใช่เป็นการปรับปรุงอาคารเพื่อการดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ว่าการอนุรักษ์มีความหมายต่อโลกปัจจุบันในแง่ของการต่อเนื่องจากประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ต้องเกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมของชีวิตและความเป็นอยู่ด้วย

2. อนุรักษ์เพื่อให้มีชีวิตและใช้งานได้อย่างเหมาะสม Workskett อ่างใน ทวี ไชยนาพงศ์. (2543 : 49-50) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพดั้งเดิม ต้องมีการผสมผสานกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของชุมชนหรือเมือง โดยไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเมือง

2.4.4 สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

สืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการที่ยาวนานกว่าจะมาเป็นสภาพสังคมอย่างปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์จำนวนมากโดยเฉพาะในสังคมที่เลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ถาวรและเทคนิคการก่อสร้างที่มั่นคงแข็งแรง จึงทำให้ยังคงเหลืออาคารสิ่งปลูกสร้างจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้การอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง จึงต้องมีข้อพิจารณาคุณค่าของงานก่อสร้างอาคารสถานที่ประเภทต่าง ๆ ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไปดังนี้

1. งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าดีเด่นทางด้านศิลป

เนื่องจากงานด้านสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านศิลป ดังนั้นสิ่งก่อสร้างใด ที่มีคุณค่าลักษณะเด่นทางด้านความงามในเรื่องรูปทรง สี องค์ประกอบศิลปที่ดี ควรจะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป เช่น เจดีย์พระธาตุหริภุญไชย ที่ลำพูน เป็นเจดีย์ที่สวยงามเป็นต้น

2. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม

ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ เช่น การสร้างสรรค์พื้นที่ใช้สอย ที่ว่างภายในอาคารและภายนอกอาคาร รูปทรง รูปด้านที่สวยงาม แปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอย แตกต่างไปจากสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ใหม่ โบสถ์วัดศาลาลอยที่โคราช บ้านวิลล่าชาววย ของเลอคอร์บูซิเอ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. งานสถาปัตยกรรมที่แสดงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีในด้านการก่อสร้าง และงานด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านระบบ เทคนิคกรรมวิธีในการก่อสร้างรวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่งที่ได้รับการออกแบบและใช้วัสดุสมัยใหม่ รวมถึงระบบในการก่อสร้างสมัยใหม่ที่เพิ่งคิดค้นขึ้นมาได้สำเร็จ และมีผลต่องานก่อสร้างในภายหลัง เช่น หอสูงเอลเฟล ที่ปารีส เป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างเหล็กที่มีขนาดสูงรุ่นแรกของโลก เช่นเดียวกับตึกเก๊าซันที่สาเป็ง กรุงเทพฯ ก็เป็นอาคารสูงรุ่นแรกของเมืองไทยเช่นเดียวกับสถานีรถไฟหัวลำโพง เป็นอาคารที่มีโครงสร้างคลุมพื้นที่ใหญ่หลังแรกของเมืองไทย

4. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ของชาติ

อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระบรมมหาราชวัง ซากอาคารโบราณในเมืองเก่าอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เป็นต้น จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นอนุสรณ์ต่อไป

5. งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์สำคัญ หรือบุคคลสำคัญของบ้านเมือง

มีอาคารสถานที่มากมายที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในอดีต และมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ หรือต่อสังคม ตลอดจนเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ บ้านเกิด ที่มรณะ สถานที่ทำงาน ค้นพบ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่สร้างสรรค์งานศิลปะที่สำคัญของศิลปิน สถานที่ใช้ในการดำเนินงานหรือประชุมวางแผน ก่อให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่อมา เช่น หอไตร วัดระฆัง ครั้งหนึ่งเคยเป็นตำหนักของพระราชวรินทร์และเป็นสถานที่พระราชสมภพของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

6. สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ

อาคารที่มีความเกี่ยวเนื่องและสำคัญต่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความผูกพันใคร่ที่จะรักษาเป็นอนุสรณ์ ได้แก่ วัดเจ้าเมือง วัดสำคัญของชุมชนนั้นและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

7. งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ บ่อเป็นเครื่องแสดงถึง วิวัฒนาการด้านสังคมของกลุ่มชน ลักษณะสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าพันธุ์ สะท้อนถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจ ระดับการเป็นอยู่ อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร ที่อยู่ในอาณาบริเวณสิ่งก่อสร้างเหล่านี้อันได้แก่ บ้าน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือ ศาสนสถาน ฯลฯ ควรที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

8. สถาปัตยกรรมที่มีส่วนสนับสนุนภูมิทัศน์และสภาวะแวดล้อม

อาคารที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างเคียงอาคารสำคัญ อาคารศิลปะ หรือกลุ่มอาคารใดมีลักษณะร่วมกันมีความสวยงาม มีสิ่งเสริมอาคารสำคัญ สภาพแวดล้อม สถานที่ของอาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณ อาคารสถานที่ประเภทนี้สามารถพิจารณาคำเนิการอนุรักษ์ แม้นว่าไม่มีคุณค่าทางด้าน ความงามทางด้านสถาปัตยกรรม ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสำคัญกับสิ่งสำคัญใด ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยยอมให้มีการดัดแปลงต่อเติมภายในหรือภายนอกได้ แต่ต้องไม่ทำลายทัศนียภาพโดยรวม

2.4.5 การดำเนินการอนุรักษ์

จารุณี ศิริมังคะลา. (2533 : 5 - 10) ได้กล่าวถึง วิธีการในการดำเนินการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1. การคัดเลือกการอนุรักษ์ เป็นไปได้ยากที่จะทำการอนุรักษ์สภาพดั้งเดิมของเมืองเอาไว้ ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดในปัจจุบันต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุเทคโนโลยีและรวมไปถึงพัฒนาการ ทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง มีผลทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลง โฉมหน้าไป ดังนั้นในการวางแผนการอนุรักษ์จะต้องเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงได้โดยที่ จะต้องมีการวางแผนในการเปลี่ยนแปลงว่าจะเป็นส่วนใด และในลักษณะใด ดังนั้นในการ คัดเลือกการอนุรักษ์ จึงจะต้องมีการประเมินค่า เพื่อกำหนดคุณค่าและความสำคัญของอาคารหรือ พื้นที่ที่จะอนุรักษ์

2. การจำกัดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว การวางแผนในการอนุรักษ์ จะต้องพิจารณา ถึงการวางแผนควบคู่กันไป คือเมื่อมีการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ก็จะต้องปล่อยให้ส่วน ที่เหลือของเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสมดุลย์กัน

3. การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของอาคารหรือพื้นที่ จะอนุรักษ์นอกจากการอนุรักษ์แล้ว จะต้องมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่า ทางด้านเศรษฐกิจในเวลาเดียวกันด้วย อาคารหรือพื้นที่นั้นจะต้องมีการใช้สอยที่สะดวก มี ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาที่เหมาะสม ตำแหน่งที่ตั้งก็ควรจะเหมาะสมกับหน้าที่การใช้งาน

4. การอนุรักษ์ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้วางแผนในการ ลงทุนและการใช้กำลังคนให้เหมาะสมกับภาคเอกชน ในท้องถิ่นควรลงทุนในด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องรัดกุมเพื่อที่จะไม่เกิดแรงผลักดันที่จะมีการพัฒนาใหม่อันไม่ใช่ว่าเป็นการอนุรักษ์ ส่วนเอกชน จะต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่อง การดัดแปลงอาคาร การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม

5. การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์จะประสบผลสำเร็จ ต้องเกิดจากความร่วมมือของ ประชาชน ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงความสำคัญ ความมีคุณค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจ ภาคภูมิใจและพร้อมที่จะ รักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้

2.4.6 แนวทางในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. (อ้างใน กรมศิลปากร. 2540 : 194-195) ได้กล่าวถึง การอนุรักษ์ เรือนพื้นถิ่นดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวทางในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นมีตั้งแต่การอนุรักษ์แนวคิด รูปแบบ ฝีมือช่างและวัสดุ ก่อสร้าง

2.4.6.1 การอนุรักษ์แนวคิด แนวคิดในการก่อสร้างเรือนพื้นถิ่น ซึ่งมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งได้รูปแบบกลายเป็นประเพณีการอยู่อาศัยและวิถีชีวิตของประชาชนแต่ละกลุ่มในพื้นที่นั้นต่อมาเมื่อพื้นถิ่นเจริญขึ้น แนวโน้มที่ประชาชนจะเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและการอยู่อาศัยย่อมเกิดขึ้น หากไม่มีการชี้นำไปในทางที่ถูกต้อง อาจทำให้แนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจนขาดความเหมาะสม เช่น การเลียนแบบการดำรงชีวิตของชาติอื่นที่ไม่สอดคล้องกับพื้นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น อาจทำให้สังคมเดินทางจนเกิดความขัดแย้ง เป็นต้น

การอนุรักษ์แนวคิดอาจทำได้โดย การสอนอธิบายให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นจนมีความเข้าใจชัดเจนเรื่องคุณค่าเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ ที่มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น แล้วเชื่อว่าประชาชนจะพัฒนาการอยู่อาศัยตามแนวทางการดำรงชีวิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม

2.4.6.2 การอนุรักษ์รูปแบบ รูปแบบเรือนพื้นถิ่นของแต่ละกลุ่มชน ที่ได้พัฒนาสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและรสนิยมของประชาชนแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม แล้วจึงสมควรอนุรักษ์เรือนที่มีคุณค่าไว้ หากมีการขยายพื้นที่หรือต่อเติมอาคารควรให้สอดคล้องกับรูปแบบ ซึ่งถือว่าเป็นการอนุรักษ์รูปแบบของเรือนพื้นถิ่นแต่ละรูปแบบไว้ หากมีการซ่อมแซมเรือนพื้นถิ่นหลังเดิมที่มีค่าควรซ่อมแซมตามรูปแบบเดิมทั้งวัสดุก่อสร้างและฝีมือช่าง ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อย่างถูกวิธีการอนุรักษ์รูปแบบต้องใช้วิธีศึกษาและค้นคว้า เพื่อหารูปแบบเดิมที่ถูกต้อง สำหรับการอนุรักษ์รูปแบบเรือนพื้นถิ่นนั้น ไม่ยากเนื่องจากได้มีผู้ศึกษารูปแบบเรือนพื้นถิ่นไว้แล้วค่อนข้างสมบูรณ์มาก

2.4.6.3 การอนุรักษ์ฝีมือช่าง โดยปกติการอนุรักษ์ฝีมือช่าง ถูกปล่อยปละละเลย โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์มักไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากละเลยการกำกับฝีมือช่างต่าง ๆ โดยเฉพาะช่างปูนและช่างไม้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การกำกับฝีมือช่างรวมไปถึงเครื่องที่ช่างนำมาใช้ด้วย ต้องใช้เครื่องมืออย่างเดียวกับที่ใช้ในอดีตเพื่อให้ได้ผิววัสดุแบบของเดิมมากที่สุด เช่น การใส่ไม้ที่ใช้เป็นโครงสร้างจันทน์ของไม้โครงสร้างแทนการฉาบไม้ด้วยขวาน ซึ่งมีรอยฉาบผิวหยาบ หรือการฉาบปูนจับมุมฉากจันทน์มากด้วยไม้บรรทัดฉาบปูนแทนการโบกปูนแบบโบราณที่ใช้มือปาดหรือใช้ไม้ท่อนสั้นเป็นเครื่องมือ โบกปูน ซึ่งได้ผิวปูนฉาบเป็นคลื่นบ้าง เป็นต้น

การอนุรักษ์ฝีมือช่าง ต้องทำการฝึกช่างฝีมือให้มีความสังเกตและมีฝีมือที่สามารถทำงานตามวิธีที่ช่างฝีมือโบราณทำได้ ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกช่างฝีมือสาขาต่าง ๆ ที่เรียกว่าโรงเรียนช่างสิบหมู่ ให้มีการฝึกอบรมและประกวดการปฏิบัติงานให้เหมือนฝีมือช่างโบราณอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ช่างฝีมือได้พัฒนาฝีมือของตน และสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ช่างที่ปฏิบัติงานด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นับญาติเห็นาไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.6.4 การอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง ในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มักขาดการพิจารณาอย่างพิถีพิถันเพียงพอต่อการนำวัสดุก่อสร้างมาใช้ บ่อยครั้งที่นำวัสดุชนิดใหม่มาใช้แทน ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ เช่น ขาดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปแบบสี สัน หรือคุณสมบัติของวัสดุชนิดใหม่มีผลกระทบต่อวัสดุเดิม ทำให้ชำรุดหรือเสื่อมคุณภาพเร็วขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นภาคเหนือก็เหมือนกัน การเลือกวัสดุมาใช้ในการอนุรักษ์จึงต้องพิจารณาอย่างละเอียดครบถ้วนทุกด้าน เพื่อการรักษาคุณค่าของเรือนพื้นถิ่นไว้ เช่น การใช้วัสดุ มุงหลังคา ผนัง พื้น โครงสร้าง และวัสดุประสาน ได้แก่ ปูนฉาบ ปูนก่อ ฝ้าผสมปูนและกาบ เป็นต้น บ่อยครั้งในการอนุรักษ์ที่เกิดจากการใช้ปูนซิเมนต์ผสมปูนฉาบและปูนก่อทำให้เกิดคราบเกลือตามผนัง ทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังหลุดร่อน และปูนฉาบดังกล่าว ทำให้คราบเกลือเลื่อนสูงขึ้น เพราะผนังระบายอากาศไม่ได้ บางผนังที่ไม่ได้ฉาบปูนและใช้ซิเมนต์ผสมปูนก่อใช้ก่ออิฐเก่า ทำให้อิฐเก่าเปื่อยยุ่ย เนื่องจากปูนก่อที่ผสมด้วยปูนซิเมนต์ปอร์ตแลนด์แกร่งกว่าเนื้ออิฐจึงดึงผิวเนื้ออิฐหลุดติดปูนก่อไป ไม่ก็เป็นวัสดุก่อสร้างอีกชนิดหนึ่งที่ต้องใช้ด้วยความพิถีพิถัน การนำไม้ที่อยู่ยังไม่พอที่จะนำมาใช้งานและหากอบผึ่งไม่แห้งพอยังรับน้ำหนักได้ไม่ดี หากนำมาใช้จะทำให้ไม้หย่อนตัวเมื่อได้รับน้ำหนักจะทำให้อาคารเสียหายไปด้วย

ดังนั้น การอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง จึงต้องสนับสนุนให้มีการผลิตวัสดุแบบเก่าเพื่อไว้ใช้ในการอนุรักษ์ เมื่อพิจารณาในแง่การตลาดแล้ววัสดุเก่าที่ผลิตไว้อาจมีโอกาสนำมาใช้น้อย ดังนั้นรัฐบาลจึงควรสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาของรัฐบาลสอนเรื่องการผลิตวัสดุต่างๆ และผลิตวัสดุสำรองไว้เพื่อใช้ในการอนุรักษ์

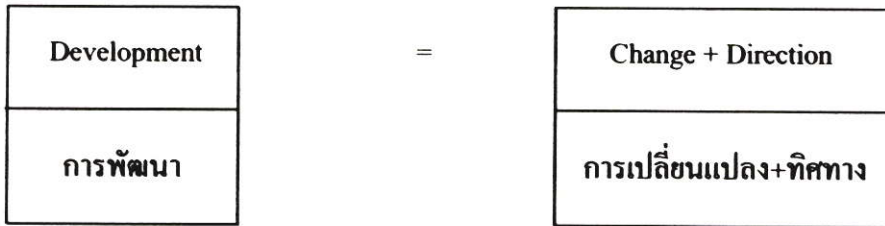
2.5 การพัฒนาชุมชน

2.5.1 ความหมายของการพัฒนา

ไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 47-53) กล่าวว่า การพัฒนา (Development) ความหมายและการทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า การพัฒนานี้ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้หลายคน ดังเช่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526 : 4-5) กล่าวว่า คำว่าพัฒนาเป็นภาษาไทย ที่แปลความมาจากคำว่า Development และเมื่อศึกษาจากความหมายของคำว่า Development มีความหมายที่เกิดขึ้นจากคำ 2 คำ มาบูรณาการกัน กล่าวคือ Development มีความหมายเกิดจากคำว่า Change + Direction ในภาษาไทยตรงกับคำว่าพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทาง ดังจะเขียนเป็นรูปของสมการได้ดังภาพที่ 2.14

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.17 แสดงองค์ประกอบของความหมายของคำว่า การพัฒนา

เนื่องจากความหมายของการพัฒนา ได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคำว่า การเปลี่ยนแปลง (Change) นั้น Nisbet. (1972 : 1) กล่าวว่า หมายถึง ความแตกต่างในของสิ่งเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบต่างเวลากัน ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเกิดจากที่เรานำเอา “ของ” อย่างเดียวกัน มาเปรียบเทียบกันในขณะที่แตกต่างกันโดยมีการทิ้งช่วงเวลาให้ห่างกันในระยะหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วเห็นความแตกต่าง ไม่ว่าจะแตกต่างในรูปร่าง สี ขนาด หรือการใช้ประโยชน์และคุณภาพได้ทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงเรียกว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

สรุปความหมายของการเปลี่ยนแปลงอาจจะแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

1. ของอย่างหนึ่ง
2. เมื่อเปรียบเทียบต่างเวลากัน ($T_1 \longrightarrow T_2$)
3. มีความแตกต่างกัน

การเปลี่ยนแปลงตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น ไม่ได้กล่าวถึงทิศทางหรือผลของการเปลี่ยนแปลงซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมานี้รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปทางที่ดีขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทิศทางที่เลวลงก็ได้ ดังนั้นคำว่า การเปลี่ยนแปลง จึงเป็นคำที่เป็นกลาง

ทิศทาง (Direction) มีความหมายว่า จุดหมาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุหรือไปให้ถึง ทิศทางจึงเป็นสิ่งที่ต้องจัดตั้งขึ้นหรือถ้ากำหนดขึ้นล่วงหน้า นั่นคือจะต้องมีการวางแผน ซึ่งอาจจะมีการดำเนินการเป็นเฉพาะรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มคนก็สามารถดำเนินการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายของการทำงานได้ การกำหนดทิศทางเพื่อการทำงานจะต้องเป็นสิ่งที่ปรารถนาหรือคิดามในการที่จะกำหนดว่าสิ่งใดดีหรือเลว จำเป็นต้องมีมาตรฐานเป็นเครื่องวัดเครื่องกำหนดความดี เลว มีค่าไว้ค่า

ดังนั้นคำว่า “การพัฒนา” ตามความหมายที่กล่าวถึงมาแล้วจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นก่อนจะต้องเป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่กำหนด

ดิเรก ฤกษ์หรัย. (2527 : 1) ได้ให้ข้อวิเคราะห์เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนา ว่าเป็น การมองและให้ความหมาย 3 แนวทางคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ในแง่ความก้าวหน้าหรือขาดความก้าวหน้า
2. ในแง่ที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโต โดยมีการวางแผน
3. ในแง่ของ “วิธีการ” ในการที่จะทำการพัฒนา

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำว่า พัฒนา นั้นน่าจะมีลักษณะสาระว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. เป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนทั้งในทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
2. มุ่งให้เกิดความเสมอภาคกันของคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
3. สร้างให้เกิดการกระจายอย่างทั่วถึงให้ขึ้นใหม่ ทั้งเรื่องรายได้ของคนในชุมชนให้มี

ช่องว่างแตกต่างกันน้อยที่สุด รวมทั้งการกระจายบริการที่รัฐพึงจะให้แก่ประชาชน

จากสาระสำคัญดังกล่าวนี้ ทำให้ทราบต่อไปอีกว่า “การพัฒนา” นั้นจะต้องกระทำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นพื้นฐานและการพัฒนานั้นจะแตกต่างกับการเจริญเติบโต (Growth) และแตกต่างกับคำว่า “ทันสมัย” (Modernization) กล่าวคือ “การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” ไม่จำเป็นต้องนำไปที่จะนำมาซึ่ง “การพัฒนาเศรษฐกิจ” และ “ความทันสมัย” ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา” ไปด้วยทั้งนี้เพราะ “การเจริญเติบโต” นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติ ในด้านของผู้กระทำได้ เช่น พืชโตขึ้นเอง เด็กโตขึ้นเอง และความทันสมัย หมายถึง กระบวนการที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์จากแหล่งที่เจริญแพร่ไปยังโลกที่ล้าหลังด้วยวิธีการหลายอย่างโดยมีเป้าหมายที่จะได้รับสภาพชีวิตที่ดีกว่า

การพัฒนานั้นมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากการเจริญเติบโตก็คือ การพัฒนานั้นจะนำมาซึ่ง

1. การเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่บุคคลกลุ่มเป้าหมาย
2. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลง มีโครงสร้างและระบบที่สร้าง

สมในการนำการเปลี่ยนแปลง

3. มีการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น

อมร รักษาสัตย์ และ ชัดศิยา กรรณสูตร. (2508 : 2) กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการ โดยได้ยกตัวอย่างให้เข้าใจว่าในการเกษตร การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปใช้พันธุ์ที่ดี เพราะการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ระบบกระทำการในการคมนาคม แต่เดิมมนุษย์รู้จักใช้รถเทียมม้า เมื่อเปลี่ยนแปลงมาใช้รถไฟ รถยนต์ เรือยนต์ และเครื่องบิน เช่นนี้ เรียกว่าเป็นการพัฒนา

Nelson, Ramsay and Verner. (1960 : 418) กล่าวว่า การพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ดีกว่ามีความปรารถนาน้อยไปสู่สิ่งที่ดีกว่ามีความปรารถนามากกว่า

ชนิดา รัชพลเมือง. (2532 : 73) กล่าวว่า การศึกษาการพัฒนา (Development Studies) ที่ปรากฏออกมาในลักษณะทางเทคนิคนั้น ทำให้การพัฒนาต้องควบคู่กับดัชนีชี้้นำการพัฒนา โดยเฉพาะซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่ง ดัชนีชี้้นำการพัฒนานี้เป็นสิ่งที่ประเทศพัฒนาเป็นผู้กำหนดขึ้น ดังจะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เห็นจากทฤษฎีการสร้างทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งเกี่ยวข้องอย่างมากกับการพัฒนา ได้ระบุว่ากระบวนการพัฒนา เป็นเรื่องของคนที่สังคมหรือชุมชนในประเทศที่กำลังพัฒนา ได้มาซึ่งลักษณะอันควรจะเป็นของประเทศพัฒนาไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม หรือสังคมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการตระหนักกันว่าการแปลความหมายของการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวเป็นการไม่ถูกต้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคมไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้า (Progress) ความทันสมัย (Modernization) และการพัฒนา (Development) เป็นความเข้าใจและพัฒนาความคิดว่าความหมายของคำทั้ง 3 คำนี้ จะต้องไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยอยู่ตลอดเวลาและจุดเน้นของการพัฒนาก็เปลี่ยนไปด้วย

จากคำประกาศขององค์การสหประชาชาติ เนื่องในโอกาสเริ่มทศวรรษแห่งการพัฒนาครั้งที่ 2 (Second United Nations Development Decade) เมื่อวันที่ 2 มกราคม 1971 ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. เพื่อบรรลุมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำสุดอันเหมาะสมแก่สภาพ
2. เพื่อธำรงรักษาความผาสุกของบุคคลที่ได้พัฒนาขึ้นแล้วระดับหนึ่งให้คงอยู่ต่อไป
3. เพื่อให้มีการกระจายผลประโยชน์สู่คนทั้งมวล
4. เพื่อให้มีการแบ่งสรรรายได้และความมั่นคงอย่างยุติธรรม
5. เพื่อให้สวัสดิการและมีรายได้สูงขึ้น
6. เพื่อให้มีการขยายและปรับปรุงการศึกษา สุขภาพ โภชนาการ เกษตรสถาน และสวัสดิการทางสังคม
7. เพื่อให้มีการบำรุงรักษาสังแวดล้อม

ส่วน โกวิท วัฒนกุล และปรีดี พนมยงค์ (2527: 11) กล่าวว่า การพัฒนา ถือว่าเป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันออกไปมากและนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปใช้ในด้านใดขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพของสังคม วัฒนธรรมและแนวความคิดของแต่ละประเทศ ดังเช่น จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวขององค์การสหประชาชาตินี้ มีความครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ รวมทั้งการตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ ไม่ใช่ด้วยการวัดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือด้วยดัชนีใดเพียงดัชนีเดียว และเมื่อศึกษาความหมายของคำว่าพัฒนาแล้วสามารถสรุปได้ว่า ความหมายของการพัฒนาหมายถึง กระบวนการ (Process) ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคลกลุ่มเป้าหมาย เพื่อมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยน้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ สามารถที่จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง มีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสม ตลอดจนการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปได้ว่าการพัฒนา หมายถึง กระบวนการเคลื่อนย้ายจากความด้อยพัฒนา ให้หลุดพ้นจากความยากจนซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่างแท้ โดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ ในสังคมและการพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา

2.5.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

คำว่า การพัฒนาชุมชน บางครั้งถูกใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาบุคคลให้ช่วยตนเองได้และปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน ให้ดียิ่งขึ้นจึงขอให้ศึกษาและทำความเข้าใจจากแนวความคิดดังต่อไปนี้

Dunham. (1958 : 3) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความหมายของการพัฒนาชุมชน ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ การพัฒนาชุมชนขั้นแรกต้องอาศัยกำลังของราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ด้วยการช่วยตนเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน โดยได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ

T.R.Batten. (อ้างใน ไพรัตน์ เศษรินทร์. 2524 : 10-11) กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า หมายถึง การทำงานกับประชาชนมากกว่าจะเป็นการทำงานเพื่อประชาชน

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. (2509 : 57) ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน โดยกล่าวแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้นหรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น
2. การส่งเสริมให้ชุมชนนั้น ๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
3. การพัฒนาชุมชนนั้น มีวิวัฒนาการทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งปัญหาทางด้านต่าง ดังกล่าวนั้น มีลักษณะสำคัญดังนี้

1) การพัฒนาทางด้านวัตถุ คือ การสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน เพื่อให้เกิดมีหรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เราเห็นโดยชัดแจ้ง เช่น การส่งเสริมผลผลิต การส่งเสริมระบบขนส่ง การคมนาคมและการชลประทาน

2) การพัฒนาทางด้านจิตใจ คือการสร้าง ความเจริญ โดยมุ่งจะให้การศึกษาอบรมประชาชนซึ่งรวมทั้งการให้การศึกษาตามโรงเรียน มหาวิทยาลัย ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการและการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างดี

4. การพัฒนาชุมชน คือกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พจน์ บุญรัตพันธุ์. (2515 : 1) ให้ทรงสนะเกี่ยวกับความหมายของ การพัฒนาชุมชนว่าเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ชักจูง และส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและเสริมสร้างท้องถิ่น ให้ก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2524 : 10) ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2532 : 4-5) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Arthur Dunham ซึ่งได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า นอกจากความหมายที่กล่าวถึงมาแล้ว การพัฒนาชุมชนยังมีความหมาย ซึ่งเป็นได้ทั้งขบวนการ โครงการ วิธีการ และกระบวนการ ซึ่งจะได้อธิบายเพิ่มดังนี้

จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาชุมชนนั้นหากจะศึกษากันอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า การพัฒนาชุมชนคือ การก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นกับชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการเมือง โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความสามารถในการแก้ปัญหาของเขาและชุมชนของเขาได้ด้วยตัวเอง

2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม, ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านจิตใจและด้านกายภาพ

2.6.1 สภาพแวดล้อม

Charles. (1981 : 6-10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสภาพแวดล้อมซึ่งผูกพันบุคคล ประกอบด้วยหลายลักษณะ เช่น สภาพแวดล้อมกายภาพ สภาพแวดล้อมสังคม สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ อันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองของบุคคล ซึ่งก็เป็นจริงสำหรับกลุ่มคนหรือองค์กรเช่นกัน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งขาดเครื่องมือในการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ถ้าหากจำแนกอย่างกว้าง ๆ จะได้ลักษณะใหญ่ ๆ 3 ประการ คือ สภาพแวดล้อมกายภาพโดยภูมิศาสตร์ (Geographical Environment) โดยธรรมชาติของที่ตั้งและสภาพแวดล้อมกายภาพโดยเทคโนโลยี (Technophysical Environment) ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นและผลลัพธ์สุดท้ายจะปรากฏสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เกิดขึ้นพร้อมกัน อารยธรรม (Culture) ซึ่งบุคคลร่วมอยู่มีอิทธิพลต่อบรรทัดฐาน (Norm) ของกลุ่มและสร้างสภาพแวดล้อมกายภาพทางเทคโนโลยีขึ้นด้วยมือของบุคคลในกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อารยธรรมนั้นผูกพันกับธรรมชาติพัฒนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ความหมายและสัญลักษณ์ขององค์ประกอบก็พัฒนาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เช่นกัน ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะ เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนแยกขาดจากกันไปยาก

ความหมายของสภาพแวดล้อมกายภาพ คือ สิ่งแวดล้อมทั้งสิ้นที่เราให้ความสนใจทั้งโดยส่วนตัว โดยฐานะของกลุ่ม หรือองค์กร ประกอบด้วยที่ว่าง (Space) ซึ่งเป็นอาณาเขต (Territory) ซึ่งบุคคลหรือองค์กรนั้นผูกพันอยู่ ในที่ว่างนั้นประกอบด้วยการจัดกระบวนการ (Setting) ทางวัตถุ จำนวนหนึ่งเป็นลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพในช่วงเวลาจำเพาะนั้น ในองค์กรหนึ่งอาจมีการจัดกระบวนการหลายรูปแบบอยู่ด้วยกันในที่ว่างทั้งหลาย หรือช่วงขณะหนึ่งซึ่งใครก็ตามได้ประกอบรูปร่างและคุณสมบัติของที่ว่างขึ้น การจัดเรียงตัวและสภาพแวดล้อมเกิดความสับสนเมื่อปรากฏบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้าไปใช้ที่ว่างนั้น ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ประการ คือ สามารถทำให้บุคคลรับรู้ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมนั้น และสามารถทำให้บุคคลสามารถจัดเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับตัวได้ โดยลักษณะเปรียบเทียบสภาพแวดล้อม (Environmental Competence) ตามประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ

บรรดาสิ่งของทั้งหลายในโลกนี้สามารถรวมกันได้เป็นหนึ่ง คือ สภาพของสิ่งใดเพียงสิ่งหนึ่ง และมีองค์ประกอบต่าง ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นสิ่งที่ปลีกย่อยซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยใหญ่มีระบบการทำงานอิสระและสัมพันธ์ต่อกันและกัน ซึ่งเราเรียกหน่วยใหญ่นี้ว่า “สภาพแวดล้อม” ซึ่งมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. พฤติกรรม (Activity)
2. วัตถุ (Thing, Things)
3. สถานที่ (Place)

สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย หน่วยเล็ก ๆ ต่าง ๆ จำนวนมาก คนก็เป็นหน่วยหนึ่งของสภาพแวดล้อม และมีพฤติกรรมของตนเอง ต้นไม้ สิ่งของ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม มีระบบการทำงานที่แยกกันและต่างกันแต่ทุกสิ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยทั้งหมด ซึ่งเมืองแต่ละเมืองย่อมมีองค์ประกอบ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน

ครึ่งใจ บูรณสมภพ. (2540 : 5-6) ได้ให้ความหมายว่า คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมมีความหมายแตกต่างกันตามหน้าที่ ๆ ใช้ แต่โดยทั่วไปหมายถึง สภาพภายนอกที่สัมพันธ์กับมนุษย์ สัตว์ พืช สถาปนิกสามารถสร้างสภาพแวดล้อมซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในร่างกายให้แก่มนุษย์นอกเหนือไปจากที่ธรรมชาติสร้าง โดยการสร้างสรรค์อาคารและสภาพแวดล้อมขึ้นมาใหม่ การสร้างสรรค์นี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ในหลักใหญ่ ๆ แยกเป็น 2 ประการ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. สภาพแวดล้อมทางจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม อันได้แก่ ศิลธรรม การรู้จักผิดถูก ความเชื่อ ความนิยม สังคมและประวัติศาสตร์

2. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับทางร่างกาย ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ภูมิอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง

อาคารเป็นสถานที่ ๆ ชีวิตมนุษย์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องสัมผัส เพื่ออยู่อาศัยใช้สอยในกิจการต่าง ๆ สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นตัวกำหนดในการจัดวางผังอาคารและรูปแบบอาคาร ส่วนตัวอาคารเองจะสร้างสภาพแวดล้อมภายในอาคาร สภาพแวดล้อมภายนอกอาคารประกอบด้วย ลมฟ้าอากาศประจำเขต สภาพภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ภูมิอากาศบริเวณที่ตั้งอาคาร และสภาพข้างเคียง โดยรอบบริเวณอาคาร ภายในอาคารซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบ ประกอบด้วย บรรยากาศที่ทำให้ได้รับความสบาย มีสุขภาพดี จิตใจดี ที่ว่าง การระบายอากาศ ปริมาณความร้อนที่พอเหมาะ การให้แสงสว่างเพื่อการมองเห็นและการได้ยิน ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงโดยรอบอาคารด้วย

Chris. (1990 : 541-547) ได้อธิบายว่า เมื่อคนได้รับรู้สิ่งที่สำคัญของสภาพแวดล้อมทางกายภาพแล้ว เขาก็ได้ทำการเปรียบเทียบจากพื้นฐานของมาตรฐาน โดยเฉพาะมาตรฐานที่ถุกนิยามขึ้นมา และมีความเชื่อว่าสามารถตอบสนองความปรารถนาของตนได้ จากจุดนี้เองทำให้เกิดช่องว่าง ระหว่างการรับรู้สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง (Actual Environment) กับความปรารถนาที่จะหาสภาพแวดล้อมที่มีความพึงพอใจได้ ซึ่งหากว่าเกิดช่องว่างมากกว่า 2 สิ่งนี้ ก็จะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความไม่พอใจหรือมีความพอใจที่น้อยลง

แนวคิดนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัว คือ

1. คุณสมบัติทางวัตถุของสิ่งแวดล้อม

2. คุณลักษณะของที่อยู่อาศัย

3. ความเชื่อของผู้อยู่อาศัย (Subjective Beliefs) หรือการรับรู้ และความปรารถนาของผู้อยู่อาศัย ในสถานการณ์ที่เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยขึ้นในชุมชน การดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการให้เกิดความพึงพอใจของกลุ่มคนย่อมแตกต่างกันตามความจำเป็น แต่จะต้องเริ่มจากความจำเป็นพื้นฐาน คือความต้องการความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และมีความปรารถนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับโดยจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ กันออกไป ความต้องการเกี่ยวกับลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ ดังนั้นการตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการปรับตัวให้เคยชินกับปัญหาที่อยู่อาศัย หรือการหาสถานที่ใหม่ที่เหมาะสมกว่า จึงขึ้นกับเงื่อนไขของข้อจำกัดของแต่ละบุคคล แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาในลักษณะใด ๆ น่าจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพแวดล้อมลักษณะที่อยู่อาศัย และความพึงพอใจของบุคคลนั้น

Chirstenson. (1980 : 10-11) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นทรัพยากร และสิ่งเร้าที่สามารถสร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ได้และมักจะเกิดความรู้สึกสองประการขึ้นภายในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวของมนุษย์อยู่เสมอ อันเนื่องมาจากผลกระทบของสภาพแวดล้อม คือ ความรู้สึกที่เกิดในทางบวก และความรู้สึกในทางลบ เมื่อใดมีความรู้สึกในทางบวกเกิดขึ้นความสุขย่อมเกิดขึ้น ภาวะของความรู้สึกทั้งสามภาวะที่กล่าวนี้ ความรู้สึกในทางบวก ความรู้สึกในทางลบและความสุข ทั้งสามภาวะดังกล่าวมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างซับซ้อนและเรียกว่า ระบบความพอใจ ซึ่งความพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือทรัพยากรและสิ่งเร้าที่มนุษย์มีความต้องการนั้นมีอยู่ครบถ้วน แต่ด้วยเหตุที่ทรัพยากรมีจำกัด ความพึงพอใจของมนุษย์จึงมีอยู่ได้เพียงระดับหนึ่งและจะมีความพึงพอใจมากที่สุดก็ต่อเมื่อการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งย่อม หมายถึงการจัดสภาพแวดล้อมอย่างไรจึงจะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้อยู่อาศัยมากที่สุด

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่ผูกพันกับมนุษย์โดยประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทั้ง 3 ลักษณะเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน โดยสิ้นเชิง โดยจะแยกสภาพแวดล้อมออกเป็น 2 ชนิด

1. สภาพแวดล้อมทางจิตใจ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องต่อสภาพจิตใจในด้านความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การลักขโมย การล่อลวงระเบิดทางเพศ อคติภัยยาเสพติด ภายในชุมชน

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องต่อร่างกายในด้าน สถานที่ตั้ง ทัศนียภาพ ความแออัด ความไม่เป็นระเบียบ การระบายอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง กลิ่น ขยะ ระบบสาธารณูปโภค และระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา การป้องกันอุบัติเหตุ โทรทัศน์ การระบายน้ำเสีย ทางเดินเท้าภายในชุมชน ถนนเข้า-ออกชุมชน สวนสาธารณะและสนามเด็กเล่น

2.6.2 ปัญหาสภาพแวดล้อม

ศยามล ไกยูรวงศ์. (2536 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนแออัด โดยทั่วไปที่ยังไม่ได้มีการปรับปรุงสภาพมักจะมีลักษณะเสื่อมโทรม นอกจากสภาพบ้านเรือนที่ทรุดโทรม ปลูกกันอย่างแออัดขัดเขี่ยแบบและวัสดุที่ใช้ไม่เหมาะสม ไม่มีแบบแผนที่ดี สภาพภายในบริเวณ สลัม มักจะมีน้ำเน่า น้ำขัง ขาดระบบการระบายน้ำและมีปัญหาทางเท้าเข้าออกยาก แคมและใช้วัสดุไม่เหมาะสม

คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539 : 52-53) ได้กล่าวไว้ว่า ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อยุทธศาสตร์และเพียงพอดแต่ทำอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์และระบบนิเวศน์ยังทำให้ประเทศไม่สามารถคงระดับของการพัฒนาไว้ได้

วิธีการพัฒนาและการขจัดปัญหาสภาพแวดล้อมไว้ได้

- สร้างกลยุทธ์ทางด้านสภาพแวดล้อมในเมืองที่เหมาะสมกับแต่ละเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สร้างนโยบายและสิ่งจูงใจระดับชาติและเมือง เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในอนาคต

ปราโมทย์ ชวลา. (2542 : 152) ได้กล่าวว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เริ่มเกิดขึ้นในชุมชนแออัด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพและยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น ปัญหาการระบายน้ำในคลองเนื่องจากมีสิ่งกีดขวางทางเดินของน้ำ ปัญหาน้ำเน่า ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ปัญหาการบุกรุกที่ราชพัสดุ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความเห็นว่าเป็นปัญหาส่วนรวมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ศยามล โกยรวงศ์. (2536 : 21) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1. ปัญหาขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
2. ปัญหาทะเบียนราษฎร์
3. ปัญหาด้านการศึกษา
4. ปัญหาความมั่นคงในอาชีพ
5. ปัญหาสุขภาพอนามัย
6. ปัญหาหนี้สินและการกู้ยืม
7. ปัญหาสภาพแวดล้อม
8. ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค
9. การแทรกแซงทางการเมืองของพรรคการเมือง

อิสระ พงศาพาส. (2523 : 21-23) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของเมืองและโครงสร้าง สภาพแวดล้อมกายภาพ มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งมวลในชุมชน การเจริญเติบโตของชุมชนขึ้นอยู่กับภาวะเอื้ออำนวยหรือแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจสังคมและการปกครองมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันปัญหาของเมืองเกี่ยวข้องกับวิทยาการทั้งมวลของมนุษย์ และผูกพันโดยตรงกับปัญหาสภาพแวดล้อมกายภาพและเทคโนโลยี ในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ปัญหาของเมืองเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม เช่น การจับกลุ่มของเชื้อชาติ ศาสนา การอพยพ อาชญากรรม ความอดอยากขาดแคลน ฯลฯ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน ค่าครองชีพในเมือง ฯลฯ ปัญหาการปกครอง เช่น การแบ่งเขตควบคุม ความคาบเกี่ยวของนโยบาย ฯลฯ ปัญหามนุษยวิทยา เช่น มาตรฐานความเป็นอยู่ ความสวยงาม ฯลฯ และปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่าง (Space) ที่ผูกพันโดยตรงกับสังคมเมือง เป็นสิ่งกำหนดการใช้พื้นที่ดินและระบบการจัดตัวของกิจกรรมทั้งมวลภายในเมือง

Francis. (1986 : 467-468) ได้กล่าวไว้ว่าการแบ่งชั้นตอนในกระบวนการแก้ไขปัญหาก็ออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การรับรู้ปัญหา (Awareness of a Problem) ชุมชนจะต้องมีความรู้สึกยอมรับและเห็นปัญหาร่วมกัน ซึ่งปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อมีช่องว่างระหว่างสถานการณ์ที่เป็นกับสถานการณ์ที่ควรจะเป็น

2. การวิเคราะห์แยกแยะประเด็นปัญหา (Problem Diagnosis and Identification) การได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหา เพื่อที่จะดูปัญหาอะไร เกิดความเข้าใจในสถานการณ์สาเหตุและรากเหง้าของปัญหา

3. หลักเกณฑ์หรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา (Criteria for Solution) ส่วนสำคัญที่สุดของวงจรการแก้ปัญหา คือ การนิยามสถานการณ์ว่าควรจะเป็นเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ในภายหลัง

4. การแสวงหาทางเลือกหรือวิธีแก้ไขปัญหา (Formulation of Alternative) ยังเป็นการสร้างการยอมรับและความรู้สึกที่มีส่วนในวิธีแก้ไขปัญหามาชิกด้วย

5. การเลือกวิธีแก้ไขปัญหาคือดีที่สุด (Selection of the Best Strategy) วิธีการแก้ไขปัญหาคือได้มาหลายทาง จะถูกประเมินเปรียบเทียบกัน วิธีแก้ไขที่เข้ากับเกณฑ์ หรือเป้าหมายของการแก้ปัญหาคือดีที่สุด ก็จะถูกละเลือกมาใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งในบางครั้งต้องใช้วิธีแก้ไขปัญหามากกว่าวิธีเดียว จึงจะสามารถแก้ไขได้สำเร็จ

6. การกำหนดแผนปฏิบัติการ (Specify the Action Plan) คือการวางแผน ในรายละเอียดว่าใคร จะทำอะไร เมื่อไร และทำอย่างไร

7. การลงมือปฏิบัติการ (Implement the Action Plan) สมาชิกจะต้องกระทำในส่วนรับผิดชอบด้วยความระมัดระวังและสามารถรู้สึกได้ถึงความรู้สึกที่ไว้รับร่วมกัน

8. การดำเนินการประเมินผลและการสะท้อนกลับ (Monitoring Evaluation and Feedback) เมื่อแผนปฏิบัติได้ดำเนินการมาถึงในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ผลที่ออกมาจะต้องมีการทดสอบว่าเป้าหมายของการแก้ปัญหาได้บรรลุแล้วและปัญหาได้ถูกแก้ไขหรือไม่

รศ. จันทรเชษฐ์ และคณะ. (2533 : 187) ได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหามุมมองชุมชนแออัดในปัจจุบันว่าการแก้ไขแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะตามสภาพปัญหาชุมชนแออัด คือ

1. ชุมชนแออัดไม่มีสถานการณณ์ถูกไล่ที่ ภาครัฐบาลจะดำเนินการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ในชุมชนเดิมโดยการปรับปรุงทางเท้า ทางระบายน้ำ การกำจัดขยะ การป้องกันอัคคีภัย การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการก่อสร้างและปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชนรวมทั้งประสานงานให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

2. ชุมชนแออัดที่ประสบปัญหาการไล่รื้อ การแก้ไขปัญหาคือให้ผู้เดือดร้อนมีความมั่นคงในการอยู่อาศัย โดยวิธีการหลายรูปแบบ แต่วิธีการที่ใช้กันมากมี 2 วิธีคือ

1. การแบ่งปันที่ดินเดิม เป็นวิธีแบ่งปันที่ดินเดิมระหว่างเจ้าของที่ดิน โดยหน่วยงานรัฐเข้าไปเป็นตัวกลางเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดิน จะได้ใช้ที่ดินส่วนใหญ่ไปทำประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่ เป็นการย้ายชุมชนแออัดจากพื้นที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่ โดยการเคหะแห่งชาติจะพัฒนาที่อยู่ใหม่ ให้ผู้อยู่อาศัยได้ซื้อเป็นกรรมสิทธิ์หรือได้เช่าระยะยาว โดยการเคหะแห่งชาติจะแบ่งแปลงวางผังและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เป็นระเบียบและเพียงพอต่อความต้องการของชุมชนแออัด ในการวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ของการเคหะที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งในส่วนนี้ จะทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ สรุปได้ว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแออัดที่มีผลต่อสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพลักษณะ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะแยกออกเป็น 2 ชนิด

1. ปัญหาทางจิตใจ หมายถึง ปัญหาสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ ในด้านความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การเกิดการลักขโมย การล้วงละเมิดทางเพศ อคติภัย ยาเสพติด ซึ่งปัญหาดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจภายในชุมชน

2. ปัญหาทางกายภาพ หมายถึง ปัญหาสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย ในด้านสถานที่ตั้ง ทัศนียภาพ ความแออัด ความไม่เป็นระเบียบ การระบายอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง กลิ่น ขยะ ระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการ เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา การป้องกันอุบัติเหตุ โทรศัพท์ การระบายน้ำเสีย ทางเดินภายในชุมชน ถนนเข้า-ออกชุมชน สวนสาธารณะและสนามเด็กเล่น ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

2.6.3 ความต้องการสภาพแวดล้อม

ธงชัย สุโข, (2530 : 54-55) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกชนิดบวกหรือลบก็ได้ โดยความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าหรือทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญที่มากกระทบ ดังนั้นความพอใจจึงเป็นการตอบรับทางความรู้สึกในทางบวกของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม เรื่องดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากแนวคิดทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของ Maslow ที่ว่าในเรื่องของความพยายามตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย โดยความพึงพอใจที่อยู่อาศัยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้อยู่อาศัยนั้น ตรงกับความต้องการหรือความปรารถนาของตน ซึ่งได้แบ่งความต้องการออกเป็นลำดับขั้น ดังนี้ (Soen – 1979 : 130, Meek – 1980 : 49, Wadanyu – 1975: 217)

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุด โดยใช้ที่อยู่อาศัยเป็นที่ปกป้องสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ความร้อน ความเย็น แสงสว่าง ฯลฯ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์

2. ความต้องการที่พักอาศัยและความมั่นคงปลอดภัย (Need for shelter and security) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสลับซับซ้อนของกายภาพ สังคม และความข้ำวแย้งของศีลธรรม จึงทำให้มนุษย์มีความต้องการปกป้องอันตรายจากภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือภัยคุกคามจากมนุษย์โดยวิธีการสร้าง หรือออกแบบ โดยโครงสร้างที่สามารถปกป้องคุ้มกันได้ เช่น มีระบบป้องกันอัคคีภัย วัสดุที่ป้องกันไฟ ระบบป้องกันการเกิดอาชญากรรมหรือวิธีอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในทรัพย์สินของตน

3. ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นความต้องการยอมรับทางสังคม โดยสามารถแสดงออกถึงฐานะทางสังคมของตนเองได้ และนำไปสู่ความสำเร็จ ความภูมิใจ จนเกิดความนับถือตนเอง เช่น ความภูมิใจที่ได้เป็นเจ้าของบ้าน การพัฒนาตนเองในเรื่องที่อยู่อาศัยและการได้รับความเป็นส่วนตัว เป็นความต้องการเฉพาะอีกประการหนึ่งที่รวมเข้าอยู่ด้วยเช่นกัน

4. ความต้องการทางด้านความงามหรือความสุนทรีย์ (Aesthetic needs) กล่าวคือ ถ้าบ้านไหนมี รูปลักษณ์ภายนอกดูดี สวย นอกจากจะเป็นการเพิ่มความภูมิใจให้กับผู้อยู่อาศัยแล้วยังแสดงให้เห็นถึง เอกลักษณ์และความแปลกกว่าบ้านอื่นซึ่งความต้องการขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่คนปรารถนาจะมี

ความต้องการในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แล้วแต่ว่าครอบครัวใดจะให้ความสำคัญก่อนหลังมากกว่ากัน แต่อาจจะกล่าวได้ว่า ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย จะเป็นความต้องการที่เริ่มขยายมาจากระดับความจำเป็นพื้นฐานที่สุดก่อน แล้วจึงค่อยเปลี่ยนระดับขึ้นมาในระดับที่สูงขึ้น ๆ หรือความต้องการที่พิเศษเฉพาะขึ้นมาตามลำดับ ความต้องการในระดับที่สูงจะไม่เกิดขึ้นตราบใดที่ความต้องการขั้นต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ หรือยังแก้ไขไม่ได้

สิ่งที่มนุษย์ต้องการพื้นฐานที่สุดในสิ่งแวดล้อม ก็คือ ที่กำบังหรือที่พักพิงโดยจะไม่คำนึงว่า มันจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร ออกแบบมาเช่นใด ถ้าไม่พึงพอใจก็เป็นเรื่องที่มนุษย์จะต้องปรับตัว แต่เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับนี้แล้ว มนุษย์ก็เริ่มจะพิจารณาถึงความปลอดภัยและความมั่นคงจากอันตรายภายนอก และเมื่อความต้องการในที่อยู่พักพิง และความมั่นคงปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็เริ่มที่จะต้องการที่จะให้ที่อยู่อาศัยได้สนองตอบความต้องการด้านความสะดวกสบาย ถึงแม้ว่าตอนนี้จะคำนึงความสวยงามอยู่บ้าง ก็ไม่มากเท่ากับการที่จะให้ที่อยู่อย่างสบายและง่ายต่อการดูแลรักษาขั้นต่อไปก็คือ เมื่อครอบครัวได้ประโยชน์จากความสะดวกสบาย แล้วที่อยู่อาศัยก็จะถูกมองว่าเป็นสถานที่ที่จะขัดเกลาทางสังคมและการแสดงออกซึ่งฐานะของบุคคล และในที่สุดเมื่อความต้องการต่าง ๆ ข้างต้นได้รับการตอบสนองหมดแล้วมนุษย์เขาก็เริ่มที่จะหันมาและปรารถนาความสวยงามที่อยู่อาศัยและละแวกบ้าน

Gaister. (1981 : 735-736) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะทางวัตถุ (Objective Characteristics) ของที่อยู่อาศัย ตัวบ้าน ย่านที่อยู่อาศัย นอกจากจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเอกลักษณะนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พึงพอใจแล้ว ยังมีผลทางอ้อมในการเป็นตัวชี้ของการประเมินทางอัตวิสัย (Subjective Evaluation) โดยจะพิจารณาจากการรับรู้สภาพทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางสังคม แล้วทำการประเมินค่าสิ่งเหล่านั้น ได้ตอบสนองความรู้สึกมากน้อยเพียงไร ถ้าสถานการณ์ในขณะนั้น ใกล้เคียงกับความต้องการและความปรารถนา ความรู้สึกพอใจก็จะเกิดขึ้น

เดชา บุญค้ำ. (2538 : 40) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนที่มีส่วนประกอบทำให้เมืองดูแล้วสวยงามมีชีวิตชีวา มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่น่าประทับใจแก่ผู้พบเห็น ซึ่งจะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เป็นธรรมชาติที่ยังคงปรากฏอยู่ในเมือง เช่น แม่น้ำลำคลอง บึง ภูเขา ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่นั้นนับว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งในด้านประโยชน์ใช้สอย และเป็นทัศนียภาพที่งดงามของเมือง

2. อาคารและส่วนประกอบของอาคาร ได้แก่ สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในด้านต่าง ๆ เช่น บ้าน อาคาร ดิกลแคว อนุสาวรีย์ รวมทั้งส่วนประกอบของอาคาร เช่น ป้าย กันสาด ทางเข้าอาคาร โคมไฟ เป็นต้น

3. ที่เว้นว่างต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณที่โล่งว่างภายในเมือง ซึ่งเป็นที่ที่ผู้คน ใช้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานเอนกประสงค์ของเมือง ลานเชื่อมระหว่างอาคาร ลานจอดรถ ฯลฯ

4. โครงข่ายคมนาคม ได้แก่ ถนน ทางเดินเท้า ทางจักรยาน ทางรถไฟ รวมทั้งแม่น้ำลำคลองที่ใช้ในการสัญจร นับเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เกิดการเข้าถึงซึ่งกันและกัน โดยอาศัยเส้นทางสัญจรเหล่านี้

5. มนุษย์และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ชาวเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองประกอบ การเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบให้เมืองมีการเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา บางกิจกรรมทำให้ผู้คนที่มาเยือนเมืองนั้น ๆ เกิดความสนใจที่จะเข้าไปสัมผัส และเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้หมายถึง เทศกาลงานพิธีต่าง ๆ ของชาวเมือง เช่น งานสงกรานต์ที่เชียงใหม่ เป็นต้น ตลอดจนการพบปะพูดคุย การทำมาหากิน การดำรงชีวิตทั่วไปของชาวเมือง

จากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ผสมผสานรวมกันเข้าเป็นสภาพแวดล้อมของเมือง การผสมผสานกันนั้นจะก่อให้เกิดบรรยากาศของแต่ละเมืองที่แตกต่างกันออกไป แต่การที่เมืองจะมีการผสมผสานสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นบรรยากาศที่น่าอยู่และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวเมืองและผู้พบเห็นได้นั้นควรมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ความเป็นระเบียบ ซึ่งหมายถึง ความสะดวกสบายในการดำเนินกิจกรรมที่มีการติดต่อสัญจรเข้าถึงกันด้วยความราบรื่น การค้นหาสิ่งที่ต้องการพบปะได้สะดวกง่ายต่อการจดจำ ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเมืองได้จัดเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ไม่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และส่วนประกอบด้านอาคารและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ไม่คู่สกรปรกซำรุคหักฟงจนทำให้คู่คล้ายกับว่าขาดการเอาใจใส่

2. ความสบายและความปลอดภัย หมายถึง ความสบายตามแต่สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ มีการพัฒนาและดูแลแก้ไข เพื่อให้ชาวเมืองปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย เช่น ไม่มีฝุ่นละออง มลพิษที่มากเกินไป มีร่มเงาจากชายคา และต้นไม้เพื่อป้องกันแสงแดดและใน พื้นที่ทางเดินไม้ค้ำแคบแออัดจนเกินไป มีทางที่กว้างขวางเพื่อความสะดวกในการสัญจร และปลอดภัยจากขูดข่วน เป็นต้น

3. การมีสารรูปที่ชัดเจน สารรูปหรือจินตภาพเป็นศัพท์บัญญัติจากภาษาอังกฤษว่า Image หมายถึง ภาพรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในใจ หลังจากที่ถูกคนหนึ่งได้ พบปะสิ่งนั้น ๆ แล้ว ดังนั้นสารรูปของเมืองก็คือภาพรวมของเมืองนั้น ๆ ที่บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นหรือผู้คนที่มาเยี่ยมชมหรือผ่านไปมาได้สัมผัสและเกิดการจดจำ ภาพรวมของสารรูปที่ชัดเจน จะช่วยให้ผู้คนมีความมั่นใจในการสัญจรภายในเมืองนั้น ๆ เกิดการรับรู้และการจดจำ ซึ่งจะนำมาถึง ความประทับใจต่อสภาพแวดล้อมเมืองนั้น ๆ

4. มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน เมืองแต่ละเมืองย่อมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไปในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สุโขทัย อยุธยา เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน ส่วนเมืองเชียงใหม่ ลำปาง เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา เป็นต้น เอกลักษณ์ที่ชัดเจนนี้จะทำให้ชาวเมืองและผู้ที่มาเยี่ยมชมเมือง จะเกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจและความประทับใจในเมือง ๆ นั้นมากขึ้น ซึ่งได้รับรู้จากลักษณะเฉพาะของเมือง จะก่อให้เกิดความรู้สึกสัมผัสกับเมืองนั้น ๆ ได้ทางหนึ่งซึ่งเอกลักษณ์ที่เด่นชัดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่เมืองแต่ละเมืองจะต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้และแสดงให้เห็นปรากฏในลักษณะที่เหมาะสม

5. การมีลักษณะเชิงสุนทรียภาพที่ดี หมายถึง การมีลักษณะที่สวยงาม ชวนให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายใจและรื่นรมย์ สุนทรียภาพที่ดีจะเกิดขึ้นได้นั้นจะเกิดจากการได้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของเมืองปรากฏอยู่ในลักษณะที่ชัดเจนและกลมกลืน สันนิบาสนซึ่งกันและกันมีสีสันทที่กลมกลืนหรือตัดกัน ในลักษณะที่เหมาะสม โดยอาศัยการจัดวางที่นักออกแบบเมืองจะมองสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในองค์ประกอบของรูปทรง (Shape) ขนาด (Scale) สัดส่วน (Proportion) สี (Color) ผิวสัมผัส (Texture) โดยนำองค์ประกอบเหล่านี้มาจัดวางใกล้กัน การใช้ความต่อเนื่องหรือการเน้นด้วยการใช้ความแตกต่าง การมีระยะเว้นว่าง การใช้เส้นแกนนำสายตา เป็นต้น

วัลลภ เทอดเกียรติกุล. (2525 : 6-8) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมของมนุษย์จากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันจนเป็นลักษณะสภาพแวดล้อมของเมือง ที่มีเอกลักษณ์และมีชีวิตชีวาที่ผู้คนสามารถรับรู้ได้นั้น จัดว่าเป็นกระบวนการรับรู้สภาพแวดล้อมของมนุษย์ซึ่งเป็นกระบวนการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมนุษย์ว่าคืออะไร ส่วนการเรียนรู้สภาพแวดล้อม

ก็คือ กระบวนการทางจิตใจของมนุษย์ในการตีความหมายหรือประเมินผลจากสภาพแวดล้อม จากความคิด ความทรงจำและความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อสภาพแวดล้อม

วิลลิสท์ ทรยางกูร. (2530 : 11-12) ได้กล่าวไว้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับ การรับรู้ สภาพแวดล้อมกายภาพของมนุษย์นั้น เป็นแนวความคิดเชิงนามธรรม ในลักษณะของการศึกษา ในเชิงจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมกายภาพ ซึ่ง แสดงออกมา ในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลตามสภาพแวดล้อมพื้นฐานที่แตกต่างกัน และปัจจัยดังนี้

1. ตัวกำหนดทางด้านมนุษย์ มนุษย์เองมีส่วนสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้รับอิทธิพลโดยตรงของมนุษย์ อันได้แก่

- อิทธิพลทางด้านสรีรวิทยา หมายถึง ความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของ มนุษย์ความรู้สึก หิว ง่วงนอน ฯลฯ

- อิทธิพลทางด้านบุคลิกภาพ ความแตกต่างทางด้านบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ย่อมทำให้พฤติกรรมแตกต่างกันไปด้วย เช่น คนที่มีบุคลิกภาพเฉื่อยชา ย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่าง จากคนที่กระฉับกระเฉง

- อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น

2. ตัวกำหนดด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางกายภาพเองย่อมเป็นตัว กำหนดที่ทำให้พฤติกรรมแตกต่างและเปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ใน 3 ลักษณะดังนี้

- โอกาสของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรม ที่เกิดขึ้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่งย่อมแล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่ ส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้น เช่น คนที่ต้องการจะดูภาพยนตร์ อาจต้องกลับบ้านเพราะมี ที่นั่งจำกัด เป็นต้น

- คุณสมบัติต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกันย่อมทำให้ พฤติกรรมที่แสดงออกมาแตกต่างกันออกไปด้วย เช่น บนถนนที่ขรุขระย่อมเดินได้ลำบากกว่าบน ถนนที่ราบเรียบ เป็นต้น

- ตำแหน่งของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีผลต่อพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ออกไป เช่น คนที่มีบ้านไกลจากที่ทำงานย่อมมีพฤติกรรมในการเดินทางที่แตกต่างไปจากผู้ที่บ้าน ใกล้ที่ทำงาน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้น ย่อมแตกต่างและแปร เปลี่ยนไปตามปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยนำมาซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์ที่ สามารถแสดงออกมาในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยมีกระบวนการทางพฤติกรรมเกิดขึ้นใน 3 ลักษณะ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. กระบวนการรับรู้ (Perception) คือ กระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อมโดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการนี้จึงรวมความรู้สึก (Sensation) ด้วย

2. กระบวนการรู้ (Cognition) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมการเรียนรู้ การจดจำ การคิด ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา กระบวนการรับรู้และกระบวนการรู้นี้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์ (Affect) ทั้งกระบวนการรับรู้กระบวนการรู้และกระบวนการทางอารมณ์เป็นพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior)

3. กระบวนการ (Spatial Behavior) คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมผ่านการกระทำเป็นที่สังเกตได้จากภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior)

วิลลิสท์ ทรายงกูร. (2530 : 14-15) ได้อธิบายไว้ว่า เมื่อมนุษย์เกิดการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบๆ ตัวแล้วมนุษย์ย่อมเกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ เกิดความสัมพันธ์ทางสภาวะแวดล้อม ทางความรู้สึก ทางมิติ ทางทิศทาง ทางสัญลักษณ์ ทางการกระทำระหว่างสังคม และทางการผสมผสานรวมกันทางวัฒนธรรม

การรับรู้และการให้คุณค่าสภาพแวดล้อม การให้คุณค่าต่อสิ่งที่รับรู้มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ แต่ละบุคคลก็จะมีระบบคุณค่าที่ยึดถือแตกต่างกัน ความแตกต่างของระบบคุณค่าที่ยึดถือนี้เป็นไปตามความแตกต่างของวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ระบบคุณค่า (Value System) เกิดจากความสัมพันธ์ของคุณค่าต่าง ๆ (Values) เป็นบุคคลยึดถือคุณค่านี้เป็นเกณฑ์ทั่วไป และแตกต่างจากทัศนคติ (Attitude) ซึ่งเป็นท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะหรือต่อสถานการณ์โดยมีคุณค่าเป็นตัวกำหนดทัศนคติซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกต่าง ๆ และความเชื่อต่าง ๆ ระบบคุณค่าที่ยึดถือ ทัศนคติ การรับรู้ต่าง ๆ นี้ย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ที่สะสมมา

การรับรู้สภาพแวดล้อม ซึ่งย่อรวมไปถึงกระบวนการรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมีส่วนที่ขึ้นอยู่กับระบบคุณค่าของแต่ละบุคคลยึดถือ ซึ่งระบบคุณค่าที่บุคคลมีต่อสภาพแวดล้อมกายภาพ มักแสดงออกในความโน้มเอียงทางจิตต่อสภาพแวดล้อม (Environment Disposition)

สรรพเชร นนทภักดิ์. (2535 : 16) ได้กล่าวถึง การศึกษาทางสุนทรียภาพของเมืองไว้ว่า เมื่อเรามองเห็นสิ่งใดว่าสวยงาม สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เราได้ให้คุณค่าภายในจิตใจของเราคุณค่าของสวยงามภายในจิตใจ หรือสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับสภาวะแห่งการมีประสบการณ์หรือจินตนาการของเรา ซึ่งสิ่งที่สามารถบอกได้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าหรือไม่นั้น จะต้องมียุคประภคที่เหมาะสม มีการรับรู้ของผู้คน จึงจะเกิดสุนทรียภาพขึ้นมาได้ และเราไม่สามารถบอกได้ว่าเพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดความงดงามและมีคุณค่า

คนเรามากจะรู้สึกว่สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่างาม เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีความนุ่มลึกปราณีตแฝงลึกซึ้งอ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งมากระทบกับความรู้สึกนึกคิดของคนเรา และด้วยเหตุที่แต่และสังคมเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นหา ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัฒนธรรม มีค่านิยมทางความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีพื้นฐานการมองที่แตกต่างกัน เช่น ทศนคติของชาวตะวันตกมองความเป็นหน่วยสมบูรณ์ว่าเป็นความงาม แต่ทศนคติของคนไทย นั้นมองความงดงามว่า ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศรัทธาความเชื่อทางพุทธศาสนา วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปราสาทพระราชวัง ซึ่งมักจะแสดงถึงความงามในภาวะของความโปร่งเบา ความเป็นทิพย์ ความบรรเจิดเพริศแพร้ว

ในการให้ความสำคัญของสภาพแวดล้อม หรือสิ่งใด ๆ ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า นั้น นอกจากความงดงามที่ปรากฏออกมาแล้วยังมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถจะเป็นเกณฑ์ หรือตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงคุณค่าได้อีก ดังนี้

1. อายุสิ่งใดที่มีอายุมากผ่านกาลเวลามาหลายยุคหลายสมัยย่อมเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่ง ๆ นั้นจะไม่ปรากฏความงดงามหลงเหลืออยู่ เช่น รอยเท้าไดโนเสาร์ โครงกระดูกมนุษย์โบราณ เป็นต้น

2. ความสำคัญหรือเรื่องราวในอดีต เหตุการณ์ที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในอดีต ย่อมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า เช่น เติงพระบรมมหาราชวังของพระมหากษัตริย์ ป้อม กำแพง ประตูหอระฆังต่าง ๆ เป็นต้น

3. สิ่งที่เป็นที่สืบทอดยึดถือปฏิบัติต่อกันมา หรือวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละชนชาติ เช่น ศาสนา พิธีกรรม ขนบประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น

Newman. (1998 : 362) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงความพึงพอใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นผลที่สะท้อนมาจากการประเมินผลและพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมนั่นเอง ซึ่งในการประเมินผลของบุคคลและพฤติกรรม การแสดงออกของบุคคลนั้นประกอบด้วย

1. ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และพฤติกรรมการแสดงออก หลังจากการรับรู้สภาพแวดล้อมนั้น

2. ระดับของการรับรู้ซึ่งจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งเร้าที่นำมาประเมิน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของคนโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญและสอดคล้องกันโดยสิ้นเชิง

3. ลักษณะของคุณสมบัติของบุคคลที่ตอบรับสภาพแวดล้อม ซึ่งลักษณะบุคคลที่กล่าว นั้น ครอบคลุมถึงปัจจัยต่าง ๆ ของบุคคลทางด้านประชากรศาสตร์ พื้นฐานทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ สรุปได้ว่า ความต้องการสภาพแวดล้อมเป็นความพึงพอใจในการตอบรับทางความรู้สึกในทางบวกและทางลบของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งลำดับความต้องการของมนุษย์จะเป็นความต้องการที่จำเป็นพื้นฐานก่อน แล้วจึงค่อยเปลี่ยนระดับความต้องการที่สูงขึ้น โดยความต้องการของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมจึงแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ความต้องการทางจิตใจ หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องต่อสภาพจิตใจในด้านความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ไม่ต้องการให้เกิดการลักขโมย การล้วงละเมิดทางเพศ อักคิภัย ยาเสพติดภายในชุมชน

2. ความต้องการทางกายภาพ หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องต่อร่างกาย ในด้าน สถานที่ตั้ง ทัศนียภาพ ความแออัด ความเป็นระเบียบ การระบายอากาศ ที่ว่าง แสงสว่าง เสียง กลิ่น ขยะ ระบบสาธารณูปโภค และระบบสาธารณูปการ เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา การป้องกันอัคคีภัย โทรศัพท์ การระบายน้ำเสีย ทางเดินเท้าภายในชุมชน ถนนเข้า-ออกชุมชน สวนสาธารณะและสนามเด็กเล่น ที่เพียงพอและเหมาะสมต่อความต้องการของชุมชน

2.6.4 การพัฒนาสภาพแวดล้อม

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2523 : 40-41) ได้กล่าวไว้ว่าแนวความคิด ในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกได้เป็นดังนี้

1. แนวความคิดทางด้านจิตวิทยา เป็นความคิดที่ให้ความรู้สึกภายในจิต ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เพื่อต้องไปสร้าง ความรู้สึกการเป็นเจ้าของ โดยมีการจัดวางผังที่เน้นการใช้สอยร่วมกัน ในแต่ละกลุ่มของกิจกรรมชนิดเดียวกัน สร้างความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มและระหว่างกลุ่ม มีการใช้วัสดุพืชพันธุ์หรือรายละเอียดในการออกแบบที่แตกต่างกันในแต่ละส่วน สร้างความรู้สึกการรับรู้สถานที่ โดยใช้รายละเอียด องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ สร้างความสวยงามโดยเน้นมุมมอง การเข้าถึง การใช้ระบบที่โล่งว่าง การใช้เส้นสายที่ตรงไปตรงมา เพื่อเห็นความสำคัญของจุดสำคัญต่าง ๆ

2. แนวความคิดทางด้านเทคนิค เป็นแนวคิดภายนอกที่มีผลกระทบต่อร่างกาย โดยแบ่งออกเป็นการจัดกลุ่มอาคาร โดยวางทิศทางให้รับลม ได้ประโยชน์จากธรรมชาติมากที่สุด การระบายน้ำได้ใช้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่มาช่วย เพื่อประโยชน์ทางด้านกันน้ำ การเลือกใช้วัสดุมีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ต้องดูแลรักษาง่าย กลมกลืนกับตัวสถาปัตยกรรม มีการนำวัสดุที่ใช้ภายในท้องถิ่นมาใช้ประกอบในการตกแต่งภูมิทัศน์ การเลือกใช้วัสดุนอกจากความสวยงามแล้วยังต้องพิจารณาถึงความประหยัดทั้งด้านราคาและอายุการใช้งานที่ยาวนาน

วิโรจน์ นิพัทธนะวัฒน์. (2538 : 315-319) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. แนวความคิดทางด้านสุนทรียภาพและการแสดงออกทางสถาปัตยกรรม เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทางด้านสุนทรียภาพของสภาพแวดล้อมที่ออกแบบ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมข้างเคียงและทั้งเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางสถาปัตยกรรม ตลอดจนการคำนึงถึงระบบคุณค่าทางสุนทรียภาพที่แตกต่างกันของบุคคล

2. แนวความคิดทางด้านจิตวิทยา เป็นแนวความคิดที่เน้นการก่อให้เกิดผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจิต ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อสภาพแวดล้อม หรือเกี่ยวข้องกับ การรับรู้ การเรียนรู้ การจำ การเข้าใจสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการทางจิตของบุคคล และการคำนึงถึงบุคลิกภาพของบุคคลที่แตกต่าง เช่น

- 1) แนวความคิดในการก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความรู้สึกเย็นสบาย ความรู้สึกกว้างขวางไม่อึดอัด ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
- 2) แนวความคิดในการก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นความที่เป็น ความประทับใจในบรรยากาศต่าง ๆ ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมกับการสร้างบรรยากาศ
- 3) แนวความคิดในการเสริมสร้างความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ โดยการก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
- 4) แนวความคิดที่เสริมสร้างโอกาสรับรู้ โดยการก่อให้เกิดสภาพการมองเห็น

3. แนวความคิดทางสภาพแวดล้อม เป็นการพิจารณาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาทิศทางการวางอาคารและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของภูมิอากาศ เช่น ทิศทางของแดดลม ความเร็วปกติ ลักษณะพื้นที่เฉพาะแห่ง ตลอดจนตำแหน่งของพืชพันธุ์ไม้ที่มีอิทธิพลกับการออกแบบ

ผุสดี ทิพทัส. (2541 : 21) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ที่สถาปนิกจะต้องนำไปพิจารณาในการออกแบบอาคารก็คือ การใช้สอยแต่ละอาคารว่าแต่ละอาคารมีจุดประสงค์อย่างไร สร้างขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับประกอบกิจกรรมชนิดใด มีความต้องการในการใช้พื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบกิจกรรมชนิดใด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบให้เกิดความสะดวกสบายในการเคลื่อนไหว การติดต่อระหว่างพื้นที่แต่ละส่วนและเพื่อให้การใช้งานหรือการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ที่เข้ามาใช้อาคารเป็นไปอย่างราบรื่น ควรออกแบบให้แต่ละส่วนของอาคารตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุดทั้งร่างกายและจิตใจ ขนาดของพื้นที่ใช้งานในแต่ละส่วน และตำแหน่งที่ตั้งควรให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นทางการใช้สอย การตั้งจรดติดต่อกันระหว่างแต่ละส่วน สะดวกและไม่รบกวนซึ่งกันและกัน มีความปลอดภัยแก่ผู้มาใช้สอย ถูกต้องตามเทศบัญญัติ ตลอดจนมีบรรยากาศของแต่ละส่วนที่สอดคล้องกับการใช้สอยประเภทของอาคารด้วย

ผุสดี ทิพทัส. (2538 : 5) ได้กล่าวว่า ลักษณะของธรรมชาติและสิ่งแวดลอม เช่น ดินฟ้าอากาศ ภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ พืชพันธุ์ไม้ ตลอดจนกับธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่สถาปนิกควรจะต้องนำไปพิจารณาประกอบการออกแบบและเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ลักษณะรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมแตกต่างกันออกไป

โสภาคย์ ผาสุกนิรันดร์. (2537 : 46-48) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดองค์ประกอบเป็นการประมวลส่วนประกอบหรือวัสดุเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้เกิดความรู้สึกพอใจทั้งด้านประโยชน์และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความงามในการวางผังนั้น หมายรวมถึงส่วนต่าง ๆ คือ อาคาร โครงสร้างต่าง ๆ ที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ที่วางภายในและภายนอกอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ถนน ทางรถไฟ สวนสาธารณะ และบริเวณพักผ่อนหย่อนใจและภูมิสถาปัตยกรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการใช้พื้นที่บนผืนดินทั้งสิ้น นอกเหนือจากสิ่งดังกล่าวนี้ ยังมีส่วนประกอบของถนนหนทางที่มีการประดับส่วนประกอบอีกมากมาย สิ่งเหล่านี้ควรจะมีการออกแบบเป็นการเฉพาะ และได้รับการจัดวางอย่างดี เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในตัวของมันเองและเข้ากับชีวิตความเป็นอยู่

การเคหะแห่งชาติ. (2533 : 10) ได้กำหนดหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนแออัดซึ่งแบ่งออกเป็นดังนี้ หลักการดำเนินการพัฒนาชุมชนแออัด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติได้กำหนดหลักการไว้ 3 ประการ คือ

1. การปรับปรุงทางกายภาพ เช่น ทางเท้า ไฟฟ้า ประปา ทางระบายน้ำ การกำจัดขยะมูลฝอยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน
2. การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจสังคม เช่น การฝึกอาชีพ การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การปรับปรุงด้านการครอบครองที่ดิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงในการอยู่อาศัยโดยตรง โดยของความร่วมมือจากเจ้าของที่ดิน ขอซื้อขอเช่า ตลอดจนการเวนคืนที่ดิน แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่การเคหะแห่งชาติหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นความมั่นคงของชุมชนแออัด

อकिन รพีพัฒน์ และคณะ. (2539 : 133) กล่าวว่า การปรับปรุงชุมชนแออัดจึงเป็นไปในแนวทางการพัฒนากระบวนการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของสภาพชุมชนที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาที่ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) อันเป็นจุดหมายที่ชุมชนตั้งไว้

อรทัย อาจฉ่ำ. (2531 : 12-13) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนแข่งกี้ : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง ได้ค้นพบว่าในปัญหาที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้น ชุมชนจะต้องมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผ่านการกระตุ้นและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่าง ๆ ในกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยจะต้องเผชิญตัวแปรและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากภายในและภายนอกชุมชน

เงื่อนไขภายในชุมชน ได้แก่

1. เงื่อนไขด้านวัฒนธรรม ค่านิยม ความเคยชิน
2. ความเชื่อเงื่อนไขด้านความรู้ การรับรู้ และทัศนคติของชาวชุมชน
3. เงื่อนไขด้านความสัมพันธ์ของชาวชุมชน
4. เงื่อนไขด้านการเมืองและผู้นำของชุมชน
5. เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เงื่อนไขภายนอกชุมชน ได้แก่

1. เงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ของศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัย และการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (เช่น จำนวนและความรู้ความสามารถของบุคลากรทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็น ความสัมพันธ์ภายในทีมงาน)
2. เงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ คำนโยบาย กฎระเบียบ
3. จำนวนและความรู้ความสามารถของบุคลากร ทักษะความรู้ความเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในเมือง ฯลฯ ซึ่งมีทั้งเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงได้ และเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ โดยใช้มิติของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องในการมุ่งเน้นถึงกระบวนการพัฒนาตามความเป็นจริง

ไพรัตน์ เคะชรินทร์. (2527 : 7) ได้กล่าวถึง หลักการและแนวทางการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องยึดหลักความต้องการ และปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม ปลูกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวม ทำงานเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว กิจกรรมการพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมความยอมรับของชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการสอดคล้องขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามัคคีซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการระบบภายในกันเอง

สุรีพันธุ์ จำคำสอน. (2535 : 11) ได้กล่าวไว้ว่า การตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาใดที่เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้สมาชิกดำเนินการแก้ไข ปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น

1. การตระหนักถึงปัญหา
2. การวินิจฉัยปัญหา
3. การตัดสินใจ
4. การยอมรับและการดำเนินงาน

กระบวนการแก้ไขปัญหามีได้รับอิทธิพลจากตัวแปรหลาย ๆ ตัว รวมทั้งสภาพแวดล้อมและขนาดของกลุ่ม ลักษณะของสมาชิกโครงสร้างกลุ่มพฤติกรรมของผู้นำ ลักษณะงาน กระบวนการกลุ่ม

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) สถานที่ซึ่งเกิดการปฏิสัมพันธ์กลุ่มขึ้นมีอิทธิพลต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาคือ เป็นการกระทำของกลุ่มจะถูกเอื้อด้วยปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่ม (เครือข่ายการสื่อสาร) อาจนับจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ขนาดของกลุ่ม (Group Size) จำนวนสมาชิกมีผลต่อการกระทำของกลุ่ม ไม่ว่าจะการเพิ่มขนาดของกลุ่มจะมีผลหรือเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งอยู่กับประเภทของปัญหาที่กลุ่มพยายามจะแก้ไข ถ้าเป็นประเภทที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือร่วมมือกันระหว่างสมาชิก (Addictive) หรืออาจทำได้โดยสมาชิกเพียงหนึ่งคน (Disjunction) การเพิ่มขนาดของกลุ่ม ก็จะเอื้อต่อการกระทำของลักษณะงานประเภทนี้ ต้องการความสามารถเฉพาะ และทรัพยากรของปัจเจกบุคคลมาช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหา หากปัญหาเป็นประเภทที่จะถูกแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุก ๆ คน ต้องการแก้ไขมัน (Conjunction) การกระทำของกลุ่มก็จะเอื้อได้ด้วยการลดขนาดกลุ่ม ผลกระทบนี้จะส่งผลให้การกระทำของกลุ่มที่ค้อยลงสัมพันธ์กับสมาชิกที่มีความสามารถน้อยที่สุดในกลุ่ม

3. ลักษณะของสมาชิก (Member Characteristics) คุณสมบัติส่วนตัวของสมาชิกที่ติดตัวมาเมื่อนำมารวมกลุ่ม อาจเป็นส่วนที่เสริมทำให้กลุ่มขาดความมีประสิทธิภาพได้เป็นที่ทราบกันดีว่าสมาชิกกลุ่มเป็นเจ้าของความรู้ความสามารถ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาคืบขึ้น เช่น บุคคลที่มีข้อมูลเกี่ยวกับปัญหามากกว่าคนอื่น จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกลุ่ม แต่ก็ต้องเป็นข้อมูลที่สมาชิกคนอื่นเห็นว่าใช้ได้ด้วย การแก้ไขปัญหากลุ่มจะถูกเอื้อถ้ามีแนวโน้มที่จะแสดงนิสัยส่วนตัวที่สำคัญ เช่น การพึ่งตัวเอง ความสามารถในการพึ่งพาความมั่นคงทางอารมณ์ และการปรับตัวส่วนบุคคล

4. การรวมกันเข้าของกลุ่ม (Group Composition) คือความเหนียวแน่นของกลุ่ม การเข้ากันได้และลักษณะที่แตกต่างกันของสมาชิกกลุ่มถึงแม้จะไม่เป็นอิสระต่อกัน แต่ความสัมพันธ์ท่ามกลางคุณลักษณะเหล่านี้ อาจพิจารณาได้หลากหลายด้วยประเภทของปัจจัยที่มารวมกัน

5. โครงสร้างของกลุ่ม (Group Structure) ชนิดของโครงสร้างของกลุ่มที่พัฒนาหรือกำหนดให้มีขึ้น มีอิทธิพลต่อกระบวนการในหลาย ๆ ด้าน เช่น พฤติกรรมการยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ของสมาชิกและระดับของความร่วมมือระหว่างสมาชิก

6. พฤติกรรมของผู้นำ (Leader Behavior) มีความเชื่อโดยทั่ว ๆ ไปว่า ผู้นำที่ดีจะช่วยในการกระทำของกลุ่ม แม้ว่าองค์ประกอบของ “ผู้นำที่ดี” จะมีความเห็นต่างกัน แต่กลุ่มที่ผู้นำเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีผู้นำ จะเป็นกลุ่มแก้ปัญหามีประสิทธิภาพดีกว่าตามทฤษฎีของฟีลด์เลอร์ (Fiedler) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวไว้ว่า ผู้นำที่มีทิศทางควบคุมและการจัดการจะเอื้อต่อการกระทำของกลุ่ม หรือสถานการณ์ที่เป็นที่พึงพอใจ ในขณะที่ผู้นำที่มีการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ภาพจะมีประสิทธิภาพต่อกลุ่ม เมื่อสถานการณ์นั้น ๆ นำพึงพอใจต่อผู้นำในระดับปานกลาง

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2535 : 68-69) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย

1. หลักการมีส่วนร่วม เสริมสร้างและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ในทุกขั้นตอนของการทำงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. หลักความสมดุลของการพัฒนา ควรคำนึงถึงความสมดุลของการพัฒนา ทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคมและการเมือง เพราะการพัฒนาทั้งสามประการ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่าง ไกล่ลัดการจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไปเพียงใดนั้น ย่อมจะได้รับการกำหนดโดยลักษณะและ ความเข้มข้นของปัญหา ที่แต่ละชุมชนเผชิญอยู่เป็นสำคัญ ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ เสียเปรียบและกลุ่มคนยากจนในชุมชนที่จะพัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกับ สมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน

3. หลักการพึ่งตนเอง ประชาชนจะต้องมีอิสระ ในการคิดตัดสินใจและลงมือปฏิบัติโดย ใช้ทรัพยากร และภูมิปัญญาภายในชุมชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งหากมีโอกาสได้เรียนรู้และปฏิบัติมาก ขึ้น ก็จะเพิ่มความเชื่อมั่นและความรู้สึกที่จะพึ่งตนเองให้สูงขึ้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในท่าทีของ ประชาชน จากความเพิกเฉยไม่สนใจโยคี หรือไม่กล้าที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ของตนและชุมชน ก็จะเข้าร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาที่มีผลต่อการดำรงชีวิต ซึ่งจะนำชุมชน ไปสู่การพัฒนาที่มีความยั่งยืนได้ (Sustainable Development)

4. หลักความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้แต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเอง ที่ยังมีการหน้าที่ (Function) ที่ค้ำจุนต่อชีวิตชุมชน

ยุวัฒน์ วุฒิมณี. (2525 : 3-5) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชนเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาชุมชนในความหมายของงาน และในความหมายของหลักและวิธีการทำงาน โดยได้ อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” หมายความว่า การกระทำใด ๆ เพื่อให้ ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องและสังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ โรงเรียน สถานีอนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชน

2. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึงการที่ประชาชน ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของถาวรวัตถุและองค์กรต่าง ๆ ของ ประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วม รับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน มีความเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชน ในการ ร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบ ในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยมีได้ มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึก เป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ จากความหมายที่กล่าวมาแล้วนี้อาจจะให้ความหมาย ได้ว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของประชาชนในทุก ๆ ด้าน โดย ประชาชนและมีหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนเป็นผู้ให้การสนับสนุน”

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยทั่วไป หมายถึง ลำดับขั้นตอน (Set of Action) ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่ง เป็นความก้าวหน้าตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนนั้น ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน มาร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดความต้องการและตัดสินใจปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปในทางที่ต้องการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “กระบวนการของการกระทำทางสังคมที่ประชาชนในชุมชนหนึ่งกำลังกัน เพื่อวางแผนและลงมือปฏิบัติโดยระบุถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล และของชุมชนรวมกลุ่มเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนนั้นให้มากที่สุด หน่วยงานอื่น ๆ จะให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและการบริการที่จำเป็น ซึ่งชุมชนไม่สามารถจัดหาได้

John. (1998 : 4-5) ได้ให้ความหมายของกระบวนการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกระบวนการศึกษาที่มีการจัดระเบียบ (Zorganized Educational Process) เพื่อทำงานกับชุมชนทั้งชุมชนโดยครอบคลุมถึงหน้าที่ของชุมชนในหลาย ๆ ด้านอย่างผสมผสานกัน

सानิตย์ บุญชู. (2525 : 27) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชนว่า เป็นกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงคนและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ หรือเป็นขั้นตอนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แบ่งได้เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาชุมชนหรือชุมชนศึกษา
2. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน
3. การจัดลำดับความต้องการและปัญหาชุมชน
4. การวางแผนแก้ไขปัญหาในลักษณะของโครงการ
5. การพิจารณาวิธีดำเนินงาน
6. การดำเนินงาน
7. การประเมินผลงาน
8. การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

จากแนวคิดและทฤษฎี สรุปได้ว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการ (Process) นั้น การดำเนินงานจะต้องต่อเนื่องกัน จะขาดช่วงขาดตอนไม่ได้ เริ่มตั้งแต่กระบวนการทำงานกับคนที่จะต้องมีการพัฒนาทั้งทางจิตใจ วินัยของคนรวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยจะให้สอดคล้องกับการพัฒนาวัตถุไปด้วย และในขณะเดียวกันต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ทั้งในด้านความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ การปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวเองของประชาชน และเป็นการขจัดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

อรศิริ ปาณินท์. ได้สรุปผลการศึกษาหมู่บ้านลัวะ อำเภอแม่ละอูบ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบและบนที่สูงผสมกัน จากการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพและสถาปัตยกรรมของหมู่บ้านลัวะ อำเภอแม่ละอูบ พบว่าสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความผูกพันเหนียวแน่นกับลักษณะของบ้านและการตั้งหมู่บ้าน หากเราพิจารณาตัวเรือนซึ่งมีส่วนประกอบของชานและห้อง จะพบความเปรียบเทียบอย่างมากเพราะส่วนโล่งก็โล่งมาก ส่วนทึบก็ทึบมากไม่น่าจะอยู่ในเรือนหลังคาเดียวกันเลย แต่เมื่อพิจารณาลึกลงไปถึงภูมิอากาศผนวกกับการดำรงชีวิตแล้ว จะเห็นว่าที่นี้ลักษณะอากาศหน้าร้อนและหนาวต่างกันมาก หน้าหนาวหนาวมาก อุณหภูมิลงถึง 4.5 องศาเซลเซียสแต่หน้าร้อนอุณหภูมิที่เดียวกันขึ้นถึง 40-43 องศาเซลเซียส ดังนั้นในฤดูร้อน ชีวิตของลัวะจะอยู่ชานใต้หลังคาหน้าบ้าน ในฤดูหนาวจะอยู่ในห้องหน้าแม่เตาไฟ ซึ่งเป็นที่ตั้งหิ้งผีบรรพบุรุษในบริเวณใกล้เคียงกันด้วย นี่คือการตอบสนองของความเปรียบต่างของนอกเรือนและในเรือน นอกจากนี้ภูมิปัญญาชาวบ้านลัวะเกี่ยวกับการกำหนดหมู่บ้าน ป่าชุมชน ป่าต้นน้ำ ป่าอนุรักษ์ แหล่งทำไร่ นา และป่าแนวกันไฟ เป็นระบบการอนุรักษ์ดินและนิเวศวิทยาที่ทันสมัยและเทคโนโลยีชาวบ้านบางประเภท เช่น การสร้างเล้าหมู เล้าไก่ ระบบการเปิดปิดทรงตัวแบบง่าย ๆ ดูแลสัตว์และน่าสนใจ

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและเทคโนโลยีชาวบ้าน ผสมผสานกับการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โบราณคดี และมานุษยวิทยา ที่วิเคราะห์เกี่ยวเนื่องตัวสถาปัตยกรรมได้อย่างใกล้ชิดเป็นเสน่ห์และความผูกพันอันหนึ่ง ที่อยากให้สถาปนิกรุ่นใหม่ย้อนกลับมาให้ความสนใจไปพร้อม ๆ กับการศึกษาสถาปัตยกรรมสากล เพื่อเป็นการจุดประกายความคิดไปยังการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมใหม่ที่ยังคงจิตวิญญาณของวัฒนธรรมเดิมไว้อย่างมีคุณค่า

อรศิริ ปาณินท์. ได้สรุปผลการศึกษาหมู่บ้านจีนฮ่อ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าลักษณะการวางกลุ่มบ้านในหมู่บ้าน หากมองจากถนนหลักของทางเข้าหมู่บ้าน จะมีสภาพเหมือนหมู่บ้านขนานไปตามถนน แต่ความเป็นจริงส่วนของบ้านที่ขนานกับถนน คือส่วนข้างของบ้าน ทางเข้าบ้านซึ่งแยกจากถนนหลัก จะเป็นทางเข้าของกลุ่มบ้าน 2, 3 หรือ 4 หลัง ล้อมอยู่ในลานดินส่วนกลาง ซึ่งใช้เป็นทางเข้าไปด้วยในตัว ในรายละเอียดของบ้านแต่ละหลังส่วนใหญ่จะประกอบด้วยบ้านเล็ก 2 หลังติดกัน หลังหนึ่งใช้เป็นเรือนที่อยู่ อีกหลังหนึ่งจะใช้เป็นเรือนเก็บของและครัว หน้าบ้านจะมีชานที่มีหลังคามุงคลุมกว้างประมาณ 2.50 - 3.00 เมตร ใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อน รับแขก และทานอาหารด้วย

ตัวบ้านใช้รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบง่าย ๆ มีทั้งชนิดมีชายคาและไม่มีชายคาขึ้นคลุมส่วนทางเข้าผนังบ้านเป็นดินผสมหญ้าและฟาง ปลูกติดดินพื้นในบ้านคือพื้นดินทึบแน่นเช่นเดียวกับพื้นนอกบ้าน มีที่น้ำสังเกตคือ ถึงแม้จะเป็นพื้นดินเดียวกัน แต่การใช้งานระหว่างภายนอกกับลานภายในหลังคาคลุมก็ดี หรือระหว่างพื้นภายนอกอาคารได้หลังคาที่พื้นดินในบ้าน ใช้ความต่างระดับของพื้นดินเป็นตัวแบ่งแยกการใช้สอย และกันน้ำฝนเข้าในอาคารด้วย ดังนั้นถึงแม้จะเป็นพื้นดินแต่จะไม่เปียกชื้นอยู่นานหลังฝนตก เพราะความต่างระดับช่วยระบายน้ำฝนออกไปหมดโดยเร็ว

นอกจากนั้นทุกบ้านจะมีร่องระบายน้ำเล็ก ๆ ข้างตัวบ้าน และร่องระบายน้ำจากภายในบ้าน ถ้าหากมีน้ำขังอยู่ ให้ออกไปภายนอกอาคารด้วย พิจารณาระบบการระบายน้ำในกลุ่มบ้านแล้วเป็นระบบที่ใช้งานได้ดีมาก

หลังคาของอาคารทุกหลังมุงหญ้าคา และมีไม้ทับบนคันทับหญ้าคาวางอยู่ในระยะ ๆ ตลอดความยาวของหลังคา สำหรับบ้านที่มีอาคาร 2 หรือ 3 หลังในกลุ่มเดียวกัน จะมีชอกระหว่างบ้านส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ชอกระหว่างบ้านสองหลังเป็นที่เก็บเชื้อเพลิงพวกไม้ฟืนต่าง ๆ กองไว้ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับบริเวณลานกลางของบ้านซึ่งอาจเป็นลานของบ้าน บ้านเดี่ยว หรือ 2 บ้าน หรือ 3 บ้านก็ตามจะจัดเป็นที่นั่งพักผ่อนใต้ต้นไม้ให้ร่มเงา เป็นบรรยากาศที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น

อรศิริ ปาณินท์. ได้สรุปผลการศึกษาหมู่บ้านจันทอ อำเภอมะนัง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ที่ตั้งและสภาพทางกายภาพของหมู่บ้าน ตัวหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ราบระหว่างเนินเขาและกระจายตัวเป็นรัศมีโคจรรอบขึ้นไปตามเนินเขาเนื่องจากพื้นที่ราบส่วนกลางมีไม่มากนัก ดังนั้นหมู่บ้านราษฎรประมาณร้อยละ 30 เท่านั้นที่จะตั้งอยู่บนที่ราบส่วนกลาง เรียงรายรอบ ๆ แหล่งน้ำใหม่ที่เป็นแหล่งน้ำเสริม โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำกักน้ำจากการประปาภูเขาเข้าเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำอ่างเก็บน้ำนี้มีขนาดใหญ่ประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่หมู่บ้านบ้านเรือนอื่นร้อยละ 70 ต้องตั้งกระจายตัวบนเนินโคจรอ่างเก็บน้ำ

อรศิริ ปาณินท์. ได้สรุปผลการศึกษาหมู่บ้านจันทอ (เค.เอ็ม.ที.รักไทย) นี้มีขนาดของหมู่บ้านที่ใหญ่กว่าหมู่บ้านจันทอที่อำเภอยาย ดังนั้นในพื้นที่ครอบครองของแต่ละบ้านจะมีขนาดของบริเวณบ้านที่ใหญ่กว่า โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 200 ตารางวา ซึ่งต่างจากที่ปายซึ่งแต่ละบ้านมีบริเวณไม่เกิน 50 ตารางวาเท่านั้น ดังนั้นบ้านแต่ละหลังที่นี่มักจะมีการกันรั้วเฉพาะ เป็นรั้วไม้ไผ่ผิงบริเวณโดยทั่วไปจะมีอาคารในบริเวณบ้านอย่างน้อย 2 หลัง คือ เรือนหลักซึ่งเป็นเรือนนอนหลังหนึ่ง และครัว เก็บของอีกหลังหนึ่ง แต่บางบ้านซึ่งมีฐานะคืออาจมี 4 – 6 หลังก็ได้ ซึ่งประกอบด้วย เรือนหลัก ครัว เก็บของ โรงเลี้ยงสัตว์ โรงเก็บอาหารสัตว์ และห้องน้ำ – ส้วม อาคารจะสร้างล้อมลานกลางบ้านซึ่งคล้ายคลึงกับที่หมู่บ้านที่อำเภอยาย และในบริเวณบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชาวบ้านมักปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ผลไว้รับประทานด้วย บริเวณลานบ้านทุกหลังจะกวาดเรียบสะอาดและให้ความรู้สึกที่สงบนิ่งมาก

การใช้สอยในตัวบ้าน บ้านซึ่งเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าจะแบ่งช่วงเสาเป็น 3 ช่วงเสา ประตูเข้าบ้านอยู่ช่วงเสากลาง สำหรับบ้านที่มีระเบียงหน้าบ้านจะใช้พื้นที่ระเบียงได้ขยายความเป็นพื้นที่นอกประสงค์ของบ้าน คือ พักผ่อน รับประทานอาหาร ใช้เป็นที่คัดเลือกผลิตผลทางการเกษตร ใช้ตากผักผลไม้ บางบ้านใช้เป็นบริเวณทำงานด้วย คือนั่งสับหอยกกล้วยไว้เลี้ยงสัตว์ บริเวณนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ เตา กาต้มน้ำ กระจกน้ำร้อน ปั่นน้ำชา ชุดถ้วยชาซึ่งใช้ดื่มเองและรับรองแขก

ภายในตัวบ้าน เข้าไปจะเป็นส่วนที่ค้ำแทนบุชามีเจ้าที่และที่บูชาบรรพบุรุษและเจ้าแม่เจ้าพ่อต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนในบ้าน ด้านซ้ายของทางเข้าจะเป็นส่วนที่พักผ่อนและนอนของเจ้าของบ้าน ซึ่งใช้แคร่ไม้ไผ่เดี่ยว ๆ ยกสูงจากพื้นภายในซึ่งเป็นดินทูปูนแน่นสำหรับในห้องถ้ามีลูกสาว ลูกสาวและพ่อแม่จะนอนในห้อง ลูกชายจะนอนในโถงกลางหรือ นอนในครัวและเก็บของด้านขวามือของทางเข้า บ้านในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว หากเป็นครอบครัวขยายจะปลูกเรือนเพิ่มเติมใกล้ ๆ กัน บ้านที่มีฐานะดีหน่อยจะแยกครัว เก็บของ และห้องน้ำ - ส้วมออกไปต่างหาก และอาจรวมทั้งแยกโรงเลี้ยงม้า หมู เป็ด ไก่ ออกไปต่างหากด้วย

สำหรับห้องน้ำ - ส้วม ส่วนใหญ่ใช้ส้วมซึม โดยใช้น้ำประปาจากภูเขาต่อเข้าไปยังห้องน้ำของแต่ละบ้านซึ่งสะดวก บางบ้านที่ยากจนไม่สามารถสร้างส้วมซึมได้ก็ใช้ส้วมถังและส้วมหลุมหรือใช้วิธีไปทุ้ง

โรงเก็บของเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งของชาวบ้าน บ้านที่ไม่มีโรงต่างหากจะใช้ห้องโถงกลางบ้านของแห้ง เช่น แขนวนข้าวโพดแห้งไว้เต็มห้องเพื่อไว้เลี้ยงสัตว์ เก็บฟืน หรือข้าวของอื่น ๆ บางบ้านสร้างโรงไว้เก็บฟืนหรือเชื้อเพลิงต่าง ๆ โดยเฉพาะ และน่าแปลกใจที่เก็บกันอย่างเป็นลำเป็นสันใช้ได้ตลอดปีหรือหลาย ๆ ปี

ชนิดา สวัสดิรักษา. ได้ศึกษาชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี จากการวิจัยพบว่าด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านม่วง ประชาชนในชุมชนคงดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นที่พบปะสังสรรค์กันในการทำประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ส่วนด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการครบถ้วน แต่ยังไม่มีความสะอาดที่ดีเท่าที่ควร ต้องมีการปรับปรุงในบางส่วนพื้นผิวถนน คุณภาพของน้ำ ระบบการจัดเก็บขยะ

ด้านสภาพแวดล้อมของเรือนไทย - มอญ ชุมชนบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ประชาชนส่วนใหญ่อยู่กันเป็นระบบเครือญาติ มีการพบปะสังสรรค์กันเป็นหมู่ในสวนบ้านใกล้เรือนเคียง ส่วนประเพณี การโกนจุก การบวช การแต่งงาน และงานศพ ใช้พื้นที่ภายในเรือนเป็นที่ประกอบพิธีเช่นเดิม

ด้านองค์ประกอบของเรือนไทย - มอญ พบว่าองค์ประกอบตามลักษณะผังพื้น 7 ส่วนด้วยกัน ส่วนประกอบทางด้านโครงสร้าง จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุ เนื่องจากความเสื่อมสภาพ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุตามอายุการใช้งานมีผลมาจากอุทกภัย ทำให้อายุการใช้งานของวัสดุสั้นลงเกิดจากการกระทำของเจ้าของเรือนเองเนื่องจาก ความไม่รู้ ปัญหาขาดแคลนวัสดุและช่างที่ชำนาญงาน

ด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่พฤติกรรมส่วนใหญ่ในเวลากลางวัน จะใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน เนื่องจากความโปร่งโล่ง ส่วนพฤติกรรมในเวลากลางคืนใช้พื้นที่โถงและชานเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมในห้องมีน้อยมาก

ด้านความต้องการใช้พื้นที่ เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป ทำให้เจ้าของเรือนต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความเป็นส่วนตัวมากขึ้น แต่ในความต้องการนั้นยังคงมีความเชื่อในเรื่องทิศทางการวางตำแหน่งของห้อง และความเชื่อในเรื่องประเพณี พิธีกรรมยังคงอยู่ แต่จะปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยมากขึ้นเท่านั้น

ด้านการอนุรักษ์และพัฒนา กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมีความเห็นในการอนุรักษ์เรือนให้คงอยู่ แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องวัสดุที่หายากและมีราคาแพงและขาดช่างฝีมือทำให้เป็นอุปสรรคในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

บ้านไคลื้อ สิบสองพันนา

ภาพที่ 2.18 แสดงลักษณะหมู่บ้านไคลื้อสิบสองพันนา

(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 49)

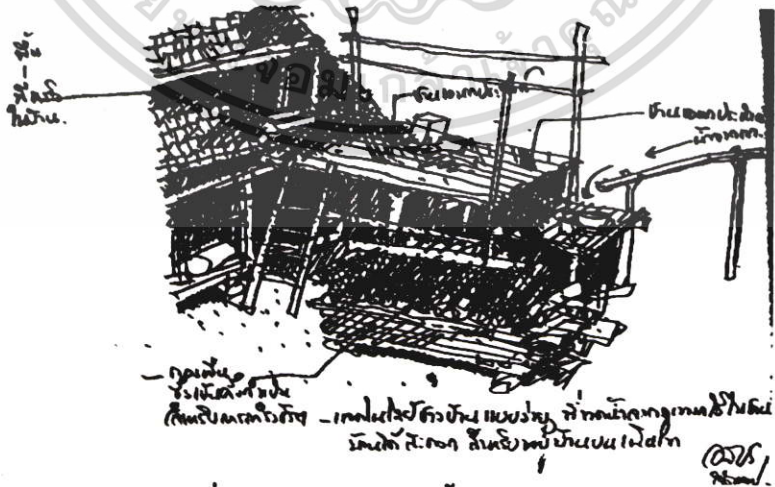
แคว้นสิบสองพันนา ซึ่งจีนเรียกว่า เซอหลี่ เป็นเขตปกครองตนเองของชนชาติไต ซึ่งแต่เดิมเคยขึ้นอยู่กับจีน มีที่ว่าการอยู่ที่อำเภอจิ่งหง หรือที่เรียกกันแบบไทย ๆ ว่า “เชียงรุ่ง” หรือ “เจียงสูง” ชาวเมืองประกอบด้วยชนหลายเผ่าพันธุ์ แต่ชนชาติไตหรือไคลื้อเป็นชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ซึ่งมีประมาณ 2 ใน 3 ของประชากร หรือประมาณ 235,000 คน ชาวไตกระจายอยู่ตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมืองต่าง ๆ ในสิบสองหัวเมืองของแคว้นสิบสองพันนา มีเมืองสำคัญคือ เมืองเชียงรุ่ง เมืองฮาย เมืองฮ่า เมืองล่า

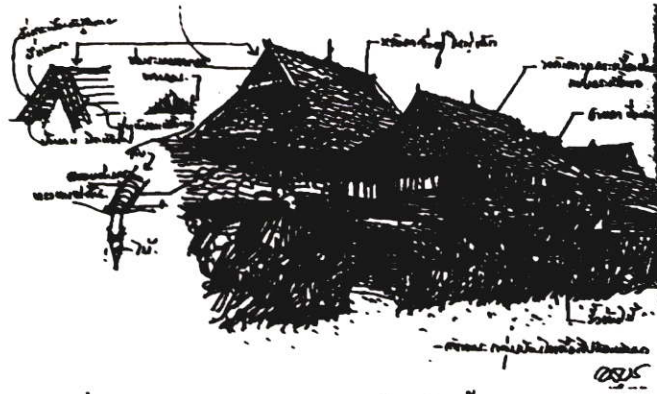
สิบสองพันนา หรือ ฉินจงบันนา ตามสำเนียงจีนนี้ตั้งอยู่ทางใต้ของมณฑลยูนนาน ซึ่งห่างจากเมืองเชียงรายของไทยเพียง 110 กิโลเมตรเท่านั้น แต่ด้วยสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นเขาสูง สลับซับซ้อนต่อเนื่องกัน ทำให้การเดินทางไปยังแคว้นนี้ใช้เวลาค่อนข้างมาก ปัจจุบันสามารถเดินทางโดยทางเรือจากเชียงแสนถึงสิบสองพันนาได้อีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการเดินทางจากเครื่องบินไปยังเมืองเชียงรุ่ง ถึงแม้ว่าจะอยู่ห่างกันไม่มากนัก แต่ลักษณะดินฟ้าอากาศของสิบสองพันนาต่างจากเชียงรายมาก เพราะเป็นที่ที่มีฝนตกชุก ความชื้นสัมพัทธ์สูง อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 20 - 22 องศาเซลเซียส ปริมาณฝนเฉลี่ยประมาณ 1,500 - 2,000 มิลลิเมตร มีฤดูเพียงสองฤดูคือ ฤดูแล้งและฤดูฝน ในเขตสิบสองพันนามีปริมาณป่าไม้ประมาณร้อยละ 57 ของพื้นที่ และมีที่ราบเพียงเล็กน้อยประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น ที่ราบดังกล่าวมักเป็นบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาหรือเป็นที่ทุ่งโล่ง ดังนั้นลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวไตลื้อในสิบสองพันนาก็จะมีลักษณะการตั้งหมู่บ้าน 2 ลักษณะ คือ หมู่บ้านบนพื้นราบและหมู่บ้านที่เกาะกลุ่มกันไปตามความลาดชันของเนินเขา ลักษณะความแตกต่างของสภาพภูมิประเทศของหมู่บ้านทั้งสองประเภท ส่งผลมายังรายละเอียดปลีกย่อยของการวางกลุ่มหมู่บ้านและผังบริเวณของบ้านด้วย

สังคมของไตลื้อสิบสองพันนาก็ยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานกับน้ำยังมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ดังจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านในพื้นที่ราบจะเลือกตั้งหมู่บ้านใกล้แหล่งน้ำ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เพื่อจะได้นำน้ำมาใช้ในการอุปโภค บริโภค และการทค่น้ำ และการทำเหมือง ฝ่ายเก็บกักน้ำไว้เพื่อใช้ในการทำนาด้วย สำหรับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สูงตามเนินเขา และที่ราบเชิงเขาจะใช้น้ำจากภูเขาเพื่อการบริโภค บริโภค และยังสามารถนำน้ำจากที่สูงมาไว้ในครัวเรือน โดยไหลตามรางไม้ไผ่เข้าถึงบ้านได้อย่างสะดวก

ภาพที่ 2.19 แสดงการนำน้ำจากภูเขามาใช้ (อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 56)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.20 แสดงลักษณะกลุ่มบ้านไคลือสิบสองพันนา

(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 50)

ลักษณะของหมู่บ้านและสภาพแวดล้อม

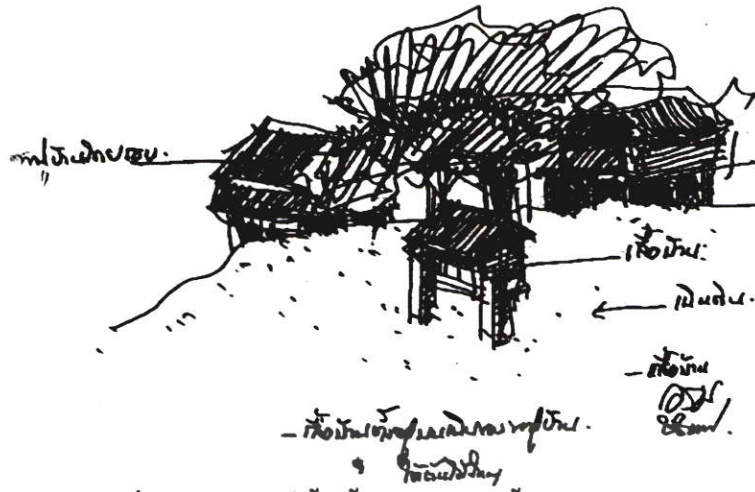
ตามที่กล่าวแล้วว่า หมู่บ้านไคลือสิบสองพันนามีลักษณะการตั้งถิ่นฐานทางกายภาพทั้งแบบเป็นหมู่บ้านพื้นราบและหมู่บ้านบนเนินเขา แต่ละหมู่บ้านจะมีประมาณ 40 – 50 หลังคาเรือน องค์ประกอบหลักของหมู่บ้าน คือ กลุ่มบ้าน ช่างบ้าน และเสาช้างบ้าน เสือบ้าน วัด บ่อน้ำประจำหมู่บ้าน และบ่อน้ำของวัด ในหมู่บ้านแต่ละแห่งจะพบการวางผังหมู่บ้านที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ กระจุกตัวกันค่อนข้างแน่น เพราะพื้นที่ตั้งของหมู่บ้านมีจำกัดพื้นที่เพื่อการเกษตรซึ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตจะอยู่รวมกันหลังหมู่บ้าน บ้านของชาวไคลือในสิบสองพันนาส่วนใหญ่จะมีบริเวณบ้านเป็นลานดินทึบแน่น ปรับพื้นเรียบสะอาด ขนาดของพื้นบ้านโดยเฉลี่ยประมาณ 150 – 250 ตารางวา ทุกบ้านมีรั้วรอบขอบชิด ลักษณะรั้วเหมือนรั้วเรือนไทยชนวนหรือเรือนล้านนาทางภาคเหนือของไทย บางบ้านมีบริเวณปลูกผักสวนครัวไว้ในบริเวณบ้าน ในบริเวณกลุ่มย่อย ๆ ของบ้านในหมู่บ้านใหญ่ ซึ่งแยกกลุ่มย่อย ๆ ประมาณ 4 - 5 หลัง จะมีลานกลางกลุ่มย่อยหรือช่างบ้าน ซึ่งใช้เป็นที่พักพิงของหนุ่มสาว และในพื้นที่กลางของหมู่บ้านจะเป็นที่ตั้งของเสาช้างบ้าน หรือเสากลางบ้าน ส่วนบนเนินปลายสุดหมู่บ้านจะเป็นที่ตั้งของหอเสือบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนศาลผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งคอยปกป้องรักษาให้ความร่มเย็นแก่ชาวบ้าน

ภาพที่ 2.21 แสดงที่ตั้งเสาช้างบ้านไคลือสิบสองพันนา

(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 52)

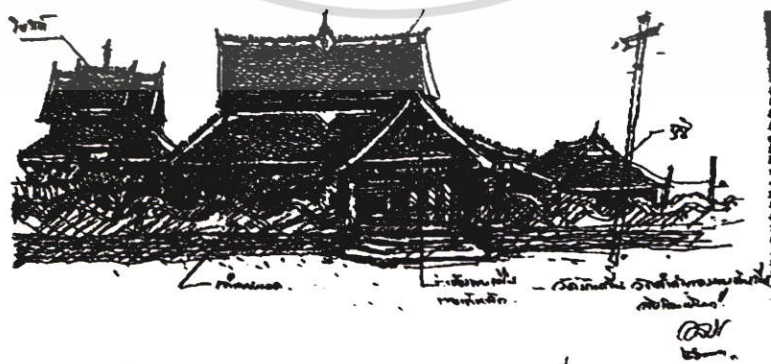
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.22 แสดงที่ตั้งเสื่อบ้านชาวไตลื้อสิบสองพันนา

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 51)

วัด เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวไตลื้อ เพราะปกติที่บ้านของชาวไตลื้อจะ
 ไม่มีการประดิษฐานพระพุทธรูป จะมีเฉพาะหิ้งผีบรรพบุรุษของบ้านเท่านั้น ชาวไตลื้อถือว่าพระ
 จะอยู่ที่วัด ผีปู่ตาชายจะอยู่ที่บ้าน ดังนั้นเมื่อต้องการไหว้พระทำบุญ และมีพิธีกรรมทางศาสนา
 จะไปทำที่วัดเท่านั้น วัดประจำหมู่บ้านจึงเป็นสิ่งที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตและสังคมของชาวไตลื้อ
 เป็นอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านและวัดทางด้านกายภาพเท่าที่พบ จำแนกได้เป็นสอง
 ลักษณะคือวัดที่ตั้งอยู่ในกลุ่มหมู่บ้าน ถือเป็นวัดของหมู่บ้านลักษณะหนึ่ง และวัดที่ตั้งอยู่บนเนิน
 เขาใกล้ ๆ หมู่บ้าน ในลักษณะหลังนี้วัดนั้นอาจใช้เป็นศูนย์รวมระหว่างหมู่บ้านเล็ก ๆ หลาย ๆ
 หมู่บ้านก็ได้ ชาวไตลื้อมาพบปะกันที่วัดอย่างสม่ำเสมอทั้งที่มาทำบุญ ทำทาน ตักบาตรตามปกติ
 ประจำวันและมาทำบุญตามเทศกาลสำคัญ ๆ ของปี เช่น บุญสงกรานต์ บุญเข้ากรรม บุญเข้าพรรษา
 และอื่น ๆ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบรรยากาศและความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านและวัดใน
 หมู่บ้านเป็นไปอย่างอบอุ่นและใกล้ชิด

ภาพที่ 2.23 แสดงวัดบ้านถิ่นของชาวไตลื้อสิบสองพันนา

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 52)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่กลางของการพบปะระหว่างชาวบ้านนอกจากวัดแล้วยังมีที่สำคัญที่ชาวบ้านจะพบปะกันเป็นประจำ คือ บ่อน้ำของหมู่บ้าน บ่อน้ำในแต่ละหมู่บ้านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นบ่อน้ำจึงเป็นสิ่งที่ต้องหวงแหนและดูแลรักษาร่วมกัน บ่อน้ำในแต่ละหมู่บ้านอาจมีหลายบ่อก็ได้ ชาวบ้านจะใช้บ่อน้ำหลายบ่อร่วมกันได้ ยกเว้นบ่อน้ำของวัดซึ่งแยกการใช้งานเด็ดขาดจากชาวบ้าน จะใช้เฉพาะแต่ในกิจกรรมของวัด พระและเณรเท่านั้น เมื่อบ่อน้ำมีความสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก เราจะพบว่าบ่อน้ำทุกแห่งไม่ว่าของชาวบ้านหรือของวัด จะมีการสร้างซุ้มคลุมบ่อน้ำเพื่อรักษาความสะอาดและเพื่อแสดงความสำคัญ ซุ้มคลุมบ่อน้ำเป็นสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยได้คือ โดยเฉพาะบ่อน้ำของวัดจะมีรูปทรงสวยงามมาก บางแห่งมีการตกแต่งทั้งภายนอกและภายในด้วยลวดลายปูนปั้น และภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพที่ 2.24 แสดงลักษณะซุ้มที่สร้างคลุมบ่อน้ำ

(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 52)

เมื่อกล่าวัด วัด ไคร่ยกตัวอย่างวัดในหมู่บ้านถิ่นที่เชียงล้านซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองเชียงรุ่งมาทางทิศใต้ เพื่อให้มองเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านและวัดได้ดียิ่งขึ้น วัดบ้านถิ่น นี้มีอายุประมาณ 200 ปี ผู้สร้างวัดนี้คือ พ่อหนานท้าวอิน ซึ่งเป็นคนบ้านถิ่น เคยบวชเป็นพระอยู่เป็นเวลานาน เมื่อท่านสึกจากพระเป็นฆราวาส ได้ย้อนรำลึกถึงช่วงเวลาที่ท่านได้บวชเรียน จึงสร้างวัดบ้านถิ่นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงการบวชเรียนของท่าน แต่เดิมวัดบ้านถิ่นเป็นเพียงวัดของหมู่บ้าน แต่เมื่อประมาณ พ.ศ. 2492 พุทธสมาคมสาขาสิบสองปันนาได้มาตั้งที่วัดบ้านถิ่นและเมื่อ พ.ศ. 2499 ได้มีการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วจากกรุงปักกิ่งเพื่อให้คนในสิบสองปันนาได้เคารพสักการะ ทำให้วัดบ้านถิ่นมีความสำคัญต่อชาวสิบสองปันนามากขึ้น ปัจจุบันวัดบ้านถิ่นเป็นวัดที่สำคัญที่สุดในสิบสองปันนา เป็นศูนย์กลางการทำพิธีทางศาสนา และมีโครงการบูรณะขยายให้ใหญ่ขึ้นโดยพุทธสมาคมแห่งจีนและพุทธสมาคมสาขานานสำหรับการขยายและสร้างสิ่งก่อสร้างเพิ่มนี้ เป็นเรื่องที่ควร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิจารณาให้รอบคอบ เพราะโอกาสที่สภาพดั้งเดิมและสภาพแวดล้อมท้องถิ่นจะสูญสลายไปมีมาก และมีแนวโน้มจะเป็นเช่นนั้น เมื่อดูจากสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ในสิบสองพันนา

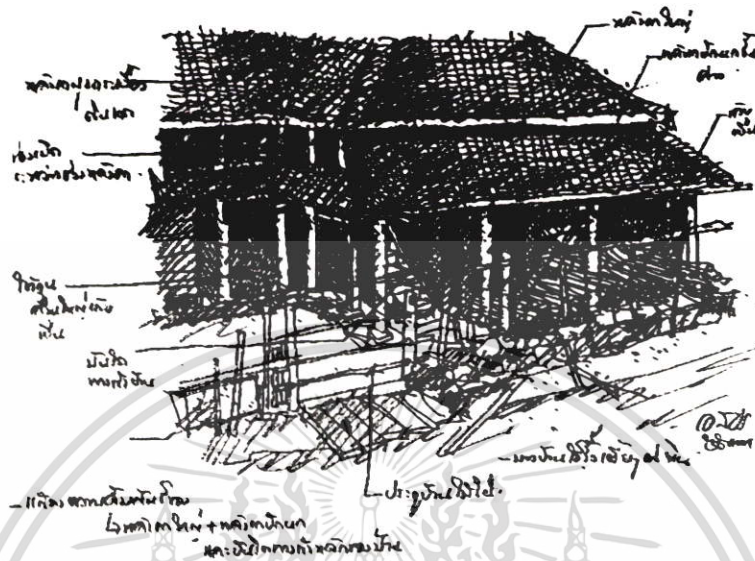
ในผังบริเวณวัดบ้านถิ่นปัจจุบัน มีอาคารทั้งสิ้น 4 หลัง คือ วิหาร โบสถ์ กุฏิ และหอเทวดาเล็ก ๆ ข้างโบสถ์ อาคารที่เป็นที่สนใจและมีขนาดใหญ่อีกทั้งมีลักษณะเฉพาะของรูปทรงที่สวยงาม มีระเบียบทางเดินเข้าจากด้านหน้าต่อจากกำแพงนาไปจนจรดทางเข้า คือ ตัววิหาร ซึ่งตั้งอยู่กลางเป็นจุดเด่นของผังบริเวณ ตัวอาคารทั้งหมดจัดวางในบริเวณวัดซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าถนนนอก ดังนั้นการเน้นทางเข้าจากถนนไปยังบันไดซึ่งเป็นชุมทางเข้าจะให้ลักษณะเด่นที่น่าสนใจระหว่างชุมทางเข้าและพระวิหารมีระเบียบทางเดิน มีหลังคาคลุมพุ่งตรงไปยังทางเข้าพระวิหาร ระเบียบทางเดินนี้มีเสาเรียงรายเป็นแนวคู่กันไป ระหว่างช่วงเสาประมาณ 2.50 เมตร มีม้านั่งยาวกระหนาบข้างเสาไปตลอดทางเดิน ช่วงกลางระเบียบด้านทิศตะวันออกมีกลองขนาดใหญ่ซึ่งทำจากไม้ซุงขุดทั้งต้น ขึงด้วยหนังวัวตั้งอยู่ กลองนี้ใช้ตีเป็นสัญลักษณ์ของการทำวัตรเช้า-เย็นของพระสงฆ์และใช้ตีในวันเข้าพรรษาและออกพรรษา เพื่อป่าวร้องให้ชาวบ้านทราบ ทิศทางการวางตัวพระวิหารวางเช่นเดียวกับวัดล้านนาของไทย คือวางแนวแกนหลักไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก พระประธานในพระวิหารหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ดังนั้นทางเข้าหลักของวัดจะเน้นแนวแกนเหนือ-ใต้ โบสถ์ตั้งอยู่ในทิศตะวันออกของพระวิหาร มีขนาดเล็กมากเมื่อเปรียบเทียบกับพระวิหารหอเทวดาซึ่งเปรียบเสมือน หอเสื่อบ้าน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของโบสถ์ ส่วนกุฏิตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระวิหาร ลานใหญ่ของวัดอยู่ทางด้านหน้าทิศตะวันตกใช้เป็นลานประกอบพิธีทางศาสนาประเพณีทุกประเภทตลอดทั้งปี บรรยากาศของวัดบ้านถิ่นให้ความรู้สึกขลังและศักดิ์สิทธิ์ต่อความรู้สึกและความเชื่อของชาวสิบสองพันนา โดยเฉพาะชาวบ้านถิ่นอย่างแนบแน่น ชาวบ้านจะพบปะกันประจำที่วัดนี้ เทศกาลงานบุญใหญ่ ๆ เช่น สงกรานต์ บวชลูกแก้ว เข้าพรรษา ออกพรรษา บริเวณวัดจะคลาคล่ำไปด้วยชาวไตลื้อที่ใบหน้าอ้อมเอิบด้วยบุญ นับเป็นความผูกพันกันอย่างลึกซึ้งระหว่างวัดและหมู่บ้าน ซึ่งนำทางแทนที่จะรักษาความผูกพันนี้ให้ยืนยาวอีกนานเท่านาน

ตัวบ้านและองค์ประกอบต่าง ๆ ในบ้าน

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศส่งผลมาถึงสภาพทางกายภาพของบ้านได้ลึกซึ้งอย่างชัดเจน เนื่องจากพื้นที่สิบสองพันนามีฝนตกตลอดปี ดังนั้นการมีหลังคาและชายคายาวเพื่อกันฝนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่ ดังนั้นหากมองบ้านไตลื้อจากภายนอกจะพบว่าลักษณะเด่นเฉพาะตัวของบ้าน คือเห็นปริมาณหลังคาขนาดใหญ่ บ้านทั้งหลังดูเหมือนว่าจะมีแค่หลังคาต่อกับเสาขกพื้นเรือนสูง ส่วนผนังบ้านจะไม่สามารถมองเห็นได้จากการดูรูปทรงภายนอก หลังคาบ้านไตลื้อเป็นหลังคาทรงปั้นหยาหักมุม มีความเอียงลาดของหลังคาสูงมาก และยังมีชายคาครอบบ้านในความเอียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

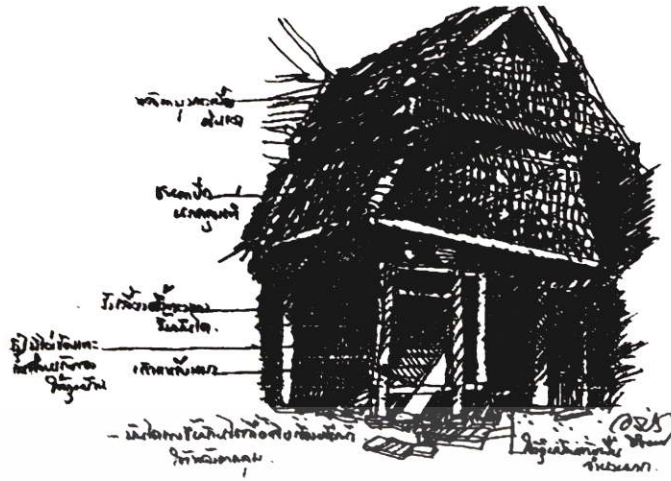
ลาดของหลังคาเดียวกันอีกโคจรอบ เปรียบเสมือนมีหลังคา 2 คอน ทำให้มองไม่เห็นส่วนฝาเรือน
เลย

ภาพที่ 2.25 แสดงลักษณะหลังคาใหญ่และหลังคาปีกนก
(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 53)

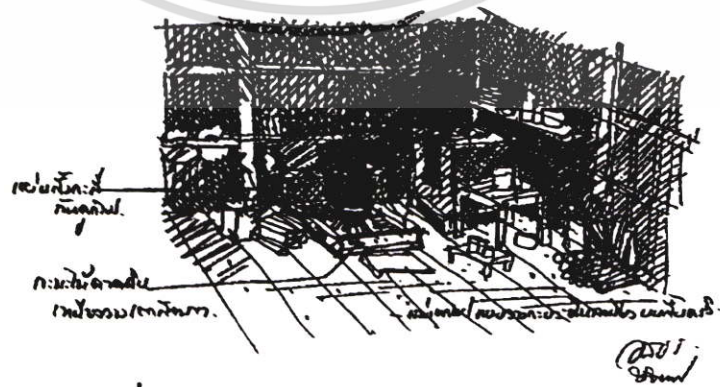
ลักษณะเรือนโดยทั่วไปเป็นเรือนไม้ได้ดูสูง ใช้ได้ดูบ้านในการพักผ่อน เลี้ยงสัตว์ เก็บ
ของและทอผ้า ทางขึ้นเรือนมีบันไดเดียวทางด้านหน้าซึ่งอยู่ใต้หลังคาคลุม ส่วนบันไดบ้านที่คลุม
ด้วยหลังคามีทั้งแบบอยู่ใต้ชายคาใหญ่โดยส่วนรวมของบ้าน และอยู่ใต้ชายคาปีกนกซึ่งต่อยาวเป็น
กันสาดมาคลุมบันไดบริเวณบันไดบ้านจะมีเสารับชายคาปีกนกอยู่ข้างบันได เรียกว่า เสาหลังหมา
ใช้ผูกหมาเฝ้าบ้านซึ่งนอนเฝ้าอยู่ตรงชานทางขึ้นบันได ชาวบ้านผูกหมาเฝ้าบ้านไว้เพราะส่วนใหญ่
ช่วงกลางวันผู้ใหญ่ในบ้านจะออกไปทำไร่นา 1 2 ไร่ 3 ไร่ เป็นที่เกรงขามแก่คนแปลกหน้าที่มา
เยือน พื้นที่ต่อจากชานหน้าบ้านซึ่งขึ้นต่อกับบันไดเป็น เติ้น แบบเรือนล้านนา ซึ่งชาวไตลื้อเรียก
หัวค่อม หรือ ค่อมແหลນ บริเวณนี้มักสร้างเป็นม้านั่งยาวไปตามแนวชานใช้นั่งพักผ่อนรับแขกไป
ในตัว และแทนที่ชานจะมีราวลูกกรงกันตกก็จะใช้พนักม้านั่งตามแนวชานแทนลูกกรงกันตกได้
พื้นที่บริเวณด้านนอกต่อจากหัวค่อมจะชานลกระดืบสำหรับซักล้าง เรียกว่า จานกอน หรือ จานใต้
ปูด้วยฟากไม้ไผ่ เพราะเป็นส่วนที่ไม่มีหลังคาคลุม จะมีความชื้นจากน้ำฝนและน้ำซักล้าง ทำให้ผุ
ง่าย การใช้ฟากไม้ไผ่ปูพื้นทำให้เปลี่ยนได้ง่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

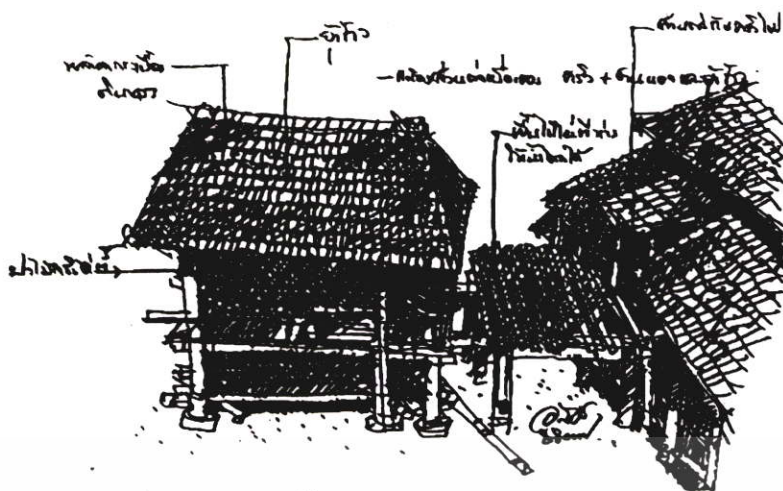
ภาพที่ 2.26 แสดงลักษณะบ้านมองจากภายนอก
(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 55)

พื้นที่ถัดจาก หัวค่อม หรือ ค่อมแหลม ไปจะเป็นพื้นที่ภายในบ้าน ซึ่งเป็นห้องต่อเนื่องกัน 2-3 ห้อง คือ โถงซึ่งใช้ทำงานอเนกประสงค์ในชีวิตประจำวัน คือใช้พักผ่อน ใช้เป็นครัวไฟ และใช้เก็บข้าวเปลือกแทนยุ้งข้าวได้ด้วย ปลายสุดของโถงนี้ในบริเวณที่ต่อเนื่องกับลานซักล้างหรือ งานกอน จะใช้เป็นครัวหรือแม่เตาไฟ แม่เตาไฟ ของชาวไทลื้อนิยมตั้งเป็นกระบะไม้ คาดดินเหนียวและตั้งเตาไฟเช่นเดียวกับบ้านของไทใหญ่และ ไตยวนทางภาคเหนือกระบะเตาไฟนี้มีทั้งแบบวางบนพื้นสูงประมาณ 10 - 15 เซนติเมตร และเตาไฟที่ตั้งเตาอั้งโล่แบบแท่นยื่น บางบ้านใช้เตาสามเต้า เตายังโล่ แต่บางบ้านโดยเฉพาะในบริเวณเมืองเชียงรุ่งซึ่งเปรียบเสมือนเมืองหลวงเริ่มใช้เตาแก๊สกันบ้างแล้ว อีกไม่นานคงไม่มีโอกาสเห็นบรรยากาศของ “แม่เตาไฟ” บนพื้นบ้านอีกแล้ว พื้นที่บริเวณครัวไฟจะล้อมรอบไปด้วยอุปกรณ์การครัวทุกประเภท เหนือเตาไฟจะแขวนตะแกรงไม้ไผ่วางเครื่องใช้และอาหารแห้ง เช่น ปลา เนื้อ ซึ่งเสมือนรมควันไปในตัว

ภาพที่ 2.27 แสดงการวางแม่เตาไฟในครัว
(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 58)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.28 แสดงพื้นที่ชานที่ต่อเนื่องกับห้องข้าง

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 56)

ส่วนที่ปิดมิดชิดในบ้านไคลื้อ คือ ห้องนอนบางบ้านกันฝาไม้สูงประมาณ 2.00 เมตร ไม่มีฝ้าเพดาน แต่บางบ้านกันด้วยผ้า幔หลากสี คูคล้ายโรงกลึงไทยในต่างจังหวัด และในส่วนนอนนี้ยังมีการแบ่งพื้นที่เฉพาะตัวของแต่ละคนซึ่งกันสกัดส่วนด้วยผ้า幔 ในพื้นที่เฉพาะของแต่ละคนจะใช้เตียงหรือพูกปักกับพื้นและกางมุ้ง สิ่งที่เขาไม่ได้ในบ้านคือ หิ้งผีหรือหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษของแต่ละครอบครัว ซึ่งอยู่ติดกับฝาบ้านในห้องโถง และในบ้านไม่มีโต๊ะหรือหิ้งบูชาพระเพราะพระจะอยู่เฉพาะที่วัดเท่านั้น

ภาพที่ 2.29 แสดงหิ้งบูชาบรรพบุรุษ

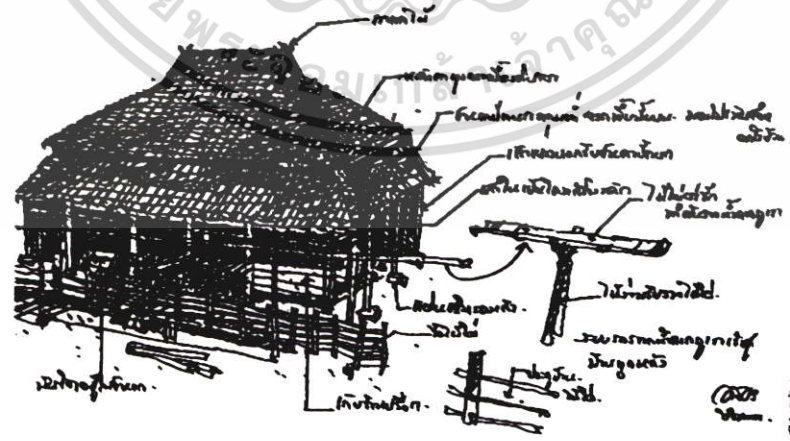
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 59)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซุงข้าว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของบ้านไต้ลื้อพบเห็นหลายลักษณะ บางบ้านซึ่งอยู่ในเมืองโดยเฉพาะเมืองเชียงรุ่ง เก็บข้าวเปลือกไว้บนเรือนที่อยู่ บางบ้านเก็บในหลองข้าวใต้ถุนบ้าน โดยยื่นชายคาบ้านยาวไปคลุมส่วนเก็บข้าวเปลือก ตัวซุงข้าวหรือหลองข้าวมีลักษณะแปลกกว่าของไต้ใหญ่หรือของลัวะ เพราะไม่ใช่เป็นหลองไม้ไผ่ขนาดใหญ่ แต่เป็นหลองข้าวไม้ดินอนมีคร่ำด้านนอกแบบซุงข้าว แต่เป็นซุงขนาดเล็กอยู่ใต้ถุนบ้าน ลักษณะนี้พบในหมู่บ้านบนพื้นราบซึ่งมีบริเวณบ้านน้อย แต่สำหรับบ้านที่มีบริเวณบ้านกว้างหรือบ้านที่เกาะตามไหล่เขาส่วนใหญ่มีการแยกซุงข้าวออกจากตัวบ้าน มีชานต่อจากครัวหรือ จานกอน เป็นส่วนต่อเนื่องกับซุงข้าวในกรณีแยกซุงข้าวออกไปนี้ใต้ถุนซุงข้าวและชานต่อเนื่องยังใช้เก็บฟืน เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ได้ด้วย

ภาพที่ 2.30 แสดงลักษณะความต่อเนื่องของซุงข้าวกับตัวบ้าน (อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 61)

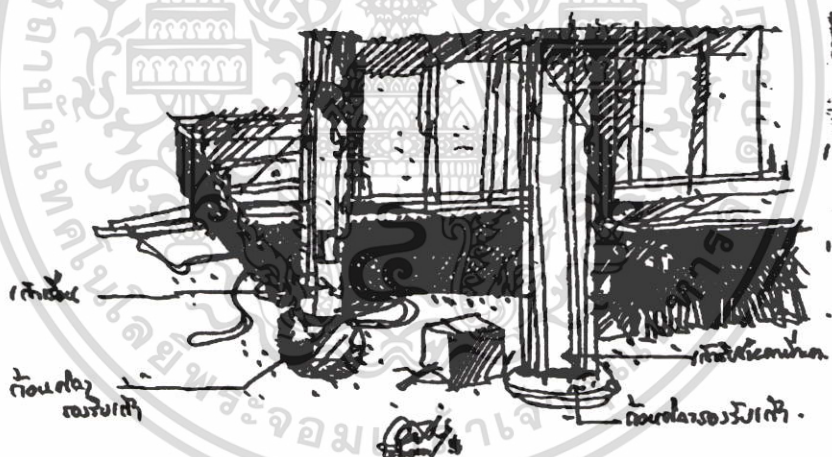
ภาพที่ 2.31 แสดงองค์ประกอบในการก่อสร้างบ้าน (อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 61)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุก่อสร้างและองค์ประกอบในการก่อสร้างบ้าน

เนื่องจากเรือนไต้ลื้อเป็นเรือนไม้หลังคามุงกระเบื้องดินเผาแบบกระเบื้องขอ และใช้วัสดุก่อสร้างเป็นไม้จริงทั้งโครงสร้างหลัก โครงหลังคา พื้นและผนัง ดังนั้นระบบการเข้าไม้ต่าง ๆ มีความสำคัญและส่งผลมายังรูปทรงของบ้านด้วย ระบบการรับน้ำหนักของโครงสร้างตั้งแต่หลังคา พื้น ผนัง มีความสัมพันธ์กัน จากการพิจารณารูปทรงภายนอกพบว่าหลังคาบ้านไต้ลื้อมี 2 ชั้น คือ หลังคาใหญ่และชายปีกนกโคยรอบ ในการศึกษารายละเอียดของโครงสร้างพบว่า เนื่องจากชายคาปีกนกยื่นยาวมากคลุมผนังเรือนและมุงด้วยกระเบื้องดินขอซึ่งมีน้ำหนักค่อนข้างมาก ชาวไต้ลื้อใช้ระบบต่อเนื่องของการรับน้ำหนักจากพื้นเรือนซึ่งถ่ายน้ำหนักลงเสา ต่อไปรับน้ำหนักของชายคาปีกนกโคยรอบอีกทอดหนึ่งโดยการขึ้นปลายรอดและคานในแต่ละแนวของเรือนให้ยาวกว่าปกติ และตั้งเสาตลอดเล็ก ๆ บนปลายที่ขึ้นไปรับส่วนชายคาปีกนก ลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นความกลมกลืนของรูปทรงอาคารและระบบโครงสร้าง

ฝาเรือนเป็นฝาไม้จริงติดตั้ง ไม่เปิดช่องเปิดหรือบางกรณีเปิดช่องระบายลมเล็ก ๆ ตอนบน ผนังรูปทรงของฝาเรือนมีสองลักษณะคือ ฝาเรือนตีตรงและฝาเรือนผายออกแบบทรงท้องควาย เช่นเดียวกับเรือนล้านนาในบางพื้นที่ของภาคเหนือ

ภาพที่ 2.32 แสดงการวางเสาบ้านซึ่งใช้ก้อนศิลารองรับ

(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 62)

ฐานรากบ้านไต้ลื้อไม่ใช่แบบฝังเสาลงในดิน แต่ใช้วางเสานก้อนหินแบบอาคารของจีน ลักษณะดังกล่าวหากวิเคราะห์ตามลักษณะพื้นที่ที่ตั้งแล้วจะพบว่า บ้านไต้ลื้อตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นภูเขาไม่สามารถตอกเข็มได้ และการฝังเสาลงในดินทำได้ยาก การวางโครงสร้างบนก้อนหินจะปรับระดับได้ง่ายกว่า และมีตัวกลางถ่ายน้ำหนักลงดินดีกว่าการถ่ายลงเสาเป็นจุด ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

องค์ประกอบของบ้านที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบจีน ยังพบที่การก่อสร้าง องค์ประกอบของบ้านลม และปูนทับกระเบื้อง เราจะพบว่าบ้านลมของบ้านได้ลื้ออยู่หลบ เข้าไปด้านในของชายกระเบื้องแถวสุดท้าย ไม่ใช่อยู่ด้านหน้าแบบเรือนไทยหรือเรือนล้านนา

หมู่บ้านจีนฮ่อ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

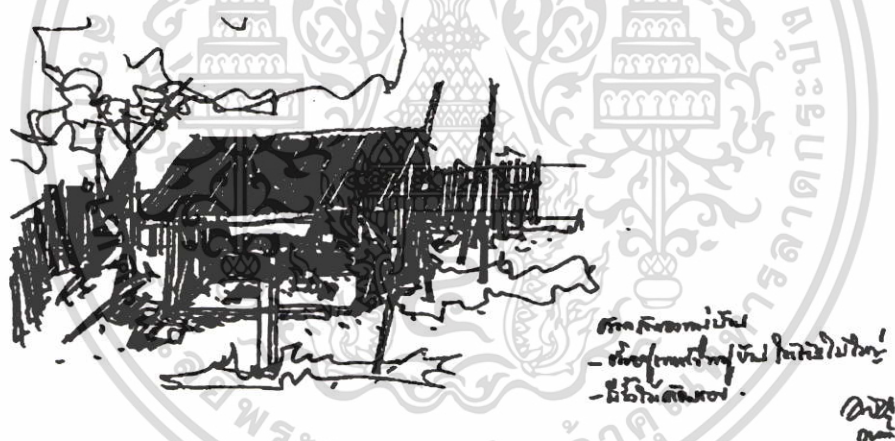
อรศิริ ปาณินท์. (2538:159) ได้สรุปผลการศึกษามูลบ้านจีนฮ่อ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของจีนฮ่อยุคใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างจากอำเภอปาย ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 10 กิโลเมตร ในอดีตจีนฮ่อในประเทศไทยคือคนจีนสองกลุ่มซึ่งอพยพมาอยู่ในพื้นที่ชายแดนของไทย ในเขตแนวพื้นที่กันชนระหว่างไทยกับพม่า กลุ่มจีนอพยพนี้เข้ามาหลายระลอก ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา ซึ่งมีทั้งทหารจีนคณะชาติซึ่งเป็นที่รู้จักดีในนาม กองพล 93 หรือ ก๊กมินตั๋ง (เค.เอ็ม.ที.) และพลเมืองจีนที่อพยพหนีลัทธิคอมมิวนิสต์มาจากมณฑลยูนนานตอนใต้ของจีน กลุ่มจีนฮ่อเหล่านี้ทั้งที่เป็นทหารซึ่งหมายถึงกลุ่มจีนฮ่อคิดอาวุธ และกลุ่มพลเรือนส่วนใหญ่มาจากยูนนาน (ฮรีน หนัน) นับถือพุทธศาสนาเถรวาท ใช้ภาษาพื้นถิ่นของยูนนานซึ่งใกล้เคียงกับภาษาจีนกลาง แตกต่างไปจากคนจีนในแถบอื่น ๆ ของไทยซึ่งใช้ภาษาแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่

ในระยะก่อน พ.ศ. 2504 มีการอพยพกลุ่มคนจีนกลุ่มนี้ออกไปจากประเทศไทย จนถึงปี 2504 มีการอพยพออกเป็นระลอกสุดท้าย แต่ยังมีคนจีนอีกปริมาณมากที่ไม่ยอมอพยพออกไป และคนกลุ่มนี้ทั้งจีนแผ่นดินใหญ่และจีนคณะชาติที่ได้หวั่น ประกาศไม่ยอมรับรองสัญญาชาติจีนทั้งสองแห่ง ดังนั้นคนกลุ่มนี้จะเป็นคนไร้สัญชาติอยู่ในเมืองไทยซึ่งรัฐบาลต้องรับภาระและกำหนดเขตพื้นที่เฉพาะให้อยู่ในเขต 3 จังหวัดคือ เขตจังหวัดเชียงใหม่ 8 พื้นที่ พื้นที่ที่รู้จักกันดีคือ ถ้ำฮอบของนายพลลี เขตจังหวัดเชียงราย 3 พื้นที่ พื้นที่ที่รู้จักกันแพร่หลายคือ คอยแม่สลองของนายพลคว้น ส่วนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนกำหนดพื้นที่อยู่อาศัยให้ 2 เขตคือ บ้านนาป่าแปก และบ้านหัววาง

สำหรับหมู่บ้านจีนฮ่อที่ตำบลเวียงใต้ อำเภอปายนี้ เป็นหมู่บ้านจีนฮ่อใหม่ที่แตกออกมาจากกลุ่มเดิมในแม่ฮ่องสอน เริ่มตั้งถิ่นฐานในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภาษาพูดของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ใช้ภาษาจีนกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะภาษายูนนานเดิมของคนจีนกลุ่มแรก ๆ ช่วงสามทศวรรษที่แล้วมาได้ถูกกลืนเลือนไปบ้าง และการสื่อสารในเขตไทย ภาษาจีนกลางใช้ได้กว้างขวางกว่า ที่ตั้งของหมู่บ้านจีนฮ่อในอำเภอปายนี้ยังไม่ไกลจากอำเภอปายนัก แต่เป็นที่น่าสังเกตคือวัฒนธรรมใกล้เคียงเช่น ไทยใหญ่ พม่าและไทย เข้าไปผสมผสานได้น้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วการดำรงชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมแบบจีนในชนบทดั้งเดิมแต่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจ หากพิจารณาช่วงระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐานเมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนในเมืองและในพื้นที่ราบส่วนใหญ่กลายเป็น

คนไทยกันไปหมดแล้ว แต่สำหรับหมู่บ้านจีนฮ่อในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังแลเห็นความเป็นจีนทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และชีวิตประจำวัน ซึ่งน่าสนใจมาก

ทางเข้าหมู่บ้าน เข้าถึงได้โดยรถยนต์จากถนนแยกข้างวัดน้ำฮู อำเภอปาย วัดน้ำฮูเป็นวัดที่ชาวบ้านอำเภอปายและจากที่อื่น ๆ มาสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำวัดอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นทางเข้าหมู่บ้านจีนฮ่อจึงหาได้ไม่ยากนัก เมื่อผ่านเข้าเขตหมู่บ้าน มีสัญลักษณ์ซึ่งทำให้เข้าใจได้ทันทีว่าถึงหมู่บ้านแล้ว สัญลักษณ์นี้คือศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศาลเจ้าไม้ที่สร้างอย่างง่าย ๆ รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางตามทางยาว ด้านหน้าเปิดโล่ง ด้านหน้ามีผนังไม้ ด้านข้างสองด้านตีไม้ไว้อย่างหนาแน่น ๆ ในศาลยกพื้นเป็นที่ประดิษฐานเจ้าซึ่งเป็นที่เคารพของหมู่บ้าน ที่พื้นไม้ยกสูงนี้ตั้งเครื่องเช่นและเครื่องบูชาอย่างชาวบ้าน หน้าศาลมีเสาไม้สี่เหลี่ยมสูงประมาณ 1.20 เมตร ตัดหัวและตีปิดหัวด้วยไม้แผ่นสี่เหลี่ยมเป็นที่วางกระถางธูป ตัวศาลเจ้าประดิษฐานใต้กลุ่มต้นไม้สูงใหญ่ใบหนาทึบ ซึ่งเป็นที่หมายตาได้เป็นอย่างดี เมื่อเดินเข้าหมู่บ้านรอบศาลมีรั้วไม้ระแนงสร้างอย่างหนาแน่น ๆ เพื่อกันอาณาเขตไม่ให้สัตว์เข้ามาพ่นพางบริเวณใกล้ศาล บรรยากาศรอบ ๆ ศาลเจ้านี้ให้ความรู้สึกสงบนิ่งและอบอุ่น แสดงความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวบ้าน

ภาพที่ 2.33 แสดงลักษณะศาลเจ้ากลางหมู่บ้านจีนฮ่อ อำเภอปาย

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 159)

ลักษณะการวางกลุ่มบ้านในหมู่บ้าน หากมองจากถนนหลักของทางเข้าหมู่บ้าน จะมีสภาพเหมือนหมู่บ้านขนานไปตามถนน แต่ความเป็นจริงส่วนของบ้านที่ขนานกับถนน คือส่วนข้างของบ้าน ทางเข้าบ้านซึ่งแยกจากถนนหลัก จะเป็นทางเข้าของกลุ่มบ้าน 2, 3 หรือ 4 หลัง ล้อมอยู่ในลานดินส่วนกลาง ซึ่งใช้เป็นทางเข้าไปด้วยในตัว ในรายละเอียดของบ้านแต่ละหลังส่วนใหญ่จะประกอบด้วยบ้านเล็ก 2 หลังติดกัน หลังหนึ่งใช้เป็นเรือนที่อยู่ อีกหลังหนึ่งจะใช้เป็นเรือนเก็บของและครัว หน้าบ้านจะมีชานที่มีหลังคามุงคลุมกว้างประมาณ 2.50 - 3.00 เมตร ใช้เป็นที่นั่งเล่น พักผ่อน รับประทานอาหารด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.34 แสดงการวางตัวบ้านขนานไปกับแนวถนน

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 160)

ตัวบ้านใช้รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบง่าย ๆ มีทั้งชนิดมีชายคาและไม่มีชายคาขึ้นคลุมส่วนทางเข้าผนังบ้านเป็นดินผสมหญ้าและฟาง ปลูกติดดินพื้นในบ้านคือพื้นดินทึบแน่นเช่นเดียวกับพื้นนอกบ้าน มีที่น้ำส้วมคือ ถังน้ำจะเป็นพื้นดินเดียวกัน แต่การใช้งานระหว่างภายนอกกับลานภายในหลังคาคลุมก็ดี หรือระหว่างพื้นภายนอกอาคารได้หลังคาที่พื้นดินในบ้าน ใช้ความต่างระดับของพื้นดินเป็นตัวแบ่งแยกการใช้สอย และกันน้ำฝนเข้าในอาคารด้วย ดังนั้นถึงแม้จะเป็นพื้นดินแต่จะไม่เปียกชื้นอยู่จนหลังฝนตก เพราะความต่างระดับช่วยระบายน้ำฝนออกไปหมดโดยเร็ว

นอกจากนั้นทุกบ้านจะมีร่องระบายน้ำเล็ก ๆ ข้างตัวบ้าน และร่องระบายน้ำจากภายในบ้าน ถ้าหากมีน้ำขังอยู่ ให้ออกไปภายนอกอาคารด้วย พิจารณาระบบการระบายน้ำในกลุ่มบ้านแล้วเป็นระบบที่ใช้งานได้ดีมาก

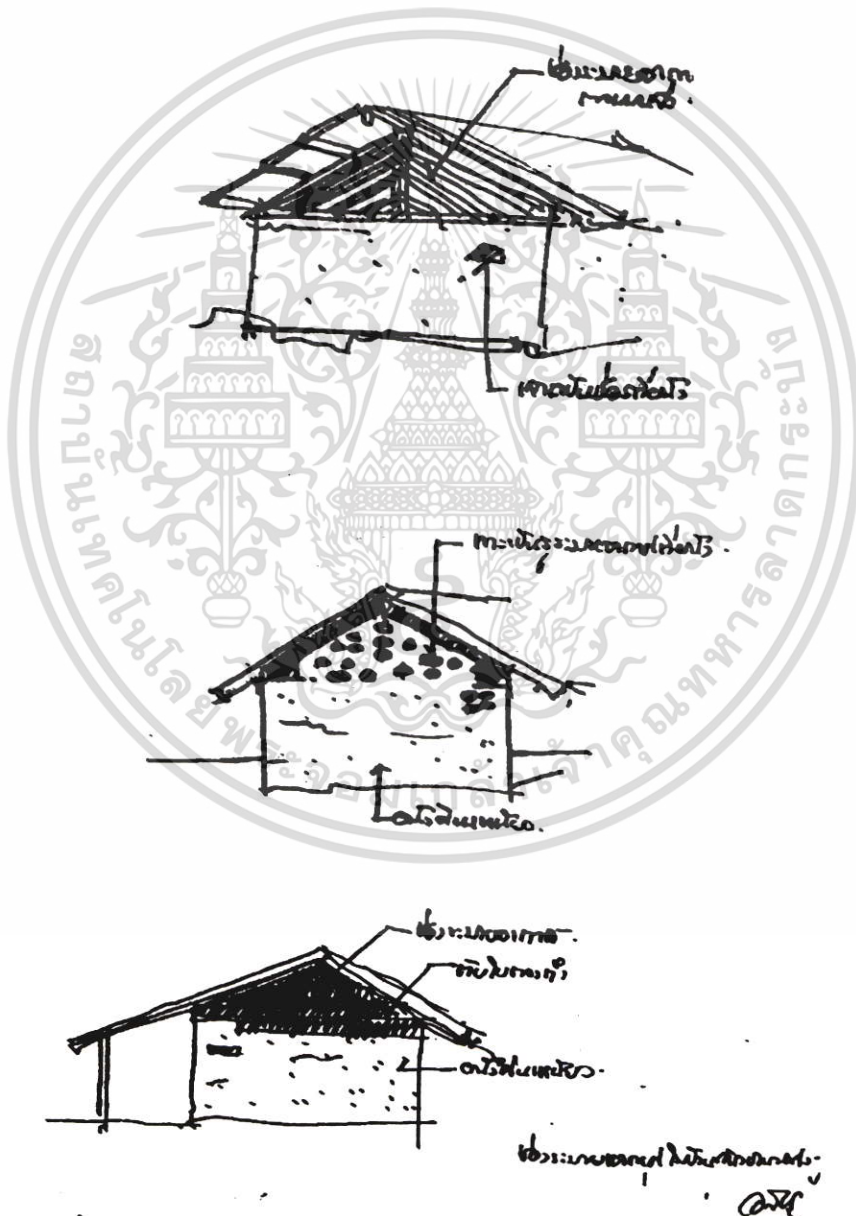

ภาพที่ 2.35 แสดงการระบายน้ำฝนข้างตัวบ้าน

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 161)

สำหรับตัวบ้านซึ่งเป็นผนังดินผสมหญ้าและเป็นผนังรับน้ำหนัก มีช่องเปิดได้น้อย ส่วนใหญ่เปิดเฉพาะประตูทางเข้าในท้องเท่านั้น แต่บ้านจีนฮ่อนี้มีระบบการระบายอากาศในตัวอาคาร เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนบนอีก 2 - 3 แบบ คือ ตอนบนผนังส่วนที่เป็นหน้าจั่ว บางบ้านตีไม้ระแนงเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ บางบ้านใช้ดัดใบตองตึง หรือดัดหญ้าคาที่อากาศถ่ายเทได้ บางบ้านเจาะรูระบายอากาศที่ผนังด้านบนได้เพื่อระบายอากาศในอาคาร สำหรับช่องหน้าต่างหรือช่องเปิดในตัวบ้านมีน้อยและไม่ใช้แบบเปิดโล่ง มีบานเปิดปิด ส่วนใหญ่ใช้แบบมีลูกกรงไม้ไผ่ฝังในผนังกันช่องเปิดเพื่อความปลอดภัย บ้านบางหลังเจาะรูระบายอากาศในระดับต่ำประมาณ 1.00 - 1.20 เมตร ซึ่งเป็นระดับตัวคนนั่งในบ้านซึ่งให้ผลต่อความสบายของคนภายใน นอกจากนี้แล้ว ในรายละเอียดของการก่อสร้างพบว่า เป็นรายละเอียดที่ผ่านการคิดอย่างรอบคอบ เพราะมีการใช้เส้นฟางพันกับการแตกตัวของช่องระบายอากาศ ซึ่งเป็นรูเล็ก ๆ นั้นด้วยเหมือนกับกรณีที่แม่บ้านเย็บตะเข็บกับผ้าลุย

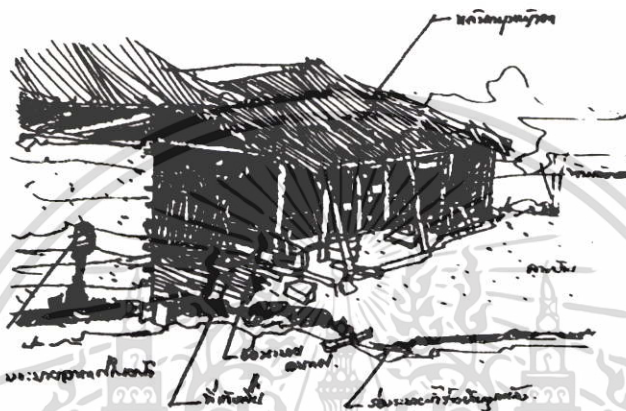

ภาพที่ 2.36 แสดงช่องระบายอากาศแบบต่าง ๆ ของบ้านจีนฮ่อ อำเภอปาย

(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 164)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลังคาของอาคารทุกหลังมุงหญ้าคา และมีไม้ทับบนดักหญ้าคาวางอยู่ในระยะ ๆ ตลอดความยาวของหลังคา สำหรับบ้านที่มีอาคาร 2 หรือ 3 หลังในกลุ่มเดียวกัน จะมีชอกระหว่างบ้าน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ชอกระหว่างบ้านสองหลังเป็นที่เก็บเชื้อเพลิงพวกไม้พืนต่าง ๆ กองไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับบริเวณลานกลางของบ้านซึ่งอาจเป็นลานของบ้าน บ้านเดี่ยว หรือ 2 บ้าน หรือ 3 บ้านก็ตามจะจัดเป็นที่นั่งพักผ่อนได้คั่นไม้ให้ร่มเงา เป็นบรรยากาศที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น

ภาพที่ 2.37 แสดงลักษณะลานบ้านและที่เก็บพืนบ้านเงินฮ่อ อำเภอปาย
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 164)

สำหรับภายในบ้านซึ่งตามข้อเท็จจริงใช้เฉพาะนอนตอนกลางคืนเท่านั้น ส่วนใหญ่จะยกแคร่ไม้สำหรับนอน มีชั้นไม้หรือโต๊ะ คู่ เท่าที่จำเป็น ส่วนใหญ่เมื่อมองเข้าไปในบ้านจะแลเห็นส่วนโค้งเป็นส่วนใหญ่ ของใช้ต่าง ๆ เก็บไว้ในหีบหรือได้เตียง ในห้องไม่มีเครื่องใช้มากนัก เพราะส่วนใหญ่การใช้ชีวิตประจำวันจะใช้บริการชานได้หลังคาคลุมหน้าประตูห้องนอน

ภาพที่ 2.38 แสดงลักษณะภายในห้องส่วนที่ใช้นอน
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 166)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพแวดล้อมแบบชนบทของหมู่บ้านจีนฮ่อ ที่อำเภอปายนี้ เป็นสภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึกจริงใจ ซื่อ ตรงไปตรงมา และเป็นธรรมชาติมาก ชาวบ้านถึงแม้จะพูดภาษาไทยได้น้อยมาก แต่มีความโอบอ้อมอารีและมีน้ำใจ บ้านเรือนสะอาดและเป็นระเบียบมาก พื้นดินกวาดเตียนเรียบ ส่วนภายนอกที่บางเวลาใช้เก็บหม้อ ฝาหม้อ เครื่องใช้ในครัววางเรียงกันอย่างเป็นระเบียบซึ่งเมื่อเห็นแล้วยังทำให้นึกถึงบ้านในเมือง จะหาลักษณะแบบนี้ได้ยากยิ่ง ชีวิตประจำวันของชาวจีนฮ่อที่นี่ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม เข้าพอบ้านจะออกไปทำไร่ 6.00 น. ลูกไปโรงเรียนซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน 9.00 น. ลูกกลับมากินข้าวที่บ้านและไปเรียนต่อจนถึงเวลา 15.00 น. จึงกลับมาช่วยพ่อแม่ที่บ้าน แม่บ้านทำงานบ้านทั้งวัน บางบ้านแม่บ้านออกไปทำงานที่ไร่ด้วย ในหมู่บ้านไม่มีที่พักผ่อนหย่อนใจอื่นนอกจากลานบ้านที่ใช้คุยกัน ศาลเจ้าสำหรับไปกราบไหว้เป็นช่วงเวลา การไหว้พระประจำวันจะไหว้ที่บ้านของแต่ละคนซึ่งมีผ้าหรือรูปของเจ้าที่แต่ละคนนับถือ เช่น เทพเจ้าปูนเกล้า เทพเจ้ากวนอู หรืออื่น ๆ ตามความเชื่อ หน้าประตูบ้านติดที่ปักธูปสำหรับบูชาเจ้าที่เหมือนกันทุกบ้าน

เมื่อพิจารณาลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของจีนฮ่อที่หมู่บ้านนี้จะเห็นว่า ลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงหลงเหลืออยู่มากมาย ความผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น ๆ มีน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะการสื่อสารด้วยภาษาก็อาจเป็นได้ เพราะคนกลุ่มนี้ยังใช้ภาษาจีนกลางหรือภาษาชุนนานในการพูดประจำวันอยู่ ภาษาที่ผสมผสานไปได้คือกลุ่มชาวไทยภูเขา ซึ่งดูใกล้ชิดกว่าและสื่อสารกันได้สนิทสนมกว่า ลักษณะของวัฒนธรรมเดิมซึ่งติดตัวมาตั้งแต่ครั้งปู่ ย่า ตา ยาย จึงยังคงฝังแน่นอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขาไม่เสื่อมคลาย

หมู่บ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อรศิริ ปาณินท์. (2538 : 169-176) ได้สรุปผลการศึกษาหมู่บ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือ เค.เอ็ม.ที. รักไทยนี้เป็นหมู่บ้านที่เป็นแหล่งใหม่ ประชาชนในหมู่บ้านที่ย้ายมาจากแหล่งเดิมที่เริ่มตั้งรกรากในช่วง พ.ศ. 2492 ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มของนายพลลี แหล่งพำนักที่ฝางอุดมสมบูรณ์ในการทำการเกษตรอย่างมาก ชาวบ้านอยู่ที่อำเภอฝางมาจนถึง พ.ศ. 2517 เมื่อฝางกลายเป็นชุมชนเมืองที่มีการพัฒนาสูง ไม่คล่องตัวในการดำรงชีวิตนักจึงได้ย้ายมาตั้งหมู่บ้านใหม่ในพื้นที่ที่ทางรัฐบาลไทยจัดให้ ณ บ้านแม่ฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ที่ตั้งและสภาพทางกายภาพของหมู่บ้าน หมู่บ้าน เค.เอ็ม.ที. รักไทย หรือจีนฮ่อบ้านแม่ฮ่อนี้ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวอำเภอเมืองไปทางอำเภอปายประมาณ 80 กิโลเมตร ตามทางบนเขาที่มีความลาดชันสูง การเข้าถึงหมู่บ้านจากอำเภอเมืองไปตามทางหลวงหมายเลข 108 ไปทางอำเภอปาย และแยกเข้าทางหลวงหมายเลข 1260 ทางเดียวกับไปวนอุทยานน้ำตกผาเสื่อ น้ำตกปางตอง และหมู่บ้านแม่ป่าแปกถึงแม้ระยะทางจากอำเภอเมืองมายังบ้านแม่ฮ่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รักไทยนี้จะเพียง 80 กิโลเมตร แต่ต้องใช้เวลาเดินทางอย่างน้อยสองชั่วโมงโดยทางรถยนต์ หมู่บ้าน เค.เอ็ม.ที. รักไทย จัดเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ขนาดใหญ่ประมาณ 200 – 250 ครอบครัว ตัวหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ราบระหว่างเนินเขา และกระจายตัวเป็นรัศมีโดยรอบขึ้นไปตามเนินเขา เนื่องจากพื้นที่ราบส่วนกลางมีไม่มากนัก ดังนั้นหมู่บ้านราษฎรประมาณร้อยละ 30 เท่านั้นที่จะตั้งอยู่บนที่ราบส่วนกลาง เรียงรายรอบ ๆ แหล่งน้ำใหม่ที่เป็นแหล่งน้ำเสริมโดยการสร้างอ่างเก็บน้ำ กักน้ำจากการประปาภูเขาเข้าเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำนี้มีขนาดใหญ่ประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่หมู่บ้านบ้านเรือนอื่นร้อยละ 70 ต้องตั้งกระจายตัวบนเนินโดยรอบอ่างเก็บน้ำ บริเวณที่ราบส่วนกลางนี้ยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนประถมของหมู่บ้าน ซึ่งในช่วงของการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกมีโรงเรียนสอนภาษาจีนและภาษาไทยอย่างละโรงเรียน แต่ปัจจุบันมีเพียงโรงเรียนสอนภาษาไทยเท่านั้น โรงเรียนซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน อยู่บริเวณใกล้ ๆ กับศาลาประชาคมของหมู่บ้านรอบ ๆ พื้นที่ราบหน้าโรงเรียนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้มาเยือนจากภายนอกจะเข้าถึงสะดวก บ้านหลายหลังในบริเวณนี้ปรับสภาพกลายเป็นร้านค้าย่อยประเภทร้านชำ ขายอาหาร เครื่องดื่ม ให้แก่ผู้มาเยือนจากต่างถิ่น และยังมีศาลาน้ำชาขายใบชาจีนซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ขึ้นชื่อของหมู่บ้าน ชาวบ้านโดยส่วนรวมเป็นเกษตรกรซึ่งมีอาชีพหลักในการทำไร่ ทำสวน ส่วนการทำนามีเพียงทำนาไว้บริโภคกันเองเท่านั้น และในบางช่วงเวลาที่สภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย การทำนาเพื่อบริโภคไม่เพียงพอ ชาวบ้านจะได้รับความอนุเคราะห์จากทางรัฐบาลได้หวั่น ส่งข้าวสารมาช่วย ข้าวสารส่วนกลางของหมู่บ้านจะเก็บไว้ที่ขุ้งข้าวขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเนินเขาในหมู่บ้าน หากสังเกตพื้นที่ต่างระดับในหมู่บ้านอาจพบข้อสงสัยว่าพื้นที่ราบส่วนกลางซึ่งอยู่บริเวณรอบ ๆ ศาลาประชาคมใกล้โรงเรียน ซึ่งมีเพียงเล็กน้อยจะสามารถใช้สำหรับกิจกรรมประเพณีสำหรับทั้งหมู่บ้านได้หรือไม่ เพราะส่วนอื่น ๆ จะเป็นเนินเขาซึ่งมีความเอียงลาดของระดับพื้นที่ค่อนข้างมาก เมื่อสำรวจทั่วหมู่บ้านจะพบว่าบนเนินเขาสูงสุดส่วนกลางตรงกับโรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้ ๆ กับขุ้งข้าวรวมของหมู่บ้าน มีพื้นที่ราบบนยอดเนินซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ เมื่อขึ้นไปบนพื้นที่นี้จะมองเห็นทิวทัศน์รอบ ๆ ทั้งหมู่บ้าน พื้นที่ราบบนยอดเนินนี้เองใช้สำหรับกิจกรรมการรวมตัวของชาวบ้านในกิจกรรมประเพณีซึ่งมีปีละ 2 ครั้ง ก่อนหน้าฝนและหลังการเก็บเกี่ยว กิจกรรมดังกล่าวเป็นการรื่นเริงซึ่งทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วม

ทางทิศเหนือของโรงเรียนบนเนินเขาอีกลูกหนึ่ง มีเส้นทางเดินเท้าตรงไปยังศาลาเจ้าของหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านจะใช้เส้นทางเดินเท้านี้เป็นประจำในการขึ้นไปไหว้เจ้า ระยะจากศูนย์กลางหมู่บ้านไปยังศาลาเจ้าประมาณ 800 เมตร ซึ่งเป็นทางลาดต่างระดับขึ้นไปกลางเนินเขา หมู่บ้าน เค.เอ็ม.ที. รักไทยนี้ค่อนข้างทันสมัยเพราะในหมู่บ้านมีปั้มน้ำมันแบบโยกลีเกิ้ล ๆ ไว้บริการแก่ผู้มาเยือนด้วย

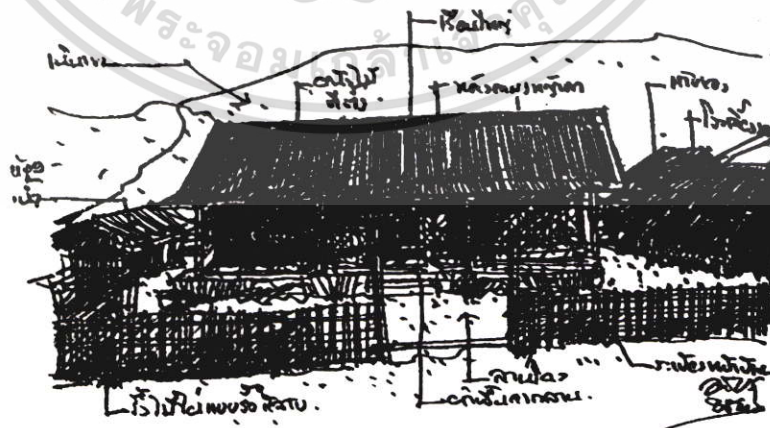
อาชีพหลักของชาวบ้านคือทำไร่ชา ทำสวนท้อและลิ้นจี่ ดังนั้นในภาพที่แสดงรูปตัดของหมู่บ้านจะเห็นได้ว่าไร่ชาซึ่งตามลักษณะธรรมชาติของการปลูกชอบที่สูงและอากาศเย็น จะใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้ทำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่บนเนินสูงไล่ลงไปถึงพื้นที่ความเอียงลาดอีกด้านหนึ่ง ส่วนพื้นที่ต่ำกว่าจะใช้ทำสวนท้อและลิ้นจี่ ทุก ๆ เช้าหลังจากที่น้ำค้างลงจนชุ่มดินชา ชาวบ้านจะไปเก็บใบอ่อนของชาเก็บไว้นำไปตากหรือหากมีปริมาณมากจะนำไปอบที่ศูนย์ส่งเสริมเกษตรกรรม ที่อำเภอเมือง ส่วนการจำหน่ายนั้นส่วนใหญ่จำหน่ายแก่ผู้มาเยือนซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ชาของหมู่บ้านเป็นชาคุณภาพดีซึ่งนำพันธุ์มาจากไต้หวัน มีกลิ่นหอมน่าดื่ม ส่วนผลไม้จากสวนท้อและลิ้นจี่จะมีรถจากในเมืองมารับเหมาไป

เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านจะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะเป็นหมู่บ้านเพียง 200 – 250 ครอบครัว แต่มีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิตที่ได้อย่างครบวงจร ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข และยังมีค่านิยมในวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่อย่างครบครัน ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ การกิน การทำมาหากิน สังคมอบอุ่นในหมู่บ้าน ความเชื่อและประเพณี

บริเวณบ้านและตัวบ้าน หมู่บ้านจีนฮ่อ (เค.เอ็ม.ที.รักไทย) นี้มีขนาดของหมู่บ้านที่ใหญ่กว่าหมู่บ้านจีนฮ่อที่อำเภอปาย ดังนั้นในพื้นที่ครอบครองของแต่ละบ้านจะมีขนาดของบริเวณบ้านที่ใหญ่กว่า โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 200 ตารางวา ซึ่งต่างจากที่ปายซึ่งแต่ละบ้านมีบริเวณไม่เกิน 50 ตารางวาเท่านั้น ดังนั้นบ้านแต่ละหลังที่นี่มักจะมีการกันรั้วเฉพาะ เป็นรั้วไม้ไผ่ ฝังบริเวณโดยทั่วไปจะมีอาคารในบริเวณบ้านอย่างน้อย 2 หลัง คือ เรือนหลักซึ่งเป็นเรือนนอนหลังหนึ่งและครัว เกือบของอีกหลังหนึ่ง แต่บางบ้านซึ่งมีฐานะดีอาจมี 4 – 6 หลังก็ได้ ซึ่งประกอบด้วยเรือนหลัก ครัว เกือบของ โรงเลี้ยงสัตว์ โรงเก็บอาหารสัตว์ และห้องน้ำ – ส้วม อาคารจะสร้างล้อมลานกลางบ้านซึ่งคล้ายคลึงกับที่หมู่บ้านที่อำเภอปาย และในบริเวณบ้าน ชาวบ้านมักปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ผลไว้รับประทานด้วย บริเวณลานบ้านทุกหลังจะกวาดเรียบสะอาดและให้ความรู้สึกที่สงบนิ่งมาก

ภาพที่ 2.39 แสดงลักษณะบริเวณบ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 172)

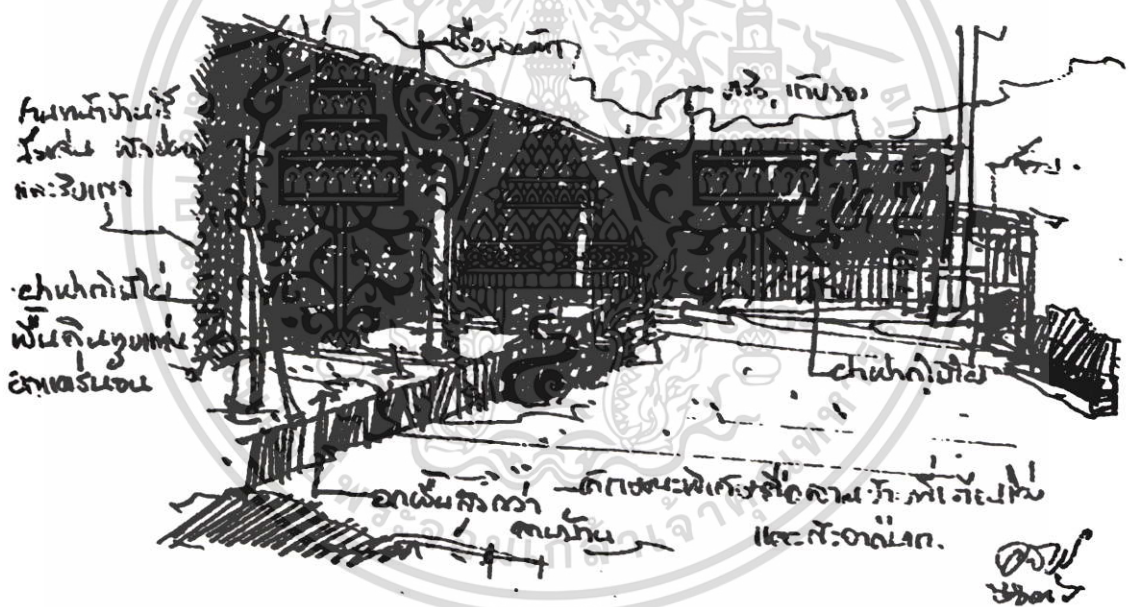
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวบ้าน บ้านโดยทั่วไปมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยเฉพาะเรือนหลัก อาจแยกลักษณะเด่นได้สองประเภทคือ เรือนชั้นเดียวหลังคาจั่ว ผังพื้นที่เหลี่ยมผืนผ้าแบบมีระเบียง มีหลังคาคลุมระเบียงตลอดแนว และเรือนแบบไม่มีระเบียง แต่มีการขยับระดับช่วงกลางที่เป็นประตูทางเข้าบ้านให้มีระดับลึกลงไปจากระดับผนังทำให้ชายคาส่วนกลางสามารถป้องกันฝนและแดดให้แก่ช่องเปิดได้

- พื้นบ้าน จะยกระดับสูงกว่าพื้นลานกลางบ้าน วัสดุเป็นดินทูปแน่น

- โครงสร้างไม้ไผ่แบบเรือนเครื่องผูก หลังคามุงหญ้าคาแต่มุงแบบซ้อนกันหนา บริเวณชายคาน้ำและหลังจะวางแผงหญ้า มุงหลังคาสลับสองทิศทางเพื่อความแข็งแรงและปลอดภัยต่อความแรงของลมในบริเวณ หลังคาส่วนใหญ่มีหลังคาขนาดใหญ่ และไม้เสียบหนูซึ่งเสียบกันหลังคาจะเอียงพะยาบจะมีปริมาณมาก และถี่มากเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน

- ผนังบ้านส่วนใหญ่เป็นฟากไม้ไผ่ไม่มีการเจาะหน้าต่าง เฉพาะส่วนที่เป็นครัวบางบ้านเจาะบานกระทุ้งฟากไม้ไผ่ บ้านที่ใช้ผนังดินดิบเหลือให้เห็นน้อยมาก เพราะฝาไม้ไผ่ทำการก่อสร้างสะดวกกว่า ถึงแม้จะทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ไม่ดีเท่าผนังดินดิบผสมหญาก็ตาม

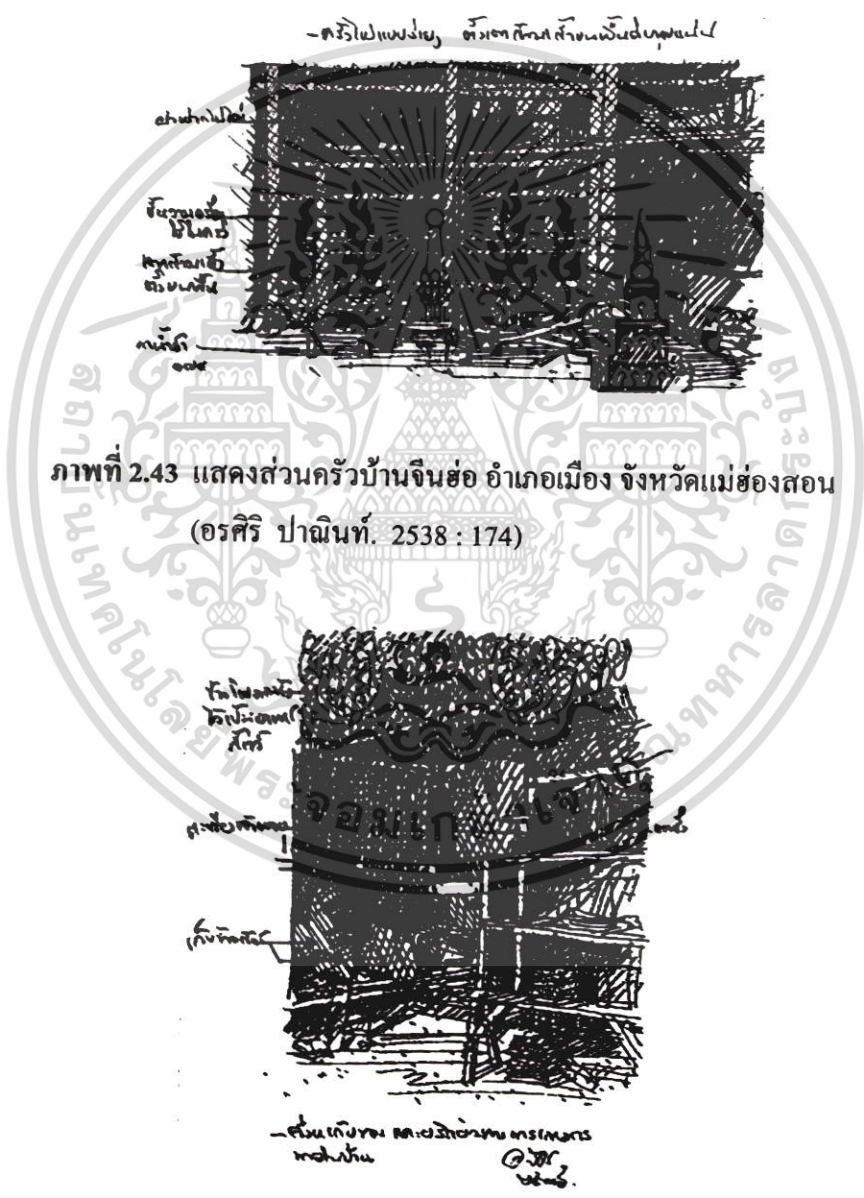

ภาพที่ 2.40 แสดงลักษณะลานบ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 173)

การใช้สอยในตัวบ้าน บ้านซึ่งเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าจะแบ่งช่วงเสาเป็น 3 ช่วงเสา ประตูเข้าบ้านอยู่ช่วงเสากลาง สำหรับบ้านที่มีระเบียงหน้าบ้านจะใช้พื้นที่ระบียงใต้ชายคาเป็นพื้นที่นอกประสงค์ของบ้าน คือ พักผ่อน รับประทานอาหาร ใช้เป็นที่คัดเลือกผลผลิตทางการเกษตร ใช้ตากผักผลไม้ บางบ้านใช้เป็นบริเวณทำงานด้วย คือนั่งสับหอยกกล้วยไว้เลี้ยงสัตว์ บริเวณนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ เตา กาดม้มน้ำ กระจกน้ำร้อน ปั่นน้ำชา ชุดถ้วยชาซึ่งใช้ดื่มเองและรับรองแขก

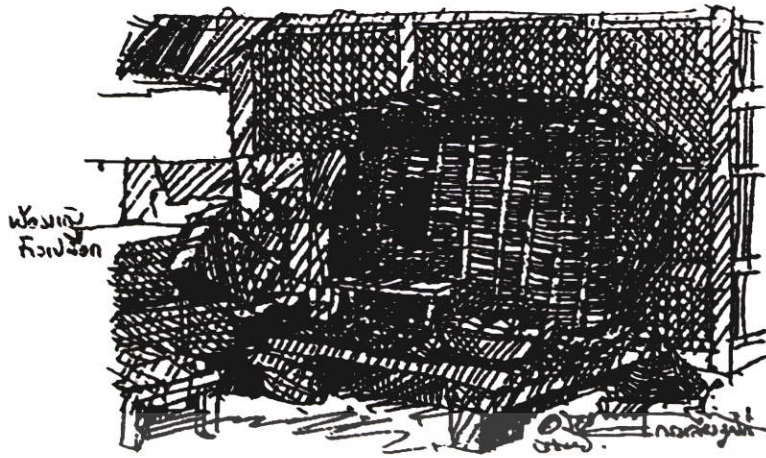
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ขึ้นด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในตัวบ้าน เข้าไปจะเป็นส่วนที่ตกแต่งแทนบุชาซึ่งมีเจ้าที่และที่บูชาบรรพบุรุษและเจ้าแม่เจ้าพ่อต่าง ๆ ตามความเชื่อของคนในบ้าน ด้านซ้ายของทางเข้าจะเป็นส่วนที่พักผ่อนและนอนของเจ้าของบ้าน ซึ่งใช้แคร่ไม้ไผ่เตี้ย ๆ ยกสูงจากพื้นภายในซึ่งเป็นคันทุบแน่นสำหรับในห้องถ้ามีลูกสาว ลูกสาวและพ่อแม่จะนอนในห้อง ลูกชายจะนอนในโถงกลางหรือ นอนในครัวและเก็บของด้านขวามือของทางเข้า บ้านในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว หากเป็นครอบครัวขยายจะปลูกเรือนเพิ่มเติมใกล้ ๆ กัน บ้านที่มีฐานะดีหน่อยจะแยกครัว เก็บของ และห้องน้ำ - ส้วมออกไปต่างหาก และอาจรวมทั้งแยกโรงเลี้ยงม้า หมู เป็ด ไก่ ออกไปต่างหากด้วย

ภาพที่ 2.44 แสดงส่วนเก็บของและผลิตผลการเกษตรบ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(อรศิริ ปาณินท์, 2538 : 176)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.45 แสดงส่วนเก็บข้าวเปลือก บ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 176)

ภาพที่ 2.46 แสดงส่วนนอน บ้านจีนฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(อรศิริ ปาณินท์. 2538 : 176)

ภาพของมัดต่างบรรทุกของจากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่งในหมู่บ้าน ยังเป็นภาพที่สามารถพบเห็นได้ ดังนั้นโรงเลียงม้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นอีกอย่างหนึ่งสำหรับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่นี่ ในโรงเลียงม้า หรือลา ห่อ จะมีรางให้อาหารทำจากคั้นไม้ขูดวางอยู่อย่างมั่นคงแข็งแรง และในโรงก็ใช้เก็บอาหารสัตว์เอาไว้ใช้ตลอดปีด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับห้องน้ำ – ส้วม ส่วนใหญ่ใช้ส้วมซึม โดยใช้น้ำประปาจากภูเขาต่อเข้าไปยังห้องน้ำของแต่ละบ้านซึ่งสะดวก บางบ้านที่ยากจนไม่สามารถสร้างส้วมซึมได้ก็ยังมีใช้ส้วมถังและส้วมหลุมหรือใช้วิธีไปทุ่ง

โรงเก็บของเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งของชาวบ้าน บ้านที่ไม่มีโรงต่างหากจะใช้ห้องโถงกลางบ้านเก็บของแห้ง เช่น แขนงข้าวโพดแห้งไว้เต็มห้องเพื่อไว้เลี้ยงสัตว์ เก็บฟืน หรือข้าวของอื่น ๆ บางบ้านสร้างโรงไว้เก็บฟืนหรือเชื้อเพลิงต่าง ๆ โดยเฉพาะ และน่าแปลกใจที่เก็บกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันใช้ได้ตลอดปีหรือหลาย ๆ ปี

ครัวเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจเพราะในบางบ้านใช้มุมห้องเป็นที่ตั้งเตาไฟคู่ 2 เตา ซึ่งพิจารณาแล้วเป็นการใช้พื้นที่ที่ประหยัด และแลดูเหมือนเป็นการออกแบบสมัยใหม่ที่คล่องตัวและทันสมัยมาก ซึ่งจะพบได้ว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ของชาวบ้านเป็นการสร้างสรรค์ที่มีความเป็นธรรมชาติและ ความจริงใจในระดับสูงมาก

ลองหันมาพิจารณารายละเอียดของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ของชาวบ้านบ้าง เราจะพบว่า เครื่องใช้หลายประเภท มีการใช้งานที่คล่องตัวและมีลักษณะเหมือนตัวของมันเองเป็นงานสร้างสรรค์ชั้นยอด เช่น กรงเลี้ยงลูกเจี๊ยบที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่ที่อ่อนเคียวแยกเป็นซี่ ๆ และสานขัดไปมาเป็นรูปทรงของกรงเลี้ยงลูกไก่เล็ก ๆ ซึ่งแลดูสวยงามและใช้ประโยชน์ได้ดีมาก ลักษณะการสร้างสรรค์นี้ช่างเหมือนกับการสานแปดไม้ไผ่ของชาวไทยแถบสุพรรณบุรีจริง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ และการสัมภาษณ์ โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และ หมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1,798 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 180 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ชุด ประกอบด้วย แบบสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิกและ แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการที่ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจและด้านกายภาพ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.2.2 ศึกษาและกำหนดแนวความคิดในการวิจัย

3.2.3 สร้างแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ 2 ชุดดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสำรวจสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ และด้านจิตใจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นลักษณะของแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการที่ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการ ที่ส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี

3.3 การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

3.3.1 นำแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แนะนำ และปรับปรุงแก้ไข

3.3.2 นำแบบสัมภาษณ์ ที่รับคำแนะนำแก้ไขจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้

3.3.3 แก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมืออีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.3.4 รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.3.4.1 นายสวัสดิ์ ชูสุข ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์

3.3.4.2 ดร.พรณาราย เทียมทัน อาจารย์ 2 ระดับ 7 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

3.3.4.3 อาจารย์สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล อาจารย์ 2 ระดับ 7 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม การศึกษาเอกสารและการใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4.1 ข้อมูลเอกสาร

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านทับเบิก และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง

3.4.2 ข้อมูลจากการสำรวจ

สำรวจข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

3.4.3 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิกและข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมตาประเพณี จากกลุ่มตัวอย่างชุมชนบ้านทับเบิกหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4.4 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

3.4.4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ขึ้นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนหมู่บ้านทับเบิก

3.4.4.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วย (นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นชาวเขาที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทับเบิกและนักศึกษา ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชนหน่วยพื้นที่ตำบลวังบาล) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองโดยประสานกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4.4.3 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิกและข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมตาประเพณี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ และนำไปสรุปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่องแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อนำข้อมูลจากแบบสำรวจและจากการสัมภาษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิกในปัจจุบัน

4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 จากการสำรวจ

ตอนที่ 2 จากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 การสำรวจเป็นการสำรวจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปของชุมชนที่เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา โดยแบ่งการสำรวจ ออกเป็น 2 ด้าน

- 1) ด้านจิตใจที่เกี่ยวกับ ความเชื่อและศาสนา ประเพณี เศรษฐกิจชุมชน การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 2) ด้านกายภาพที่เกี่ยวกับ ความหนาแน่นชุมชน ลักษณะพื้นที่ชุมชน แหล่งน้ำกินน้ำใช้ในชุมชน การคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน ประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์สาธารณะในชุมชน สนามเด็กเล่นในชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ลานจัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การบำบัดน้ำเสียและระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือน การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ที่หมายตาในชุมชน (landmark)

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก และการปฏิบัติตามพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย สถานะในครอบครัว เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อปี ศาสนาหรือสิ่งยึดถือบูชา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ประกอบด้วย สถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา พื้นที่ภายในบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา รายได้จากการประกอบอาชีพ การลักขโมย อัคคีภัยหรือไฟป่า ยาเสพติด

3) ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ประกอบด้วย ความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ของชุมชน การคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน สนามเด็กเล่นภายในชุมชน สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ลานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน

4) การปฏิบัติตามพิธีกรรมประเพณี ประกอบด้วย พิธีกินข้าวใหม่ ประเพณีปีใหม่ พิธีลงสีดา ประเพณีแต่งงาน พิธีงานศพ

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ

ตอนที่ 1 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการสำรวจด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสำรวจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชน จากการสำรวจพบปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยแบ่งออกเป็นปัญหาด้าน จิตใจ และด้านกายภาพ มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1.1 ด้านจิตใจ ที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ประเพณี เศรษฐกิจชุมชน การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น สถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ หรือศาสนา พื้นที่ภายในบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา รายได้จากการประกอบอาชีพ การลักขโมย อัคคีภัยหรือไฟป่า ยาเสพติด

ความเชื่อและศาสนา

สภาพแวดล้อม ชุมชนทับเบิกประชากรร้อยละ 80 นับถือบรรพบุรุษ ร้อยละ 10 นับถือศาสนาพุทธ และอีกร้อยละ 10 นับถือศาสนาคริสต์ ประชาชนที่นับถือบรรพบุรุษ จะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่บ้านในโอกาสต่าง ๆ คือ วันขึ้นปีใหม่ เวลาที่มีการเจ็บป่วยก็จะมีวิธีการรักษาแบบดั้งเดิมตามความเชื่อ ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธจะมีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ส่วนประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์ จะเข้าทำพิธีกรรมในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

ปัญหา นำผลิตทางการเกษตรมาเก็บในบ้านทำให้พื้นที่คับแคบ พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่บ้านไม่เพียงพอและไม่เป็นสัดส่วน โบสถ์สำหรับประชากร ที่นับถือศาสนาคริสต์ทรุดโทรม บริเวณภายนอกไม่ได้มีการตกแต่งอีกทั้งยังครุสอนศาสนาที่จะนำประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้ความศรัทธาของประชากรที่มีต่อศาสนาเสื่อมลง

แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงบูรณะโบสถ์ให้มีความแข็งแรงและปรับปรุงบริเวณรอบ ๆ โบสถ์ให้สวยงาม ในส่วนของบ้านควรปรับปรุงบ้านให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการประกอบพิธีกรรม โดยแยกผลิตทางการเกษตรออกไปเก็บนอกบ้าน และแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน

ภาพที่ 4.1 แสดงบริเวณด้านหน้าโบสถ์คริสต์

ประเพณี

สภาพแวดล้อม ประเพณีที่นิยมและนับถือมาช้านานคือประเพณีปีใหม่ งานศพ การแต่งงาน การกินข้าวใหม่ และพิธีลงสิดา

ปัญหา ปัจจุบันถึงแม้ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเพณีอยู่แต่พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมภายในบ้านไม่เป็นสัดส่วนและคับแคบ

แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอยและแบ่งพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ภาพที่ 4.2 แสดงการเจรจาข้อขอในประเพณีแต่งงานของเจ้าแก่ฝ่ายชายและเจ้าแก่ฝ่ายหญิง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ในด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เศรษฐกิจชุมชน

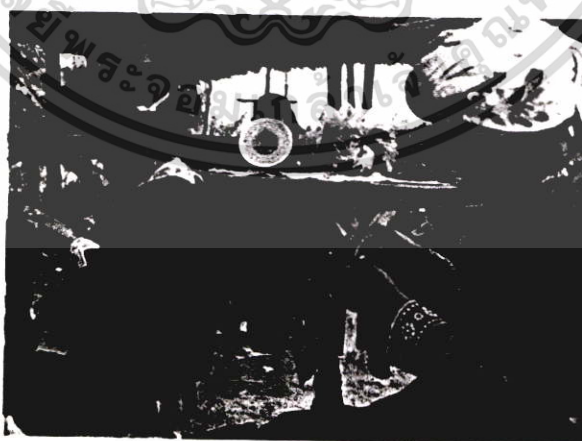
สภาพแวดล้อม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านคือ กะหล่ำปลี จิง ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วดินเตา ลูกท้อ และลิ้นจี่ ส่วนงานอดิเรกยามว่าง ผู้หญิงมักจะปักผ้าพื้นเมืองไว้ใช้และจำหน่าย

ปัญหา พื้นที่ที่ประชากรชุมชนบ้านทับเบิกอยู่อาศัยและทำกิน เป็นเขตนิคมสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งได้รับจัดสรรในจำนวนจำกัด ชาวม้งนิยมมีบุตรมาก จึงเกิดปัญหาที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ต้องปลูกกะหล่ำปลี 2-3 ครั้งต่อปี ผลผลิตจึงไม่มีคุณภาพ ราคาต่ำ ส่วนผ้าปักนั้นรูปแบบที่จะนำไปใช้สอย ยังจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของชาวม้งเอง นักท่องเที่ยวจึงไม่นิยมซื้อ

แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมโดยพัฒนารูปแบบของผ้าปักให้มีรูปแบบการใช้สอยที่หลากหลายไม่จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของชาวม้งเท่านั้น

ภาพที่ 4.3 แสดงพื้นที่เพาะปลูกกะหล่ำปลี

ภาพที่ 4.4 แสดงการปักผ้าสำหรับตกแต่งชุดแต่งกายชาวม้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การศึกษา

สภาพแวดล้อม ชุมชนบ้านทับเบิกมีโรงเรียนประถมศึกษาชายโอกาส ตั้งอยู่บนเนินเขา อาคารเรียนแต่ละหลังจะปลูกสร้างต่างระดับกัน มีความลาดชันมาก ฤดูฝนน้ำจะเซาะดินบริเวณรอบ ๆ สนามกีฬา

ปัญหา พื้นที่ต่างระดับกันทำให้ดินรอบสนามและรอบอาคารเรียนพังทลาย

แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการปรับความลาดชันของพื้นที่ให้น้อยลง และปลูกพืชคลุมดินเพื่อป้องกันหน้าดินพังทลาย

ภาพที่ 4.5 แสดงสภาพพื้นที่ ที่ถูกน้ำกัดเซาะ

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สภาพแวดล้อม บ้านเรือนส่วนมากใช้วัสดุที่มีตามธรรมชาติ ฝาไม้ หลังคาแฝก ซึ่งไม่แข็งแรงมั่นคง และเป็นวัสดุที่ติดไฟได้ง่าย

ปัญหา ในช่วงมีนาคมถึงเดือนเมษายน ต้องคอยระวังไฟไหม้จากการเผาที่เตรียมดินในการเพาะปลูก ดินเพลิงจะมากับหญ้าแห้งติดไฟที่ปลิวมาตามแรงลม ตกตามหลังคาบ้านเรือน

แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงบ้านเรือนโดยใช้วัสดุทนหลังคา ที่ไม่เป็นเชื้อเพลิงหรือวัสดุที่ติดไฟยาก

ภาพที่ 4.6 แสดงสภาพบ้านที่ใช้วัสดุซึ่งไม่แข็งแรงทนทาน และไม่ทนไฟ

4.1.1.2 ด้านกายภาพ

ความหนาแน่นของบ้านเรือน

สภาพแวดล้อม บ้านทับเบิกเป็นชุมชนชนบท ที่ตั้งอยู่บนภูเขา ระยะห่างของตัวบ้านขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ เช่นบริเวณที่มีความลาดชันน้อยจะมีพื้นที่บริเวณรอบบ้านได้มาก ระยะห่างของบ้านก็มีมาก แต่บริเวณที่มีความลาดชันมากจะมีพื้นที่บริเวณรอบบ้านได้น้อย ระยะห่างของบ้านก็จะน้อยตามไปด้วย การขยายครอบครัวจะแบ่งพื้นที่จากพ่อแม่ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน

ปัญหา ความหนาแน่นของบ้านมีบ้างเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันมากซึ่งไม่ถึงกับเป็นปัญหาสำหรับชาวชุมชนในตอนนี้ แต่ในอนาคตอาจเกิดปัญหาได้เนื่องจากชาวชุมชนไม่มีการวางแผนครอบครัว คือไม่มีการคุมกำเนิด

แนวทางการแก้ปัญหา จัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมต่อ หนึ่งหน่วยครัวเรือน และรณรงค์ให้ตระหนักถึงการวางแผนครอบครัว

ภาพที่ 4.7 แสดงความหนาแน่นของบ้านเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะพื้นที่ของชุมชน

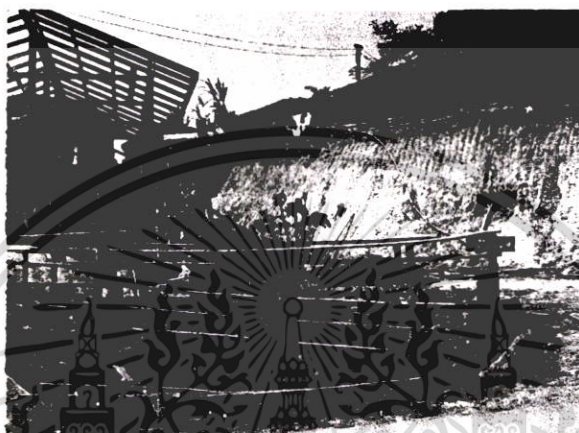
สภาพแวดล้อม พื้นที่เป็นภูเขาที่มีความลาดชัน

ปัญหา เกิดการพังทลายของดิน จากการกัดเซาะของน้ำฝนที่ไหลจากพื้นที่สูงลง

สู่ที่ต่ำ

แนวทางการแก้ปัญหา ปรับพื้นที่แบบขั้นบันได มีการปลูกพืชคลุมดิน ป้องกัน

หน้าดินพังทลาย

ภาพที่ 4.8 แสดงการปรับพื้นที่ปลูกสร้างบ้าน

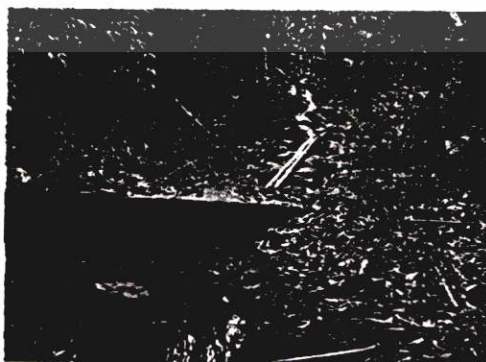
แหล่งน้ำใช้ของชุมชน

สภาพแวดล้อม เป็นลำธารมาจากบนเขา ชาวชุมชนได้ต่อท่อนำน้ำดิบจากลำธาร โดยตรงมาใช้ในบ้านเรือนไม่ได้ผ่านการฆ่าเชื้อ สำหรับปริมาณน้ำช่วงเดือนเมษายนจะขาดแคลนบ้าง น้ำไหลช้าต้องใช้เวลาในการรอน้ำใส่ภาชนะไว้ใช้

ปัญหา แรงดันน้ำต่ำ ไฟป่าไหม้ท่อส่งน้ำเสียหาย

แนวทางการแก้ปัญหา จัดสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ทำระบบประปา และเดินระบบ

ท่อส่งน้ำใหม่

ภาพที่ 4.9 แสดงแหล่งต้นน้ำอุปโภคบริโภค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การคมนาคมระหว่างชุมชน

สภาพแวดล้อม เป็นถนนลาดยาง ระยะทางจากอำเภอหล่มเก่า ประมาณ 30 กิโลเมตร ทางคดเคี้ยว ผิวทางบางช่วงชำรุด

ปัญหา เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง โดยเฉพาะคนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยว ในช่วงเทศกาลปีใหม่

แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการปรับปรุงผิวทางและขยายผิวทางให้กว้างขึ้น

ภาพที่ 4.10 แสดงผิวถนนที่ชำรุด (เส้นทางจากอำเภอหล่มเก่าเข้าสู่หมู่บ้าน)

ถนนภายในชุมชน

สภาพแวดล้อม ถนนเป็นถนนคอนกรีตมีบางส่วนเป็นลูกรัง ไหล่ถนนแคบ ขอบเข้าถึงบ้านเป็นขอบลูกรังแต่ไม่ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน

ปัญหา ถนนคับแคบไหล่ทางแคบบางช่วงไม่มีไหล่ทาง การเดินเท้าในชุมชนต้องเดินบนถนนเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

แนวทางการแก้ปัญหา ปรับปรุงผิวถนนและขยายไหล่ถนน และตัดขอบเพิ่มให้เข้าถึงทุกครัวเรือน

ภาพที่ 4.11 แสดงถนนภายในชุมชนบ้านทับเบิก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไฟฟ้าในชุมชน

สภาพแวดล้อม ส่วนมากมีไฟฟ้าใช้ บางส่วนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้คือ ชาวบ้านที่ขยายพื้นที่ออกไปปลูกสร้างบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ซึ่งไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้

ปัญหา ประชาชนส่วนหนึ่งที่ต้องแยกครัวเรือนออกไปอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเลยไม่มีไฟฟ้าใช้

แนวทางการแก้ปัญหา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรที่อยู่อาศัยในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เพียงพอ เพื่อขยายเขตไฟฟ้าได้

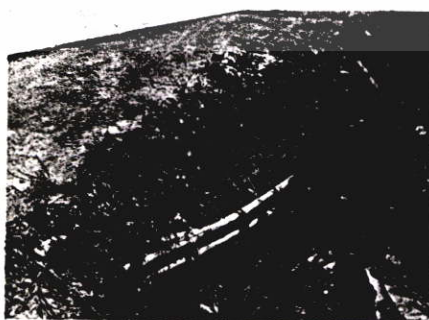
ภาพที่ 4.12 แสดงครัวเรือนส่วนใหญ่ที่มีไฟฟ้าใช้

น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน

สภาพแวดล้อม ในชุมชนไม่มีระบบประปาที่เป็นมาตรฐาน ใช้น้ำดิบจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง โดยต่อท่อส่งน้ำจากถาวรบนภูเขามาสู่มุมบ้านระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านจะเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกันเอง

ปัญหา ความสะอาดของน้ำ แรงดันน้ำสำหรับครัวเรือนที่อยู่บนที่สูงจะไม่แรง

แนวทางการแก้ปัญหา จัดทำโรงประปาอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 4.13 แสดงท่อส่งน้ำในชุมชน

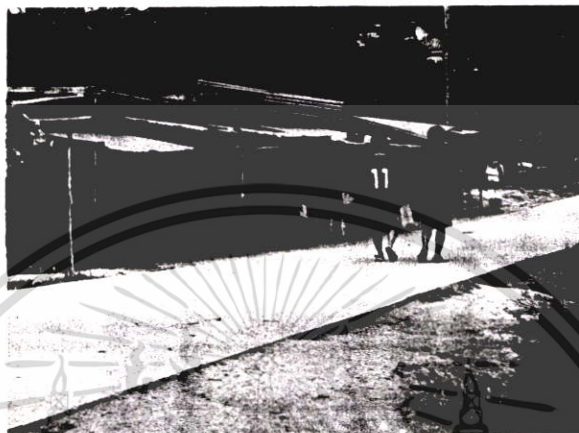
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านค้าย่อยในชุมชน

สภาพแวดล้อม จำนวนร้านค้าในชุมชนมีเพียงพอ แต่ประเภทสินค้าไม่หลากหลายตามความต้องการ การจัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ

ปัญหา การปลูกสร้างร้านค้ายื่นออกมาชิดถนนทำให้ไม่มีพื้นที่จอดรถ

แนวทางการแก้ปัญหา รื้อถอนและปลูกสร้างให้มีระยะห่างจากถนนให้เพียงพอ

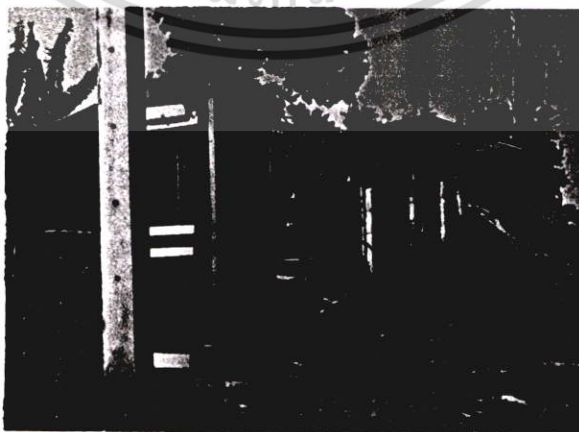
ภาพที่ 4.14 แสดงร้านค้าย่อยในชุมชนมีการปลูกสร้างยื่นชิดถนนไม่มีที่จอดรถหน้าร้าน

โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน

สภาพแวดล้อม ในชุมชนมีตู้โทรศัพท์สาธารณะหนึ่งจุดเป็นประเภทหยอดเหรียญ ตู้โทรศัพท์ค่อนข้างเก่า

ปัญหา จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ความถี่การใช้งานมีมาก เหรียญจะเต็มบ่อย

แนวทางการแก้ปัญหา เพิ่มจุดบริการให้เพียงพอ

ภาพที่ 4.15 แสดงจุดตั้งโทรศัพท์สาธารณะในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สนามเด็กเล่นภายในชุมชน

สภาพแวดล้อม ในชุมชนไม่มีสนามเด็กเล่น เด็ก ๆ จะมาเล่นที่สนามเด็กเล่นของโรงเรียน ซึ่งมีอุปกรณ์เครื่องเล่นไม่เพียงพอและอยู่ในสภาพที่เก่า

ปัญหา ชุมชนไม่มีสนามเด็กเล่น

แนวทางการแก้ปัญหา จัดทำสนามเด็กเล่นให้เหมาะสมกับความต้องการ

ภาพที่ 4.16 แสดงสนามเด็กเล่น โรงเรียนบ้านทับเบิกพร้อมใจ

สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สภาพแวดล้อม ทับเบิกเป็นหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขา มีความสวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ไม่มีพื้นที่สาธารณะพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมในการพักผ่อนหย่อนใจ

ปัญหา ขาดหน่วยงานและงบประมาณดำเนินการ

แนวทางการแก้ปัญหา ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน

สภาพแวดล้อม ใช้จัดงานปีใหม่ แข่งกีฬาเยาวชน (เดิมใช้การลงขันครอบครัววงบมิยาซาวา และงบประมาณการบริหารส่วนตำบลวังบาล)

ปัญหา พื้นที่ไม่เพียงพอในการจัดงานปีใหม่ เวทีแสดงไม่สมบูรณ์ ห้องน้ำไม่เพียงพอ

แนวทางการแก้ปัญหา ผู้นำหมู่บ้านได้เสนอโครงการไปยัง องค์การบริหารส่วนตำบลวังบาลและศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขาแก้ว แต่ยังไม่ได้รับการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.17 แสดงลานจัดกิจกรรมของชุมชน

ลักษณะบ้านเรือน

สภาพแวดล้อม ส่วนมากปลูกเป็นชั้นเดียวติดดินพื้นที่ภายในคับแคบ ไม่เป็นสัดส่วน ครัววัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ ไม่คงทนถาวร บริเวณรอบนอกมีพื้นที่ไม่มาก

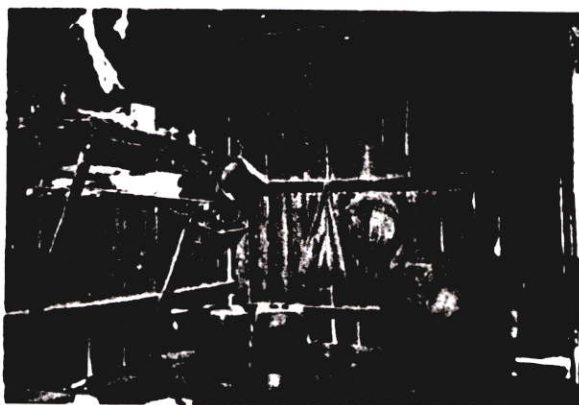
ปัญหา พื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ ไม่เป็นสัดส่วน ไม่เรียบร้อย วัสดุที่ใช้ไม่คงทนถาวร ต้องซ่อมแซมบ่อย

แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับการใช้สอยและแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน

ภาพที่ 4.18 แสดงลักษณะของบ้านใช้วัสดุซึ่งไม่คงทนถาวรบริเวณรอบนอกพื้นที่ไม่มาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.19 แสดงลักษณะภายในบ้านซึ่งคับแคบ ไม่เป็นสัดส่วน

การระบายน้ำเสียในชุมชน
 สภาพแวดล้อม แต่ละหลังคาเรือน ปล่อยน้ำลงที่ต่ำและลงตามลำธารน้ำ
 ธรรมชาติ
 ปัญหา สกปรก น่า เหม็น ทางเดินระหว่างหลังคาเรือนเปรอะเปื้อน สภาพไม่
 สวยงาม
 แนวทางการแก้ปัญหา จัดบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ จัดทำ
 รางระบายน้ำให้เหมาะสม

ภาพที่ 4.20 แสดงการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน

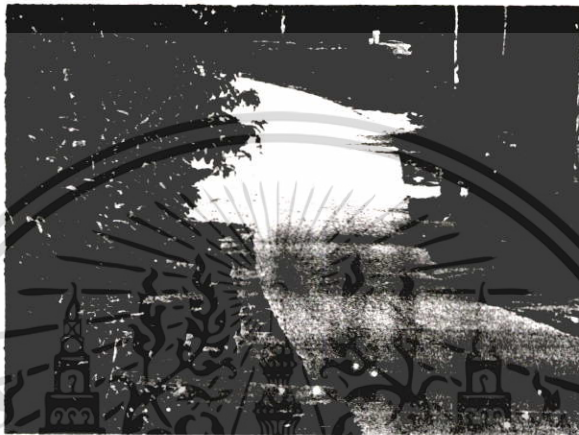
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนในชุมชน

สภาพแวดล้อม มีถังขยะตามถนนหลักภายในชุมชน ครั้วเรือนที่ไม่อยู่ริมถนนจะนำขยะมาทิ้งที่ถังริมถนนไม่สะดวก

ปัญหา ประชาชนที่อยู่ห่างจากถนนจะนำขยะมาทิ้งไม่สะดวก

แนวทางการแก้ปัญหา จัดทำที่กำจัดขยะอย่างเหมาะสม และจัดระบบการจัดการให้ชุมชนดำเนินการ

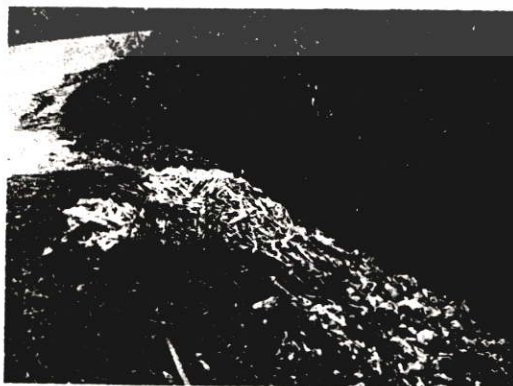
ภาพที่ 4.21 แสดงถังขยะตามถนนหลักภายในชุมชน

การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน

สภาพแวดล้อม บ้านทับเบิกเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล จากองค์การบริหารส่วนตำบล การบริการเก็บขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงไม่ทั่วถึง ในหมู่บ้านก็ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ

ปัญหา ในชุมชนไม่มีแหล่งกำจัดขยะ การนำขยะจากถังขยะไปทิ้งไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลมาเก็บไม่ทั่วถึง

แนวทางการแก้ปัญหา จัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

ภาพที่ 4.22 แสดงปัญหาการทิ้งขยะของชุมชน

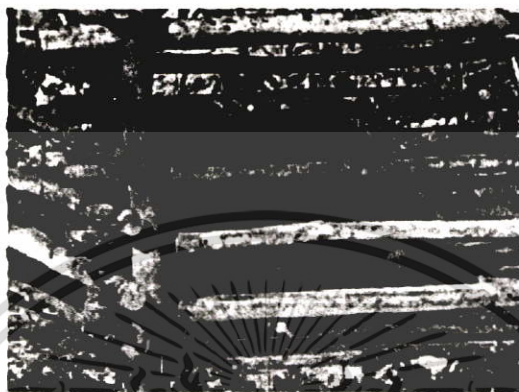
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน

สภาพแวดล้อม ปัจจุบันได้มีการทำคอกเลี้ยงสัตว์เป็นสัดส่วนแล้ว

ปัญหา การกำจัดมูลสัตว์เลี้ยง ไม่มีการกำจัดอย่างถูกวิธี ปล่อยให้มียุงกลิ่นเหม็น

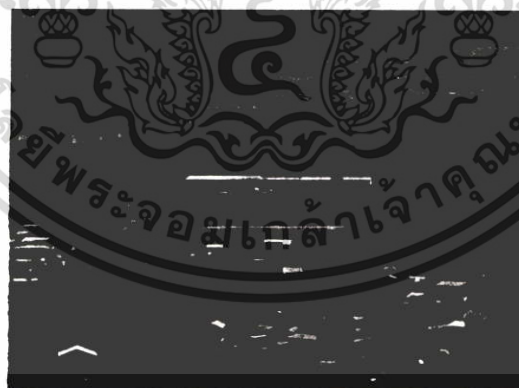
แนวทางการแก้ปัญหา นำมูลสัตว์เลี้ยงไปทำปุ๋ยหมักสำหรับพืชไร่

ภาพที่ 4.23 แสดงการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน

ที่หมายตา (Landmark)

สภาพแวดล้อม ที่หมายตาของชุมชนที่มองเห็น ได้อย่างชัดเจน เมื่อเข้าสู่เส้นทางของชุมชน คือ ป้ายชื่อ โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ

ภาพที่ 4.24 แสดงที่หมายตาของชุมชน

4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก และการปฏิบัติตามพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ โดยมีเนื้อหา 4 ตอน ประกอบด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย สถานะในครอบครัว เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อปี ศาสนาหรือสิ่งยึดถือบูชา

4.1.2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ประกอบด้วย สถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา พื้นที่ภายในบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา รายได้จากการประกอบอาชีพ การลักขโมย อัคคีภัย หรือไฟป่า ยาเสพติด

4.1.2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อม ด้านกายภาพ ประกอบด้วย ความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ของชุมชน การคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน สนามเด็กเล่นภายในชุมชน สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ลานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน

4.1.2.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์การปฏิบัติตามพิธีกรรมประเพณี ประกอบด้วย พิธีกินข้าวใหม่ ประเพณี ปีใหม่ พิธีลงสีดา ประเพณีแต่งงาน พิธีงานศพ

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ชุมชนบ้านทับเบิก

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานะในครอบครัว	180	100.00
เป็นหัวหน้าครอบครัว	157	87.22
เป็นสมาชิกในครอบครัว	23	12.78
2. เพศ	180	100.00
ชาย	147	81.67
หญิง	33	18.33
3. อายุ	180	100.00
16 – 25 ปี	16	8.89
26 – 35 ปี	49	27.22
36 – 45 ปี	67	37.22
46 ปีขึ้นไป	48	26.67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	จำนวน	ร้อยละ
4. การศึกษา	180	100.00
ไม่ได้ศึกษา	76	42.78
ประถมศึกษา	81	45.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	16	8.89
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3	1.67
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	3	1.66
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
5. อาชีพ	180	100.0
เกษตรกรรวม	174	96.67
รับจ้าง	3	1.66
ค้าขาย	-	-
ธุรกิจส่วนตัว	-	-
รับราชการ	2	1.11
รัฐวิสาหกิจ	-	-
ไม่ได้ทำงาน	-	-
อื่น ๆ (นักศึกษา)	1	0.56
6. รายได้เฉลี่ยต่อปี	180	100.00
ไม่เกิน 20,000 บาท	3	1.67
21,001 – 40,000 บาท	33	18.33
40,001 – 60,000 บาท	58	32.22
60,001 – 80,000 บาท	44	24.44
80,001 – 100,000 บาท	25	13.89
มากกว่า 100,000 บาท	16	8.89
อื่น ๆ ไม่มีรายได้	1	0.56
7. ศาสนาหรือสิ่งยึดถือบูชา	180	100.00
ศาสนาพุทธ	17	9.45
ศาสนาคริสต์	22	12.22

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	จำนวน	ร้อยละ
บรรพบุรุษ	141	78.33
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	-	-

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นชาย (ร้อยละ 81.67) อายุ 36 – 45 ปี (ร้อยละ 37.22) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 45.00) มีอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็น (ร้อยละ 96.67) รายได้เฉลี่ยต่อปี 40,001 – 60,000 บาท (ร้อยละ 32.22) ศาสนาหรือสิ่งที่ยึดถือบูชา นับถือบรรพบุรุษ (ร้อยละ 78.33)

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปัญหาสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามศาสนา	180	100.00
ไม่มีปัญหา	169	93.89
มีปัญหา	11	6.11
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ตัวอาคารไม่มีความแข็งแรงถาวร	10	47.62
พื้นที่ภายในไม่เพียงพอ	-	-
บริเวณภายนอกไม่สวยงาม	8	38.09
อื่นๆ ไม่มีครุสอนศาสนา	3	14.29
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	167	92.78
ต้องการ	13	7.22
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปรับปรุงตัวอาคารให้มีความแข็งแรงถาวร	10	45.45
เพิ่มพื้นที่ภายในให้เพียงพอ	-	-
ตกแต่งบริเวณภายนอกให้สวยงาม	9	40.91
อื่นๆ ต้องการให้มีครุสอนศาสนา	3	13.64

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ	จำนวน	ร้อยละ
2. พื้นที่ประกอบพิธีกรรมในบ้าน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	36	20.00
มีปัญหา	144	80.00
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีพื้นที่เฉพาะสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ	55	35.26
พื้นที่ภายในไม่เพียงพอ	98	62.82
บริเวณภายนอกไม่เพียงพอ	3	1.92
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	67	37.22
ต้องการ	113	62.78
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพิ่มพื้นที่สำหรับพิธีกรรมต่าง	52	32.91
ขยายพื้นที่ภายในให้เพียงพอ	102	64.56
ขยายพื้นที่ภายนอกให้เพียงพอ	4	2.53
3. ปัญหาด้านที่ดินทำกิน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	32	17.78
มีปัญหา	148	82.22
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ	136	35.70
ที่ดินทำกินขาดความอุดมสมบูรณ์ผลผลิตต่ำ	123	32.28
ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ทำกิน	122	32.02
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	32	17.78
ต้องการ	148	82.22
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ให้ภาครัฐช่วยจัดสรรที่ทำกินเพิ่ม	134	34.90
ให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมวิชาการในการปรับปรุงดิน	126	32.81
ให้ภาครัฐช่วยออกกรรมสิทธิ์เกี่ยวกับที่ทำกิน	124	32.29

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ	จำนวน	ร้อยละ
4. ปัญหาด้านการลักขโมย	180	100.00
ไม่มีปัญหา	171	95.00
มีปัญหา	9	5.00
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
บ้านพักอาศัย ไม่แข็งแรง	5	35.71
บ้านพักอาศัย ไม่มีรั้วรอบเป็นสัดส่วน	3	21.43
ไม่มีคนดูแล	6	42.86
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	171	95.00
ต้องการ	9	5.00
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปรับปรุงสภาพบ้านให้แข็งแรง	5	31.25
ปรับปรุงบริเวณรอบบ้านให้มีรั้วแบ่งพื้นที่ชัดเจน	4	25.00
จัดให้มีเวรยามในชุมชน	7	43.75
5. ปัญหาอัคคีภัยหรือไฟฟ้า	180	100.00
ไม่มีปัญหา	65	36.11
มีปัญหา	115	63.89
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ดินเพลิงที่มาจากอาคารเก่าที่เพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก	107	48.86
วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างไม่ทนไฟ	102	46.57
ไม่มีอุปกรณ์ดับเพลิง	10	4.57
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	65	36.11
ต้องการ	115	63.89
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการเผาที่เตรียมแปลงเพาะปลูก	104	47.49
ปรับปรุงบ้านให้ใช้วัสดุที่ทนไฟ	102	46.57
จัดหาอุปกรณ์ดับเพลิงที่เหมาะสม	13	5.94

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ	จำนวน	ร้อยละ
6. ปัญหาสุขภาพจิต	180	100.00
ไม่มีปัญหา	163	90.56
มีปัญหา	17	9.44
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีความรู้เรื่องยาเสพติด	13	46.43
ไม่มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน	10	35.71
ไม่มีคนสอดส่องดูแล	5	17.86
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	159	88.33
ต้องการ	21	11.67
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ให้ความรู้โทษของยาเสพติด	14	40.00
จัดให้มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน	11	31.43
จัดให้มีการสอดส่องดูแลกันเองภายในชุมชน	10	28.57

จากตารางที่ 4.2 พบว่าปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ซึ่งแบ่งออกเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามศาสนาส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 93.89) ลักษณะของปัญหาคืออาคารไม่มีความแข็งแรงถาวร (ร้อยละ 47.62) บริเวณภายนอกอาคารไม่สวยงาม (ร้อยละ 38.09) ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 7.22) โดยลักษณะความต้องการในการปรับปรุง ปรับปรุงอาคารให้มีความแข็งแรงถาวร (ร้อยละ 45.45) และตกแต่งบริเวณภายนอกให้สวยงาม (ร้อยละ 40.91) พื้นที่ประกอบพิธีกรรมในบ้านส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 80.00) ลักษณะของปัญหาเกิดจากพื้นที่ภายในไม่เพียงพอ (ร้อยละ 62.82) และไม่มีพื้นที่เฉพาะสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ (ร้อยละ 35.26) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 62.78) โดยลักษณะของความต้องการให้ขยายพื้นที่ภายในให้เพียงพอ (ร้อยละ 64.56) และเพิ่มพื้นที่สำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ (ร้อยละ 32.91) ที่ดินทำกินส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 82.22) ลักษณะของปัญหา ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ (ร้อยละ 35.70) ที่ดินทำกินขาดความอุดมสมบูรณ์ผลผลิตต่ำ (ร้อยละ 32.28) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 82.22) โดยลักษณะของความต้องการให้ภาครัฐช่วยจัดสรรที่ทำกินเพิ่ม (ร้อยละ 34.90) และให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมวิชาการในการปรับปรุงดิน (ร้อยละ 32.81) การศึกษาโดยส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 95.00) ลักษณะของปัญหา บ้านพักอาศัยไม่แข็งแรง (ร้อยละ 35.71) ไม่มีคน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดูแล (ร้อยละ 42.86) ความต้องการในการปรับปรุง (ร้อยละ 5.00) ลักษณะของความต้อการ
 จัดให้มีเวรยามในชุมชน (ร้อยละ 43.75) ปรับปรุงสภาพบ้านให้แข็งแรง (ร้อยละ 31.25) อัดคิถัย
 หรือไฟฟ้า ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 63.89) โดยลักษณะของปัญหามาจากคั้นเพลิงที่มาจาก
 เเผาที่เพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก (ร้อยละ 48.86) วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างไม่ทนไฟ (ร้อยละ 46.57)
 ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 63.89) โดยลักษณะของความต้อการ กำหนดข้อตกลง
 ร่วมกันในการเผาที่เตรียมแปลงเพาะปลูก (ร้อยละ 47.49) ปรับปรุงบ้านให้ใช้วัสดุที่ทนไฟ
 (ร้อยละ 46.57) ขาเสพคิดส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 90.56) โดยลักษณะของปัญหา ไม่มี
 ความรู้เรื่องขาเสพคิด (ร้อยละ 46.43) ไม่มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน (ร้อยละ 35.71) ต้อการ
 ปรับปรุง (ร้อยละ 11.67) ลักษณะของความต้อการให้ความรู้โทษของขาเสพคิด (ร้อยละ 40.00)
 และจัดให้มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน (ร้อยละ 31.43)

ตารางที่ 4.3 แสดงผลการสัมภาษณ์ปัญหาและความต้อการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

ปัญหาและความต้อการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
7. ปัญหาความหนาแน่นของบ้านเรือน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	19	10.56
มีปัญหา	161	89.44
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หนาแน่นมากเกิดความแออัด	116	71.17
ไม่มีที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ	18	11.04
ไม่มีที่ว่างปลูกพืชในบริเวณบ้าน	29	17.79
ความต้อการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้อการ	19	10.56
ต้อการ	161	89.44
ลักษณะของความต้อการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปรับปรุงให้บ้านพักมีระยะห่าง	112	68.29
ปรับปรุงให้มีที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมต่าง	16	9.76
ปรับปรุงให้มีพื้นที่ปลูกพืชในบริเวณบ้าน	36	21.95
8. ปัญหาลักษณะพื้นที่ของชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	164	91.11
มีปัญหา	16	8.89

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มีความลาดชันมาก	9	47.37
มีน้ำท่วมขัง	2	10.52
แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์	8	42.11
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	163	90.56
ต้องการ	17	9.44
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปรับระดับพื้นที่เป็นแบบขั้นบันได	6	33.33
ทำร่องระบายน้ำให้เหมาะสม	3	16.67
ปลูกต้นไม้บริเวณพื้นที่ว่าง	9	50.00
9. แหล่งน้ำใช้ของชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	30	16.67
มีปัญหา	150	83.33
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำใช้ตามธรรมชาติ	138	78.41
มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้	17	9.66
มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ	21	11.93
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	30	16.67
ต้องการ	150	83.33
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดทำเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำ	139	74.33
จัดทำระบบการนำน้ำมาใช้	25	13.37
ปรับปรุงให้มีขนาดเพียงพอต่อความต้องการ	23	12.30
10. เส้นทางการคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	145	80.56
มีปัญหา	35	19.44

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ป้ายจราจรไม่เพียงพอ	15	19.74
มีเส้นทางเดียวไม่สะดวกในการเดินทาง	31	40.79
ผิวถนนชำรุด	30	39.47
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	147	81.67
ต้องการ	33	18.33
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพิ่มป้ายจราจรตามจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ	16	21.62
ตัดถนนเข้า – ออกชุมชนเพิ่ม	28	37.84
ปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ราบเรียบมากกว่านี้	30	40.54
11. ปัญหาถนนภายในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	25	13.89
มีปัญหา	155	86.11
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ถนนคับแคบ	56	23.33
ผิวถนนขรุขระ	43	17.92
ไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน	141	58.75
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	23	12.78
ต้องการ	157	87.22
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขยายความกว้างของถนน	57	22.53
ปรับปรุงผิวถนนใหม่	51	20.16
ปรับปรุงให้เพียงพอต่อการเข้าถึงทุกครัวเรือน	145	57.31
12. ปัญหาไฟฟ้าในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	159	88.33
มีปัญหา	21	11.67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มีไฟฟ้าใช้ไม่ทั่วถึง	5	18.52
มีไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ (ไฟแสงสว่างถนน)	20	74.07
ตำแหน่งเสาไฟฟ้ากีดขวางการสัญจร	2	7.41
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	159	88.33
ต้องการ	21	11.67
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น	3	11.54
เพิ่มจุดไฟแสงสว่างถนน	21	80.77
เคลื่อนย้ายเสาไฟฟ้าให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม	2	7.69
13. ปัญหาน้ำประปาที่ใช้ในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	43	23.89
มีปัญหา	137	76.11
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มีน้ำประปาใช้ไม่ทั่วถึง	71	53.79
แรงดันน้ำไม่เพียงพอ	46	34.85
ท่อน้ำประปาเก่าชำรุด	15	11.36
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	43	23.89
ต้องการ	137	76.11
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น	47	40.52
ปรับปรุงระบบประปาใหม่	51	43.96
ปรับปรุงระบบท่อประปาใหม่	18	15.52
14. ปัญหาร้านค้าย่อยในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	170	94.44
มีปัญหา	10	5.56

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ	10	47.62
มีสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ	10	47.62
สร้างร้านค้าขึ้นออกมามากกีดขวางการสัญจร	1	4.76
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	170	94.44
ต้องการ	10	5.56
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เปิดโล่งเห็นสินค้าได้สะดวก	10	45.45
ปรับปรุงให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ	10	45.45
ปรับปรุงให้อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม	2	9.10
15. ปัญหาโทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	24	13.33
มีปัญหา	156	86.67
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ	152	71.36
ขีดข้องใช้งานไม่ได้	40	18.78
ติดตั้งห่างไกลชุมชน	21	9.86
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	25	13.89
ต้องการ	155	86.11
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ติดตั้งตู้โทรศัพท์เพิ่มขึ้น	154	72.98
ปรับปรุงระบบการบริการ	35	16.59
ปรับปรุงให้อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม	22	10.43
16. ปัญหาสนามเด็กเล่นภายในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	40	22.22
มีปัญหา	140	77.78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะของปัญหา (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่คับแคบ	22	13.25
อุปกรณ์เครื่องเล่นเก่าชำรุดใช้งานไม่ได้	30	18.07
จำนวนอุปกรณ์เครื่องเล่น ไม่เพียงพอต่อความต้องการ	6	3.62
อื่น ๆ ไม่มีสนามเด็กเล่นของชุมชน	108	65.06
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	40	22.22
ต้องการ	140	77.78
ลักษณะของความต้องการ (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ต้องการพื้นที่เพิ่ม	23	12.85
ปรับปรุงซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องเล่นให้ใช้งานได้ตามปกติ	21	11.73
จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นเพิ่มเติมให้เหมาะสม	25	13.97
อื่น ๆ งบประมาณจัดสร้างสนามเด็กเล่นของชุมชน	110	61.45
17. ปัญหาสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	180	100.00
ไม่มีปัญหา	39	21.67
มีปัญหา	141	78.33
ลักษณะของปัญหา (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	138	90.79
พื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ	8	5.26
ไม่มีงบประมาณดูแลรักษา	6	3.95
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	39	21.67
ต้องการ	141	78.33
ลักษณะของความต้องการ (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดสร้างสวนสาธารณะ	137	90.73
ต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม	8	5.30
ต้องการงบประมาณในการดูแลรักษา	6	3.97

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
18. ปัญหาตามจัดกิจกรรมของชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	53	29.44
มีปัญหา	127	70.56
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่คับแคบ	123	42.41
ไม่มีพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวนั่งชมกิจกรรมในงานปีใหม่	41	14.14
ห้องน้ำไม่เพียงพอ	126	43.45
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	51	28.33
ต้องการ	129	71.67
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ต้องการพื้นที่เพิ่ม	120	35.29
แบ่งส่วนพื้นที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว	94	27.65
จัดทำห้องน้ำให้เพียงพอ	126	37.06
19. ปัญหาลักษณะของบ้านเรือน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	17	9.44
มีปัญหา	163	90.56
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
บริเวณรอบบ้านพื้นที่คับแคบ	113	32.95
วัสดุที่ใช้ไม่แข็งแรงถาวร	125	36.44
การแบ่งส่วนพื้นที่ภายในไม่เหมาะสม	105	30.61
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	17	9.44
ต้องการ	163	90.56
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ต้องการพื้นที่รอบบ้านเพิ่มขึ้น	111	34.47
ใช้วัสดุที่แข็งแรงถาวรในการก่อสร้าง	105	32.61
จัดแบ่งพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอย	106	32.92

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
20. ปัญหาการระบายน้ำเสียในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	19	10.56
มีปัญหา	161	89.44
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทิ้งน้ำเสียบริเวณรอบบ้าน	116	63.04
น้ำเสียดกค้างส่งกลิ่นเหม็น	40	21.74
ไม่มีความรู้ในการกำจัดน้ำเสีย	28	15.22
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	19	10.56
ต้องการ	161	89.44
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ที่ทิ้งน้ำเสียที่เหมาะสม	117	63.24
วิธีการกำจัดกลิ่นน้ำเสียที่เหมาะสม	40	21.62
การให้ความรู้ในการกำจัดน้ำเสียจากหน่วยราชการ	28	15.14
21. การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	33	18.33
มีปัญหา	147	81.67
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ถังขยะไม่เพียงพอ	29	16.96
ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะไปทิ้ง	142	83.04
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	33	18.33
ต้องการ	147	86.67
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ต้องการถังขยะเพิ่มเติม	33	18.86
จัดให้มีผู้รับผิดชอบการกำจัดขยะ	142	81.14

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
22. การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	38	21.11
มีปัญหา	142	78.89
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ	142	36.04
ไม่มีวิธีกำจัดขยะที่เหมาะสม	129	32.74
ไม่มีงบประมาณในการกำจัดขยะ	123	31.22
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	39	21.67
ต้องการ	141	78.33
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม	140	35.71
ศึกษาและนำวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมมาใช้	128	32.65
ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรท้องถิ่น	124	31.64
23. ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน	180	100.00
ไม่มีปัญหา	161	89.44
มีปัญหา	19	10.56
ลักษณะของปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่มีโรงเรียนเป็นสัดส่วน	13	41.94
สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านเข้ามาก่อความรำคาญแก่ท่าน	11	35.48
สัตว์เลี้ยงก่อความสกปรกแก่บริเวณบ้าน	7	22.58
ความต้องการในการปรับปรุง	180	100.00
ไม่ต้องการ	162	90.00
ต้องการ	18	10.00
ลักษณะของความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
สร้างโรงเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน	12	40.00
กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการควบคุมสัตว์เลี้ยงในชุมชน	10	33.33
กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการรักษาความสะอาดชุมชน	8	26.64

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 4.3 พบว่าปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็น ความหนาแน่นของบ้านเรือนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 89.44) ลักษณะของปัญหา ความหนาแน่นมากเกิดความแออัด (ร้อยละ 71.17) ไม่มีที่ว่างปลูกพืชในบริเวณบ้าน (ร้อยละ 17.79) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 89.44) ลักษณะของความต้อการปรับปรุงให้บ้านพัก มีระยะห่าง (ร้อยละ 68.29) ให้มีพื้นที่ปลูกพืชในบริเวณบ้าน (ร้อยละ 21.95) ลักษณะพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 91.11) ลักษณะของปัญหาพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก (ร้อยละ 47.37) แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์ (ร้อยละ 42.11) ความต้อการในการปรับปรุง (ร้อยละ 9.44) ลักษณะของความต้อการปลูกต้นไม้บริเวณพื้นที่ว่าง (ร้อยละ 50.00) ปรับระดับพื้นที่เป็นแบบขั้นบันได (ร้อยละ 33.33) แหล่งน้ำใช้ของชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 83.33) ลักษณะของปัญหาไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำใช้ตามธรรมชาติ (ร้อยละ 78.41) มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่เพียงพอต่อความต้อการ (ร้อยละ 11.93) ส่วนใหญ่ต้อการปรับปรุง (ร้อยละ 83.33) ลักษณะของความต้อการ จัดทำเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำ (ร้อยละ 74.33) จัดทำระบบการนำน้ำมาใช้ (ร้อยละ 13.37) เส้นทางคมนาคมคิดต่อระหว่างชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 80.56) ลักษณะของปัญหาถนนมีเส้นทางเดียวไม่สะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 40.79) ผิวถนนชำรุด (ร้อยละ 39.47) ความต้อการในการปรับปรุง (ร้อยละ 17.88) ลักษณะของความต้อการ ปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ราบเรียบมากกว่านี้ (ร้อยละ 40.54) ตัดถนนเข้า-ออกชุมชนเพิ่ม (ร้อยละ 37.84) ปัญหาถนนภายในชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 86.11) ลักษณะของปัญหาถนนไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน (ร้อยละ 58.75) ถนนคับแคบ (ร้อยละ 23.33) ส่วนใหญ่ต้อการปรับปรุง (ร้อยละ 87.22) ลักษณะของความต้อการ ปรับปรุงให้เพียงพอต่อการเข้าถึงทุกครัวเรือน (ร้อยละ 57.31) ขยายความกว้างของถนน (ร้อยละ 22.53) ไฟฟ้าในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 88.33) ลักษณะของปัญหาไม่มีไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ (ไฟแสงสว่างถนน) (ร้อยละ 74.07) มีไฟฟ้าใช้ไม่ทั่วถึง (ร้อยละ 18.52) ความต้อการในการปรับปรุง (ร้อยละ 11.67) ลักษณะของความต้อการ เพิ่มจุดไฟแสงสว่างถนน (ร้อยละ 80.77) ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 11.54) น้ำประปา ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 76.11) ลักษณะของปัญหา มีน้ำประปาใช้ไม่ทั่วถึง (ร้อยละ 53.79) แรงดันน้ำไม่เพียงพอ (ร้อยละ 34.85) ส่วนใหญ่ต้อการปรับปรุง (ร้อยละ 76.11) ลักษณะความต้อการ ปรับปรุงระบบประปาใหม่ (ร้อยละ 43.96) ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 40.52) ร้านค้าย่อยในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 94.44) ลักษณะของปัญหา จัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ (ร้อยละ 47.62) มีสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้อการ (ร้อยละ 47.62) ความต้อการในการปรับปรุง (ร้อยละ 5.56) ลักษณะของความต้อการ เปิดโล่งเห็นสินค้าได้สะดวก (ร้อยละ 45.45) ปรับปรุงให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้อการ (ร้อยละ 45.45) โทรศัพท์สาธารณะส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 86.67) ลักษณะของปัญหา จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้อการ (ร้อยละ 71.36) จัดซื้อใช้งานไม่ได้ (ร้อยละ 18.78) ส่วนใหญ่ต้อการปรับปรุง (ร้อยละ 86.11) ลักษณะของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้ทำเป็นเอกสารเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความต้องการ ติดตั้งตู้โทรศัพท์เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 72.98) ปรับปรุงระบบบริการ (ร้อยละ 16.59) สนามเด็กเล่นส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 77.78) ลักษณะของปัญหาไม่มีสนามเด็กเล่นของชุมชน (ร้อยละ 65.06) และอุปกรณ์เครื่องเล่นเก่าชำรุดใช้งานไม่ได้ (ร้อยละ 18.07) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 77.78) ลักษณะของความต้องการ ของงบประมาณจัดสร้างสนามเด็กเล่นของชุมชน (ร้อยละ 61.45) จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นเพิ่มเติมให้เหมาะสม (ร้อยละ 13.97) สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 78.33) ลักษณะของปัญหา ไม่มีสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 90.79) พื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ (ร้อยละ 5.26) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 78.33) ลักษณะของความต้องการ จัดสร้างสวนสาธารณะ (ร้อยละ 90.73) ต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม (ร้อยละ 5.30) ลานกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 70.56) ลักษณะของปัญหา ห้องน้ำไม่เพียงพอ (ร้อยละ 43.45) พื้นที่คับแคบ (ร้อยละ 42.41) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 71.67) ลักษณะของความต้องการ จัดทำห้องน้ำให้เพียงพอ (ร้อยละ 37.06) ต้องการพื้นที่เพิ่ม (ร้อยละ 35.29) ลักษณะของบ้านเรือน ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 90.56) ลักษณะของปัญหา วัสดุที่ใช้ไม่แข็งแรงถาวร (ร้อยละ 36.44) บริเวณรอบบ้านพื้นที่คับแคบ (ร้อยละ 32.95) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 90.56) ลักษณะความต้องการ ต้องการพื้นที่รอบบ้านเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 34.47) จัดแบ่งพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอย (ร้อยละ 32.92) การระบายน้ำเสีย ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 89.44) ลักษณะของปัญหา ทิ้งน้ำเสียบริเวณรอบบ้าน (ร้อยละ 63.04) น้ำเสียดกค้างส่งกลิ่นเหม็น (ร้อยละ 21.74) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 89.44) ลักษณะของความต้องการ ที่ทิ้งน้ำเสียที่เหมาะสม (ร้อยละ 63.24) วิธีกำจัดน้ำเสียที่เหมาะสม (ร้อยละ 21.62) การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพัก ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 81.67) ลักษณะของปัญหา ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะไปทิ้ง (ร้อยละ 83.04) ถึงขยะไม่เพียงพอ (ร้อยละ 16.96) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 86.67) ลักษณะของความต้องการ จัดให้มีผู้รับผิดชอบกำจัดขยะ (ร้อยละ 81.14) ต้องการถังขยะเพิ่มเติม (ร้อยละ 18.86) การกำจัดขยะมูลฝอยส่วนรวมของชุมชน ส่วนใหญ่มีปัญหา (ร้อยละ 78.89) ลักษณะของปัญหา ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ (ร้อยละ 36.04) ไม่มีวิธีกำจัดขยะที่เหมาะสม (ร้อยละ 32.74) ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง (ร้อยละ 78.33) ลักษณะของความต้องการ จัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม (ร้อยละ 35.71) ศึกษาและนำวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมมาใช้ (ร้อยละ 32.65) ปัญหา การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา (ร้อยละ 89.44) ลักษณะของปัญหา ไม่มีโรงเรือนเป็นสัดส่วน (ร้อยละ 41.94) สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านเข้ามาก่อความรำคาญ (ร้อยละ 35.48) ความต้องการในการปรับปรุง (ร้อยละ 10.00) ลักษณะของความต้องการ สร้างโรงเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน (ร้อยละ 40.00) กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการควบคุมสัตว์เลี้ยงในชุมชน (ร้อยละ 33.33)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 แสดงการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรม

24. การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีกินข้าวใหม่		จำนวน	ร้อยละ
24.1 เลือกเกี่ยวข้าวที่เริ่มสุกมีปลายรวงสีเหลือง			
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ที่ไร้วัวของตนเอง	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลูกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.2 นำข้าวที่เกี่ยวข้องได้มาวัดให้ได้ข้าวเปลือก		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลูกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.3 นำข้าวเปลือกมาคั่วให้เมล็ดข้าวแข็ง		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	30	16.67
ไม่ปฏิบัติ		150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลูกข้าว	12	6.67
	ไม่ได้คั่วข้าวด้วยครกกระเดื่อง	138	76.66
รวม		180	100.00
24.4 นำเมล็ดข้าวเปลือกที่คั่วแล้วมาผึ่งลมให้เย็น		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	30	16.67
ไม่ปฏิบัติ		150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลูกข้าว	12	6.67
	ไม่ได้คั่วข้าวด้วยครกกระเดื่อง	138	76.66
รวม		180	100.00
24.5 นำเมล็ดข้าวเปลือกที่ผึ่งลมให้เย็นแล้วมาคั่วด้วยครกกระเดื่อง		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

24.5 นำเมล็ดข้าวเปลือกที่ฝังมให้เย็นแล้วมาตำด้วยครกกระเดื่อง		จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	30	16.67
	ไม่ปฏิบัติ	150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	สีที่โรงสีข้าว	138	76.66
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.6 นำข้าวสารที่ได้จากการตำมาหุงด้วยกระทะใบบัว		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	30	16.67
	ไม่ปฏิบัติ	150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	หุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า	138	76.66
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.7 กรองข้าวให้สะอาดหน้าด้วยกระชอน (ชะงั)		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	30	16.67
	ไม่ปฏิบัติ	150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	หุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า	138	76.66
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.8 นำข้าวที่สะอาดนำมาหุงด้วยหม้อข้าว (หุง)		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	30	16.67
	ไม่ปฏิบัติ	150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	หุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า	138	76.66
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.9 เก็บน้ำข้าวไว้ดื่ม		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		30	16.67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

24.9 เก็บน้ำข้าวไว้ดื่ม		จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	30	16.67
ไม่ปฏิบัติ		150	83.33
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	หุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า	138	76.66
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.10 ฆ่าไก่หรือหมูไว้ทำอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.11 จัดตั้งโต๊ะอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.12 ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมกินข้าวใหม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		146	81.11
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ผนังตรงข้ามประตูหน้า	146	81.11
ไม่ปฏิบัติ		34	18.89
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.13 เชิญแขกผู้หลักผู้ใหญ่และญาติที่ห้องนั่งประจำโต๊ะอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

24.13 เชิญแขกผู้หลักผู้ใหญ่และญาติพี่น้องนั่งประจำโต๊ะอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
24.14 แขกผู้ใหญ่กล่าวอวยพรให้เจ้าภาพ		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		168	93.33
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	168	93.33
ไม่ปฏิบัติ		12	6.67
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่ได้ปลุกข้าว	12	6.67
รวม		180	100.00
25. การปฏิบัติตามขั้นตอนประเพณีปีใหม่		จำนวน	ร้อยละ
25.1 เก็บข้าวของเกี่ยวกับการทำไร่นาไว้ที่บ้านทั้งหมด			
ปฏิบัติ		180	100.00
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	180	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		180	100.00
25.2 เตรียมสิ่งของประกอบด้วย 1) ข้าวสาร 2) ฟืน 3) ไม้ 4) หมู 5) ไก่ 6) กระดาษสีเทา 7) กระดาษเงินกระดาษทอง 8) รูป 9) เทียน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ผนังตรงข้ามประตูหน้า	158	87.78
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
25.3 ปิดเป่าสังข์รัยภายในครอบครัวในวัน 30 ค่ำ (แรม 15 ค่ำ เดือน 12)		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		163	90.56
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ในบ้าน	163	90.56
ไม่ปฏิบัติ		17	9.44
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	17	9.44

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

25.3 ปิดป่าถึงชั่วร้ายภายในครอบครัวในวัน 30 ค่ำ (แรม 15 ค่ำ เดือน 12)		จำนวน	ร้อยละ
รวม		180	100.00
25.4 รวมนวฤกษ์ที่ห้องในตระกูลเดียวกัน (แซ่เดียวกัน) เพื่อทำพิธีปิดป่าถึงชั่วร้ายด้วยกัน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		163	90.56
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	163	90.56
ไม่ปฏิบัติ		17	9.44
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	17	9.44
รวม		180	100.00
25.5 ทำพิธีเซ่นไหว้เจ้าที่ในบ้าน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ผนังตรงข้ามประตูหน้า	158	87.78
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
25.6 ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมรับประทานอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		161	89.44
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	161	89.44
ไม่ปฏิบัติ		19	10.56
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	19	10.56
รวม		180	100.00
25.7 ตื่นนอนรุ่งเช้าในวันปีใหม่ เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลตลอดปี		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		163	90.56
เหตุผลที่ปฏิบัติ	เชื่อตามความเชื่อนั้น	163	90.56
ไม่ปฏิบัติ		17	9.44
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ไม่เชื่อว่าจะเกี่ยวข้องกัน	17	9.44
รวม		180	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

25.8 ไปร่วมเล่นโยนลูกช่วงที่ชุมชนจัดขึ้น		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		122	67.78
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ลานกิจกรรมของชุมชน	122	67.78
ไม่ปฏิบัติ		58	32.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	แต่งงานแล้ว	46	79.31
	อายุมากแล้ว	12	20.69
รวม		180	100.00
25.9 ในการเล่นโยนลูกช่วง ท่านโยนลูกช่วงกับเพศตรงข้ามในแซ่เดียวกันหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		-	-
เหตุผลที่ปฏิบัติ		-	-
ไม่ปฏิบัติ		180	100.00
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	เพราะแซ่เดียวกันจะแต่งงานกันไม่ได้	180	100.00
รวม		180	100.00
25.10 ในวันขึ้นปีใหม่ ท่านแต่งกายด้วยชุดแต่งกายประจำเผ่าที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		180	100.00
เหตุผลที่ปฏิบัติ	บ่งบอกถึงความเป็นฐานะ	180	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		180	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

26. เมื่อบุคคลในครอบครัวของท่านเจ็บป่วย ครอบครัวของท่านได้ปฏิบัติตามพิธีลงสีกา (อ้วนั่ง) ดังต่อไปนี้หรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
26.1 จัดเตรียมข้าวของตั้งโต๊ะประกอบด้วย 1) กระจ่างรูปจำนวน 3 ดอก 2) กระดาษเงินกระดาษทอง 3) ถ้วยข้าวสาร พร้อมไขไก่ 1 ฟอง 4) ตะเกียงหรือเทียนไข 1 เล่ม 5) กั๊วะ (เขาวัวหรือเขาควย 1 คู่) 6) น้ำ 3 จอก 7) ข้าวตอก 1 กอง 8) หมู 1 ตัว			
ปฏิบัติ		158	87.78
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ผนังตรงข้ามประตูหน้า	158	87.78
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
26.2 จัดเตรียมม้านั่งยาวไว้สำหรับหมอสีกานั่งประกอบพิธี		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	151	83.89
	ในบ้าน	7	3.89
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
26.3 การทำพิธีของหมอสีกา มีการโยนกั๊วะเสี่ยงทายด้วยหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	151	83.89
	ในบ้าน	7	3.89
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
26.4 ในพิธีกรรม มีการฆ่าหมูเพื่อใช้ถวายวิญญาณด้วยหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

26.4 ในพิธีกรรม มีการนำหมเพื่อใช้ไถวัญญาณด้วยหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ครัว	32	17.78
	ในบ้าน	21	11.67
	นอกบ้าน	105	58.33
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์	22	12.22
รวม		180	100.00
26.5 เมื่อเสร็จพิธีต้องให้หัวหมกับหมอสีดาหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		158	87.78
เหตุผลที่ปฏิบัติ	เพื่อให้หมอผีทำพิธีส่งวิญญาณหมไปเกิด	158	87.78
ไม่ปฏิบัติ		22	12.22
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	นับถือศาสนาคริสต์		
รวม		180	100.00
27. ในครอบครัวของท่านเคยมีการจัดงานแต่งงานหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
เคยมีการจัดงานแต่งงาน		68	37.78
ไม่เคยมีการจัดงานแต่งงาน		112	62.22
27.1 มีการจัดหาเจ้าแก้วมาทำพิธีแต่งงานให้		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	หน้าประตูผัด้านในบ้าน	45	66.18
	โถง	23	33.82
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		68	100.00
27.2 มีการชูงอ โดยเจ้าแก้วฝ่ายชายกับเจ้าแก้วฝ่ายหญิงเป็นตัวแทน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	หน้าประตูผัด้าน	45	66.18
	โถง	23	33.82
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

27.2 มีการสู้อ โดยเจ้าแก้มฝ่ายชายกับเจ้าแก้มหญิงเป็นตัวแทน		จำนวน	ร้อยละ
รวม		68	100.00
27.3 ฝ่ายหญิงต้อนรับฝ่ายชายด้วยการเลี้ยงอาหารและเหล้า		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	54	79.41
	ครัว	9	13.24
	นอกบ้าน	5	7.35
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		68	100.00
27.4 มีการเจรจาเรื่องสินสอดโดยเจ้าแก้มฝ่ายชายกับเจ้าแก้มหญิงเป็นตัวแทน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	หน้าประตู	50	73.53
	ในบ้าน	18	26.47
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		68	100.00
27.5 ฝ่ายชายแสดงการขอบคุณฝ่ายหญิงที่ตกลงรับการสู้อ โดยการเลี้ยงเหล้า		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	54	79.41
	ครัว	9	13.24
	นอกบ้าน	5	7.35
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		68	100.00
27.6 มีการหมั้นที่ ทำอาหารเลี้ยงผู้มาร่วมงาน		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

27.6 มีการฆ่าหมูที่ ทำอาหารเลี้ยงผู้มาร่วมงาน		จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	68	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ที่บ้านยังไม่เคยจัดงานแต่งงาน	-	-
รวม		68	100.00
27.7 ในการแต่งงานเจ้าบ่าวจะค้างคืนที่บ้านเจ้าสาว 1 คืน ก่อนพาเจ้าสาวกลับมาอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		68	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	โถง	68	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ที่บ้านยังไม่เคยจัดงานแต่งงาน	-	-
รวม		68	100.00
28. ในครอบครัวของท่าน เคยมีการจัดงานศพหรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
เคยมีการจัดงานศพ		28	15.56
ไม่เคยมีการจัดงานศพ		152	84.44
28.1 เมื่อมีคนในครอบครัวตายจะต้องนำชุดแต่งกายมั่งที่จัดเตรียมไว้หรือใหม่ที่สุดมาสวมใส่ให้ศพ		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
เหตุผลที่ปฏิบัติ	เชื่อว่าคนตายจะได้มีชุดใหม่สวมใส่ในชาติหน้า	28	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00
28.2 การตั้งศพต้องตั้งในบ้าน โดยวางยาวขนานกับฝาผนังด้านตรงข้ามประตู		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ในบ้านตรงข้ามประตู	28	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

28.3 มีการเป่าแคนตลอดช่วงจัดงานศพ		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	ในบ้าน	12	42.86
	นอกบ้าน	16	57.14
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00
28.4 มีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้ที่มาร่วมงานศพ		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	โลง	4	14.28
	ครัว	6	21.43
	นอกบ้าน	18	64.29
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00
28.5 มีการดื่มวิวเพื่อควงวิญญาณคนตายจะได้มีอาหารอย่างสมบูรณ์ในภพหน้า		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	28	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00
28.6 มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ศพ		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ที่ใช้ปฏิบัติ	นอกบ้าน	28	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

28.7 การนำศพไปฝังจะนำศพออกทางประตูผี (ประตูด้านข้างของบ้าน)		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		28	100.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ประตูผี	28	100.00
ไม่ปฏิบัติ		-	-
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ		-	-
รวม		28	100.00
28.8 มีการนำศพไปฝังในที่ดินของครอบครัวตนเอง		จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติ		14	50.00
พื้นที่ ที่ใช้ปฏิบัติ	ในที่ดินของครอบครัวตนเอง	14	50.00
ไม่ปฏิบัติ		14	50.00
สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ	ที่ใดก็ได้ที่เหมาะสมตามลักษณะดวงจัญและ เจ้าของที่อนุญาต สุสาน	8 6	28.57 21.43
รวม		28	100.00
29. ท่านเห็นด้วยกับการปลูกสร้างบ้านให้สอดคล้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีที่ท่านยึดถืออยู่หรือไม่		จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย		164	91.11
ไม่เห็นด้วย		16	8.89
รวม		180	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่าการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีกินข้าวใหม่ส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ (ร้อยละ 93.33) ซึ่งในจำนวนนี้ไม่มีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.66) และมีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่บ้างเป็นเล็กน้อย (ร้อยละ 16.67) และส่วนหนึ่งไม่มีการปลูกข้าว (ร้อยละ 6.67) พื้นที่ที่ใช้ในการทำข้าวใหม่ส่วนใหญ่เป็นครัวและพื้นที่ในการกินข้าวใหม่จะใช้บริเวณโถงในบ้าน

ประเพณีปีใหม่ ในการปฏิบัติตามประเพณีพบว่า ก่อนถึงช่วงปีใหม่ประชากรส่วนใหญ่จะเก็บข้าวของเกี่ยวกับการทำไร่มาไว้ที่บ้านบริเวณด้านนอก (ร้อยละ 100.00) มีการเตรียมสิ่งของเพื่อเช่นไหว้เจ้าที่ บรรพบุรุษในบ้าน (ร้อยละ 87.78) มีการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายภายในครอบครัวในวันก่อนปีใหม่ (ร้อยละ 90.56) ญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกันมารวมปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายด้วยกัน (ร้อยละ 90.56) มีการทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่ในบ้าน (ร้อยละ 87.78) ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาร่วมรับประทานอาหาร (ร้อยละ 89.44) ดื่มนอนรุ่งเช้าในวันปีใหม่ (ร้อยละ 90.56) เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลตลอดปี ไปร่วมเล่นโยนลูกช่วงที่ลานกิจกรรมของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.78) ที่ไม่ไปเนื่องจากมีครอบครัวและอายุมากแล้ว (ร้อยละ 32.22) โดยการโยนลูกช่วงร้อยละ 100.00 จะไม่โยนลูกช่วงกับเพศตรงข้ามในแซ่เดียวกันเพราะแต่งงานกันไม่ได้ และร้อยละ 100.00 จะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่เพื่อบ่งบอกถึงความเป็นฐานะ พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามประเพณีปีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าที่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้บริเวณผนังด้านตรงข้ามประตูหลัก ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีชีวิตอยู่จะใช้พื้นที่บริเวณโถงภายในบ้าน สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 12.22 จะไม่ทำพิธีเกี่ยวกับการเซ่นไหว้เจ้าที่

พิธีลงสีดา (อ้วนเน็ง) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ที่นับถือบรรพบุรุษ จะปฏิบัติตามพิธีลงสีดา เมื่อมีการเจ็บป่วย (ร้อยละ 87.78) ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์จะไม่ปฏิบัติตามพิธีลงสีดา (ร้อยละ 12.22) สำหรับพื้นที่ในการประกอบพิธีลงสีดานั้น จะใช้บริเวณโถงภายในบ้าน มีบางขั้นตอนคือการล้มหมูเพื่อไถ่วิญญาณจะใช้พื้นที่นอกบ้าน

ประเพณีแต่งงาน พบว่าในการจัดงานแต่งงานจะมีการจัดหาเก้าอี้มาทำพิธีแต่งงานให้คิดเป็น ร้อยละ 100 พื้นที่ที่ใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรมของเจ้าแก่ทั้งสองฝ่ายจะใช้บริเวณหน้าประตูผีด้านในบ้านคิดเป็น ร้อยละ 66.18 และใช้บริเวณโถง ร้อยละ 33.82 ส่วนการเลี้ยงอาหารญาติฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จะใช้บริเวณโถงร้อยละ 79.41 ใช้บริเวณครัวร้อยละ 13.24 และบริเวณนอกบ้านร้อยละ 7.35

ประเพณีงานศพ พบว่าประชากรร้อยละ 100 ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีโดยใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมคือ การตั้งศพพบว่าร้อยละ 100 ใช้พื้นที่ตรงข้ามประตูผี โดยวางโลงศพขนานกับผนัง การเป่าแคนในงานศพจะใช้พื้นที่นอกบ้านร้อยละ 57.14 และใช้พื้นที่ในบ้านร้อยละ 42.86 การเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานศพส่วนใหญ่ใช้พื้นที่นอกบ้าน (ร้อยละ 64.29) ใช้พื้นที่ในครัว ร้อยละ 21.43 และใช้พื้นที่โถงร้อยละ 14.28 มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ศพบริเวณนอกบ้าน ร้อยละ 100 การนำศพออกไปฝังน้าออกทางประตูผี (ร้อยละ 100.00) ส่วนการฝังศพนั้นร้อยละ 50.00 ฝังศพในที่ดินของครอบครัวตนเองและอีกร้อยละ 28.57 จะฝังศพในที่ที่เหมาะสมตามลักษณะฮวงจุ้ยซึ่งเจ้าของที่อนุญาต ส่วนการฝังศพที่สุสานคิดเป็นร้อยละ 21.43

การปลูกสร้างบ้าน ให้สอดคล้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี ที่ยึดถือ เห็นด้วย ร้อยละ 91.11 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 8.89

ตารางที่ 4.5 แสดงลำดับปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

ลำดับ	ปัญหา	ร้อยละ
1	ลักษณะของบ้านเรือน	90.56
2	การระบายน้ำเสียในชุมชน	89.44
3	ความหนาแน่นของบ้านเรือน	89.44
4	โทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน	86.67
5	ถนนภายในชุมชน	86.11
6	แหล่งแหล่งน้ำใช้ของชุมชน	83.33
7	ด้านที่ดินทำกิน	82.22
8	การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน	81.67
9	พื้นที่ประกอบพิธีกรรมในบ้าน	80.00
10	การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน	78.89
11	สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	78.33
12	สนามเด็กเล่นภายในชุมชน	77.78
13	น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน	76.11
14	ลานจัดกิจกรรมของชุมชน	70.56
15	อัคคีภัยหรือไฟป่า	63.89

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 แสดงความต้องการด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

ลำดับ	ความต้องการในการปรับปรุง	ร้อยละ
1	ลักษณะของบ้านเรือน	90.56
2	การปลูกสร้างบ้าน ให้สอดคล้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี	91.11
3	การระบายน้ำเสียในชุมชน	89.44
4	ความหนาแน่นของบ้านเรือน	89.44
5	ถนนภายในชุมชน	87.22
6	การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน	86.67
7	โทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน	86.11
8	แหล่งแหล่งน้ำใช้ของชุมชน	83.33
9	ด้านที่ดินทำกิน	82.22
10	การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน	78.33
11	สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	78.33
12	สนามเด็กเล่นภายในชุมชน	77.78
13	น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน	76.11
14	ลานจัดกิจกรรมของชุมชน	71.67
15	อค์ศึภยหรือไฟฟ้า	63.89
16	พื้นที่ประกอบพิธีกรรมในบ้าน	62.78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่องแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิกในปัจจุบัน

5.1 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 5.1.1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก
- 5.1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก
- 5.1.3 เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และ หมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1,798 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ใช้เกณฑ์ในการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักประชากรหลักพัน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 10 – 15 % ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 180 คน

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ชุด ประกอบด้วยแบบสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิกและ แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการที่ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจและด้านกายภาพ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

5.2.2.1 ศึกษาทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

5.2.2.2 ศึกษาและกำหนดแนวความคิดในการวิจัย

5.2.2.3 สร้างแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ 2 ชุดดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุดที่ 1 แบบสำรวจสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ และด้านจิตใจ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ซึ่งแบ่ง เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นลักษณะของแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการที่ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการ ที่ส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี

5.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม การศึกษาเอกสารและการใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

5.2.3.1 ข้อมูลเอกสาร

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านทับเบิก และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง

5.2.3.2 ข้อมูลจากการสำรวจ

สำรวจข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

5.2.3.3 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิกและข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี จากกลุ่มตัวอย่างชุมชนบ้านทับเบิกหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

5.2.4 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

5.2.4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ขึ้นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนหมู่บ้านทับเบิก

5.2.4.2 ผู้วิจัยและผู้ช่วย (นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นชาวเขาที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทับเบิกและนักศึกษา ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการเรียนรู้ร่วมกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารทสงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นเรียบร้อยแล้วห้ามทำซ้ำ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรรค์สร้างชุมชนหน่วยพื้นที่ตำบลวังบาล) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยประสานกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัด เพชรบูรณ์

5.3.4.3 นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ต่อไป

5.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิกและข้อมูล เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมตาประเพณี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ และนำไปสรุปเป็น แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

5.3 สรุปผลการวิจัย

5.3.1 สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก

5.3.1.1 สภาพแวดล้อมด้านจิตใจ

5.3.1.2 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

5.3.2 ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก

5.3.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

5.3.2.2 ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ

5.3.2.3 ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

5.3.2.4 การประกอบพิธีกรรมตามประเพณี

5.3.1 สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก

5.3.1.1 สภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ผลจากการสำรวจด้านจิตใจที่เกี่ยวกับ ความเชื่อ และศาสนา ประเพณี เศรษฐกิจชุมชน การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ความเชื่อและศาสนา ชุมชนทับเบิกประชากรร้อยละ 80 นับถือบรรพบุรุษ ร้อยละ 10 นับถือ ศาสนาพุทธ และอีกร้อยละ 10 นับถือศาสนาคริสต์ ประชากรที่นับถือบรรพบุรุษ จะประกอบ พิธีกรรมตามความเชื่อที่บ้านในโอกาสต่าง ๆ คือ วันขึ้นปีใหม่ เวลาที่มีการเจ็บป่วยจะมีวิธีการ รักษาแบบดั้งเดิมตามความเชื่อ ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธจะมีการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ ทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ส่วนประชากรที่นับถือ ศาสนาคริสต์ จะเข้าทำพิธีกรรมในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ปัญหาประชากรส่วนใหญ่ผลิตทางการ เกษตรมาเก็บในบ้านทำให้พื้นที่คับแคบ พื้นที่ภายในบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชื่อไม่เพียงพอและไม่เป็นสัดส่วน โบสถ์สำหรับประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์ทรุดโทรม บริเวณภายนอกไม่ได้มีการตกแต่งอีกทั้งยังขาดครุสอนศาสนา ที่จะนำประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้ความศรัทธาของประชากรที่มีต่อศาสนาเสื่อมลง แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงบูรณะ โบสถ์ให้มีความแข็งแรงและปรับปรุงบริเวณรอบ ๆ โบสถ์ให้สวยงาม ในส่วนของบ้านควร ปรับปรุงบ้านให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการประกอบพิธีกรรม โดยแยกผลิตทางการเกษตรออกไปเก็บ นอกบ้าน และแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน

ประเพณีที่นิยมและนับถือมาช้านานคือประเพณีปีใหม่ ประเพณีงานศพ ประเพณีการ แต่งงาน การกินข้าวใหม่ และพิธีลงสีดา ปัญหา ที่พบปัจจุบันถึงแม้ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตาม ขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเพณีแต่พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีภายในบ้าน ไม่เป็น สัดส่วนและคับแคบ ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับ การใช้สอยและแบ่งพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน สอดคล้องกับวิถีชีวิต

เศรษฐกิจชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของ หมู่บ้านคือ กะหล่ำปลี จิง ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วลิสงเตา ลูกท้อ และลิ้นจี่ ส่วนงานอดิเรกยามว่างผู้หญิงมักจะปักผ้าพื้นเมืองไว้ใช้และจำหน่าย ปัญหาที่พบ พื้นที่ที่ประชากรชุมชนบ้านทับเบิก อยู่อาศัยและทำกินเป็นเขตนิคมสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งได้รับจัดสรรในจำนวนจำกัด ชาวเมืองมี บุตรมาก จึงเกิดปัญหาที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ต้องปลูกกะหล่ำปลี 2 - 3 ครั้งต่อปี ผลผลิตจึงไม่มี คุณภาพ ราคาต่ำ ส่วนผ้าปักนั้น รูปแบบที่จะนำไปใช้สอยยังจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของชาวม้งเอง นักท่องเที่ยวจึงไม่นิยมซื้อ แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการส่งเสริมให้มีอาชีพเสริม โดยพัฒนา รูปแบบของผ้าปักให้มีรูปแบบการใช้สอยที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของชาวม้งเท่านั้น

การศึกษา ชุมชนบ้านทับเบิกมีโรงเรียนประถมศึกษาชายโอกาส ตั้งอยู่บนเนินเขา อาคาร เรียนแต่ละหลังจะปลูกสร้างต่างระดับกัน มีความลาดชันมาก ฤดูฝนน้ำจะเซาะดินบริเวณรอบ ๆ สนามกีฬาและรอบ ๆ อาคาร ปัญหา พื้นที่ต่างระดับกันทำให้ดินรอบสนามพังทะลาย แนวทาง การแก้ปัญหา ควรมีการปรับความลาดชันของพื้นที่ให้น้อยลงและปลูกพืชคลุมดิน เพื่อป้องกัน หน้าดินพังทะลาย

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน บ้านเรือนส่วนมากใช้วัสดุที่มีตามธรรมชาติ ฝาไม้ หลังคาแฝก ซึ่งไม่แข็งแรงมั่นคง ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน จะมีการเผาเพื่อเตรียมดินใน การเพาะปลูก ปัญหา ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ต้องคอยระวังไฟไหม้จากการเผาที่ เตรียมดินในการเพาะปลูก ดินเพลิงจะมากับหญ้าแห้งติดไฟที่ปลิวมาตามแรงลม ตกตามหลังคา บ้านเรือน แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงบ้านเรือนโดยใช้วัสดุคุมหลังคาที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง หรือวัสดุที่ติดไฟยาก

5.3.1.2 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ผลจากการสำรวจด้านกายภาพที่เกี่ยวกับความหนาแน่นชุมชน ลักษณะพื้นที่ชุมชน แหล่งน้ำกินน้ำใช้ในชุมชน เส้นทางคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน ประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์สาธารณะในชุมชน สนามเด็กเล่นในชุมชน ที่พักผ่อนหย่อนใจ ลานจัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การบำบัดน้ำเสียและระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือน การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ที่หมายตาในชุมชน (landmark)

จากการสำรวจพบว่า ความหนาแน่นของบ้านเรือน บ้านทับเบิกเป็นชุมชนชนบท ที่ตั้งอยู่บนภูเขา ระยะห่างของตัวบ้านขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ เช่น บริเวณที่มีความลาดชันน้อยจะมีพื้นที่บริเวณรอบบ้านได้มาก ระยะห่างของบ้านก็มีมาก แต่บริเวณที่มีความลาดชันมากจะมีพื้นที่บริเวณรอบบ้านได้น้อย ระยะห่างของบ้านก็จะน้อยตามไปด้วย การขยายครอบครัวจะแบ่งพื้นที่จากพ่อแม่ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ปัญหาที่พบความหนาแน่นของบ้านมีบ้างเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันมากซึ่งไม่ถึงกับเป็นปัญหาสำหรับชุมชนในตอนนี้ แต่ในอนาคตอาจเกิดปัญหาได้เนื่องจากชุมชนไม่มีการวางแผนครอบครัว คือไม่มีการคุมกำเนิด แนวทางการแก้ปัญหาควรจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมต่อหนึ่งหน่วยครัวเรือน และรณรงค์ให้ตระหนักถึงการวางแผนครอบครัว

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนพื้นที่เป็นภูเขามีความลาดชัน ปัญหาที่พบ เกิดการพังทลายของดินจากการกัดเซาะของน้ำฝนที่ไหลจากพื้นที่สูงลงสู่ที่ต่ำ แนวทางการแก้ปัญหาควร ปรับพื้นที่แบบขั้นบันได มีการปลูกพืชคลุมดิน ป้องกันหน้าดินพังทลาย

แหล่งน้ำใช้ของชุมชนเป็นลำธารมาจากบนเขา ชุมชนได้ค่อนนำน้ำดิบจากลำธารมาใช้ในบ้านเรือนไม่ได้ผ่านการฆ่าเชื้อ สำหรับปริมาณน้ำช่วงเดือนเมษายนจะขาดแคลนบ้าง น้ำไหลช้า ต้องใช้เวลานานในการรองน้ำใส่ภาชนะไว้ใช้ ปัญหาเกิดจากแรงดันน้ำต่ำ ไฟป่าไหม้ท่อส่งน้ำเสียหาย แนวทางการแก้ปัญหา จัดสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ทำระบบประปา และเดินระบบท่อส่งน้ำใหม่

การคมนาคมระหว่างชุมชน เป็นถนนลาดยางระยะทางจากอำเภอหล่มเก่าประมาณ 30 กิโลเมตร ทางคดเคี้ยว ผิวทางบางช่วงชำรุด ปัญหาที่พบ เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง โดยเฉพาะคนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในช่วงเทศกาลปีใหม่ถึง แนวทางการแก้ปัญหา ควรมีการปรับปรุงผิวทางและขยายผิวทางให้กว้างขึ้น

ถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต มีบางส่วนเป็นลูกรัง ไหล่ถนนแคบ ขอบเข้ถึงบ้านเป็นขอบลูกรังแต่ไม่ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน ปัญหาที่พบ ถนนคับแคบไหล่ทางแคบบางช่วงไม่มีไหล่ทาง การเดินเท้าในชุมชนต้องเดินบนถนนเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ แนวทางการแก้ปัญหา ปรับปรุงผิวถนนและขยายไหล่ถนน และตัดขอบเพิ่มเติมให้ เข้าถึงทุกครัวเรือน

ไฟฟ้าในชุมชนส่วนมากมีไฟฟ้าใช้ บางส่วนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้คือชาวบ้านที่ขยายพื้นที่ออกไปปลูกสร้างบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ซึ่งไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้ ปัญหาที่พบคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นไปใช้ขงผู้อื่นเป็นการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชากรส่วนหนึ่งที่ต้องแยกครัวเรือนออกไปอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเลยไม่มีไฟฟ้าใช้ แนวทางการแก้ปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรที่อยู่อาศัยในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เพียงพอ เพื่อขยายเขตไฟฟ้าได้

น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ในชุมชนไม่มีระบบประปาที่เป็นมาตรฐาน ใช้น้ำดิบจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง โดยต่อท่อส่งน้ำจากลำธารบนภูเขาเข้าสู่หมู่บ้านระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านจะเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกันเอง ปัญหา ความสะอาดของน้ำ แรงดันน้ำสำหรับครัวเรือนที่อยู่บนที่สูงจะไม่มาก แนวทางการแก้ปัญหาควรจัดทำโรงประปาอย่างเป็นระบบ

ร้านค้าย่อยในชุมชน จำนวนร้านค้าในชุมชนมีเพียงพอ แต่ประเภทสินค้าไม่หลากหลาย ตามความต้องการ การจัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ พบปัญหาการปลูกสร้างร้านค้ายื่นออกมาชิดถนนทำให้ไม่มีพื้นที่จอดรถ แนวทางการแก้ปัญหา ควรรื้อถอนและปลูกสร้างให้มีระยะห่างจากถนนให้เพียงพอ

โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน ในชุมชนมีตู้โทรศัพท์สาธารณะเพียงจุดเดียวเป็นประเภทหยอดเหรียญ ปัญหาพบว่าจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ความถี่การใช้งานมีมาก เหรียญจะเต็มบ่อย แนวทางการแก้ปัญหา เพิ่มจำนวนจุดบริการโทรศัพท์สาธารณะให้เพียงพอ

สนามเด็กเล่นภายในชุมชน ชุมชนไม่มีสนามเด็กเล่น เด็ก ๆ จะมาเล่นที่สนามเด็กเล่นของโรงเรียนบ้านทับเบิกพร้อมใจ ซึ่งมีอุปกรณ์เครื่องเล่นไม่เพียงพอและอยู่ในสภาพที่เก่า ปัญหาชุมชนไม่มีสนามเด็กเล่น แนวทางการแก้ปัญหา ควรจัดทำสนามเด็กเล่นให้เหมาะสมกับความต้องการ

สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทับเบิกเป็นหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขา มีความสวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ไม่มีพื้นที่สาธารณะพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมในการพักผ่อนหย่อนใจ ปัญหาขาดหน่วยงานและงบประมาณดำเนินการ แนวทางการแก้ปัญหา ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลานที่จัดกิจกรรมของชุมชนใช้จัดงานปีใหม่ แข่งขันกีฬาเยาวชน (เดิมใช้การลงขันครอบครัว งบประมาณจาก อบต. และขององค์กรบริหารส่วนตำบลวังบาล) ปัญหาที่พบคือ พื้นที่ไม่เพียงพอในการจัดงานปีใหม่ เวทีแสดงไม่สมบูรณ์ ห้องน้ำไม่เพียงพอ แนวทางการแก้ปัญหา ผู้นำหมู่บ้านควรเสนอโครงการไปยังองค์กรบริหารส่วนตำบลเพื่อปรับปรุง

ลักษณะบ้านเรือน ส่วนมากปลูกเป็นชั้นเดียวติดดิน พื้นที่ภายในคับแคบไม่เป็นสัดส่วน ใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ ไม่แข็งแรงมั่นคง บริเวณรอบนอกมีพื้นที่ไม่มาก ปัญหาที่พบพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ ไม่เป็นสัดส่วน ไม่เรียบร้อยวัสดุที่ใช้ไม่คงทนถาวร ต้องซ่อมแซมบ่อย แนวทางการแก้ปัญหา ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับการใช้สอยและแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน

การระบายน้ำเสียในชุมชน ประชากรแต่ละหลังคาเรือน จะปล่อยน้ำเสียลงสู่ที่ต่ำและลงตามลำธารน้ำธรรมชาติ เกิดปัญหา สกปรก นำเหม็น ทางเดินระหว่างหลังคาเรือนเปราะเปื้อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพไม่สวยงาม แนวทางการแก้ปัญหา ควรจัดการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ จัดทำวางระบายน้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งขยะมาวางตามถนนหลักภายในชุมชน คริวเรือนที่ไม่อยู่ริมถนนจะนำขยะมาทิ้งที่ถังริมถนนไม่สะดวก ปัญหาพบว่า ประชากรที่อยู่ห่างจากถนนจะนำขยะมาทิ้งไม่สะดวก แนวทางการแก้ปัญหา จัดทำที่กำจัดขยะอย่างเหมาะสมและจัดระบบการจัดการให้ชุมชนดำเนินการ

การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน สภาพแวดล้อมบ้านทับเบิกเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากองค์การบริหารส่วนตำบล การบริการเก็บขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงไม่ทั่วถึง ในหมู่บ้าน ไม่มีแหล่งกำจัดขยะ ปัญหาที่พบในชุมชนไม่มีแหล่งกำจัดขยะ ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะจากถังขยะไปทิ้ง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลมาเก็บไม่ทั่วถึง แนวทางการแก้ปัญหา จัดหาแหล่งกำจัดขยะที่เหมาะสม โดยมีหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ

การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ปัจจุบันได้มีการทำคอกเลี้ยงสัตว์เป็นสัดส่วนแล้ว ปัญหาที่พบอยู่คือการกำจัดมูลสัตว์เลี้ยงไม่มีการกำจัดอย่างถูกวิธี ปล่อยให้ส่งกลิ่นเหม็น แนวทางการแก้ปัญหา ให้ความรู้ในการนำมูลสัตว์เลี้ยงไปทำปุ๋ยหมักสำหรับพืชไร่

5.3.2 ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก

ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ถึงปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านจิตใจและด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก และการปฏิบัติตามพิธีกรรมของประเพณีต่าง ๆ โดยมีเนื้อหา 4 ตอน แบ่งออกเป็น

5.3.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย สถานะในครอบครัว เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อปี ศาสนาหรือสิ่งยึดถือบูชา พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นเพศชาย อายุระหว่าง 36 – 45 ปี การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ รายได้เฉลี่ยต่อปี 40,001 – 60,000 บาท ศาสนาหรือสิ่งที่ยึดถือบูชาส่วนใหญ่นับถือบรรพบุรุษ

5.3.2.2 ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย สถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา พื้นที่ภายในบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือศาสนา รายได้จากการประกอบอาชีพ การลักขโมย อัคคีภัย หรือไฟป่า ยาเสพติด พบว่าสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามศาสนาส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา จะมีเฉพาะกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์เกี่ยวกับโบสถ์ซึ่งไม่มีความแข็งแรงถาวร บริเวณภายนอกโบสถ์ไม่สวยงาม ต้องการปรับปรุง โดยปรับปรุงโบสถ์ให้มีความแข็งแรงถาวร และตกแต่งบริเวณภายนอกให้สวยงาม พื้นที่ประกอบพิธีกรรมในบ้านส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาเกิดจากพื้นที่ภายในไม่เพียงพอ และไม่มีพื้นที่เฉพาะสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยต้องการให้ขยายพื้นที่ภายในให้เพียงพอ และเพิ่มพื้นที่สำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ดินทำกินส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาคือ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ที่ดินทำกินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตต่ำ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง โดยต้องการให้ภาครัฐช่วยจัดสรรที่ทำกินเพิ่ม และให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมวิชาการในการปรับปรุงดิน การลักขโมยส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา บ้านพักอาศัยไม่แข็งแรง ไม่มีคนดูแล ความต้องการในการปรับปรุง ลักษณะของความ ต้องการ จัดให้มีเวรยามในชุมชน ปรับปรุงสภาพบ้านให้แข็งแรง อัดคิ๊ยกหรือไฟฟ้า ส่วนใหญ่มีปัญหา โดยลักษณะของปัญหามาจากดินเพลิงที่มาจากเผาที่เพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านไม่ทนไฟ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง โดยต้องการให้กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการเผาที่เตรียมแปลงเพาะปลูก และปรับปรุงบ้านให้ใช้วัสดุที่ทนไฟ ยาเสพติดส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ซึ่งลักษณะของปัญหาคือ ไม่มีความรู้เรื่องยาเสพติด ไม่มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน ความต้องการปรับปรุงคือให้มีการให้ความรู้โทษของยาเสพติด และจัดให้มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน

5.3.2.3 ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ประกอบด้วย ความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ของชุมชน การคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน สนามเด็กเล่นภายในชุมชน สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน จากการสัมภาษณ์พบว่า ความหนาแน่นของบ้านเรือนส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ความหนาแน่นมากเกิดความแออัด ไม่มีที่ว่างปลูกพืชในบริเวณบ้าน ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความ ต้องการปรับปรุงให้บ้านพักมีระยะห่าง ให้มีพื้นที่ปลูกพืชในบริเวณบ้าน ลักษณะพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์ ความต้องการในการปรับปรุง ลักษณะของความ ต้องการ ปลูกต้นไม้บริเวณพื้นที่ว่าง ปรับระดับพื้นที่เป็นแบบขั้นบันได แหล่งน้ำใช้ของชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำใช้ตามธรรมชาติ มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความ ต้องการ จัดทำเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำ จัดทำระบบการนำน้ำมาใช้ เส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาถนนมีเส้นทางเดียวไม่สะดวกในการเดินทาง ผิวถนนชำรุด ความต้องการในการปรับปรุง ต้องการปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ราบเรียบมากกว่านี้ ตัดถนนเข้า-ออกชุมชนเพิ่ม ปัญหาถนนภายในชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา คือถนนไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน ถนนคับแคบ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ให้เพียงพอต่อการเข้าถึงทุกครัวเรือน ขยายความกว้างของถนน ไฟฟ้าในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหาไม่มีไฟฟ้าสาธารณะไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่ไปยังระบบสารสนเทศ

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพียงพอ (ไฟแสงสว่างถนน) มีไฟฟ้าใช้ไม่ทั่วถึง ความต้องการในการปรับปรุง ได้แก่ การเพิ่มจุดไฟแสงสว่างถนน ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น น้ำประปา ส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา มีน้ำประปาใช้ไม่ทั่วถึง แรงดันน้ำไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะความต้องการ ปรับปรุงระบบประปาใหม่ ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น ร้านค้าย่อยในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา จัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ มีสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ ความต้องการในการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ เปิดโล่งเห็นสินค้าได้สะดวก ปรับปรุงให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ โทรศัพท์สาธารณะส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ชักข้อใช้งานไม่ได้ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ ติดตั้งตู้โทรศัพท์เพิ่ม ปรับปรุงระบบบริการ สนามเด็กเล่นส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ไม่มีสนามเด็กเล่นของชุมชน และอุปกรณ์เครื่องเล่นเก่าชำรุดใช้งานไม่ได้ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุงลักษณะของความต้องการ ของบประมาณจัดสร้างสนามเด็กเล่นของชุมชน จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นเพิ่มเติมให้เหมาะสม สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ไม่มีสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ จัดสร้างสวนสาธารณะ ต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม ลานกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ห้องน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่คับแคบ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ จัดทำห้องน้ำให้เพียงพอ ต้องการพื้นที่เพิ่ม ลักษณะของบ้านเรือน ส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา วัสดุที่ใช้ไม่แข็งแรงถาวร บริเวณรอบบ้านพื้นที่คับแคบ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะความต้องการ ต้องการพื้นที่รอบบ้านเพิ่มขึ้น จัดแบ่งพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอย การระบายน้ำเสีย ส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ทิ้งน้ำเสียบริเวณรอบบ้าน น้ำเสียดกค้างส่งกลิ่นเหม็น ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ ที่ทิ้งน้ำเสียที่เหมาะสม วิธีการกำจัดน้ำเสียที่เหมาะสม การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะไปทิ้ง ถึงขยะไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ จัดให้มีผู้รับผิดชอบกำจัดขยะ ต้องการถังขยะเพิ่มเติม การกำจัดขยะมูลฝอยส่วนรวมของชุมชน ส่วนใหญ่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ ไม่มีวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม ส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ จัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม ศึกษาและนำวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมมาใช้ ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ลักษณะของปัญหา ไม่มีโรงเรือนเป็นสัดส่วน สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านเข้ามาก่อความรำคาญ ความต้องการในการปรับปรุง ลักษณะของความต้องการ สร้างโรงเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการควบคุมสัตว์เลี้ยงในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.2.4 การประกอบพิธีกรรมตามประเพณี ประกอบด้วยพิธีกินข้าวใหม่

ประเพณีปีใหม่ พิธีลงสีดา ประเพณีแต่งงาน พิธีงานศพ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประเพณีกินข้าวใหม่ส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งในจำนวนนี้ไม่มีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่บ้างเป็นส่วนน้อย และส่วนหนึ่งไม่มีการปลูกข้าว พื้นที่ที่ใช้ในการทำข้าวใหม่ส่วนใหญ่เป็นครัวและพื้นที่ในการกินข้าวใหม่จะใช้บริเวณโถงในบ้าน

ประเพณีปีใหม่ ในการปฏิบัติตามประเพณีพบว่า ก่อนถึงช่วงปีใหม่ประชากรส่วนใหญ่จะเก็บข้าวของเกี่ยวกับการทำไร่มาไว้ที่บ้านบริเวณด้านนอก มีการเตรียมสิ่งของเพื่อเช่นไหว้เจ้าที่บรรพบุรุษในบ้าน มีการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายภายในครอบครัวในวันก่อนปีใหม่ ญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกันมารวมปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายด้วยกัน มีการทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่ในบ้าน ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมรับประทานอาหาร ตื่นนอนรุ่งเช้าในวันปีใหม่ เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลตลอดปี ไปร่วมเล่นโยนลูกช่วงที่ลานกิจกรรมของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ที่ไม่ไปเนื่องจากมีครอบครัวและอายุมากแล้ว การโยนลูกช่วง จะไม่โยนลูกช่วงกับเพศตรงข้ามในแซ่เดียวกันเพราะแต่งงานกันไม่ได้ จะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่เพื่อบ่งบอกถึงความมีฐานะ พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามประเพณีปีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าที่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วส่วนใหญ่จะใช้บริเวณผนังด้านตรงข้ามประตูหลัก ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีชีวิตอยู่จะใช้พื้นที่บริเวณโถงภายในบ้าน สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์ จะไม่ทำพิธีเกี่ยวกับการเช่นไหว้เจ้าที่

พิธีลงสีดา (อ้วนแง้) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ที่นับถือบรรพบุรุษ จะปฏิบัติตามพิธีลงสีดาเมื่อมีการเจ็บป่วย ส่วนประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์จะไม่ปฏิบัติตามพิธีลงสีดา สำหรับพื้นที่ในการประกอบพิธีลงสีดานั้น จะใช้บริเวณโถงภายในบ้านมีบางขั้นตอนคือการล้มหมูเพื่อไถ่วิญญาณจะใช้พื้นที่นอกบ้าน

ประเพณีแต่งงาน พบว่าในการจัดงานแต่งงานจะมีการจัดหาเจ้าแก้วมาทำพิธีแต่งงาน พื้นที่ที่ใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรมของเจ้าแก้วทั้งสองฝ่ายจะใช้บริเวณหน้า ประตูด้านในบ้าน และใช้บริเวณโถง ส่วนการเลี้ยงอาหารญาติฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จะใช้บริเวณโถงเป็นส่วนมากส่วนบริเวณครัว และบริเวณนอกบ้านมีบ้าง

ประเพณีงานศพ พบว่าประชากร ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีโดยใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมคือ การตั้งศพใช้พื้นที่ตรงข้ามประตูผี โดยวางโลงศพขนานกับผนัง การเป่าแคนในงานศพจะใช้พื้นที่ทั้งนอกบ้านและพื้นที่ในบ้าน การเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานศพส่วนใหญ่ใช้พื้นที่นอกบ้าน มีบางครัวเรือนใช้พื้นที่ในครัวและใช้พื้นที่โถง มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ศพบริเวณนอกบ้าน การนำศพออกไปฝังนำออกทางประตูผี ส่วนการฝังศพส่วนใหญ่ฝังศพในที่ดินของครอบครัวตนเอง มีบางส่วนฝังศพในที่ที่เหมาะสมตามลักษณะดวงขุ้ยซึ่งเจ้าของที่อนุญาตและที่สุสาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.4 การอภิปรายผล

จากการสรุปผลวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลและข้อเสนอแนะการนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิกดังต่อไปนี้

5.4.1 ด้านจิตใจ ที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ประเพณี เศรษฐกิจชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนทับเบิกเป็นชุมชนชนบท มีสิ่งยึดถือทางจิตใจคือบรรพบุรุษเป็นส่วนมาก ประชากรในชุมชนยังสืบทอดประเพณีและความเชื่อเดิมจากบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์กันภายในชุมชนดี สภาพความเป็นอยู่การประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน ปัญหาของชุมชนคือ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ สภาพดินเสื่อมโทรม ที่อยู่อาศัยรวมถึงศาสนสถานเสื่อมโทรมไม่แข็งแรงถาวร และไม่มีคนคอยดูแลบ้านเรือนในช่วงเวลากลางวัน ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากการเกิดไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (ม.ป.ป. : 46-49) กล่าวถึงปัญหาการปลูกพืชไร่ของชาวม้งไว้ว่า นอกจากชิงกับข้าวไร่แล้ว ชาวม้งยังมีการปลูกผักต่าง ๆ ที่ปลูกไว้เป็นอาหารในครอบครัว จะปลอดสารพิษ แต่ถ้าเป็นผักที่ปลูกเป็นจำนวนมากเอาไว้ขาย ซึ่งยากต่อการดูแลรักษาจากแมลงรบกวนก็มีการนำเอายาฆ่าแมลงมาใช้บ้าง สภาพปัญหาในปัจจุบันคือ

- 1) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ในการเกษตรอยู่เสมอ
- 2) ขาดความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงที่ดินทำให้มีคุณภาพอยู่เสมอ
- 3) ยังไม่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ของท้องถิ่น
- 4) จำนวนประชากรไม่สมดุลกับพื้นที่ทำการเกษตร

ซึ่งสอดคล้องกับ ไพลีพรหมรักษา. (2542 : 108 - 109) กล่าวว่า เศรษฐกิจเป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหลักของคนในชุมชน 3 ประการ คือ พฤติกรรมการผลิต พฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย และพฤติกรรมการบริโภค พฤติกรรมการผลิต หมายถึง การสร้างและการจัดหาผลผลิตหรือบริการมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภค ของมนุษย์พฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย หมายถึง การแจกจ่าย หรือการกระจายผลผลิตหรือบริการไปสู่แหล่งต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง การกินหรือการใช้ผลผลิตหรือบริการ ซึ่งได้มาจากพฤติกรรมการผลิต และพฤติกรรมการจำแนกแจกจ่าย

ความต้องการของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ จึงอยู่ในขอบข่ายของพฤติกรรมทั้ง 3 ประการดังกล่าว รวมทั้งบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจด้วย โดยทั่ว ๆ ไป คนในชุมชน มักจะมีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

- 1) ต้องการผลิตหรือสร้างสินค้าหรือบริการเพื่อสนองความต้องการของตนเองและสมาชิกในชุมชนโดยทั่ว ๆ ไปอย่างเหมาะสมเพียงพอ เช่น การผลิตอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งความต้องการในด้านนี้ชุมชนสามารถสนองความต้องการในรูปของการให้การฝึกอบรม เพื่อให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัดและสนับสนุน ให้ประกอบอาชีพที่เด่นและเหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชนแต่ละแห่งอย่างแท้จริง

2) ต้องการกระจายสินค้าหรือผลผลิต และสิ่งของบริการต่าง ๆ จากชุมชนของตนเองไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไป เราเรียกว่าการค้าเพื่อสนองความต้องการของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยผ่านสื่อกลางคือ ตลาด ดังนั้นชุมชนจึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระบบตลาด ให้สมาชิกในชุมชนโดยทั่วถึง และจัดระบบตลาดในชุมชนให้บริการโดยทั่วถึงด้วย และสำคัญคือ ควรจะต้องมีการจัดแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนความเสมอภาคพอสมควร ระหว่างสมาชิกในชุมชนทุกคน

3) ต้องการให้มีการจัดแบ่งการใช้แรงงานให้ถูกต้องตามวัย และอายุของสมาชิกในชุมชนแบ่งแยกตามความถนัดและวัยที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

4) ต้องการบริโภคสินค้าต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ในราคาที่เป็นธรรมไม่แพงเกินไปและมีคุณภาพที่ดี ปริมาณเพียงพอตามที่ต้องการ

5) ต้องการแหล่งเงินทุนที่ให้บริการโดยทั่วถึงและไม่เอาเปรียบจนเกินไป

6) ต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่ต้องเช่าที่ดินผู้อื่นทำมาหากินนอกจากนี้ยังมีความต้องการขนถ่ายสินค้า หรือการขนส่งติดต่อไปมาซื้อขายกัน อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วพอสมควร

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนดังกล่าว ถ้านำมาเปรียบเทียบกับลักษณะชุมชนไทย ยังคงห่างกันมากนัก ถึงแม้ว่าในขณะนี้ทางราชการได้พยายามทุกวิถีทางที่จะนำบริการทางเศรษฐกิจมาสู่หมู่บ้านในชุมชนต่าง ๆ ถ้าพึ่งแต่ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต เพื่อการอุปโภคภายในครอบครัวก็ยังไม่ค่อยจะพอเพียงแล้ว ดังนั้นการจัดให้มีการแลกเปลี่ยน การตลาด บริการด้านสินค้าการฝึกอบรมทักษะในการผลิตทางการเกษตร ที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พยายามทำกันอยู่ยังไม่ก้าวหน้าบังเกิดผลเท่าที่ควรนัก ยิ่งถ้าพิจารณาว่าควรจะให้ชุมชนจัดให้มีบริการเหล่านั้นขึ้นเอง เพื่อสมาชิกในชุมชนเกือบจะพูดได้ว่า หมู่บ้านในชุมชนชนบททำได้ในวงจำกัดมาก ตัวอย่างเช่น การใช้แรงงานในเวลาหน้านา และเวลาเก็บเกี่ยว การให้กู้ยืมเงินระหว่างเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง การยืมกันใช้วัวใช้ควายในการทำงาน ก็เป็นลักษณะของสังคมชนบทชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ถึงแม้รัฐจะพยายามชี้แนะให้รวมกลุ่มถาวรในลักษณะแบบสหกรณ์ก็ทำได้ผลไม่มากนัก ได้ผลเฉพาะบางชุมชนเท่านั้น คงอาจจะต้องใช้เวลาในการให้การศึกษาและปรับตัวเข้ากับสภาพธรรมชาติของชุมชนมากยิ่งขึ้นกว่านี้อีก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสอดคล้องกับ ธงชัย สุขโข. (2530 : 45) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกชนิดบวกหรือลบก็ได้ โดยความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าหรือทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญที่มากระทบ ดังนั้นความพอใจจึงเป็นการตอบรับทางความรู้สึกในทางบวกของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม เรื่องดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากแนวคิดทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของ Maslow ที่ว่าในเรื่องของความพยายามตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย โดยความพึงพอใจที่อยู่อาศัยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้อยู่อาศัยนั้น ตรงกับความต้องการหรือความปรารถนาของตน ซึ่งได้แบ่งความต้องการออกเป็นลำดับขั้น ดังนี้

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำสุด โดยใช้ที่อยู่อาศัยเป็นที่ปกป้องสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ความร้อน ความเย็น แสงสว่าง ฯลฯ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์

2) ความต้องการที่พักอาศัยและความมั่นคงปลอดภัย (Need for shelter and security) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสลับซับซ้อนของกายภาพ สังคม และความเข้มแข็งของศีลธรรม จึงทำให้มนุษย์มีความต้องการปกป้องอันตรายจากภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือภัยคุกคามจากมนุษย์โดยวิธีการสร้าง หรือออกแบบ โดยโครงสร้างที่สามารถปกป้องคุ้มกันได้ เช่น มีระบบป้องกันอัคคีภัย วัสดุที่ป้องกันไฟ ระบบป้องกันการเกิดอาชญากรรมหรือวิธีอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในทรัพย์สินของตน

3) ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นความต้องการยอมรับทางสังคม โดยสามารถแสดงออกถึงฐานะทางสังคมของตนเองได้ และนำไปสู่ความสำเร็จ ความภูมิใจ จนเกิดความนับถือตนเอง เช่น ความภูมิใจที่ได้เป็นเจ้าของบ้าน การพัฒนาตนเองในเรื่องที่อยู่อาศัยและการได้รับความเป็นส่วนตัว เป็นความต้องการเฉพาะอีกประการหนึ่งที่รวมเข้าอยู่ด้วยเช่นกัน

4) ความต้องการทางด้านความงามหรือความสุนทรีย์ (Aesthetic needs) กล่าวคือ ถ้าบ้านไหนมี รูปลักษณ์ภายนอกดูดี สวย นอกจากจะเป็นการเพิ่มความภูมิใจให้กับผู้อยู่อาศัยแล้วยังแสดงให้เห็นถึง เอกลักษณ์และความแปลกกว่าบ้านอื่นซึ่งความต้องการขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่คนปรารถนาจะมี

ความต้องการในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แล้วแต่ว่าครอบครัวใดจะให้ความสำคัญก่อนหลังมากกว่ากัน แต่อาจจะกล่าวได้ว่าลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ในที่อยู่อาศัย จะเป็นความต้องการที่เริ่มขยายมาจากระดับความจำเป็นพื้นฐานที่สุดก่อน แล้วจึงค่อยเปลี่ยนระดับขึ้นมาในระดับที่สูงขึ้น ๆ หรือความต้องการที่พิเศษเฉพาะขึ้นมาตามลำดับ ความต้องการในระดับที่สูงจะไม่เกิดขึ้นตราบดีที่ความต้องการขั้นต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ หรือยังแก้ไขไม่ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งที่มนุษย์ต้องการพื้นฐานที่สุดในสิ่งแวดล้อม ก็คือ ที่กำบังหรือที่พักพิงโดยจะไม่คำนึงว่า มันจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร ออกแบบมาเช่นใด ถ้าไม่พึงพอใจก็เป็นเรื่องที่มนุษย์จะต้องปรับตัว แต่เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับนี้แล้ว มนุษย์ก็เริ่มจะพิจารณาถึงความปลอดภัยและความมั่นคงจากอันตรายภายนอก และเมื่อความต้องการในที่อยู่พักพิง และความมั่นคงปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็เริ่มที่จะต้องการที่จะให้ที่อยู่อาศัยได้สนองตอบความต้องการด้านความสะดวกสบาย ถึงแม้ว่าตอนนี้จะคำนึงความสวยงามอยู่บ้าง ก็ไม่มากเท่ากับการที่จะให้ที่อยู่อย่างสบายและง่ายต่อการดูแลรักษาขั้นต่อไปก็คือ เมื่อครอบครัวได้ประโยชน์จากความสะดวกสบาย แล้วที่อยู่อาศัยก็จะถูกมองว่าเป็นสถานที่ที่จะขัดเกลาทางสังคมและการแสดงออกซึ่งฐานะของบุคคล และในที่สุดเมื่อความต้องการต่าง ๆ ข้างต้นได้รับการตอบสนองหมดแล้ว มนุษย์เราก็เริ่มที่จะหันมาและปรารถนาความสวยงามที่อยู่อาศัยและละแวกบ้าน

Gaister. (1981 : 735-736) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะทางวัตถุ (Objective Characteristics) ของที่อยู่อาศัย คิวบ้าน ย่านที่อยู่อาศัย นอกจากจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจแล้ว ยังมีผลทางอ้อมในการเป็นตัวชี้ของการประเมินทางอัตวิสัย (Subjective Evaluation) โดยจะพิจารณาจากการรับรู้สภาพทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางสังคม แล้วทำการประเมินค่าสิ่งเหล่านั้น ได้ตอบสนองความรู้สึกมากน้อยเพียงไร ถ้าสถานการณ์ในขณะนั้นใกล้เคียงกับความต้องการและความปรารถนา ความรู้สึกพอใจก็จะเกิดขึ้น

5.4.2 ด้านกายภาพ ที่เกี่ยวกับ ความหนาแน่นของบ้านเรือน ลักษณะพื้นที่ของชุมชน แหล่งน้ำใช้ของชุมชน การคมนาคมระหว่างชุมชน ถนนภายในชุมชน ไฟฟ้าในชุมชน น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ร้านค้าย่อยในชุมชน โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน สนามเด็กเล่นภายในชุมชน สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ลักษณะบ้านเรือน การระบายน้ำเสียในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน การเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน

5.4.2.1 ความหนาแน่นของบ้านเรือน พบว่า มีบ้างเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันมากซึ่งไม่ถึงกับเป็นปัญหาสำหรับชุมชนในตอนนี้ แต่ในอนาคตอาจเกิดปัญหาได้เนื่องจากชุมชนไม่มีการวางแผนครอบครัว คือไม่มีการคุมกำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 20) กล่าวถึงลักษณะของชุมชน ชนบทว่า มีครอบครัวใหญ่ คือสมาชิกในครอบครัวมีมาก มีอัตราการเกิดสูง แนวทางการแก้ปัญหาควรจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมต่อหนึ่งหน่วยครัวเรือน และรณรงค์ให้ตระหนักถึงการวางแผนครอบครัว

5.4.2.2 ลักษณะพื้นที่ของชุมชน พื้นที่เป็นภูเขาที่มีความลาดชัน ปัญหาที่พบเกิดการพังทลายของดินจากการกัดเซาะของน้ำฝนที่ไหลจากพื้นที่สูงลงสู่ที่ต่ำ แนวทางการแก้ปัญหาควรปรับพื้นที่แบบขั้นบันได มีการปลูกพืชคลุมดิน ป้องกันหน้าดินพังทลาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.4.2.3 แหล่งน้ำใช้ของชุมชน ชุมชนได้ต่อท่อน้ำดิบจากลำธารมาใช้ในบ้านเรือนไม่ได้ผ่านการฆ่าเชื้อ สำหรับปริมาณน้ำช่วงเดือนเมษายนจะขาดแคลนบ้าง น้ำไหลช้า ต้องใช้เวลานานในการรองน้ำใส่ภาชนะไว้ใช้ ปัญหาเกิดจากแรงดันน้ำต่ำ ไฟป่าไหม้ท่อส่งน้ำเสียหาย แนวทางการแก้ปัญหา จัดสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ทำระบบประปา และเดินระบบท่อส่งน้ำใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับไฟลิว พรหมรักษา. (2540 : 107) กล่าวถึง ความต้องการของชุมชนด้าน สาธารณูปโภคว่า สาธารณูปโภค หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะ คนทุกคนในชุมชนใช้บริการร่วมกันได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับทุกคนในชุมชน ความต้องการของชุมชนในด้านนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชนและความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยทั่ว ๆ ไป แล้วคนในชุมชนมักจะมี ความต้องการในด้านสาธารณูปโภค ต่อไปนี้ ต้องการแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค และเพื่อประกอบอาชีพ โดยมีจำนวนเพียงพอ มีคุณภาพดีปราศจากเชื้อโรค และมีทั่วถึงตลอดทั้งปี ไม่ทำให้ชุมชนขาดแคลนน้ำตลอดทุกฤดูกาล ในปัจจุบันนี้ชุมชนต่าง ๆ ของไทยโดยเฉพาะในชนบทยังมีปัญหาและความต้องการด้านนี้อยู่มาก

5.4.2.4 การคมนาคมระหว่างชุมชน และถนนภายในชุมชน ปัญหาดนเข้าถึงชุมชนมีเส้นทางเดียวไม่สะดวกในการเดินทาง ผิวถนนชำรุด แนวทางการแก้ปัญหาควรปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ราบเรียบมากกว่านี้ ตัดถนนเข้า-ออกชุมชนเพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับไฟลิว พรหมรักษา (2540 : 107) กล่าวถึงความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภคว่า สาธารณูปโภค หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะ คนทุกคนในชุมชนใช้บริการร่วมกันได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับทุกคนในชุมชน ความต้องการของชุมชนในด้านนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชนและความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว คนในชุมชนมักจะมีความต้องการในด้านสาธารณูปโภค ต่อไปนี้ ต้องการถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อกับชุมชนภายนอก ได้อย่างสะดวกสบายดีพอสมควร ซึ่งในภาวะปัจจุบันที่ในประเทศไทยมีการพัฒนาด้านถนนหนทางอย่างมากมาย สามารถติดต่อกันทั่วถึงระหว่างชุมชนใหญ่ ๆ และภายในชุมชนเล็ก ๆ ก็กำลังพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมอยู่ตลอดเวลา

5.4.2.5 ไฟฟ้าในชุมชน ไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ (ไฟแสงสว่างถนน) มีไฟฟ้าใช้ไม่ทั่วถึง ควรเพิ่มจุดไฟแสงสว่างถนน ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับไฟลิว พรหมรักษา. (2540 : 107) กล่าวถึงความต้องการของชุมชนด้านสาธารณูปโภคว่า สาธารณูปโภค หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะ คนทุกคนในชุมชนใช้บริการร่วมกันได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นให้กับทุกคนในชุมชน ความต้องการของชุมชนในด้านนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชนและความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว คนในชุมชนมักจะมีความต้องการในด้าน สาธารณูปโภค ต่อไปนี้ ต้องการแสงสว่างโดยเฉพาะ ไฟฟ้า เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายของ

ชีวิตในด้านต่าง ๆ เพราะถ้าไม่มีไฟฟ้าใช้ การดำเนินชีวิตในชุมชนจะรู้สึกเหงา เจ็บสงบ ว่างเปล่า และไม่ค่อยมีชีวิตชีวา เนื่องจากข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ส่วนใหญ่ต้องใช้พลังงานจากไฟฟ้าทั้งสิ้น

5.4.2.6 น้ำประปาที่ใช้ในชุมชน ปัญหา มีน้ำประปาใช้ไม่ทั่วถึงแรงคั้นน้ำไม่เพียงพอ แนวทางการแก้ปัญหาควรปรับปรุงระบบประปาใหม่ ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น

5.4.2.7 ร้านค้าย่อยในชุมชน ปัญหา จัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ มีสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ แนวทางการแก้ปัญหาควรเปิดโล่งเห็นสินค้าได้สะดวก และจัดหาสินค้าให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ

5.4.2.8 โทรศัพท์ที่สาธารณะที่ใช้ในชุมชน จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ชักข้อใช้งานไม่ได้ แนวทางการแก้ปัญหาควรติดตั้งตู้โทรศัพท์เพิ่ม ปรับปรุงระบบบริการ

5.4.2.9 สนามเด็กเล่นภายในชุมชน ไม่มีสนามเด็กเล่นของชุมชน ต้องไปเล่นที่โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจซึ่งอุปกรณ์เครื่องเล่นเก่าชำรุดใช้งานไม่ได้ แนวทางการแก้ปัญหาควรเสนอของบประมาณจากส่วนปกครองท้องถิ่นจัดสร้างสนามเด็กเล่นของชุมชน และจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นเพิ่มเติม ให้กับโรงเรียน

5.4.2.10 สวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ไม่มีสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ความต้องการ จัดสร้างสวนสาธารณะในพื้นที่ที่ว่างของชุมชนโดยปกติสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนก็พอหาได้จากสภาพธรรมชาติภายในหมู่บ้านและชุมชนนั่นเอง แต่อยากให้มีจัดขึ้น โดยเฉพาะก็เพื่อเป็นสถานที่นั่งเล่นสังสรรค์หรือพบปะสังสรรค์

5.4.2.11 สถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ห้องน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่คับแคบแนวทางการแก้ปัญหาควรปรับปรุงโดยจัดทำห้องน้ำให้เพียงพอและเพิ่มพื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรมปีใหม่

5.4.2.12 ลักษณะบ้านเรือน ปัญหา วัสดุที่ใช้ปลูกสร้างไม่แข็งแรงถาวร บริเวณรอบบ้านพื้นที่คับแคบ ควรเพิ่มพื้นที่รอบบ้านเพิ่มขึ้น จัดแบ่งพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอย ซึ่งไพสิฐ พรหมรักษา. (2542 : 105) กล่าวว่า ความต้องการพื้นฐานตามสภาพความเป็นจริงของชุมชนชนบท ดังนี้ ความต้องการในการศึกษา เพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐานทักษะและทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้ดีขึ้นเริ่มในวิชาสุขอนามัยโภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

5.4.2.13 การระบายน้ำเสียในชุมชน มีการทิ้งน้ำเสียบริเวณรอบบ้าน น้ำเสียคั่งค้างส่งกลิ่นเหม็น ควรจัดให้มีที่ทิ้งน้ำเสียที่ถูกสุขลักษณะ วิธีกำจัดน้ำเสียที่เหมาะสม

5.4.2.14 การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพัก มีปัญหา ถึงขยะไม่เพียงพอ ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบกำจัดขยะ และจัดหาดังขยะเพิ่มเติม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.4.2.15 การกำจัดขยะมูลฝอยส่วนรวมของชุมชน ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะไปทิ้ง ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ ไม่มีวิธีกำจัดขยะที่เหมาะสม ควรจัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม

5.4.2.16 ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ไม่มีโรงเรือนเป็นสัดส่วน สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านเข้ามาก่อความรำคาญ แนวทางการแก้ปัญหาควรสร้างโรงเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการควบคุมสัตว์เลี้ยงในชุมชน

5.4.3 การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรม เกี่ยวกับ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีขึ้นปีใหม่ พิธีลงสีดา ประเพณีแต่งงาน พิธีงานศพ พบว่า

5.4.3.1 ประเพณีกินข้าวใหม่ส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งในจำนวนนี้ไม่มีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ และมีการทำข้าวใหม่ตามขั้นตอนดั้งเดิมอยู่บ้างเป็น ส่วนน้อย และส่วนหนึ่งไม่มีการปลูกข้าว พื้นที่ที่ใช้ในการทำข้าวใหม่ส่วนใหญ่เป็นครัวและพื้นที่ ในการกินข้าวใหม่จะใช้บริเวณโรงในบ้าน

5.4.3.2 ประเพณีปีใหม่ พบว่า ก่อนถึงช่วงปีใหม่ประชากรส่วนใหญ่จะเก็บข้าว ของเกี่ยวกับการทำไร่มาไว้ที่บ้านบริเวณด้านนอก มีการเตรียมสิ่งของเพื่อเช่นไหว้เจ้าที่บรรพบุรุษ ในบ้าน มีการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายภายในครอบครัวในวันก่อนปีใหม่ ญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกันมา รวมปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายด้วยกัน มีการทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่ในบ้าน ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป แล้วมาร่วมรับประทานอาหาร ตื่นนอนรุ่งเช้าในวันปีใหม่ เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลตลอดปี ร่วมเล่นโยนลูกช่วงที่ลานกิจกรรมของชุมชน ส่วนคนที่มิครอบครัวและอายุมากแล้ว จะไม่ไปโยน ลูกช่วง การโยนลูกช่วง จะมีข้อห้ามไม่ให้โยนลูกช่วงกับเพศตรงข้ามในแซ่เดียวกันเพราะแต่งงาน กันไม่ได้ การแต่งกายจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่เพื่อบ่งบอกถึงความมีฐานะ พื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามประเพณีปีใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าที่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป แล้วส่วนใหญ่จะใช้บริเวณผนังด้านตรงข้ามประตูหลัก ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีชีวิตอยู่จะ ใช้พื้นที่บริเวณโรงภายในบ้าน สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์ จะไม่ทำพิธีเกี่ยวกับการเช่นไหว้เจ้าที่

5.4.3.3 พิธีลงสีดา (ฮ้วนเน็ง) พบว่า ประชากรที่นับถือบรรพบุรุษ จะปฏิบัติตาม พิธีลงสีดาเมื่อมีการเจ็บป่วย ส่วนประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์จะไม่ปฏิบัติตามพิธีลงสีดา สำหรับ พื้นที่ในการประกอบพิธีลงสีดานั้นจะใช้บริเวณโรงภายในบ้าน ส่วนการนำหมูเพื่อไถ่วิญญาณจะ ใช้พื้นที่นอกบ้าน

5.4.3.4 ประเพณีแต่งงาน พบว่า ในการจัดงานแต่งงานจะมีการจัดหาเจ้าแก้วมาทำ พิธีแต่งงานให้ โดยการประกอบพิธีกรรมของเจ้าแก้วทั้งสองฝ่ายจะใช้พื้นที่บริเวณหน้าประตูผีด้าน ในบ้าน และใช้บริเวณโรง ส่วนการเลี้ยงอาหารญาติฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จะใช้บริเวณโรงเป็น ส่วนมากส่วนบริเวณครัว และบริเวณนอกบ้านมีบ้าง

5.4.3.5 ประเพณีงานศพ พบว่า ประชากรประกอบพิธีกรรมตามประเพณีโดยใช้ พื้นที่ทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน การตั้งศพใช้พื้นที่ตรงข้ามประตูผี โดยวางโลศพขนานกับผนัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า เฉพาะผู้เห็นชื่อของเอกสารนี้เท่านั้น
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเป่าแคนในงานศพจะใช้พื้นที่ทั้งนอกบ้านและพื้นที่ในบ้าน การเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานศพ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่นอกบ้าน มีบางครัวเรือนใช้พื้นที่ในครัวและใช้พื้นที่โถง มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ศพบริเวณนอกบ้าน การนำศพออกไปฝังนำออกทางประตูผี ส่วนการฝังศพส่วนใหญ่ฝังศพในที่ดินของครอบครัวตนเอง มีบางส่วนฝังศพในที่ที่เหมาะสมตามลักษณะดวงจุ้ยซึ่งเจ้าของที่อนุญาตและที่สุสาน

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ความเชื่อ การปฏิบัติตามพิธีกรรมหรือประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ของชุมชนบ้านทับเบิกซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานเป็นแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสร้างบ้านเรือน ซึ่งสอดคล้องกับ สมัย สุทธิธรรม. (2541 : 8) กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวม้งความว่า หมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีหัวหน้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะสังเกตได้จากบ้านที่มีหลังใหญ่กว่าบ้านคนอื่น ๆ และมักจะอยู่กึ่งกลางของหมู่บ้าน ดิคกับตัวบ้านจะมีคอกม้า คอกหมู และเล้าไก่ ชาวม้งส่วนใหญ่จะไม่นิยมทำรั้วบ้านอย่างพวกชาวเขา หรือลีซอ การจะสร้างบ้านเรือนขึ้นที่ตรงไหน ชาวม้งมักจะมีการเสี่ยงทายล่วงหน้าก่อน ว่าทำเลไหนจะเหมาะแก่การปลูกบ้านหรือไม่ เพราะถ้าหากสถานที่ตั้งตัวบ้านมีทำเลไม่เหมาะ อาจจะทำให้มีเหตุร้ายเกิดความไม่สงบสุขต่าง ๆ นานาได้ เช่น การปลูกบ้านควรจะต้องหันหน้าบ้านออกไปทางลาดของภูเขาซึ่งมักจะลาดลง นั้นแหละจึงจะถูกตามลักษณะที่ดีของม้ง เป็นต้น

ส่วนที่ควรอนุรักษ์ ได้แก่ แนวคิดในการปลูกสร้างบ้านตามแนวความเชื่อ การปฏิบัติตามพิธีกรรมหรือประเพณีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนนี้ไว้

ส่วนที่ควรพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน จัดสร้างแหล่งเก็บน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ปรับปรุงสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานกิจกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงพื้นที่พักอาศัย วัสดุที่ใช้ในการปลูกสร้างบ้าน การกำจัดน้ำเสีย การกำจัดขยะให้ถูกสุขลักษณะ

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ และการสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลข้อมูลอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.5.1.1 ควรปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักถึงแนวความคิดในการปลูกสร้างบ้านให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม

5.5.1.2 การจัดพื้นที่ใช้สอยภายใน ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ เอนกประสงค์ไม่เฉพาะการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีเท่านั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.5.1.3 ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ในด้านสุขลักษณะ จากสภาพความเป็นอยู่ที่อยู่กันแบบง่าย ๆ ขาดความเป็นระเบียบ ไม่มีห้องน้ำห้องส้วมใช้ การปล่อยน้ำเสียลงพื้นรอบ ๆ บ้าน โดยไม่มีการบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้อง จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคภายในเรือนก็ขาดความเป็นระเบียบ จักรวางข้าวของเครื่องใช้ไม่เรียบร้อย ส่งผลต่อปัญหาด้านสุขอนามัยและสุขภาพจิต

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก ด้านสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการศึกษาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนตามสภาพปัจจุบัน เป็นการวิจัยเฉพาะชุมชนบ้านทับเบิก ซึ่งเป็นชุมชนชาวม้งบางส่วนของจังหวัดเพชรบูรณ์เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.5.2.1 ควรทำการศึกษาชุมชนชาวเขาอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับกัน เพื่อได้แนวทางในการพัฒนาที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อไป

5.5.2.2 บ้านทับเบิกมีภูมิประเทศที่สวยงาม อากาศเย็นสบาย น่าศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศ

5.5.2.3 ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน อาจทำให้ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ สูญหายไปจากวิถีชีวิต ในอนาคตอันใกล้ ควรมีการศึกษาและรวบรวมประเพณี การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและรับรู้ถึงคุณค่า

5.6 การนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านทับเบิก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการแล้วได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาได้ดังนี้

5.6.1 การอนุรักษ์

อนุรักษ์แนวคิดในการปลูกสร้างบ้าน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นรวมถึงนักเรียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของอนาคตชุมชน ให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนถึงการปลูกสร้างบ้านที่มีการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในสอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณีของชุมชนกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

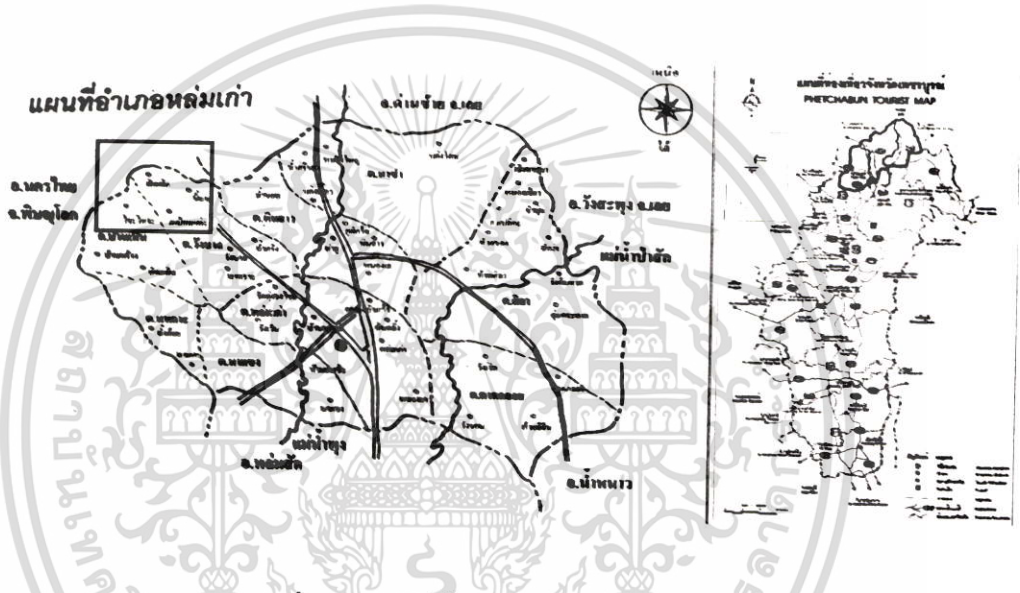
5.6.2 การพัฒนา

พัฒนาด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบ้านพักอาศัยมีขั้นตอนดังนี้

5.6.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาสภาพแวดล้อม

1) ตำแหน่งและพื้นที่ชุมชนบ้านทับเบิก

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านหมากแข้ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านน้ำเพียงดิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านเหมืองแบ่ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อุทยานภูหินร่องกล้า

ภาพที่ 5.1 แสดงที่ตั้งของชุมชนบ้านทับเบิก

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์. (2545 : 24)

- 1) เป็นที่ทำกินของราษฎรชาวเขา
- 2) เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านชาวเขา
- 3) เป็นพื้นที่กันไว้ครอบครัวยาย
- 4) เป็นพื้นที่ป่าไม้ใช้สอย
- 5) เป็นพื้นที่ส่วนราชการขอใช้ประโยชน์

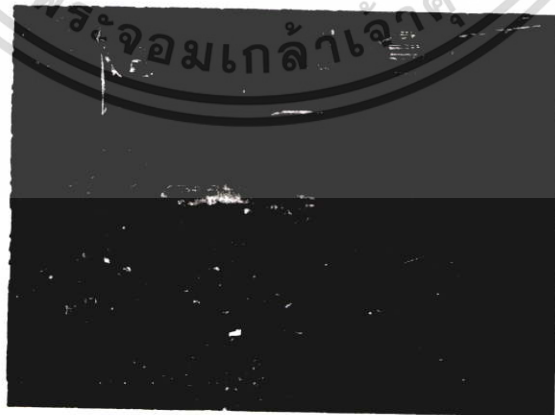
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาชาวเขาเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

1. พื้นที่ทำกินชาวเขา	12,443.63 ไร่
2. พื้นที่ ร.พ.ช.บ้านทับเบิก	56.25 ไร่
3. พื้นที่สถานีอนามัยบ้านทับเบิก	5.00 ไร่
4. พื้นที่หน่วย ฯ ชาวเขาบ้านทับเบิก	20.00 ไร่
5. พื้นที่วัดทับเบิก	50.00 ไร่
6. พื้นที่การศึกษานอกโรงเรียนบ้านทับเบิก	1.00 ไร่
7. พื้นที่โรงเรียนบ้านทับเบิก	140.00 ไร่
8. พื้นที่หน่วย ฯ ชาวเขาบ้านนาสะอูง	10.00 ไร่
9. พื้นที่โรงเรียนคอยน้ำเพียงดิน	6.00 ไร่
10. สถานีทดลองเกษตร	100.00 ไร่
11. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ภูชะนี	134.70 ไร่
12. พื้นที่ป่าไม้ใช้สอย	125.00 ไร่
13. พื้นที่ป่าอนุรักษ์บ้านนาสะอูง	225.00 ไร่
รวมทั้งสิ้น	13,446.58 ไร่

3) การเข้าถึงชุมชนบ้านทับเบิก

การเข้าถึงมีถนนยุทธศาสตร์ลาดยางตลอดสาย สามแยกบ้านโจะโหวะ – ภูหินร่องกล้า ผ่านหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อมต่อถนนคอนกรีตเสริมเหล็กแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร ในชุมชน มีถนนสายหลัก ขอยลูกรัง และทางเดินเท้า เข้าถึงบ้านถนนสายหลักในชุมชนไหล่ถนน ถูกกัดเซาะด้วยน้ำจากร่องระบายน้ำ ทำให้การสัญจรด้วยการเดินเท้าต้องขึ้นมาเดินบนคิวดถนนไม่ปลอดภัย ควรมีการขยายไหล่ถนนเพื่อรองรับการสัญจรด้วยการเดินเท้า

ภาพที่ 5.2 แสดงถนนสายหลักในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขอยเข้าสู่ตัวบ้านเป็นลูกรังซึ่งมีปัญหาต่อการสัญจรในฤดูฝน ควรมีการปรับปรุง
 เทศอนกรีต

ภาพที่ 5.3 แสดงขอยเข้าสู่ตัวบ้าน
 ทางเดินเท้าไม่มีรูปแบบเดียวกัน ควรพัฒนาให้มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์คู่แล้วสวยงาม

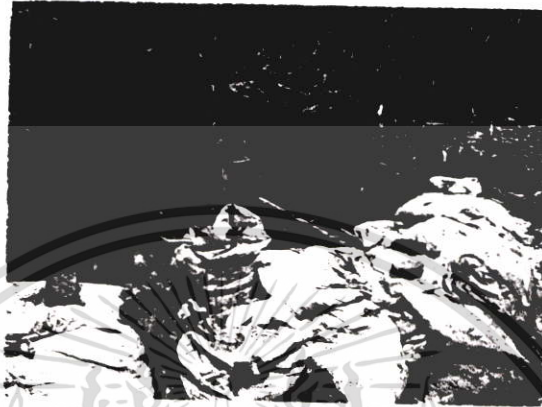
ภาพที่ 5.4 แสดงทางเดินเท้าในชุมชน

ข้อจำกัดในการจัดวางระบบถนน เนื่องลักษณะพื้นที่เป็นที่ลาดชันบนภูเขา จึงไม่สามารถ
 จัดวางระบบถนนในรูปแบบอื่นได้ จึงเป็นรูปแบบถนนตามแนวยาว ตามเดิมที่มีอยู่ แต่ควร
 ปรับปรุงไหล่ถนนให้กว้างขึ้น และปรับปรุงทางเดินเท้าในชุมชน ให้การเข้าถึงอาคารบ้านเรือนได้
 สะดวกขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) ระบบประปา

สภาพปัจจุบันชุมชนบ้านทับเบิก ยังไม่มีระบบประปาที่เป็นมาตรฐาน จึงควรจัดทำระบบประปาในชุมชน และปรับปรุงแหล่งน้ำดิบที่จะนำมาผลิตน้ำประปาที่ห้วยน้ำหมันคั้น ให้มีความถาวร สามารถกักเก็บน้ำให้มีปริมาณเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค ปรับปรุงระบบท่อส่งน้ำดิบจากแหล่งกักเก็บน้ำ และท่อจ่ายน้ำในชุมชนให้ทั่วถึง

ภาพที่ 5.5 แสดงแหล่งน้ำดิบของบ้านทับเบิก

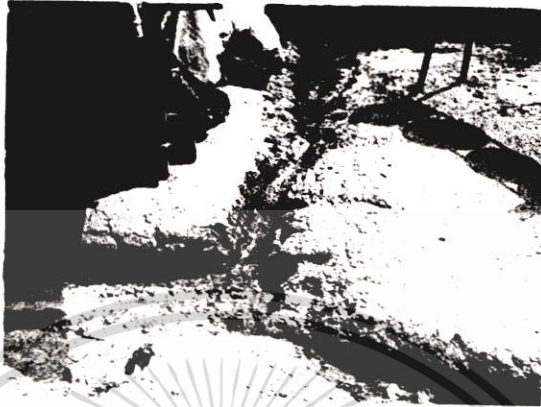
ภาพที่ 5.6 แสดงท่อส่งน้ำของบ้านทับเบิก

5) การระบายน้ำและบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสียในชุมชน น้ำเสียในชุมชนเป็นน้ำเสียจากครัวเรือน ซึ่งมีปริมาณไม่มากจะถูกเจือจางไปกับน้ำฝน

ส่วนการระบายทิ้งนั้น ในชุมชนมีน้ำที่ต้องระบาย 2 ประเภทคือ น้ำฝนและน้ำเสียจากครัวเรือน ซึ่งชุมชนทับเบิกเป็นชุมชนชนบท ควรใช้ระบบระบายน้ำรวม (Columned Sistem) เพราะทำได้ง่ายและใช้งบประมาณต่ำ และเป็นการลดความเข้มข้นของน้ำเสียก่อนไหลลงสู่แหล่ง

น้ำธรรมชาติต่อไป โดยครัวเรือนที่อยู่ติดถนนควรทำร่องระบายลงไปรวมกับร่องระบายน้ำข้างถนน ส่วนครัวเรือนที่อยู่ห่างจากถนนควรทำร่องระบายลงสู่ที่ต่ำและไม่ควรให้มีผลกระทบกับทางเดินเท้าในชุมชน

ภาพที่ 5.7 แสดงการระบายน้ำฝนจากครัวเรือน

ภาพที่ 5.8 แสดงการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน

6) การกำจัดขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยในชุมชน ควรแยกขยะที่ย่อยสลายได้ง่ายออก กำจัดโดยการทำปุ๋ยหมักได้ ส่วนขยะที่ย่อยสลายยากพลาสติกควรกำจัดโดยเผา และจำพวก แก้ว เหล็ก สามารถนำไป ผ่านกระบวนการนำกลับมาใช้ใหม่ได้

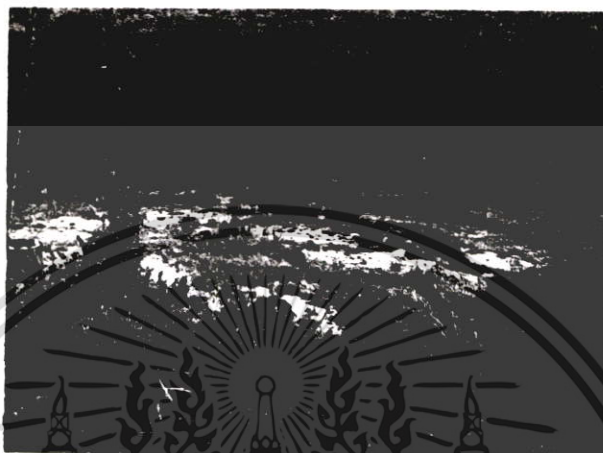
7) ระบบไฟฟ้า

ควรเพิ่มจุดไฟฟ้าแสงสว่างถนน และตามทางเดินเท้าในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

จากผลการศึกษาถึงความต้องการของชุมชน มีความต้องการให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งในชุมชนมีพื้นที่ ที่สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขอใช้ประโยชน์ ปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล มีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่ทางทิศตะวันออกของอาคารอำนวยการ เป็นไหล่เขาที่สามารถมองเห็นสภาพได้ไกล เหมาะสำหรับเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ

ภาพที่ 5.9 แสดงพื้นที่ว่างที่ควรจัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

9) สนามเด็กเล่น

จากการสำรวจ เด็กในชุมชน ไปใช้สนามเด็กเล่นที่โรงเรียนบ้านทับเบิกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีที่ตั้งที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่พื้นที่กับแค้นและอุปกรณ์ไม่เพียงพอจะต้องปรับปรุง ขยายพื้นที่เพิ่มและจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นให้เพียงพอ

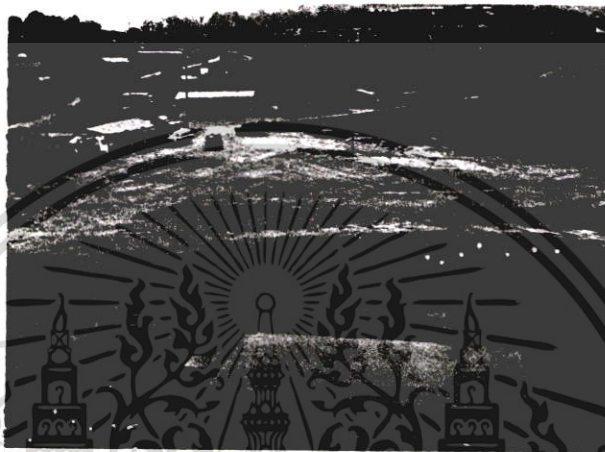

ภาพที่ 5.10 แสดงสนามเด็กเล่น โรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10) ลานกิจกรรม

ในชุมชนมีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมประเพณีปีใหม่ ซึ่งมีการใช้ทั้งกลางวันและกลางคืน ในช่วงการจัดงานจะมีประชากรในชุมชนและชาวเขาจากหมู่บ้านอื่น ๆ มาร่วมงานรวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ชาวเขา เข้ามาท่องเที่ยวกันมาก ทำให้ปริมาณความต้องการการใช้ห้องสุขามีมาก จำนวนห้องน้ำที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ควรจัดทำห้องสุขาเพิ่มเติม ในส่วนของเวทีการแสดงควรจัดทำหลังคาและติดตั้งไฟแสงสว่างเพิ่มเติมในช่วงที่มีการใช้งาน

ภาพที่ 5.11 แสดงพื้นที่ลานกิจกรรมสำหรับประเพณีปีใหม่

5.6.2.2 สิ่งประกอบทางภูมิทัศน์

- 1) ศาลาบริเวณตรงข้ามที่รวมกิจกรรม มีศาลาพักริมทางอยู่ในสภาพชำรุด ควรมีการปรับปรุงให้สวยงาม และใช้ประโยชน์ได้อย่างดีในการป้องกันสภาพอากาศร้อนหรือฝนตก
- 2) ป้ายบอกทาง วัดป่าภูทับเบิก โรงเรียนทับเบิกร่วมใจ สถานีอนามัย สถานที่อบรม เร่งรัดพัฒนาชนบท ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ศูนย์การศึกษาแม่ฟ้าหลวง ยังไม่มีรูปแบบไปในแนวทางเดียวกัน คูแปกแยก ควรมีการกำหนดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 3) ทางเดินเท้า เป็นสิ่งประกอบทางภูมิทัศน์อีกสิ่งหนึ่ง ที่ควรปรับปรุงให้มีรูปแบบที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับภูมิประเทศ
- 4) ไฟส่องสว่าง มีติดตามเสาไฟฟ้าเพียงบางจุด ควรเพิ่มให้ทั่วถึง และควรมีไฟส่องสว่างตามทางเดินเท้าเพื่อความปลอดภัยในการสัญจร
- 5) ตู้โทรศัพท์ สาธารณะ ควรเพิ่มจำนวนให้เพียงพอต่อความต้องการใช้บริการ
- 6) ถังขยะ มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ควรมีการจัดวางให้เป็นระเบียบ เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่ดีต่อผู้พบเห็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7) หอกระจายเสียง ในชุมชนมีการกระจายเสียงเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตั้งที่บริเวณบ้านผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 และบ้านผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 ควรปรับปรุงให้มีรูปแบบไปในทางเดียวกัน เพื่อความสวยงาม และกระจายเสียงได้อย่างทั่วถึง

5.6.2.3 ลักษณะบ้าน

ชุมชนบ้านทับเบิกมีชาวม้งอยู่ 2 กลุ่มคือ ม้งขาว และม้งน้ำเงิน ลักษณะบ้านจะคล้ายกันคือ ผังพื้นเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะภายในของบ้านระหว่างม้งขาว และม้งน้ำเงิน ก็จะแตกต่างกันออกไป เช่น บ้านม้งขาว จะมีอยู่ 2 ประตู คือประตูหน้าและประตูด้านหลัง สำหรับประตูด้านหน้าของบ้านชาวม้ง หรือที่เขาเรียกกันว่าประตู ขอตริงคำย ซึ่งถือว่ามีความหมายอยู่มาก

ขอตริงคำย เป็นประตูสำคัญ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องเข้าออกประตูนี้ ส่วนประตูด้านข้างบ้านซึ่งเรียกว่า ขอตริงตัว ประตูนี้เป็นประตูที่ไม่ค่อยจะมีความสำคัญทางพิธีกรรมมากนัก แต่ทั้งสองประตูก็สามารถเดินเข้าออกในชีวิตประจำวันได้

ถัดจากประตูด้านข้างทางซ้ายมือ มักนิยมทำเป็นห้องนอนของสมาชิกภายในบ้าน โดยหัวหน้าครอบครัว (พ่อ - แม่) มักจะนอนห้องแรก ถัดเข้าไปจะเป็นห้องนอนลูกชายลูกสาว หากมีสมาชิกหลายคนในบ้านอาจจะเพิ่มห้องนอนทางด้านขวาของประตูก็ได้ แต่ปกติจะเป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์พืช หรือยุ้งข้าว และเป็นที่ตั้งของครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว

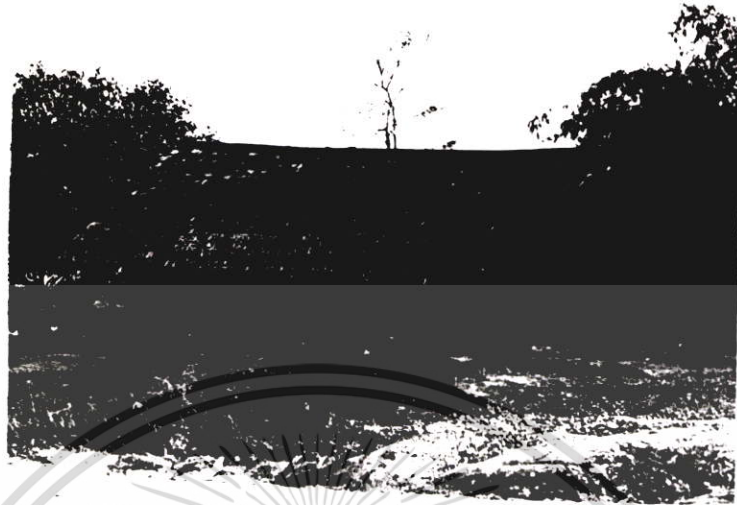
ถัดเข้าไปในกลางบ้าน จะมีเตาไฟเล็กหรือ ขอบู้ ใช้สำหรับหุงหาอาหารหรือนั่งจิบน้ำชาพักผ่อนคุยกันของคนในบ้าน พื้นที่เตาไฟเล็กนี้ใช้เป็นที่รับแขก นั่งพูดคุยกันหน้าเตาไฟ ต่อไปก็จะเป็นประตูด้านข้าง คือประตูขอตริงตัว และเตาไฟใหญ่หรือ ขอส้อ พร้อมเครื่องครัวอยู่เกือบท้ายเรือน

ด้านขวามือฝาเรือนตรงกันข้ามประตูหน้าบ้านจะมีแผ่นกระดาศสีขาว สี่เหลี่ยม ขนาดฝ่ามือติดอยู่เรียกว่าสีก๊ะ และทำเน้ง หิ้งผีประจำบ้านอยู่ด้วย

สำหรับลักษณะภายในบ้านของม้งน้ำเงิน ที่แตกต่างกับม้งขาวก็คือ บ้านจะมีประตูด้านหน้าประตูเดียว เรียกว่า ขอตริงตั้งย (แต่จะทำประตูข้างเพื่อความสะดวกในการเข้าออกก็ได้) ฝาด้านประตูไม่มีการหักมุมเข้าไปจากแนวชายคา และเตาไฟเล็กสำหรับรับแขกจะอยู่บริเวณด้านขวาของประตู พร้อมกับห้องพักแขก

ปัจจุบันครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ละครัวเรือนจะมีเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันใช้กันเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เช่น เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว โทรทัศน์ และพาหนะในการเดินทางและขนส่งพืชไร่ ในการออกแบบบ้าน ได้ศึกษาความต้องการของประชากร ซึ่งต้องการบ้านที่มีความแข็งแรง มีพื้นที่ใช้สอยภายในกว้างขึ้น และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่ การจัดเก็บมือเครื่องใช้ในการเกษตรรวมถึงผลผลิตจากการเกษตรให้มีความเป็นสัดส่วน สะดวกต่อการใช้งานและการเก็บรักษา โดยจัดทำโรงเรียนแยกออกจากตัวบ้าน ในบริเวณพื้นที่ข้างบ้านร่วมกับที่จอดรถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

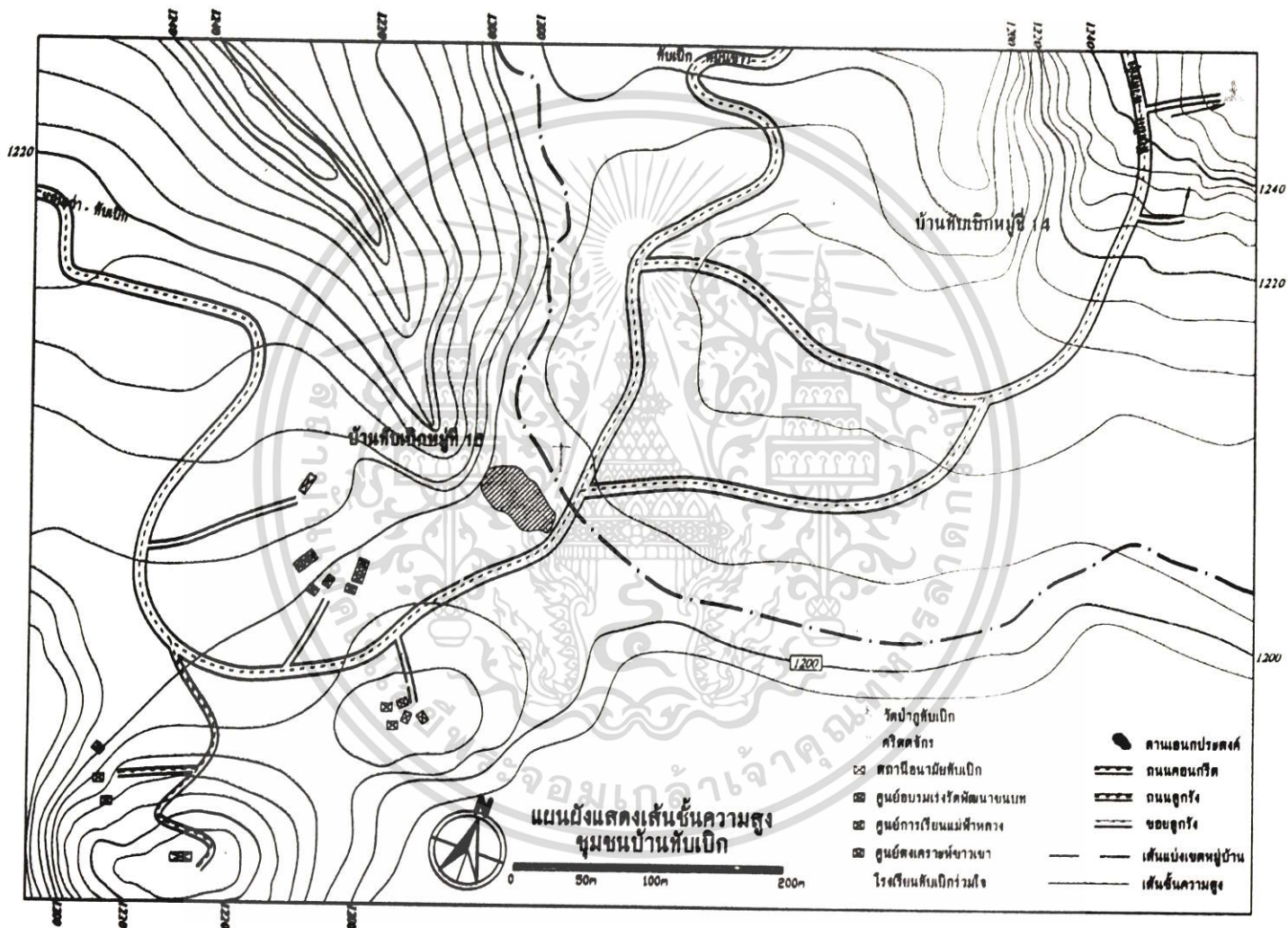

ภาพที่ 5.12 แสดงลักษณะภายนอกของบ้านมั่งน้ำเงิน

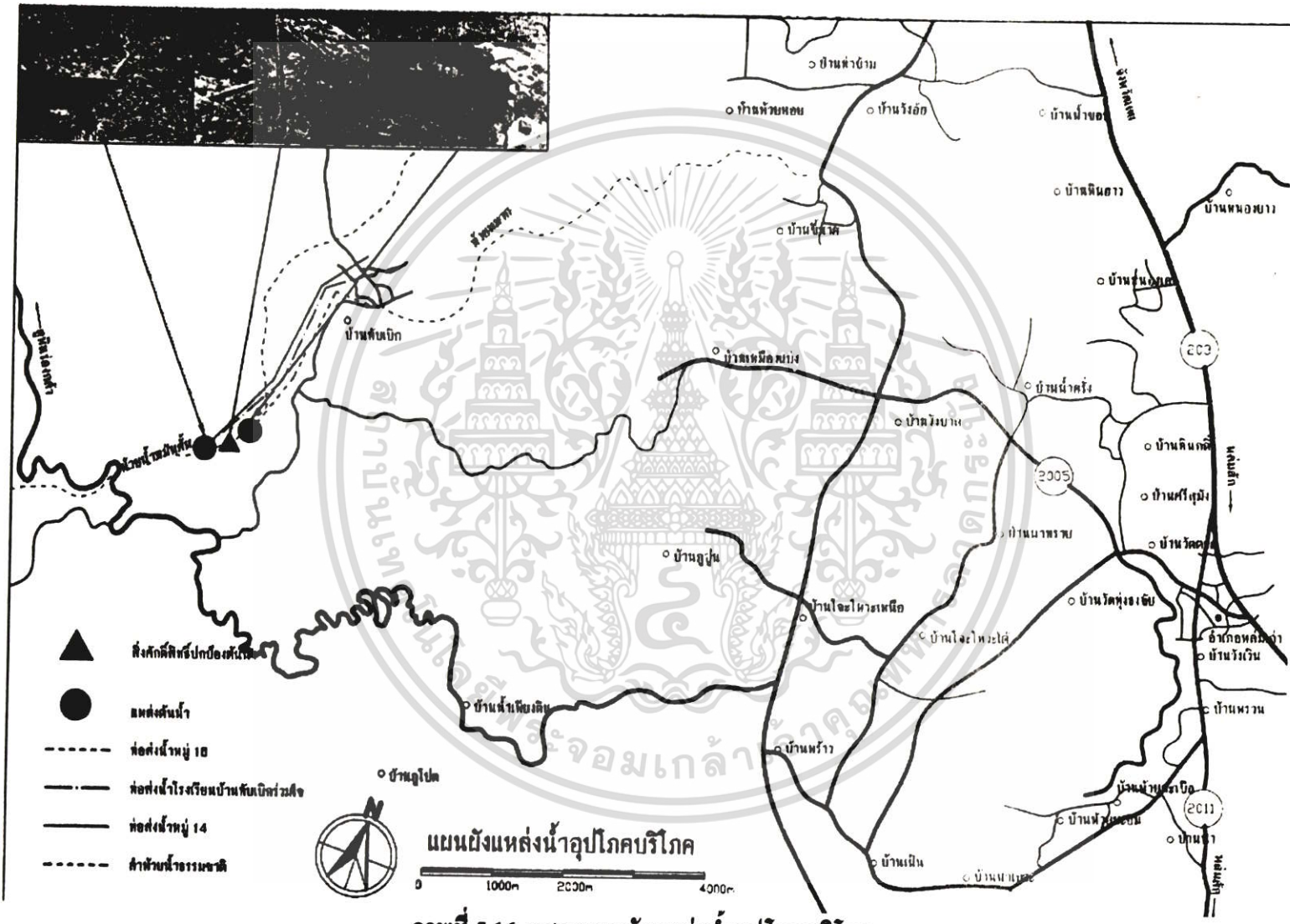

ภาพที่ 5.13 แสดงลักษณะภายนอกของบ้านมั่งขาว

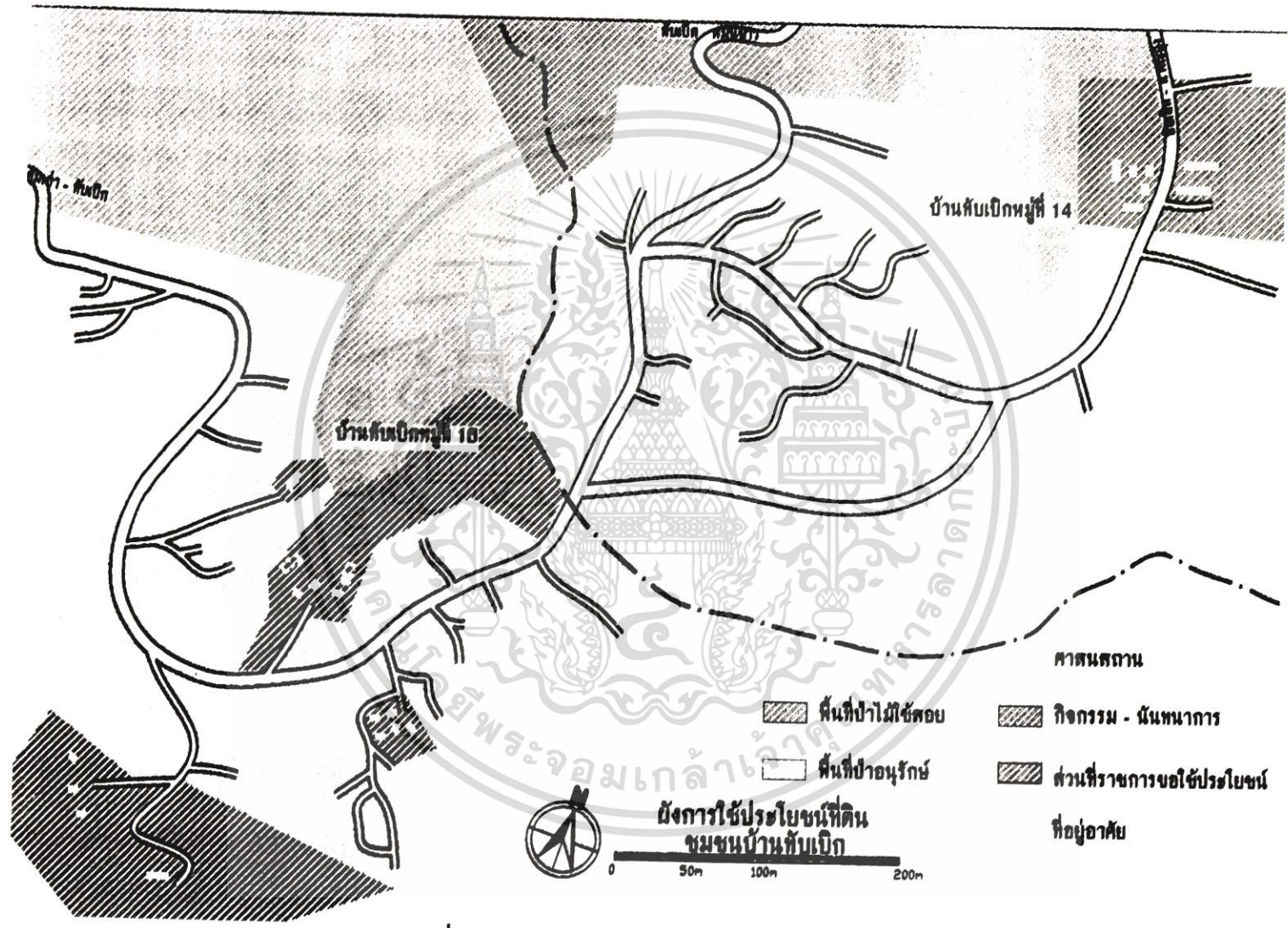
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

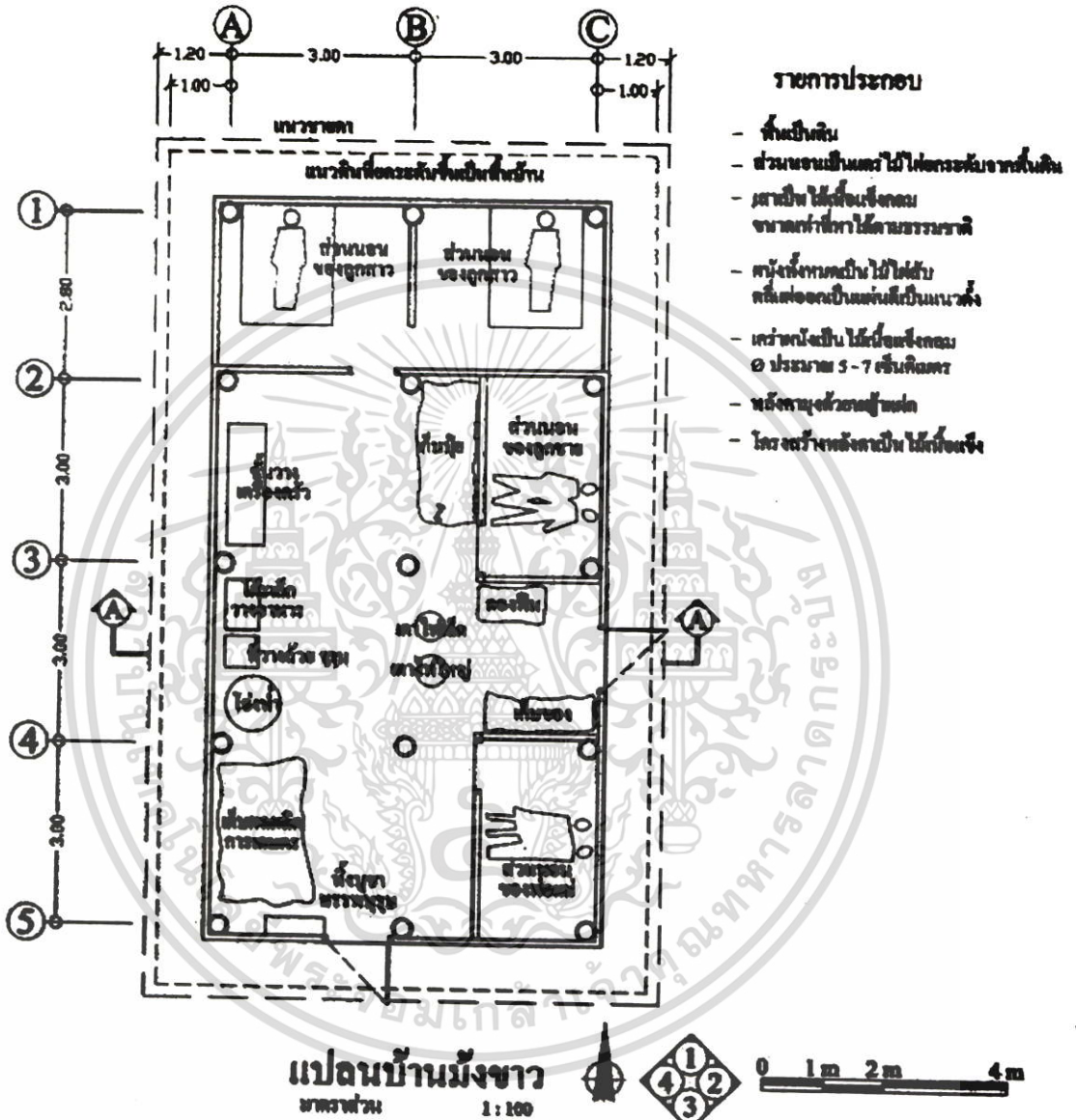
ภาพที่ 5.15 แสดงเส้นชั้นความสูงชุมชนบ้านทับเบิก

ภาพที่ 5.16 แสดงแผนผังแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค

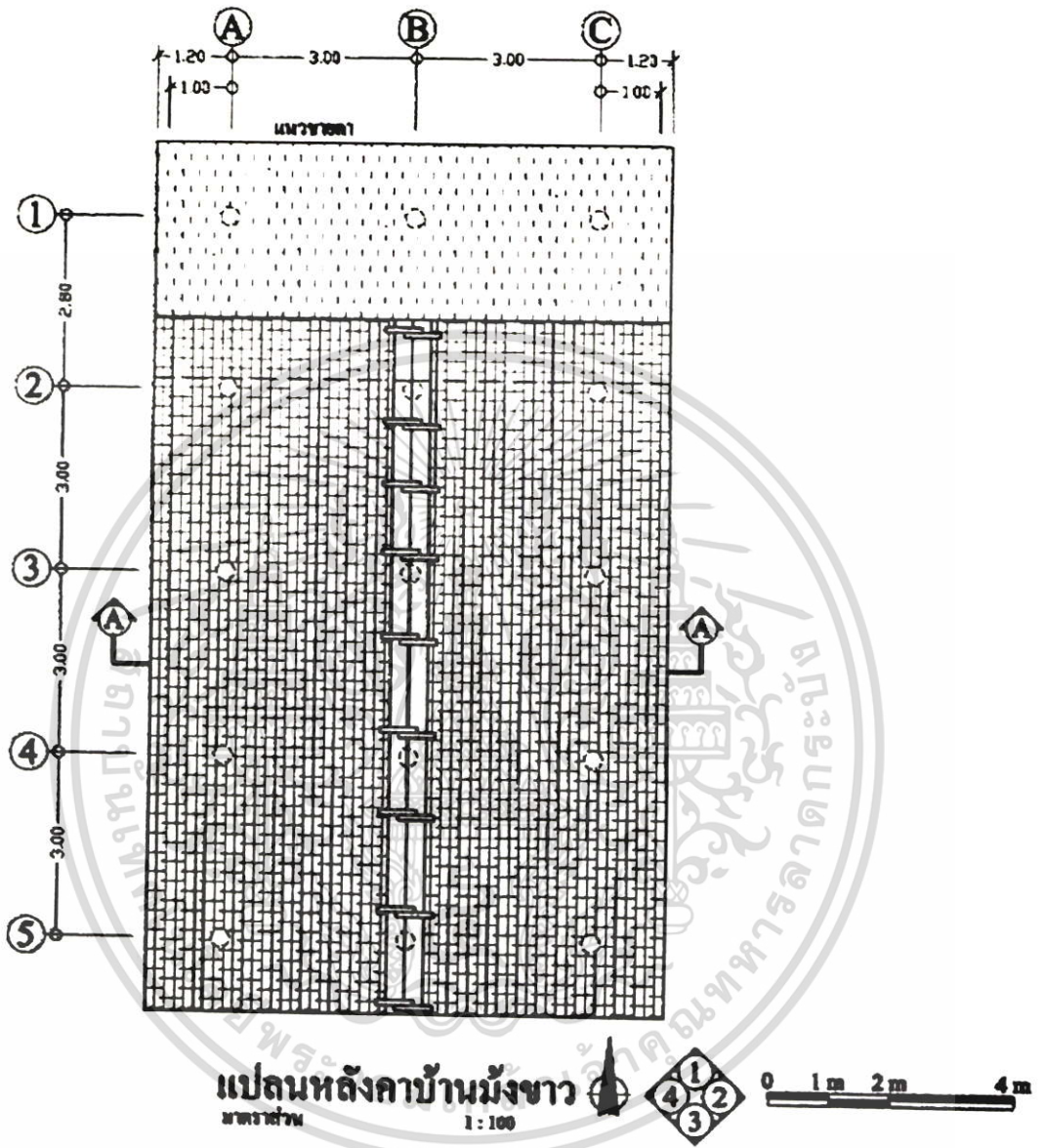

ภาพที่ 5.18 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่บ้านทับเบิก

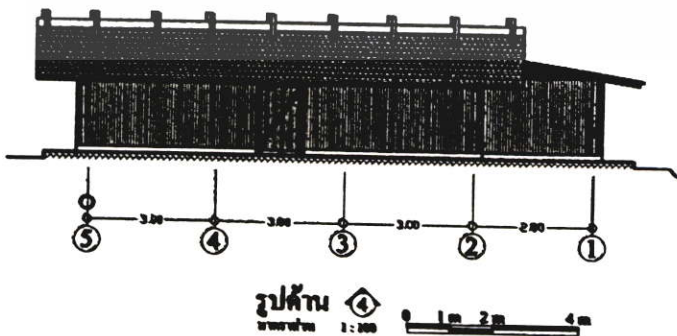
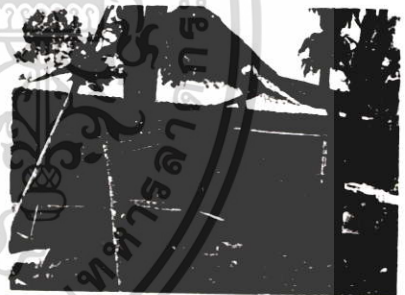
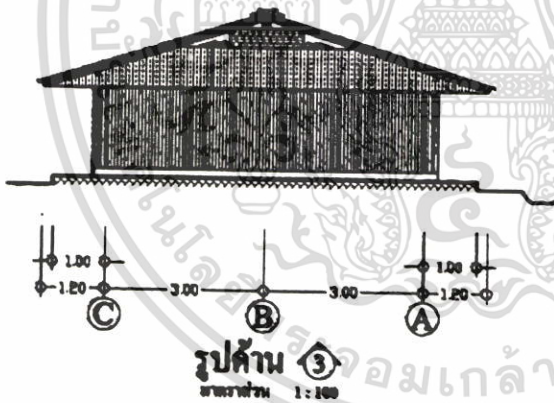
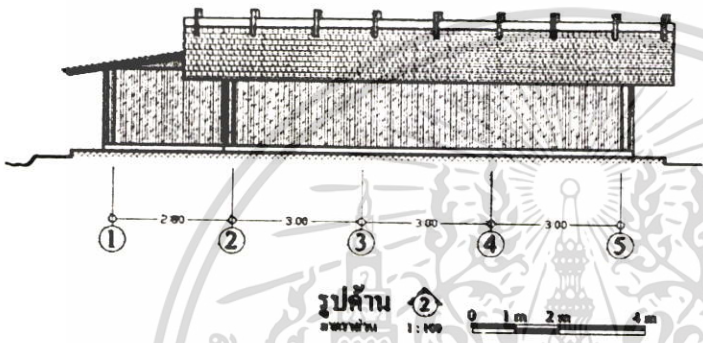
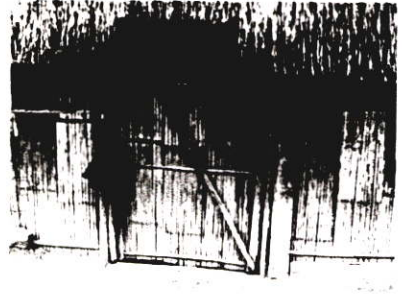
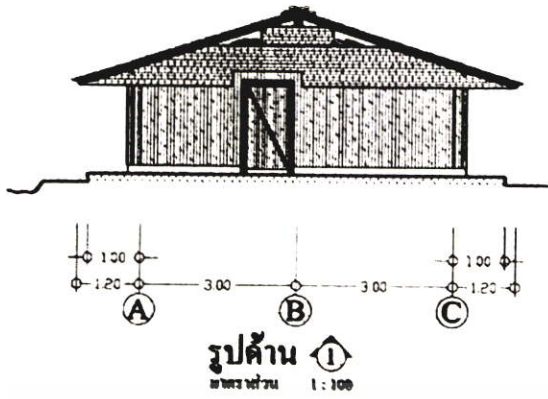
ภาพที่ 5.19 แสดงแผนผังบ้านมังขาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

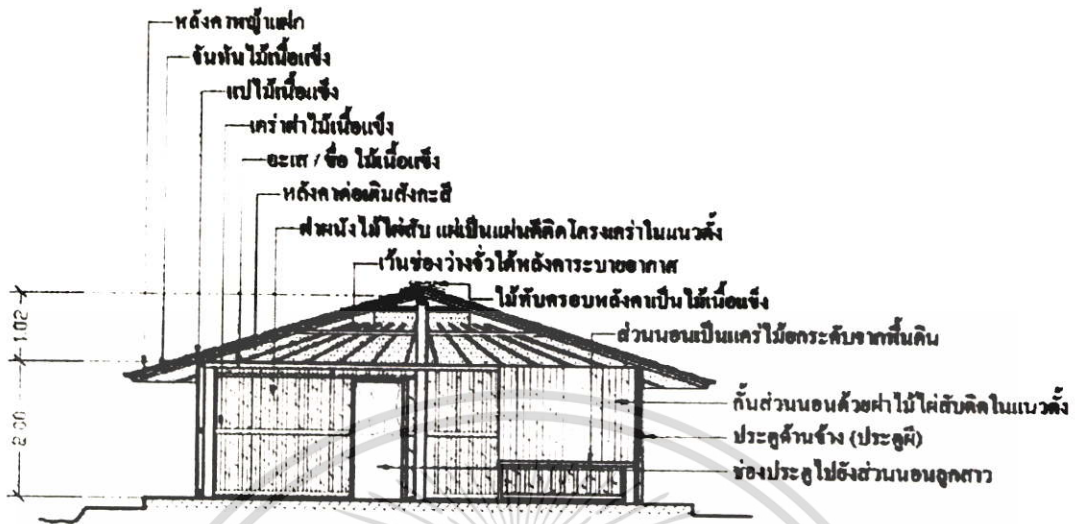
ภาพที่ 5.20 แสดงแปลนหลังคาบ้านมังฆา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

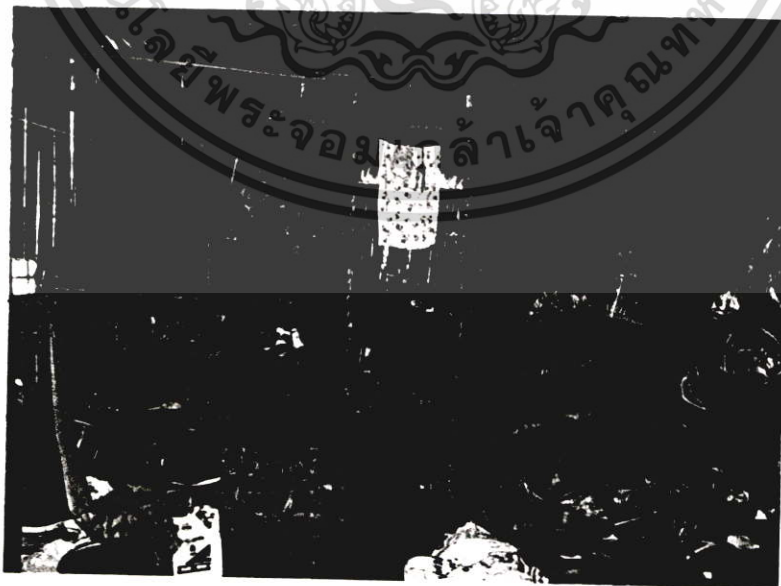

ภาพที่ 5.21 แสดงรูปค้ำบ้านม้งขาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

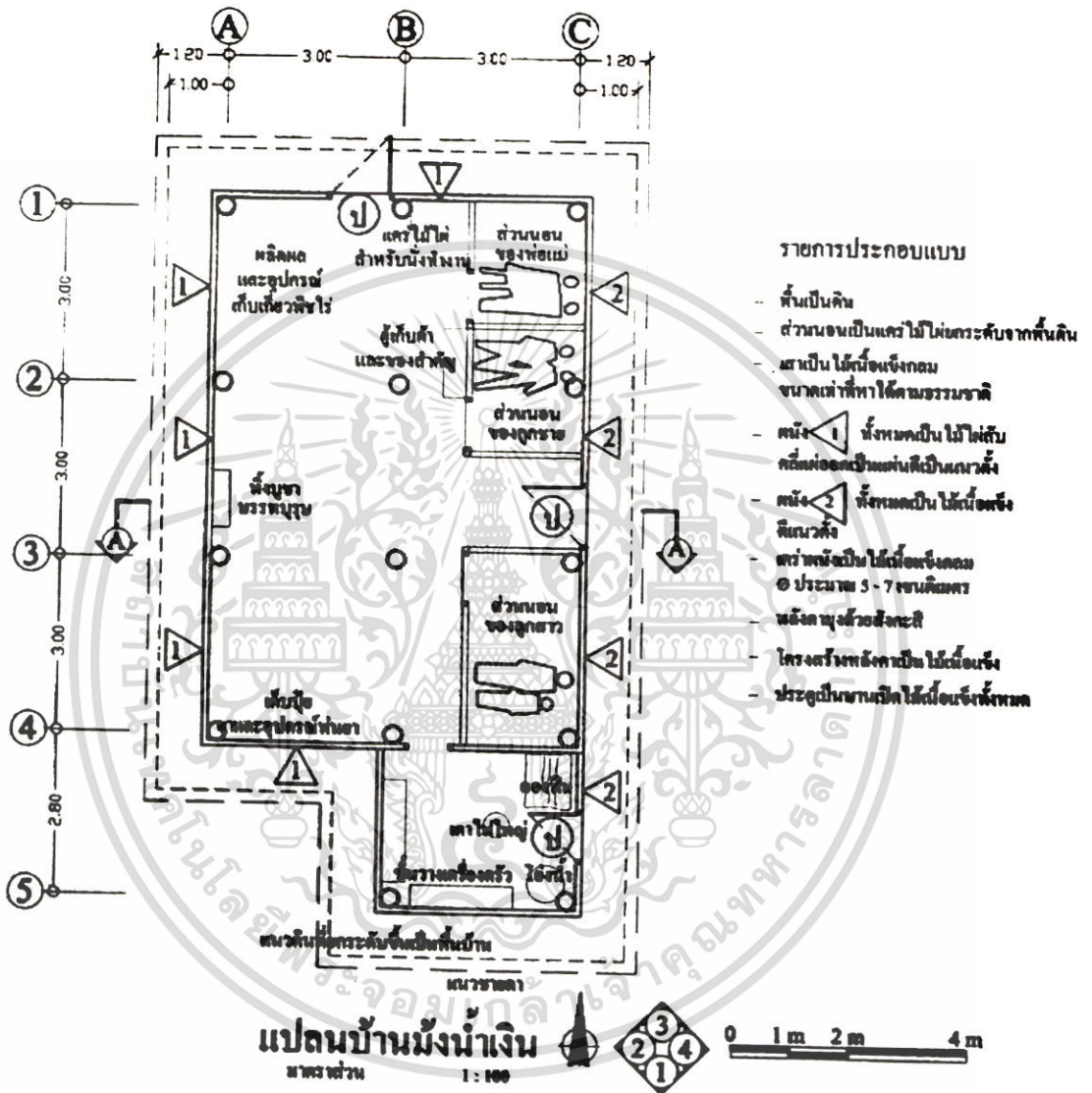

ภาพที่ 5.22 แสดงรูปตัดบ้านมั่งงา

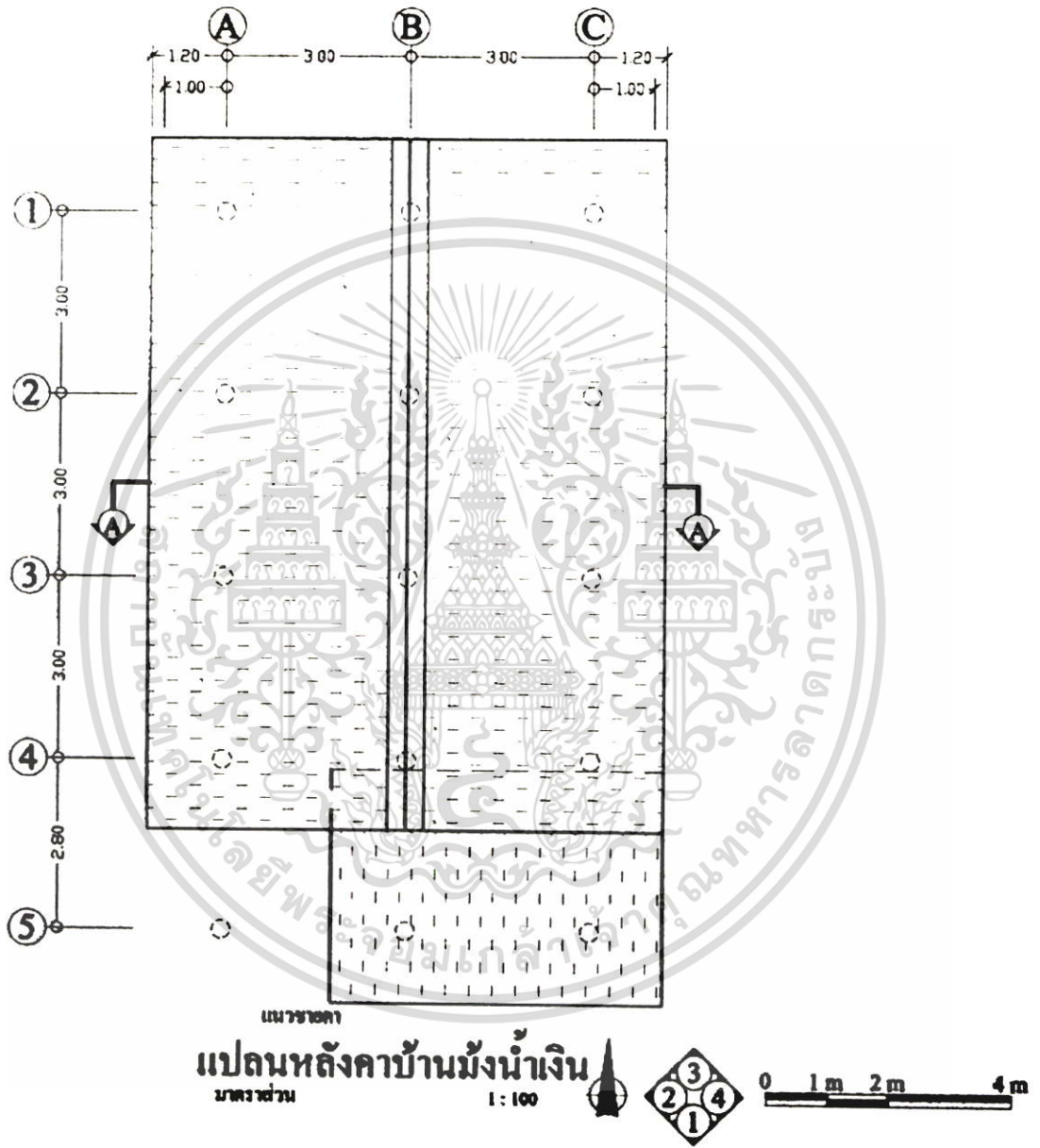
ภาพที่ 5.23 แสดงพื้นที่ภายในบ้านมั่งงา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

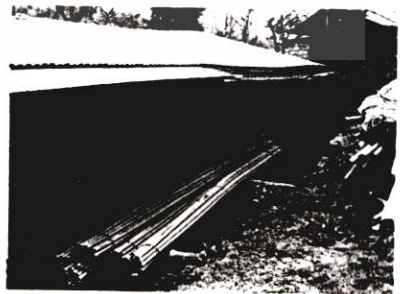
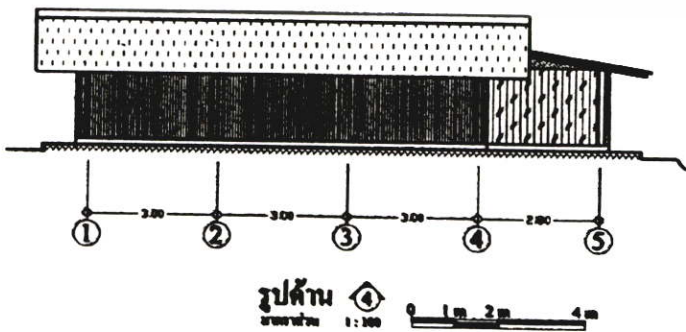
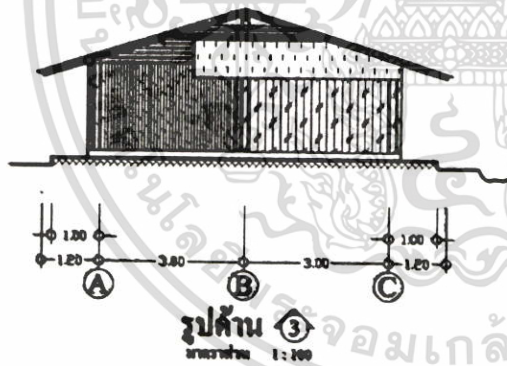
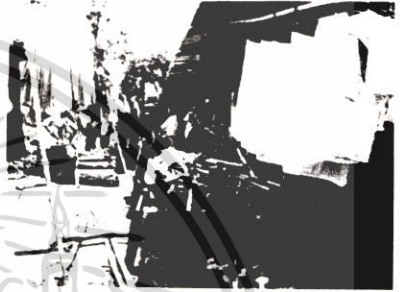
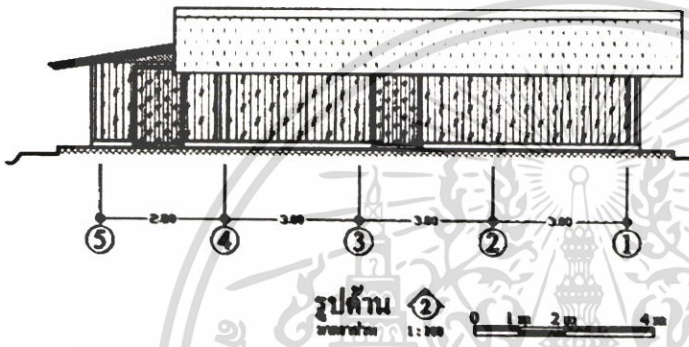
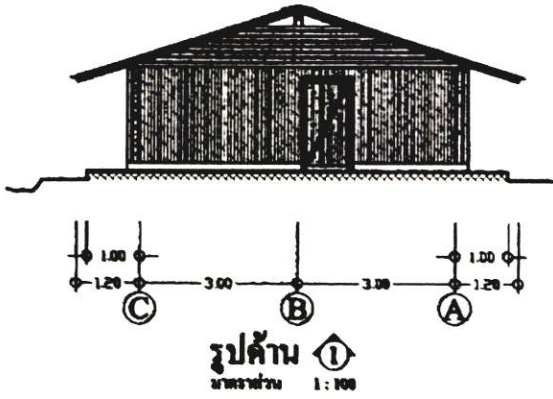
ภาพที่ 5.24 แสดงแปลนบ้านมั่งนำเงิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

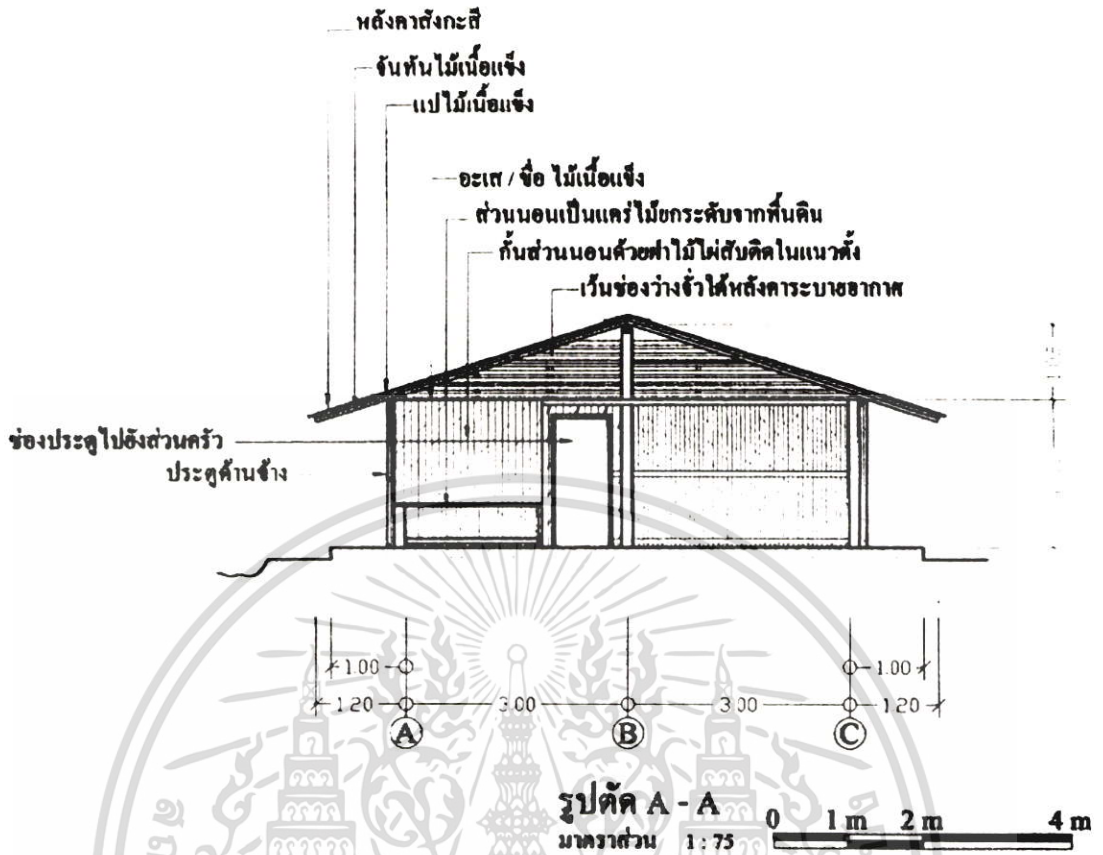
ภาพที่ 5.25 แสดงแปลนหลังคาบ้านมั่งน้ำเงิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.26 แสดงรูปด้านบ้านมั่งน้ำเงิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

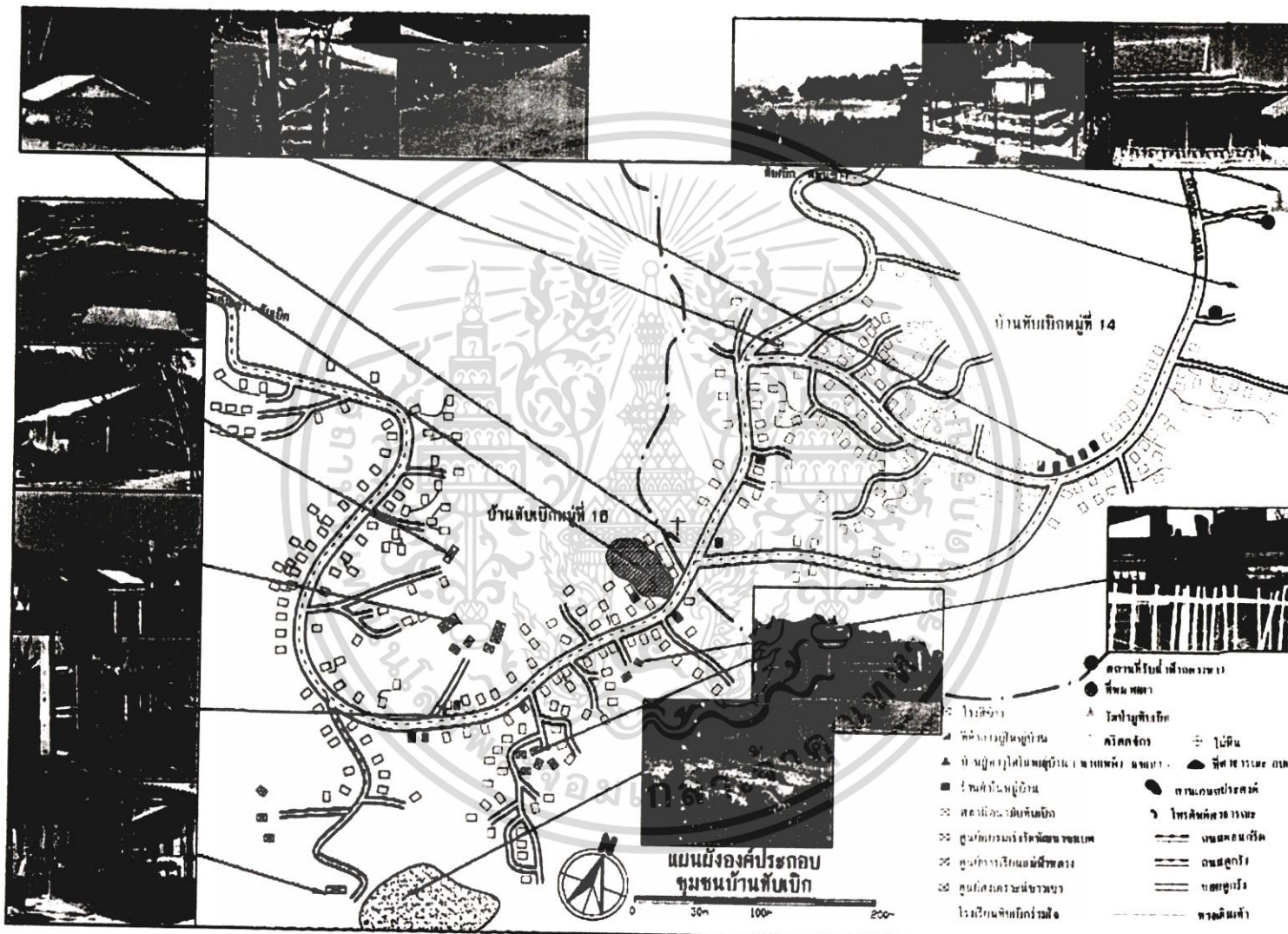

ภาพที่ 5.27 แสดงรูปตัดบ้านมั่งน้ำเงิน

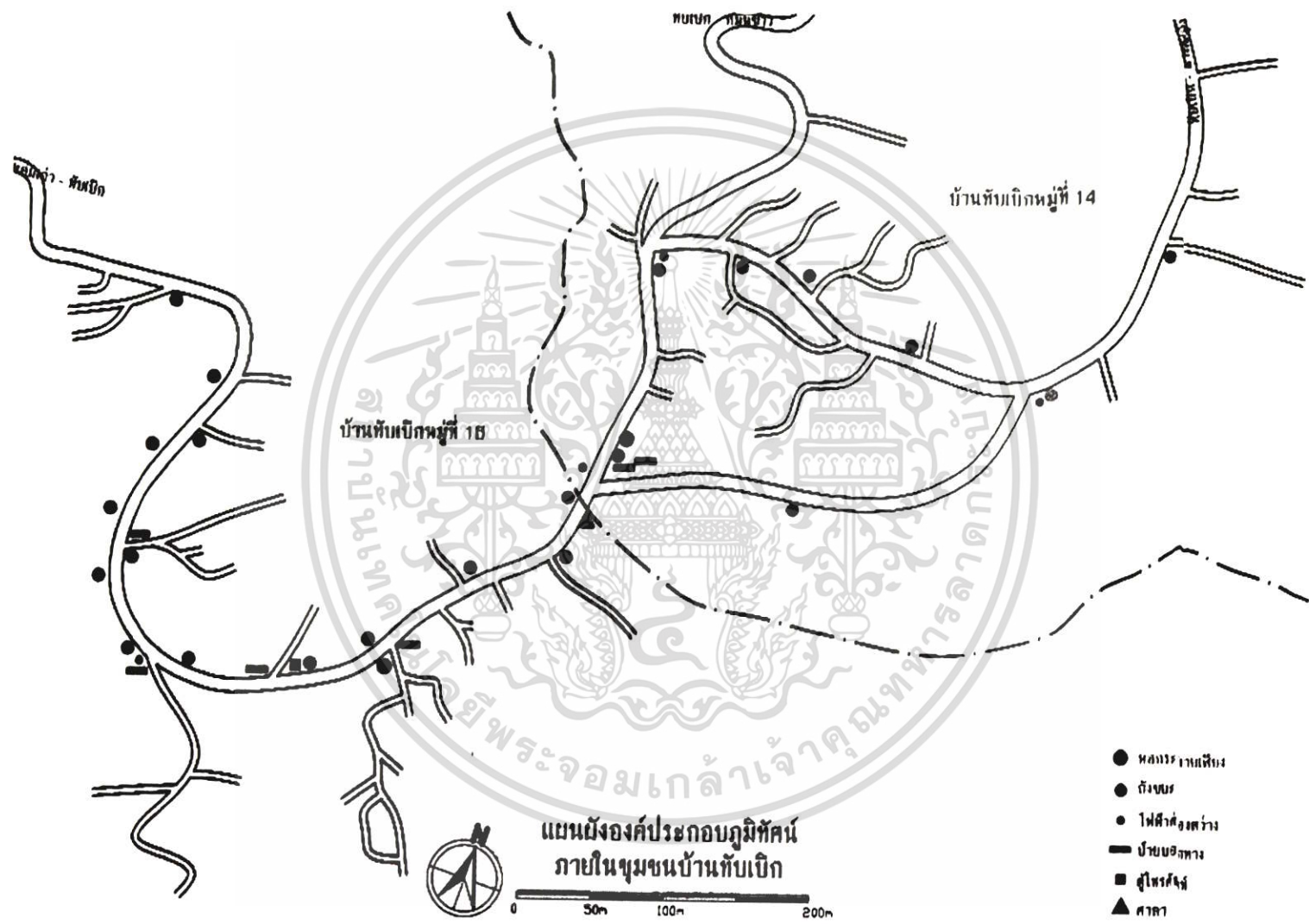

ภาพที่ 5.28 แสดงพื้นที่ภายในบ้านมั่งน้ำเงิน

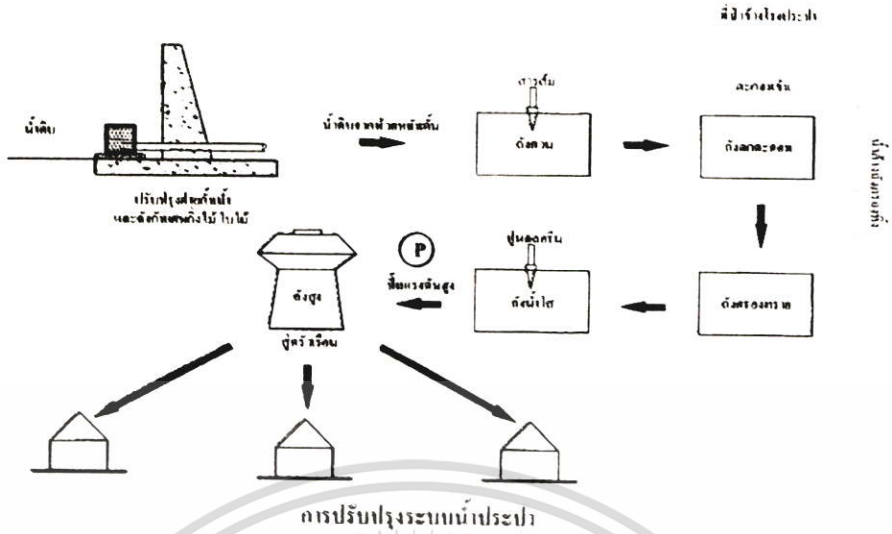
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

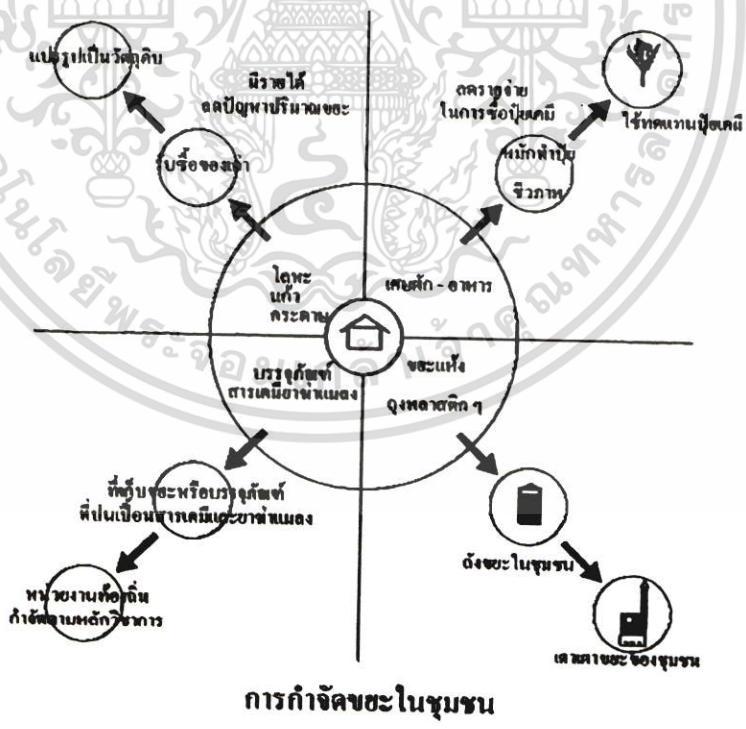
ภาพที่ 5.29 แสดงแผนผังองค์ประกอบชุมชนบ้านทับเบิก

ภาพที่ 5.30 แสดงแผนผังองค์ประกอบภูมิทัศน์ภายในชุมชนบ้านทับเบิก

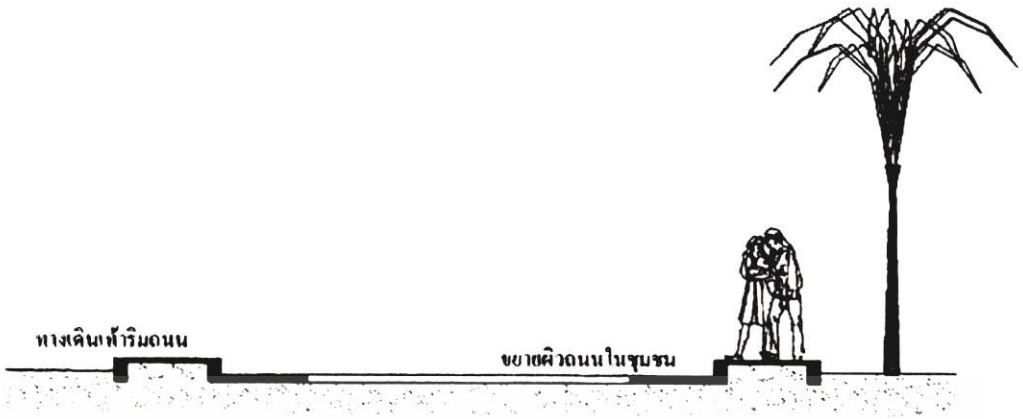

ภาพที่ 5.31 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงระบบน้ำประปา

ภาพที่ 5.32 แสดงแนวคิดในการกำจัดขยะในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปรับปรุงถนนและทางเดินเท้า

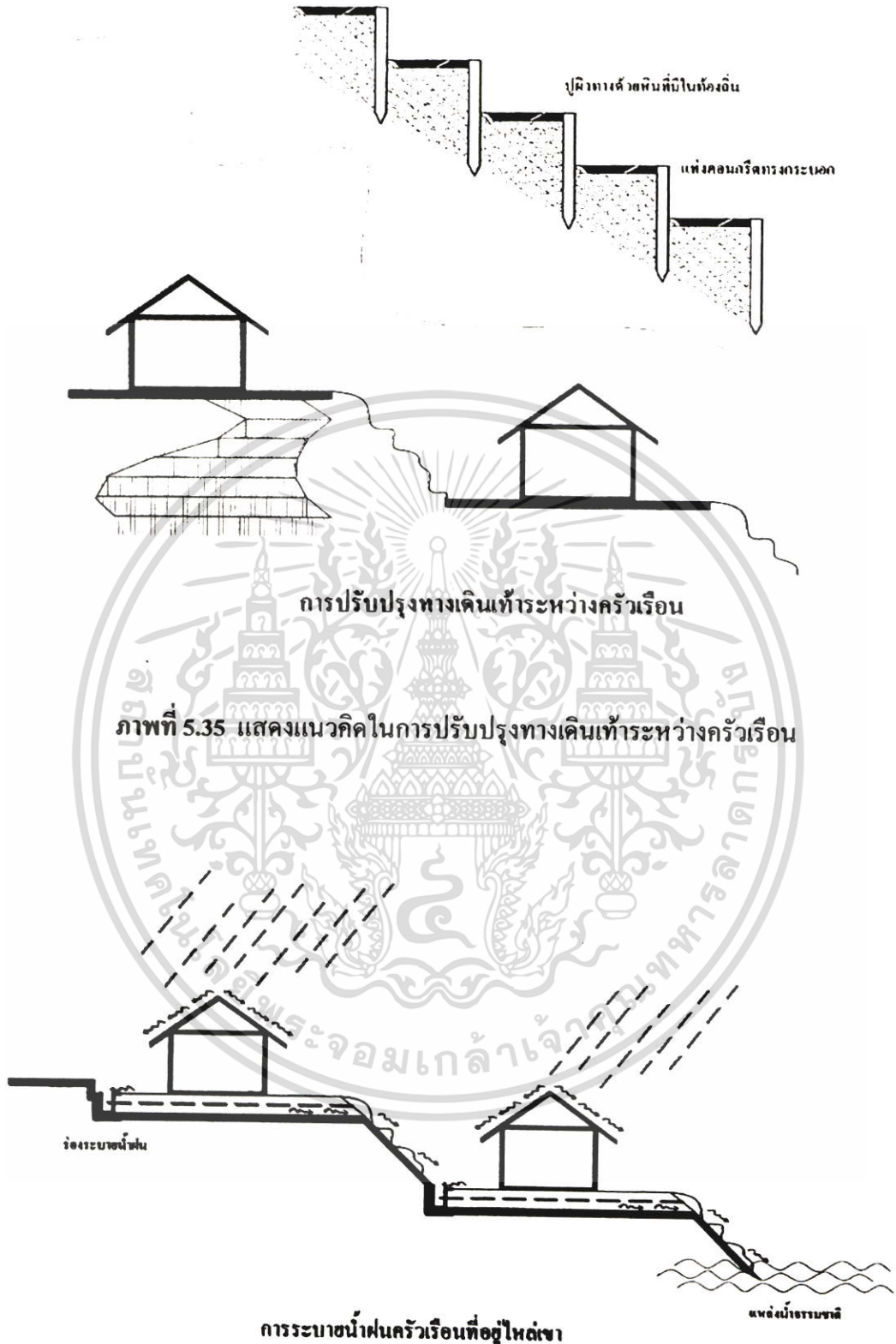
ภาพที่ 5.33 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงถนน

การปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างถนน

ภาพที่ 5.34 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างถนน

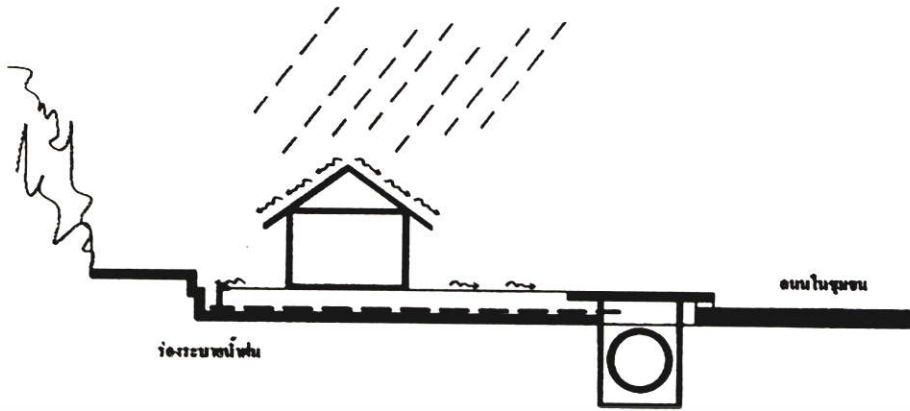
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปรับปรุงทางเดินเท้าระหว่างครัวเรือน
 ภาพที่ 5.35 แสดงแนวคิดในการปรับปรุงทางเดินเท้าระหว่างครัวเรือน

ภาพที่ 5.36 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำฝนครัวเรือนที่อยู่ใกล้เขา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การระบายน้ำฝนครัวเรือนที่อยู่ริมถนน

ภาพที่ 5.37 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำฝนครัวเรือนที่อยู่ริมถนน

การบำบัดน้ำทิ้งจากครัวเรือน

ภาพที่ 5.38 แสดงแนวคิดในการระบายน้ำทิ้งจากครัวเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

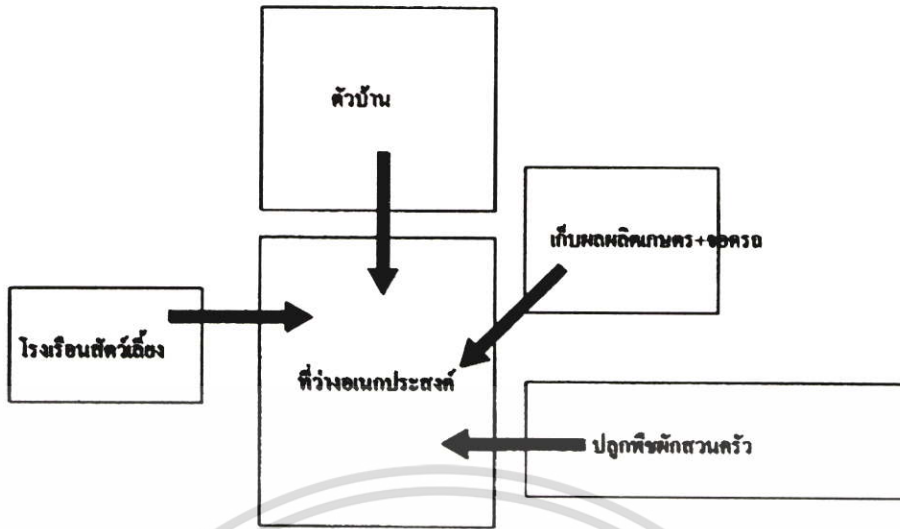

Diagram แนวคิดพื้นฐานการวางผังบริเวณ

ภาพที่ 5.39 แสดงแนวคิดพื้นฐานในการวางผังบริเวณ

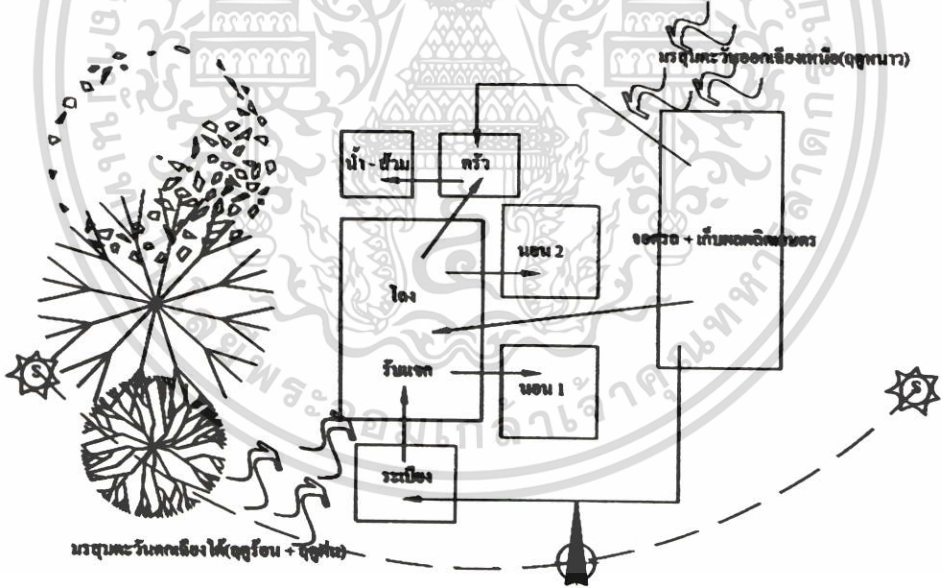

Diagram การจัดวางส่วนใช้สอยให้สัมพันธ์กับสภาพภายนอก

ภาพที่ 5.40 แสดงแนวคิดในการจัดวางส่วนใช้สอยให้สัมพันธ์กับสภาพภายนอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

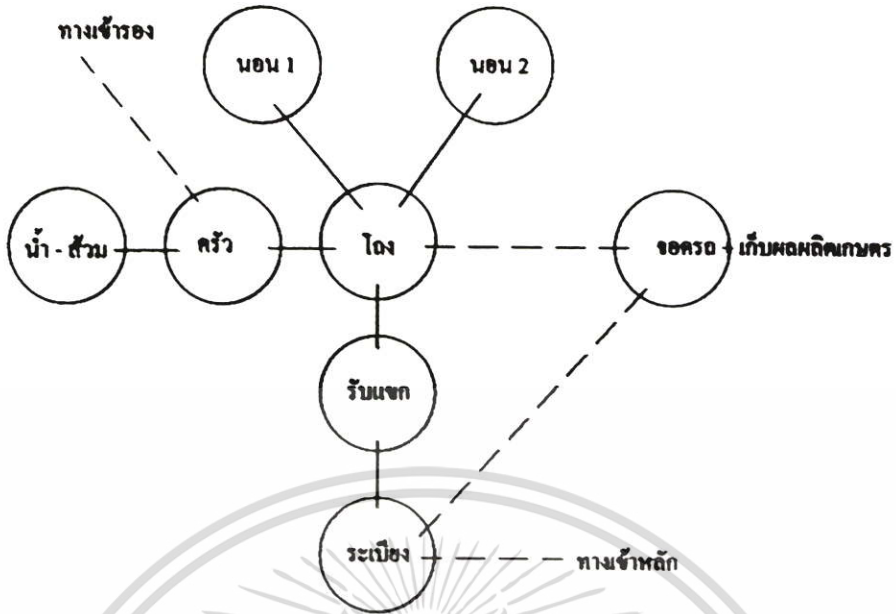
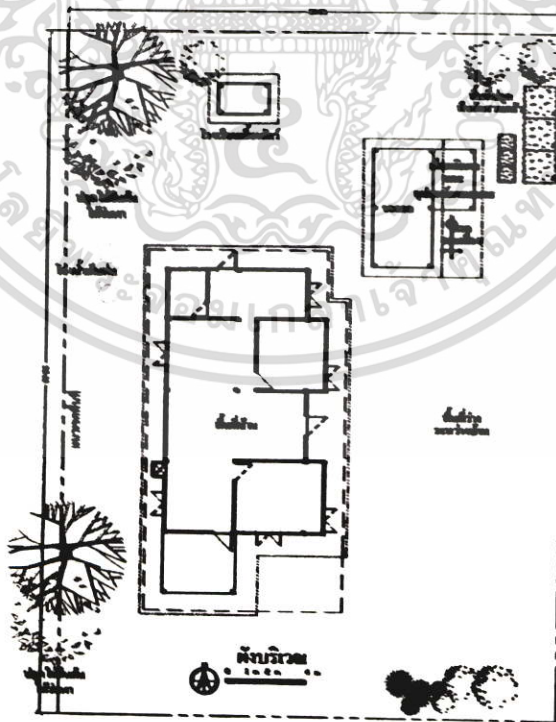

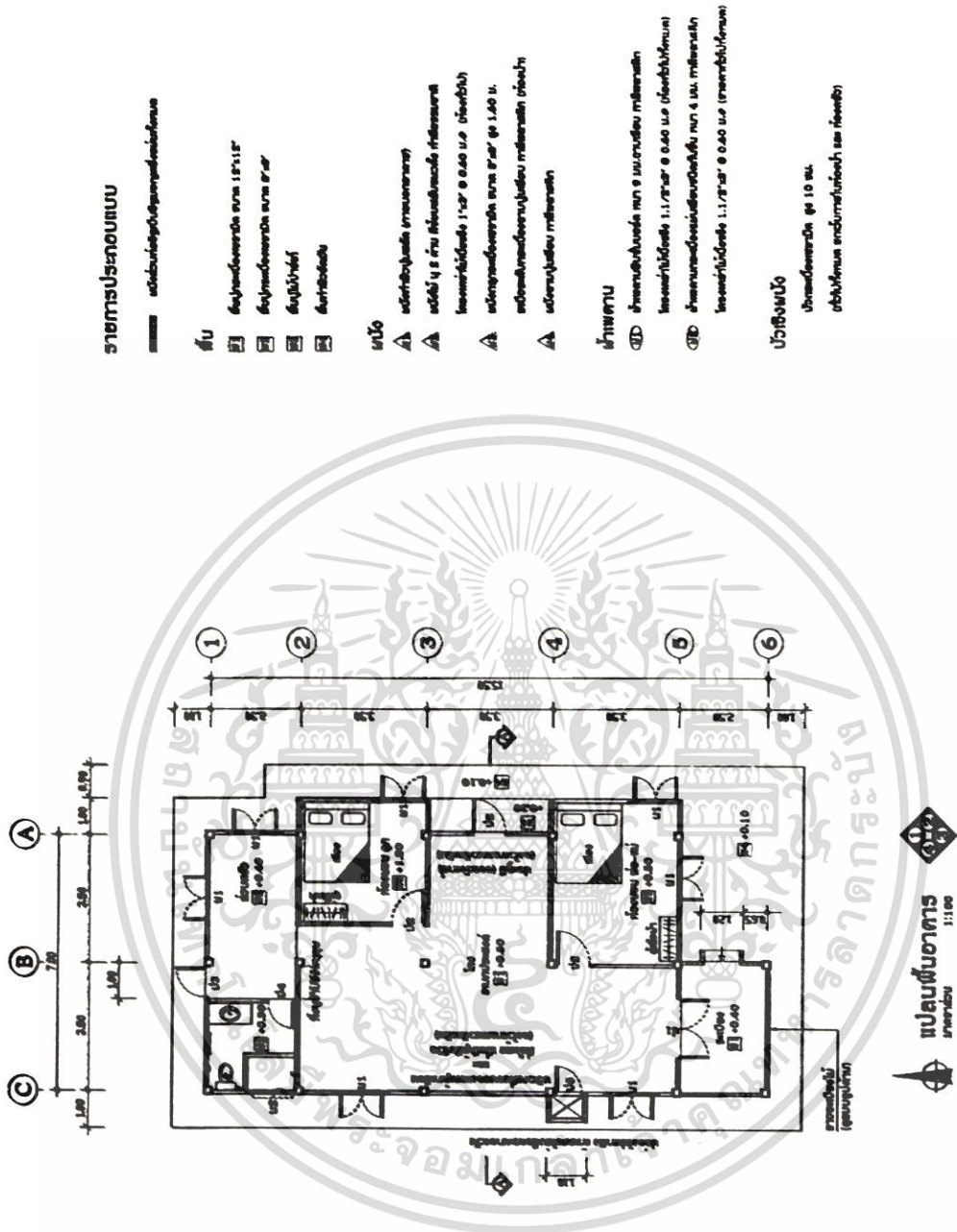
Diagram ความสัมพันธ์ของส่วนพื้นที่ใช้สอยต่างๆ ภายใน

ภาพที่ 5.41 แสดง Diagram ความสัมพันธ์ของส่วนพื้นที่ใช้สอยต่างๆ ในบ้าน

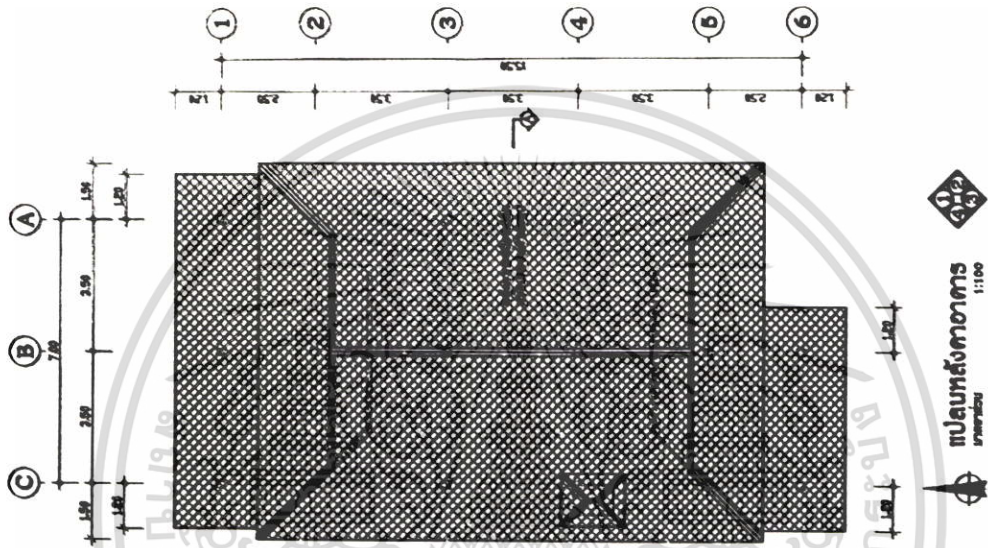
ภาพที่ 5.42 แสดงผังบริเวณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

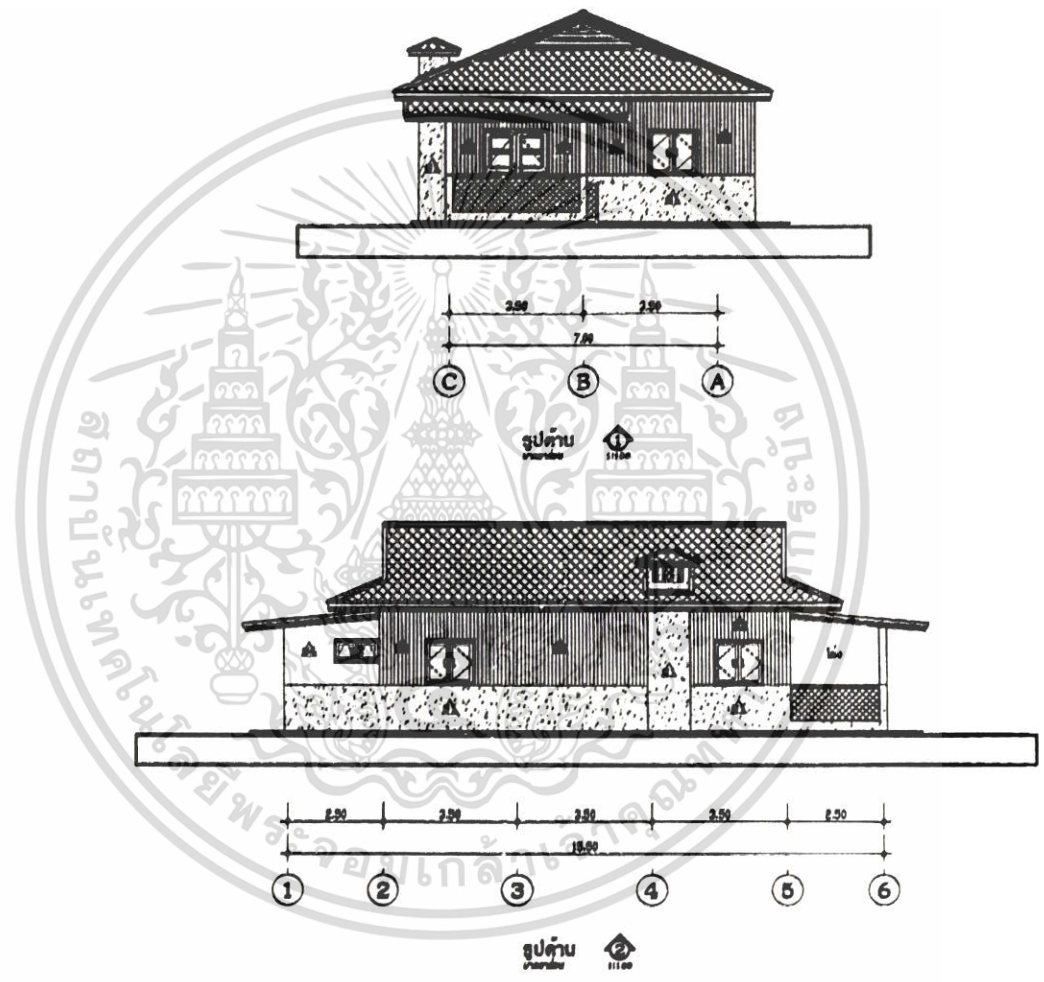
ภาพที่ 5.43 แสดงแปลนพื้นที่อาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

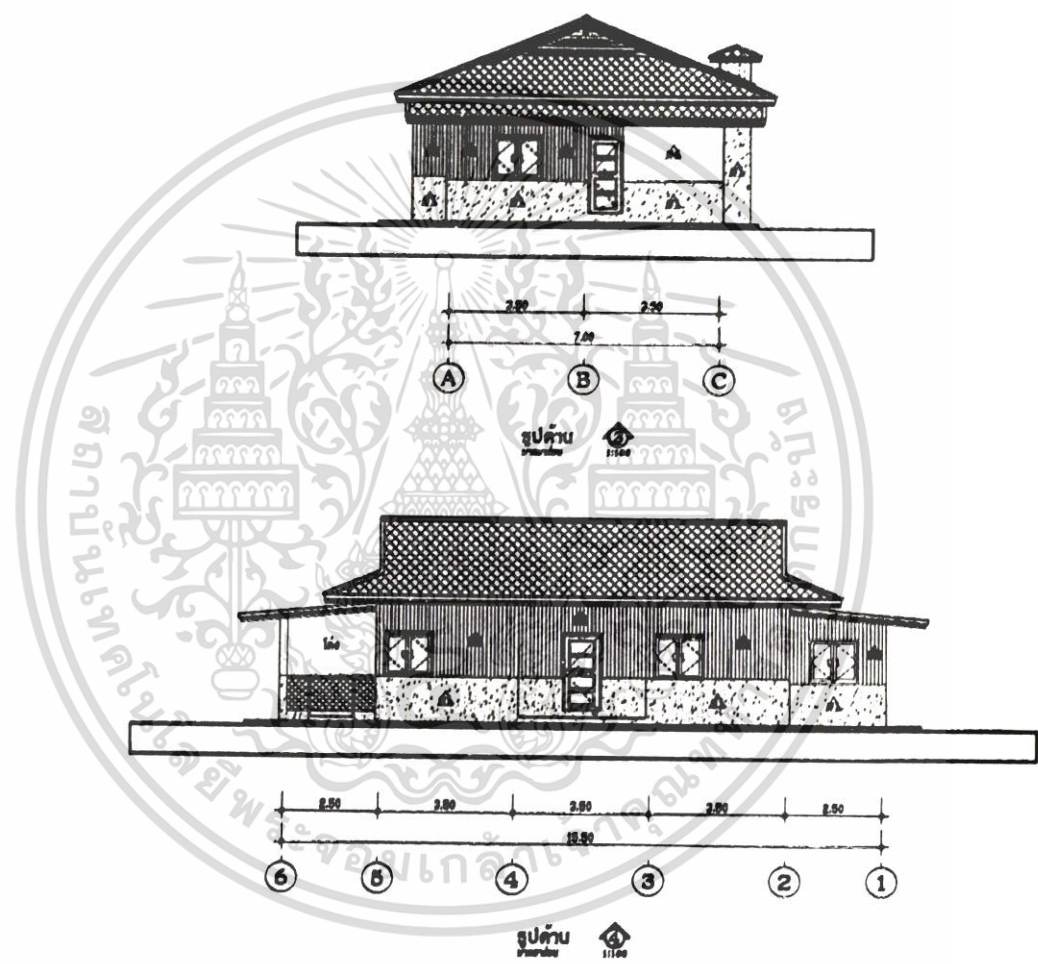

ภาพที่ 5.44 แสดงแปลนหลังคาอาคาร

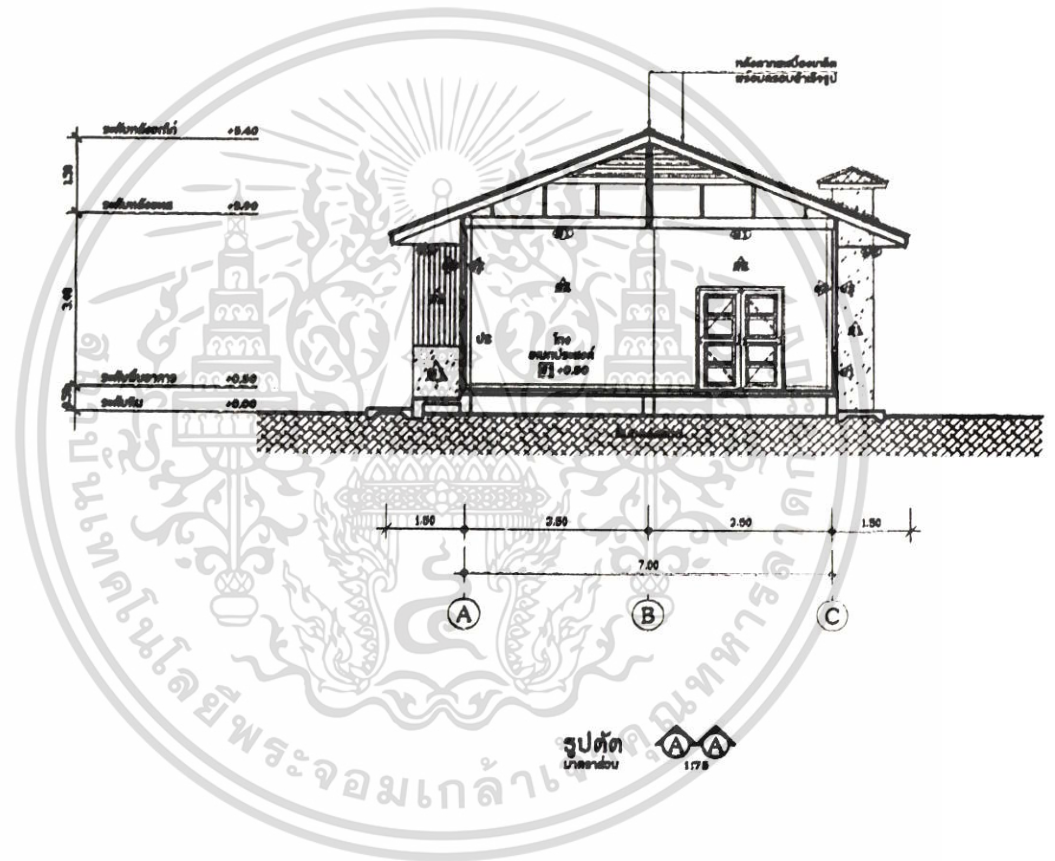
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

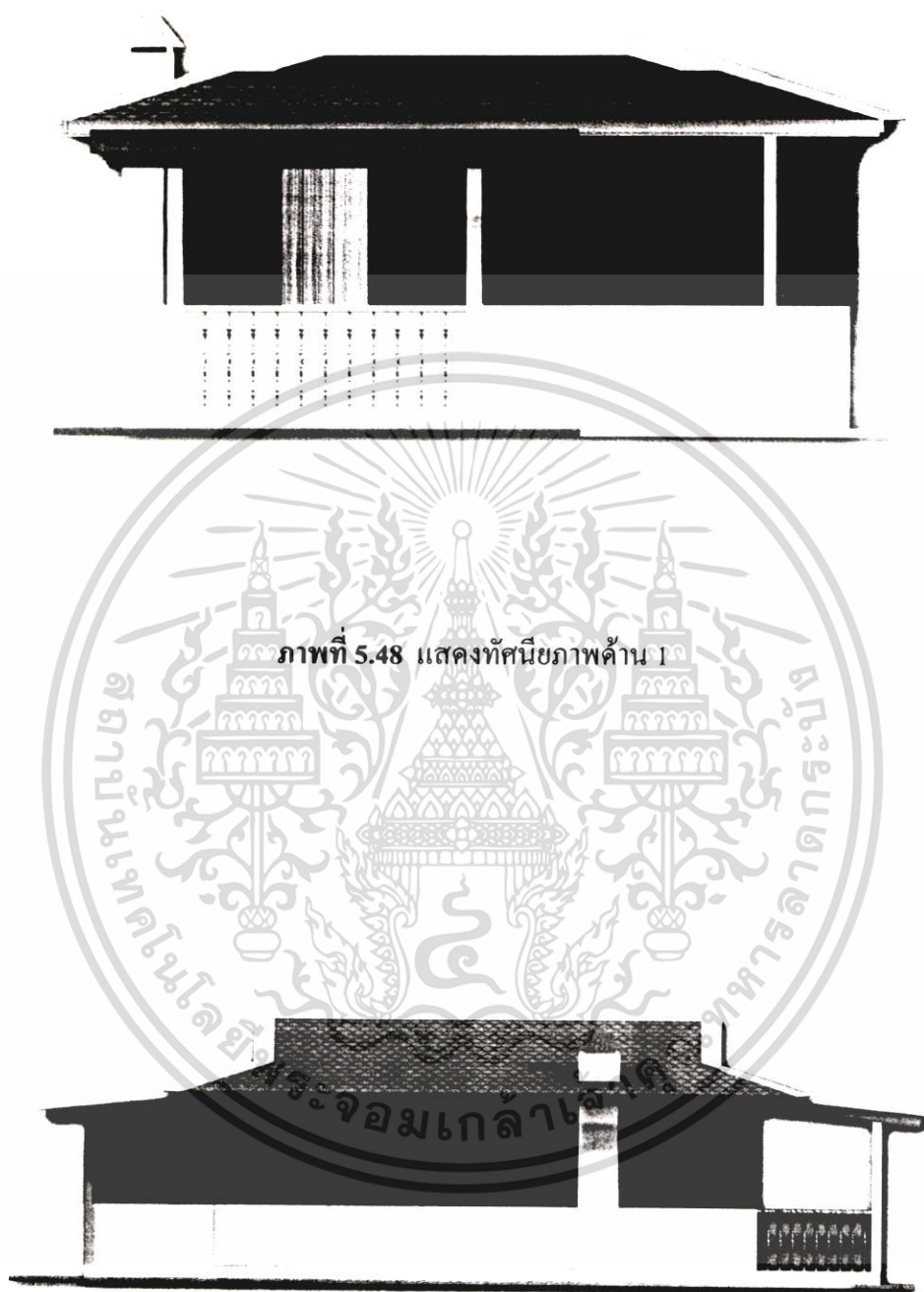
ภาพที่ 5.45 แสดงรูปด้าน 1,2

ภาพที่ 5.46 แสดงรูปด้าน 3,4

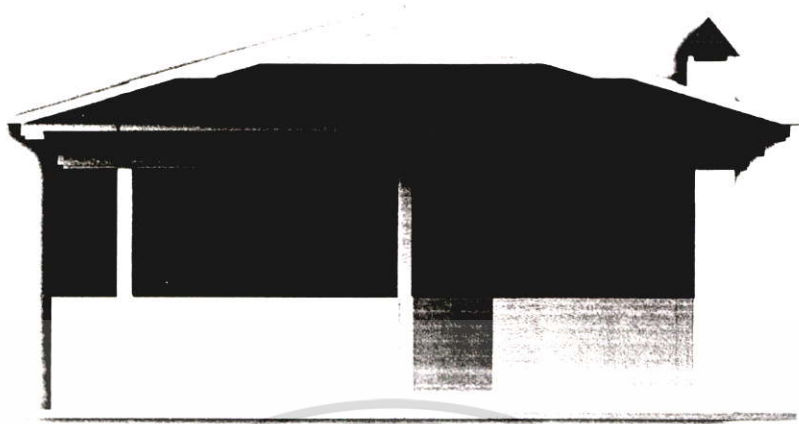

ภาพที่ 5.47 แสดงรูปตัด A - A

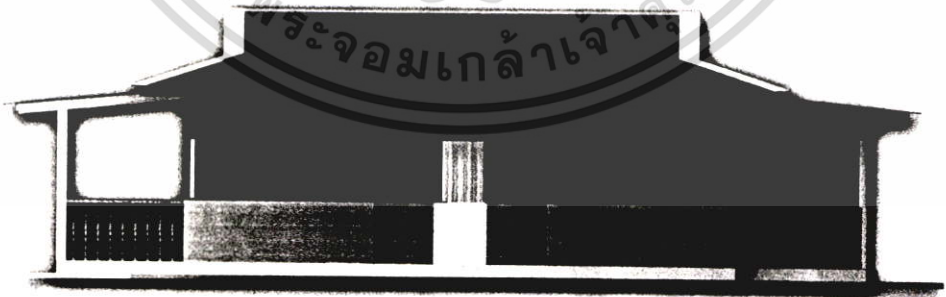

ภาพที่ 5.49 แสดงทัศนียภาพด้าน 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.50 แสดงทัศนียภาพด้าน 3

ภาพที่ 5.51 แสดงทัศนียภาพด้าน 4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

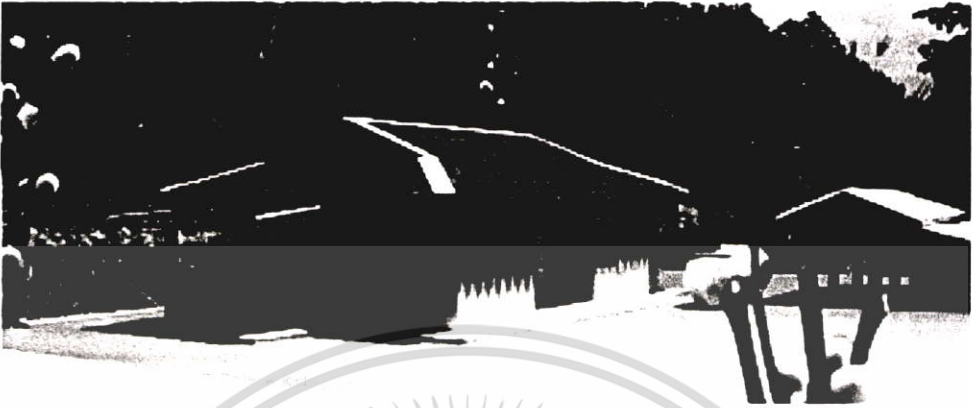

ภาพที่ 5.52 แสดงหุ่นจำลองผังชุมชนบ้านทับเบิก

ภาพที่ 5.53 แสดงหุ่นจำลองค้ำบนบ้าน(1)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

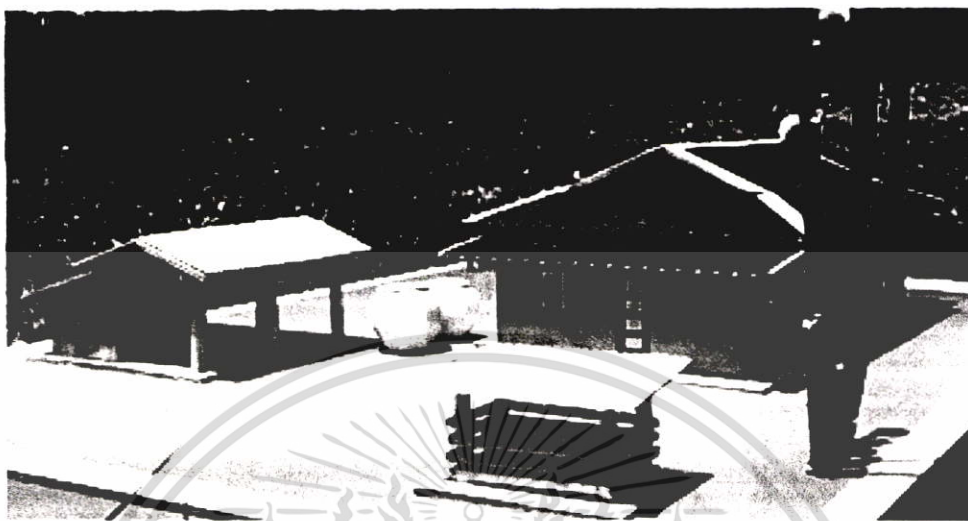

ภาพที่ 5.54 แสดงหุ่นจำลองบ้าน(2)

ภาพที่ 5.55 แสดงหุ่นจำลองบ้าน(3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.56 แสดงหุ่นจำลองบ้าน(4)

ภาพที่ 5.57 แสดงหุ่นจำลองบ้าน(5)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งประกอบทางภูมิทัศน์

โถงศพที่สาธารณะ

ถังขยะ

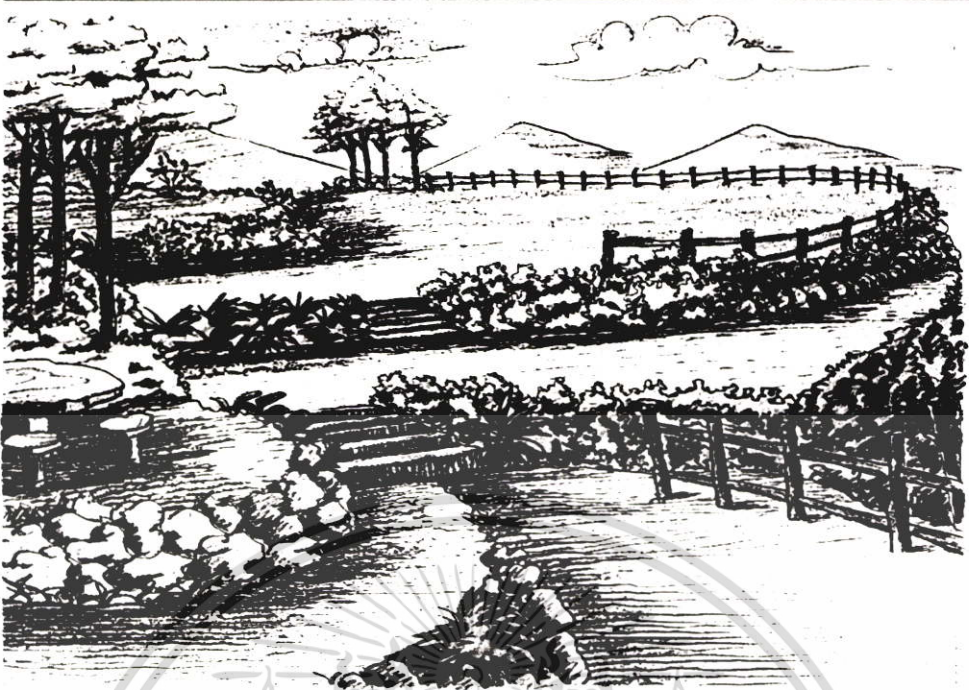

หอกระจายเสียง

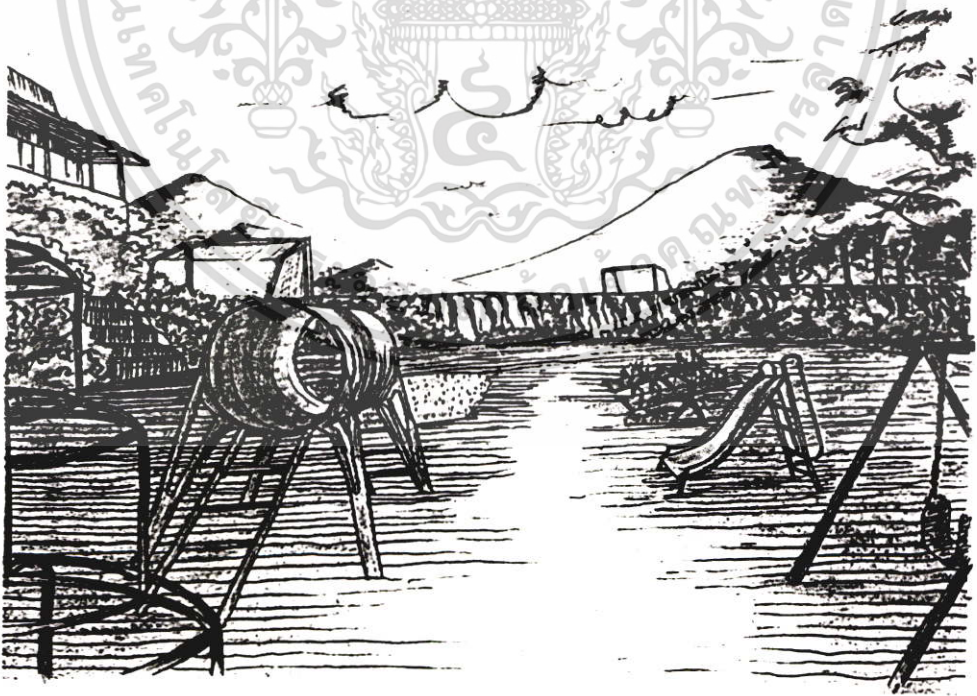
ป้ายบอกสถานที่

ภาพที่ 5.58 แสดงรูปแบบของสิ่งประกอบภูมิทัศน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.59 แสดงทัศนียภาพสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ภาพที่ 5.60 แสดงทัศนียภาพสนามเด็กเล่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

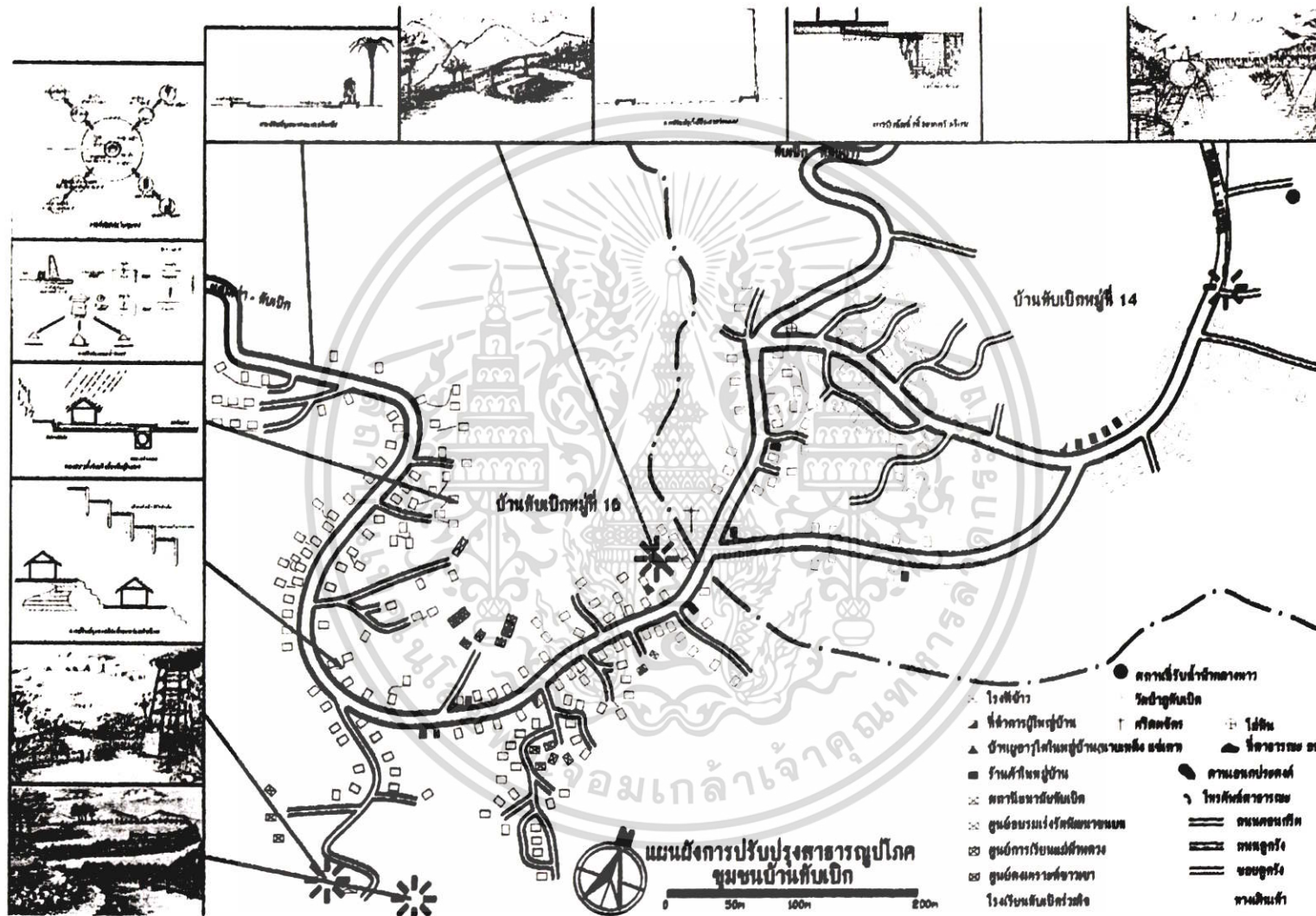

ภาพที่ 5.61 แสดงทัศนียภาพลานกิจกรรม

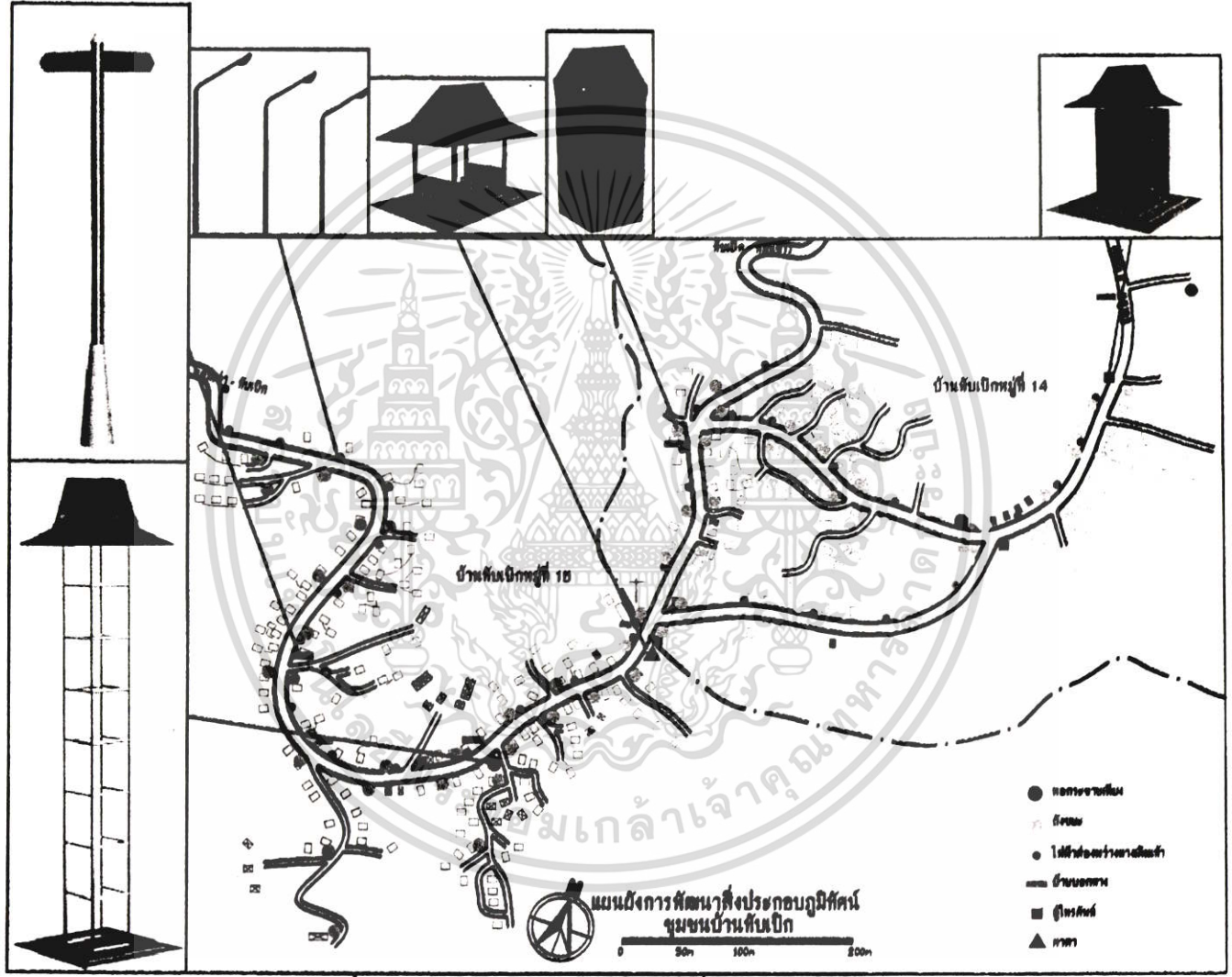

ภาพที่ 5.62 แสดงทัศนียภาพหอดังประปา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.63 แสดงแผนผังการปรับปรุงสาธารณูปโภค

ภาพที่ 5.64 แสดงแผนผังการปรับปรุงสิ่งประกอบทางภูมิทัศน์

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. 2524. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- กรมการพัฒนาชุมชน. กองวิจัยและประเมินผล. 2522. พัฒนาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์.
- กรมศิลปากร. 2540. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือประเภทเรือนอยู่อาศัย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปากร.
- การเคหะแห่งชาติ. 2533. การปรับปรุงชุมชนแออัด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์.
- เกษม สահร่ายทิพย์. 2542. ระเบียบวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ.
- ขจักษ์ บุญพัฒนา. 2518. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.
- จิรพรรณ กาญจนจิตรรา. 2520. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. 2532. การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จิรวรรณ ปิ่นทอง. 2528. การศึกษากับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- จิรวรรณ ปิ่นทอง. 2528. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- คารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. 2539. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก อุภัยห่วย. 2527. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดิเรก อุภัยห่วย. 2527. การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาดังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชา บุญค้ำ. 2538. การออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรึงใจ บุรณสมภพ. 2540. การออกแบบอาคารที่มีประสิทธิภาพในการประหยัดพลังงาน. กรุงเทพฯ.
- ทวี ไชยนาพงศ์. 2543. "การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี." วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ธงชัย ตูโช. 2530. รายงานการศึกษาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ.
- นพดล เชนะโยธิน. 2531. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- นิพนธ์ คันเสวี. 2525. มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โรงเรียนสตรี
เนติศึกษา.
- ประคิษฐ์ มัชฌิมา. 2523. สังคมวิทยาชนบท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราณี รามสูตร. 2522. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สายรุ้งการพิมพ์.
- ปิยลดา เทวกุล. 2545. พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ผุสดี ทิพทัส. 2541. เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- พัฒน์ สุจ้านงค์ และคณะ. 2524. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2516. ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์
การพิมพ์.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2524. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2532. การพัฒนาที่อยู่อาศัย. เล่มที่ 1 - 7. กรุงเทพฯ : อรุณพิมพ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิมณี. 2525. (อัครำเนา).ปรัชญาแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน. เอกสาร
ประกอบคำบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- รศย จันทรเชียรและคณะ. 2533. รายงานการศึกษาสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : สำนัก
งานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- เลอสม สถาปิตานนท์. 2543. องค์ประกอบ : สถาปัตยกรรมพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อัลลายด์ พรินเตอร์ส.
- วรรณวินทร์ พัฒนะเอนก. 2543. วิวัฒนาการชุมชนและการผังเมือง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัด สยามสเตชันเนอรี่ฟฟพลายส์
- วิมลสิทธิ์ ทรายางกุล. 2523. การจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรม.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลสิทธิ์ ทรายางกุล. 2537. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลสิทธิ์ ทรายางกุล. 2541. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มูฐานทางพฤติกรรมเพื่อการ
ออกแบบและวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2532. หลักการพัฒนาชุมชน : การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ :
โอเคียนสโตร์.

วีระพล สุวรรณนันต์. 2525. กระบวนการแก้ปัญหา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

สมัย สุทธิธรรม. 2541. แม่่ว. กรุงเทพฯ : บริษัท 2020 เวิลด์ มีเดีย จำกัด.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2526. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สานิตย์ บุญชู. 2525. การพัฒนาชุมชน : ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สานิตย์ บุญชู. 2525. สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ศึกษากรมการ
ฝึกหัดครู.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542. ประวัติหมู่บ้าน
อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : โรงพิมพ์ ดี ดี การพิมพ์.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. องค์ความรู้ชาวไทย
ภูเขา (โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กชาวไทยภูเขา) ชนเผ่าม้ง. ม.ป.ท.

สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์. 2545. ทำเนียบหมู่บ้านจังหวัดเพชรบูรณ์ ปี 2545. เพชรบูรณ์ :
สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2524. หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.

โสภาคย์ ผาสุกนิรันต์. 2537. การออกอบบสภาพแวดล้อมในชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ประกายพริก.

อकिन รพีพัฒน์. 2539. “การวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ”. เอกสารอบรมการวิจัยเชิง
คุณภาพ. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

อรทัย อาจอ่ำ. 2531. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เนติกุลการพิมพ์.

อรศิริ ปาณินท์. 2538. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์. 2538. มนุษย์กับการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม. ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รังสิต.

อรศิริ ปาณินท์. 2539. การศึกษาบ้าน หมู่บ้าน และเทคโนโลยีการก่อสร้างของหมู่บ้านเงินฮ่อ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

อรศิริ ปาณินท์. 2543. เรือนพื้นบ้านไทย - มอญ. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรศิริ ปาณินท์. 2543. ปัญหาสร้างสรรค์ในเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ : กรณีศึกษาไทย ดาว
อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ผ่านที่ว่าง มวด และชีวิต. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อิสระ พงศาพาส. 2523. “ชุมชนแออัด ความเป็นมา ปัญหาและแนวคิดในการปรับปรุง : ในการศึกษาวิจัยทางประชากรและสังคม (การพัฒนาและการขยายเมือง : แนวคิดและทฤษฎีและระเบียบวิจัย). สถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล.

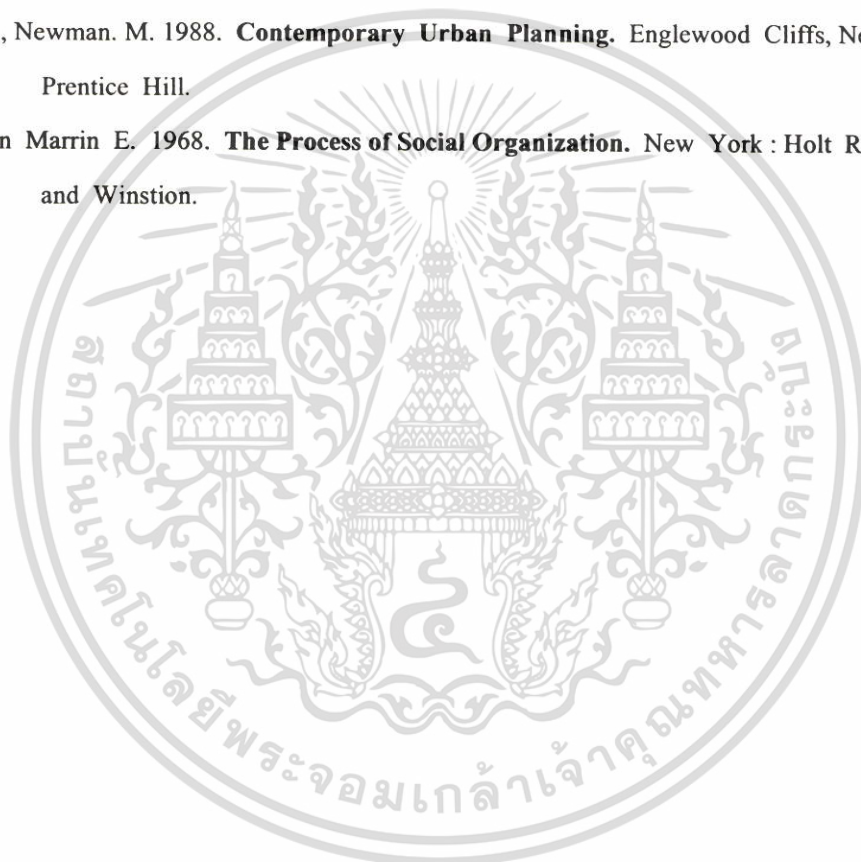
Baum Andrew, Stuart Valing. 1977. **Architecture & Social Behaviorl Psychological Studies of Social Density.** Hillsade. New Jersey : Lawncence Erlbuam Associates Publishens.

Colcord C Joanna. 1947. **Your Community.** New York : Russull Sage.

Copper Clare. 1975. **Easten Hill Village : Some implication of Design.** New York : Doubleday & Company.

John, Newman. M. 1988. **Contemporary Urban Planning.** Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hill.

Olsen Marrin E. 1968. **The Process of Social Organization.** New York : Holt Rincha and Winstion.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บัณฑิตศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แบบสำรวจประกอบการวิจัย
เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

แบบสำรวจสภาพแวดล้อมและปัญหาของชุมชน
โดยสำรวจในด้านกายภาพและด้านจิตใจ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์จึงใช้แบบสำรวจนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา โดยผู้ทำวิทยานิพนธ์เป็นผู้สำรวจพร้อมทั้งได้ถ่ายภาพประกอบการสำรวจในครั้งนี้ด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ด้านจิตใจ

1.1 ความเชื่อและศาสนา เช่น ความขัดแย้งในการนับถือศาสนา ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....

1.2 การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การยอมรับที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม
ประเพณีกินข้าวใหม่
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การยอมรับที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม
ประเพณีการขึ้นปีใหม่
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

1.4 การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การยอมรับที่จะปฏิบัติตามพิธีการลงสีดา
(อ้วนนิ่ง)
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.5 การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การยอมรับที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม
ประเพณีการแต่งงาน
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

1.6 การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การยอมรับที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม
ประเพณีงานศพ
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.7 เศรษฐกิจชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ ที่ดินทำกิน ผลผลิต รายได้ของคนในชุมชน
สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

1.8 เศรษฐกิจชุมชนที่มาจากอาชีพเสริม เช่น ฝ่าปีกลายงานหัตถกรรมอื่น ๆ
สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.9 การศึกษาของบุตร หลาน เช่น การเห็นความสำคัญของการศึกษา โอกาสการได้รับการศึกษา
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....

1.10 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ภัยธรรมชาติ การลักขโมย ยาเสพติด
สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ด้านกายภาพ

2.1 ความหนาแน่นของบ้านเรือน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

2.2 ลักษณะพื้นที่ชุมชนบ้านทับเบิก

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ของชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....

2.4 เส้นทางเข้าสู่ชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....
.....

ปัญหา

.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....

2.5 ถนนภายในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

2.6 ไฟฟ้าในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

2.7 ประปาที่ใช้ในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

2.8 รั้วค้ำข่อยในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.9 โทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

2.10 สนามเด็กเล่นในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.11 สวนสาธารณะ/สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

2.12 ลานจัดกิจกรรมของชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.13 ลักษณะบ้านเรือน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

2.14 การบำบัดน้ำเสียและระบายน้ำเสียในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

2.15 การกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

2.16 การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.17 การเลี้ยงสัตว์ในชุมชน

สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

2.18 ที่หมายตาของชุมชน (landmark)

สภาพแวดล้อม

.....
.....
.....
.....

ปัญหา

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....
.....

บัณฑิตศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย
เรื่อง **แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก**

**แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมของชุมชน
สัมภาษณ์ในด้านกายภาพและด้านจิตใจ**

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์จึงใช้แบบสัมภาษณ์นี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านจิตใจ รวมถึงการปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งเป็น 4 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการด้านจิตใจของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์การปฏิบัติตามพิธีกรรม ประเพณี แนวทางการอนุรักษ์ ประเพณีและพื้นที่ในการประกอบ พิธีกรรม ของชุมชนบ้านทับเบิก

บัณฑิตศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย
เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. สถานะในครอบครัว

- เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นสมาชิกในครอบครัว

2. เพศ

- ชาย หญิง

3. อายุ

- 16 – 25 ปี 26 – 35 ปี
 36 – 45 ปี 46 ปี ขึ้นไป

4. การศึกษา

- ไม่ได้ศึกษา ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย
 อนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

- เกษตรกรรม รับจ้าง
 ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว
 รับราชการ รัฐวิสาหกิจ
 ไม่ทำงาน อื่น ๆ

6. รายได้เฉลี่ยต่อปี

- ไม่เกิน 20,000 บาท 20,001 - 40,000 บาท
 40,001 - 60,000 บาท 60,001 - 80,000 บาท
 80,001 - 100,000 บาท มากกว่า 100,000 บาท

7. ศาสนาหรือสิ่งยึดถือบูชา

- ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์
 บรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์
 อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของชุมชน บ้านทับเบิก

1. ปัญหาสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามศาสนา เช่น วัดป่าภูทับเบิกหรือ โบสถ์คริสต์มีปัญหาหรือไม่

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ตัวอาคารไม่มีความแข็งแรงถาวร
 - พื้นที่ภายในไม่เพียงพอ
 - บริเวณภายนอกไม่สวยงาม
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ปรับปรุงตัวอาคารให้มีความแข็งแรงถาวร
 - เพิ่มพื้นที่ภายในให้เพียงพอ
 - ตกแต่งบริเวณภายนอกให้สวยงาม
 - อื่น ๆ.....

2. พื้นที่ภายในบ้านเป็นปัญหาในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของท่านหรือไม่

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ไม่มีพื้นที่เฉพาะสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ
 - พื้นที่ภายในไม่เพียงพอ
 - บริเวณภายนอกไม่เพียงพอ
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - เพิ่มพื้นที่สำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ
 - ขยายพื้นที่ภายในให้เพียงพอ
 - ขยายพื้นที่ภายนอกให้เพียงพอ
 - อื่น ๆ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ท่านมีปัญหาด้านที่ดินทำกินหรือไม่

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ
 - ที่ดินทำกินขาดความอุดมสมบูรณ์ผลผลิตต่ำ
 - ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ทำกิน
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ให้ภาครัฐช่วยจัดสรรที่ดินทำกินเพิ่ม
 - ให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมวิชาการในการปรับปรุงดิน
 - ให้ภาครัฐช่วยออกกรรมสิทธิ์เกี่ยวกับที่ทำกิน
 - อื่น ๆ.....

4. ปัญหาด้านการพักอาศัย

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- บ้านพักอาศัยไม่แข็งแรง
 - บ้านพักอาศัยไม่มีรั้วรอบเป็นสัดส่วน
 - ไม่มีคนดูแล
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ปรับปรุงสภาพบ้านให้แข็งแรง
 - ปรับปรุงบริเวณรอบบ้านให้มีรั้วแบ่งพื้นที่ชัดเจน
 - จัดให้มีเวรยามในชุมชน
 - อื่น ๆ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ปัญหาด้านอัคคีภัยหรือไฟฟ้า

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ต้นเพลิงที่มาจากอาคารเผาที่เพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก
 - วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างไม่ทนไฟ
 - ไม่มีอุปกรณ์ดับเพลิง
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการเผาที่เตรียมแปลงเพาะปลูก
 - ปรับปรุงบ้านให้ใช้วัสดุที่ทนไฟ
 - จัดหาอุปกรณ์ดับเพลิงที่เหมาะสม
 - อื่น ๆ.....

6. ปัญหาด้านยาเสพติด

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ไม่มีความรู้เรื่องยาเสพติด
 - ไม่มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน
 - ไม่มีคนสอดส่องดูแล
 - อื่น ๆ.....

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ให้ความรู้โทษของของยาเสพติด
 - จัดให้มีสถานที่พักผ่อนในชุมชน
 - จัดให้มีการสอดส่องดูแลกันเองภายในชุมชน
 - อื่น ๆ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและความต้องการด้านกายภาพของชุมชนบ้านทับเบิก

7. ปัญหาความหนาแน่นของบ้านเรือน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - หนาแน่นมากเกิดความแออัด
 - ไม่มีที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ
 - ไม่มีที่ว่างปลูกพืชในบริเวณบ้าน
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ปรับปรุงให้บ้านพักมีระยะห่าง
 - ปรับปรุงให้มีที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ
 - ปรับปรุงให้มีพื้นที่ปลูกพืชในบริเวณบ้าน
 - อื่น ๆ

8. ปัญหาลักษณะพื้นที่ของชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - มีความลาดชันมาก
 - มีน้ำท่วมขัง
 - แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ปรับระดับพื้นที่เป็นแบบขั้นบันได
 - ทำร่องระบายน้ำให้เหมาะสม
 - ปลูกต้นไม้บริเวณพื้นที่ว่าง
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. แหล่งน้ำใช้ของชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำใช้ตามธรรมชาติ
 - มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้
 - มีแหล่งกักเก็บน้ำแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - จัดทำเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำ
 - จัดทำระบบการนำน้ำมาใช้
 - ปรับปรุงให้มีขนาดเพียงพอต่อความต้องการ
 - อื่น ๆ

10. เส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ป้ายจราจรไม่เพียงพอ
 - มีเส้นทางเดียวไม่สะดวกในการเดินทาง
 - ผิวถนนชำรุด
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - เพิ่มป้ายจราจรตามจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ
 - คัดถนนเข้า - ออกชุมชนเพิ่ม
 - ปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ราบเรียบมากกว่านี้
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11. ปัญหาถนนภายในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ถนนคับแคบ
 - ผิวถนนขรุขระ
 - ไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ขยายความกว้างของถนน
 - ปรับปรุงผิวถนนใหม่
 - ปรับปรุงให้เพียงพอต่อการเข้าถึงทุกครัวเรือน
 - อื่น ๆ

12. ปัญหาไฟฟ้าในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - มีไฟฟ้าใช้ไม่ทั่วถึง
 - มีไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ (ไฟแสงสว่างถนน)
 - ตำแหน่งเสาไฟฟ้ากีดขวางการสัญจร
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น
 - เพิ่มจุดไฟแสงสว่างถนน
 - เคลื่อนย้ายเสาไฟฟ้าให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13. ปัญหาน้ำประปาที่ใช้ในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - มีน้ำประปาใช้ไม่ทั่วถึง
 - แรงดันน้ำไม่เพียงพอ
 - ท่อน้ำประปาเก่าชำรุด
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ขยายเขตบริการเพิ่มขึ้น
 - ปรับปรุงระบบประปาใหม่
 - ปรับปรุงระบบท่อประปาใหม่
 - อื่น ๆ

14. ปัญหาร้านค้าย่อยในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - จัดวางสินค้าไม่เป็นระเบียบ
 - มีสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ
 - สร้างร้านค้าขึ้นออกมามากกีดขวางการสัญจร
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - เปิดโล่งเห็นสินค้าได้สะดวก
 - ปรับปรุงให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ
 - ปรับปรุงให้อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

15. ปัญหาโทรศัพท์สาธารณะที่ใช้ในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ
 - ชักข้อใช้งานไม่ได้
 - ติดตั้งห่างไกลชุมชน
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ติดตั้งตู้โทรศัพท์เพิ่มขึ้น
 - ปรับปรุงระบบการบริการ
 - ปรับปรุงให้อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม
 - อื่น ๆ

16. ปัญหาสนามเด็กเล่นภายในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- พื้นที่คับแคบ
 - อุปกรณ์เครื่องเล่นเก่าชำรุดใช้งานไม่ได้
 - จำนวนอุปกรณ์เครื่องเล่นไม่เพียงพอต่อความต้องการ
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ต้องการพื้นที่เพิ่ม
 - ปรับปรุงซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องเล่นให้ใช้งานได้ตามปกติ
 - จัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นเพิ่มเติมให้เหมาะสม
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

17. ปัญหาสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ไม่มีสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 - พื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ
 - ไม่มีงบประมาณดูแลรักษา
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- จัดสร้างสวนสาธารณะ
 - ต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม
 - ต้องการงบประมาณในการดูแลรักษา
 - อื่น ๆ

18. ปัญหาลานจัดกิจกรรมของชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- พื้นที่คับแคบ
 - ไม่มีพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวนั่งชมกิจกรรมในงานปีใหม่
 - ห้องน้ำไม่เพียงพอ
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ต้องการพื้นที่เพิ่ม
 - แบ่งส่วนพื้นที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว
 - จัดทำห้องน้ำให้เพียงพอ
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

19. ปัญหาลักษณะของบ้านเรือน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- บริเวณรอบบ้านพื้นที่คับแคบ
 - วัสดุที่ใช้ไม่แข็งแรงถาวร
 - การแบ่งส่วนพื้นที่ภายในไม่เหมาะสม
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ต้องการพื้นที่รอบบ้านเพิ่มขึ้น
 - ใช้วัสดุที่แข็งแรงถาวรในการปลูกสร้าง
 - จัดแบ่งพื้นที่ภายในให้เหมาะสมกับการใช้สอย
 - อื่น ๆ

20. ปัญหาการระบายน้ำเสียในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ทิ้งน้ำเสียบริเวณรอบบ้าน
 - น้ำเสียดกค้างส่งกลิ่นเหม็น
 - ไม่มีความรู้ในการกำจัดน้ำเสีย
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ที่ทิ้งน้ำเสียที่เหมาะสม
 - วิธีการกำจัดกลิ่นน้ำเสียที่เหมาะสม
 - การให้ความรู้ในการกำจัดน้ำเสียจากหน่วยราชการ
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

21. การกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านพักในชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ถังขยะไม่เพียงพอ
 - ไม่มีผู้รับผิดชอบนำขยะไปทิ้ง
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ต้องการถังขยะเพิ่มเติม
 - จัดให้มีผู้รับผิดชอบการกำจัดขยะ
 - อื่น ๆ

22. การกำจัดขยะมูลฝอยรวมของชุมชน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ไม่มีแหล่งทิ้งขยะ
 - ไม่มีวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม
 - ไม่มีงบประมาณในการกำจัดขยะ
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - จัดหาแหล่งทิ้งขยะที่เหมาะสม
 - ศึกษาและนำวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมมาใช้
 - ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรท้องถิ่น
 - อื่น ๆ

23. ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน

- ไม่มีปัญหา
- มีปัญหา คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ไม่มีโรงเรือนเป็นสัดส่วน
 - สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้านเข้ามาก่อความรำคาญแก่ท่าน
 - สัตว์เลี้ยงก่อความสกปรกแก่บริเวณบ้าน
 - อื่น ๆ

ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงหรือไม่

- ไม่ต้องการปรับปรุง
- ต้องการปรับปรุง ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - สร้างโรงเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน
 - กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการควบคุมสัตว์เลี้ยงในชุมชน
 - กำหนดข้อตกลงร่วมกันในการรักษาความสะอาดชุมชน
 - อื่น ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรม

24. ท่านและสมาชิกในครอบครัวได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ในพิธีกินข้าวใหม่หรือไม่

- 24.1 เลือกเกี่ยวข้าวที่เริ่มสุกมีปลายรวงสีเหลือง
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.2 นำข้าวที่เกี่ยวข้องได้มานวดให้ได้ข้าวเปลือก
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.3 นำข้าวเปลือกมาคั่วให้เมล็ดข้าวแข็ง
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.4 นำเมล็ดข้าวเปลือกที่คั่วแล้วมาผึ่งลมให้เย็น
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.5 นำเมล็ดข้าวเปลือกที่ผึ่งลมให้เย็นแล้วมาคั่วด้วยครกกระเดื่อง
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.6 นำข้าวสารที่ได้จากการตำมาหุงด้วยกระทะใบบัว
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.7 กรองข้าวให้สะเด็ดน้ำด้วยกระชอน (ชวะจี่)
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.8 นำข้าวที่สะเด็ดน้ำมานึ่งด้วยหม้อข้าว (งู)
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.9 เก็บน้ำข้าวไว้ดื่ม
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 24.10 นำไก่หรือหมูไว้ทำอาหาร
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.11 จัดตั้งโต๊ะอาหาร
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.12 ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมกินข้าวใหม่ก่อน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.13 เชิญแขกหลักผู้ใหญ่และญาติพี่น้องนั่งประจำโต๊ะอาหาร
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 24.14 แขกผู้ใหญ่กล่าวอวยพรให้เจ้าภาพ
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
25. ท่านและสมาชิกในครอบครัวได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ในประเพณีปีใหม่หรือไม่
- 25.1 เก็บข้าวของเกี่ยวกับการทำไร่มาไว้ที่บ้านทั้งหมด
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.2 เตรียมสิ่งของประกอบด้วย 1) ข้าวสาร 2) ฟืน 3) ไก่ 4) หมู 5) ไข่ไก่
6) กระดาษสีเทา 7) กระดาษเงินกระดาษทอง 8) รูป 9) เทียน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.3 ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายภายในครอบครัวในวัน 30 ค่ำ (แรม 15 ค่ำ เดือน 12)
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.4 รวมนญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกัน (แซ่เดียวกัน) เพื่อทำพิธีปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายด้วยกัน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 25.5 ทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่ในบ้าน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.6 ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมรับประทานอาหาร
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.7 ดินนอนรุ่งเช้าในวันขึ้นปีใหม่ เพราะเชื่อว่าจะสิริมงคลตลอดปี
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.8 ไปร่วมเล่น โยนลูกช่วงที่ชุมชนจัดขึ้น
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.9 ในการเล่น โยนลูกช่วงท่าน โยนลูกช่วงกับเพศตรงข้ามในแซ่เดียวกันหรือไม่
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 25.10 ในวันขึ้นปีใหม่ท่านแต่งกายด้วยชุดแต่งกายประจำเผ่าที่ตัดเย็บขึ้นมาใหม่
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
26. เมื่อบุคคลในครอบครัวท่านเจ็บป่วย ครอบครัวของท่านได้ปฏิบัติตามพิธีลงสีดา (ฮ้วนเง็ง) ดังต่อไปนี้หรือไม่
- 26.1 จัดเตรียมข้าวของตั้ง โต๊ะประกอบด้วย 1) กระจ่างปักรูป จำนวน 3 ดอก
- 2) กระจ่างเงิน - กระจ่างทอง 3) ถ้วยข้าวสารพร้อมไข่ไก่ 1 ฟอง 4) ตะเกียงหรือเทียนไข 1 เล่ม 5) กั้ว(เขาวัวหรือเขาควาย) 1 คู่ 6) น้ำ 3 จอก 7) ข้าวตอก 1 กอง 8) หมู 1 ตัว
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 26.2 จัดเตรียมม้านั่งยาวไว้สำหรับหมอสีดานั่งประกอบพิธี
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 26.3 การทำพิธีของหมอสีตามีการโยนกำมะหยี่ด้วยหรือไม่
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 26.4 ในพิธีกรรมมีการล้มหมูเพื่อใช้ไถ่วิญญาณด้วยหรือไม่
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 26.5 เมื่อเสร็จพิธีต้องให้หัวหมูกับหมอสีดาหรือไม่
- ปฏิบัติ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
27. ในครอบครัวของท่านเคยมีการจัดงานแต่งงานหรือไม่
- เคยจัดงานแต่งงาน ไม่เคยจัดงานแต่งงาน
- ถ้าเคยจัดงานแต่งงานให้สัมภาษณ์ข้อ 27.1 – 27.6
- ถ้าไม่เคยจัดงานแต่งงานให้ข้ามไปสัมภาษณ์ข้อ 28
- 27.1 มีการจัดหาเจ้าแก้วมาทำพิธีแต่งงานให้
- ปฏิบัติ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 27.2 มีการสู่ขอโดยเจ้าแก้วฝ่ายชายกับเจ้าแก้วฝ่ายหญิงเป็นตัวแทน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 27.3 ฝ่ายหญิงต้อนรับฝ่ายชายด้วยการเลี้ยงอาหารและเหล้า
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 27.4 มีการเจรจาเรื่องสินสอดโดยเจ้าแก้วฝ่ายชายกับเจ้าแก้วฝ่ายหญิงเป็นตัวแทน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 27.5 ฝ่ายชายแสดงการขอบคุณฝ่ายหญิงที่ตกลงรับการสู่ขอโดยการเลี้ยงเหล้า
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 27.6 มีการนำลืมหูทำอาหารเลี้ยงผู้ร่วมงาน
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 27.7 ในการแต่งงานเจ้าบ่าวจะค้างคืนที่บ้านเจ้าสาว 1 คืน ก่อนพาเจ้าสาวกลับมาอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย ขั้นตอนนี้ยังปฏิบัติหรือไม่
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
28. ในครอบครัวของท่านเคยมีการจัดงานศพหรือไม่
- เคยมีการจัดงานศพ ไม่เคยมีการจัดงานศพ
- ถ้าเคยมีการจัดงานศพให้สัมภาษณ์ข้อ 28.1 – 28.7
- ถ้าไม่เคยไม่ต้องสัมภาษณ์ในข้อนี้
- 28.1 เมื่อมีคนในครอบครัวตายจะต้องนำชุดแต่งกายมั่งที่ใหม่ที่สุดมาสวมใส่ให้ศพ
- ปฏิบัติ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 28.2 การตั้งศพต้องตั้งในบ้าน โดยวางยาวขนานกับฝาผนังด้านตรงข้ามประตูผี
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 28.3 มีการเป่าแคนตลอดช่วงจัดงานศพ
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 28.4 มีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้ที่มาร่วมงานศพ
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....
- 28.5 มีการลืมหูเพื่อควงวิญญาณคนตายจะได้มีอาหารอย่างสมบูรณ์ในภพหน้า
- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

28.6 มีการเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้ศพ

- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

28.7 การนำศพไปฝังจะนำศพออกทางประตูผี (ประตูด้านข้างของบ้าน)

- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

28.8 มีการนำศพไปฝังในที่ดินของครอบครัวตนเอง

- ปฏิบัติโดยใช้พื้นที่บริเวณ.....
- ไม่ปฏิบัติเนื่องจาก.....

29. ท่านเห็นด้วยกับการปลูกสร้างบ้านให้สอดคล้องกับความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีที่ท่านยึดถืออยู่หรือไม่

- เห็นด้วย
- ไม่เห็นด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง ผลการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ขอประกาศรายชื่อหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตร์ อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการดังนี้

1.นายมานะ อินพรมมี รหัสประจำตัว 43064032 ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก (A GUIDELINE OF CONSERVATION AND DEVELOPMENT IN THAP BOEK COMMUNITY)" โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.สุทัศน์ จุฬามานี และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2547

2.นายอภิชาติ วงศ์อนันต์ รหัสประจำตัว 43064001 ให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของอาคารศูนย์วิทยาศาสตร์สถาบันราชภัฏ (A SCIENCE CENTER PHYSICAL ENVIRONMENT STUDY OF RAJABHAT INST.TUTE)" โดยมี ผศ.สุทัศน์ จุฬามานี เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.พรณี สิกิวัฒน์ และ ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ซึ่งได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2547

ทั้งนี้ให้นักศึกษาค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ โดยปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดในระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย

ประกาศ ณ วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2547

(ผศ.ดร.อิทธิพล แจ่มจัต)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 1064

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน นายอำเภอหล่มเก่า

ด้วย นายมานะ อินพรมณี นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์ขอข้อมูลเกี่ยวกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 แผนที่อำเภอหล่มเก่า ถ่ายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก และขอเก็บข้อมูลกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาลักษณะทางกายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ ทิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ **1064**

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

25 มีนาคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ผู้ใหญ่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14

ด้วย นายมานะ อินพรมมี นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์ขอข้อมูลเกี่ยวกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 แผนที่อำเภอหล่มเก่า ถ่ายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก และขอเก็บข้อมูลกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาลักษณะทางกายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสเตอร์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 1064

คณะกรรมการ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้แก่นักศึกษา

เรียน ผู้ใหญ่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 16

ด้วย นายมานะ อินพรมณี นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์ขอข้อมูลเกี่ยวกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 แผนที่อำเภอหล่มเก่า ถ่ายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก และขอเก็บข้อมูลกับประชากรหมู่บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 16 เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาลักษณะทางกายภาพเรือนพักอาศัยชาวเขาบ้านทับเบิก"

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้แก่นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิภสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 4211

คณะกรรมการอุดมศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

2 ธันวาคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ด้วย นายมานะ อินพรมมี นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์ขอเข้าสำรวจลักษณะทางกายภาพหมู่บ้านทับเบิก เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาลักษณะทางกายภาพและแนวความคิดในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นม้ง”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 0-2326-4325

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ พช 75001/281

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล
หมู่ที่ 10 อำเภอหล่มเก่า พช 67120

16 พฤษภาคม 2545

เรื่อง สมับสนุนการตั้งทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์สุทัศน์ จุฬานานท์

ตามที่นายมานะ อินทรมณี ได้มาติดต่อเพื่อขออนุญาตเข้าสำรวจและเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาลักษณะทางกายภาพและแนวความคิดในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นม้ง ของบ้านทับเบิกและบ้านทับเบิกใหม่ ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ กับองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาลไว้ นั้น องค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล มีมติอนุมัติและอนุญาตให้สามารถเข้าสำรวจและเก็บข้อมูล เพราะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องระหว่าง องค์การบริหารส่วนตำบล

ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล จึงขอสนับสนุนการตั้งทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาลักษณะทางกายภาพและแนวความคิดในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นม้ง ของนายมานะ อินทรมณี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยดังกล่าวคงแล้วเสร็จในเร็ววัน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุชาติสร้อย บัวกลิ่นทร์)

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลวังบาล

สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล

โทร. 0 - 5674 - 7532

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ สศ 0524.04 1089

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

15 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.พรรณาราย เทียมทัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

ด้วย นายมานะ อินพรมมิ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก"

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามี
เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นายมานะ อินพรมมิ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 02-326-4325

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ศธ 0524.04- 1089

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

15 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

ด้วย นายมานะ อินพรมมี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก"

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามี
เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นายมานะ อินพรมมี มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร 02-326-4325 ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ศธ 0524.04-1089

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนจตุรบูรพา เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

15 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

ด้วย นายมานะ อินพรมมี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก"

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามี
เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
นายมานะ อินพรมมี มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-326-4325

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

300
 24 มี.ค. 2548
 13.3.48

ที่ ศธ 0524.04/ 1089

คณะกรรมการอุตสาหกรรม
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

15 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เรียน ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย

ด้วย นายมานะ อินพรมมี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรอุตสาหกรรม
 มหบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลัง
 ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก"

คณะกรรมการอุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
 เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามี
 เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ
 นายมานะ อินพรมมี มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
 เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(Signature)
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)
 รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา
 ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

เขียน และ อนุทิน
 - เพื่อไปตรวจแบบ
 - กรรมการเทคนิค
 - คณะที่ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

หน่วยบัณฑิตศึกษา
 โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692
 โทรสาร. 02-326-4325

๕๐๖ - ๑๒/๓๓๖๖

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการ
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นายมานะ อินพรมมี
วันเดือนปีเกิด	3 กุมภาพันธ์ 2513
สถานที่เกิด	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	83/34 หมู่ 11 ตำบลสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ถนนสระบุรี - ห่มสั๊ก ตำบลสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 7
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2535 สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (อุตสาหกรรมศิลป์) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2548 สำเร็จการศึกษา ศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้